

h

host
literární měsíčník
červen 2018
89 Kč

*6

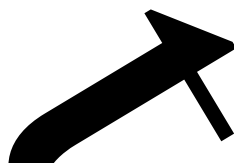

Hůlová: Nikdo se moci nevzdá bez nátlaku

Esej a diskuse:
Smutek bílých mužů

Téma:
Ota Filip

Reportáž Dory Kaprálové:
Český ostrov v Berlíně

h

Host, měsíčník pro literaturu a čtenáře
Číslo 6 | 2018, ročník XXXIV
Vyšlo v Brně 8. června 2018

Radlas 5, 602 00 Brno
tel.: 725 606 144
tel./fax: 545 212 747
casopis@hostbrno.cz
www.casopis.hostbrno.cz

Vydává Spolek přátel vydávání časopisu Host
(ič 48 51 48 53) & Host — vydavatelství, s. r. o.,
s laskavou finanční podporou
Ministerstva kultury ČR
a statutárního města Brna

Miroslav Balašík | šéfredaktor
Martin Stöhr | zástupce šéfredaktora
Jan Němec | editor
Eva Klíčová | redaktorka
Zdeněk Staszek | redaktor
Alena Němcová | jazyková redaktorka
Pavla Hernandezová | sazba
Petr M. Dorazil | technický redaktor
Tereza Hladká | tajemnice redakce

Grafická úprava | Martin T. Pecina
Písma | Kunda & Vegan (Superior Type)
Foto na obálce | Blanka Nezbeda Rosecká
Papír | Olin Regular Natural White 100 a 200 g/m²
Tisk | Tiskárna Grafico, s. r. o., Opava

Člen sítě kulturních časopisů Eurozine
(www.eurozine.com) eurozine
Registrováno Ministerstvem kultury ČR
pod číslem MK ČR E 6632 ISSN 1211-9938
Vychází 10× ročně (kromě července a srpna)

Cena 89 Kč, s předplatným 69 Kč
Předplatné na www.casopis.hostbrno.cz/predplatne
nebo telefonicky na čísle 725 606 144:
roční 690 Kč, půlroční 345 Kč, elektronické 400 Kč

Distribuuje Kosmas, s. r. o., Praha
Zasílání předplatného zajišťuje firma
SP agency, s. r. o., Rajhradice

Editorial

Zdeněk Staszek

Ve stejném čase, kdy vychází toto číslo *Hosta*, se otvírají stavidla plováren. Do vyčištěných bazénů prýští chemicky ošetřený pramen, na jejich břehy aspoň zčásti kondičně připravený dav. Jako by to byl symbol dneška: blyštivá hladina plná pogumované zábavy dává při druhém pivu zapomenout na všechny strasti — a zároveň nad ní ční zřídlo obav, bílé zadky, ještě neuvyklé žáru slunce nové doby, roztřesené svěží, průzračnou vodou. Kdekdo se spálí, kdekdo sykne. A s večerem bude vše zapomenuto. Je tak lákavé utonout ve výhni letní melancholie! Užehlá paměť si najde své viníky, aby další den vkročila do stejných paprsků, do téže záře. Tentokrát už s myšlenkou na včerejší bolest a její původce. Bazén přetekl přes okraj... Snad se s tímto číslem nespálíte, možná zůstanete ve stínu historie a vzpomínek. I tak přeji krásné opálení.

Ateliér

Sochařská

navštívení Libora

Stavjaníka

Jméno zlínského fotografa Libora Stavjaníka (nar. 1965) není v literárním (a oborovém) světě neznámé. Od půle devadesátých let až za horizont milénia se jeho erbovním tématem staly portréty umělců, někdy výtvarných, častěji slovesných, ale i lidí „kolem kumštu“. Snímky příjemně civilní, s dobrou mírou výtvarné, vždy zachycující nějakou charakteristickou fasetu dané chvíle či osobnosti. Jeho posledním cyklem jsou fotografická *navštívení* otrokovického ateliéru sochařky Evy Vavrečkové (nar. 1983), absolventky oboru Sochařská tvorba (pod vedením Radima Hankeho) na Zlínské soukromé vyšší odborné škole umění. Výjimečnost talentu této dámy je zjevná. A zjevný je i cit fotografa, který zde opět balancuje mezi civilními nálezy z přitažlivé laboratoře demiurga a záběry výsostně výtvarného charakteru. Na závěr si dovolíme ocitovat básnivou sentenci od krajana zmiňované dvojice, písčícího malíře Preisnera: „Džentlmen se sivou načechranou bradkou. Nítky fousků. Štíhlá bílá indiánka. Na konečcích copů peří. Pírka. Sádrový gyps s dětskými rysy. Roztočené oči. Ustalovačem a vývojkou.“ Při pohledu na dotýkaný sochařský portrét autora pocítili jsme nekontrolovaný záchvěv závidění i *něhy*. Krásné souručenství spřízněných duší! Z jeho plodů se můžeme těšit i my. (-mst-)

Libor Stavjaník, ze sochařského ateliéru Evy V.

h

KÝHO
ŠLAKA
TO TU
VYVÁDÍTE?!

Obsah

kritiky

názor

- 6 Eva Klíčová: Nenápadné malé české #MeToo

ohlédnutí

- 8 Za Pavlem Šrutem (1940 → 2018)
9 Galina Miklínová: Monsignore Brosquil
10 Pavel Šrut: Tři červená jablíčka aneb Chvála krásné vyhlídky

osobnost

- 12 Nikdo se moci nevzdá bez nátlaku. S Petrou Hůlovou o mužích a ženách, přirozenosti a pohledu z druhé strany

reportáž

- 22 Dora Kaprálová: Pravidla Rixdorfu. Původní reportáž z českého ostrova v Berlíně

téma

- 37 Jiří Trávniček: Už žádné dějiny. Ota Filip (9. 3. 1930 — 2. 3. 2018)
38 Anketa: Jak vzpomínáte na Otu Filipa?
42 Miroslav Zielinský: Bavorsko, má láska...
45 Ota Filip: Zpožděné sny. Ukázky z posledního rukopisu

F

esej

- 72 Diane Simmonsová: Světoběžnice z oregonské pouště. O střetu mezi patriotismem a kosmopolitismem v dnešní Americe

beletrie

- 78 Marek Epstein: Konec světa. Původní povídka českého scenáristy

historie

- 88 Anna Kareninová: Případ Célinových pamfletů

nová jména

- 92 Anna Sedlmajerová: Ale lajкну i tak

recenze

- 60 Stanislav Biler: Nejlepší kandidát (Kryštof Špidla)
60 Vladimír Nabokov: Skutečný život Sebastiana Knighta (Hana Řehulková)
61 Jo Nesbø: Macbeth (Boris Hokr)
62 Hanna Krall: Srdcový král (Jiří Trávniček)
63 Vojtěch Mašek — Marek Pokorný — Marek Šindelka: Svatá Barbora (Jarmila Křenková)
64 Andrew Linzey: Teologie zvířat (Zdeněk A. Eminger)
65 Alejandro Jodorowsky — Zoran Janjetov: Technokněží (Václav Maxmilián)
66 Anna Prstková: 49°27'45.249"N, 17°58'36.107"E (Petra Kožušníková)

sloupky

- 33 volně přeloženo Anežka Charvátová: Tokozelka nadmutá
68 biblioman Martin T. Pecina: Šípáci, hlupáci a jejich notně rozkolísaná nová dobrodružství
84 jazyková glosa Zdenka Rusinová: Jak může stačit málo a už je to dost
101 švenk Šimon Šafránek: Cannes
104 o čem se mluví v Polsku Jan Faber: Znavení surreálnem

- 2 ateliér Sochařská navštívení Libora Stavjanika
4 básnířka čísla Anna Beata Háblová
5 zprávy
94 čtení na pokračování Markéta Brousková: Nežádoucí svědek Markéta Brousková. Pravdivé báje z časů emigrace
98 hostinec

b

Básnířka čísla

Básnířka čísla Anna Beata Háblová

Kdo dříve mohl

Vsadic dráty do nervů
natřít rakev nabílo
urychlit sakury
vyhlásit nejasný rozměr

Jestli se mi bůh podívá do jater
zjistí všechna nestravitelná slova

Ne játra ale srdce bude duté

Foto Jan Horáček

Anna Beata Háblová je básnířka, architektka a urbanistka. Svou tvorbu doposud představila ve sbírkách *Kry* (Mox Nox, 2013) a *Rýhy* (Arbor Vitae, 2015). Přítomné verše vybíráme ze souboru *Nevypínejte*, který na podzim připravuje nakladatelství Dauphin. U literáta ne tak častá technická (ale i múzická) profese téměř nezbadatelně spoluutváří autorčin svět. Vždy v něm nalézáme nějaký směr, vždy je v něm „k čemusi namířeno“. Čteme básně průkazné, nezahlcené slovní veteší a matnými atmosférami, básně se zřetelnými vnitřními skelety. Rozpoznáváme, co je v nich „vnitřní“ a co „externí“. I proto jsou prostorem sympaticky otevřeným k obydlení (a rozumění), ať už se vztahují ke skutečnosti intimní, veřejné nebo metafyzické, či s ní polemizují. Autorka ovšem nenabízí básně-projekty. Verše jsou plné šťastných nálezů: „Oknem vtrhl tenký pruh zvěřeně nehybnosti / klesá na vše co je tak tiše a nedokončeně odloženo.“ Anna Beata Háblová dobře zná onu věčnou, marnou slast hledání ještě přesnějších definic pro vše, co je tak samozřejmé, a přesto (nebo právě proto) je v tichosti míjeno. Jiným jejím způsobem spolužití s tématy poezie, umění a architektury jsou autorské a diskusní večery, které iniciovala a moderuje v pražském kulturním centru Dominikánská 8. V loňském roce vydala knihu *Města zdí* věnovanou historii a interpretacím obchodních center ve vztahu k městu. (-mst-)

Sbohem, pane R.

Zemřel Philip Roth. Břítický analytik amerického židovstva zesnul 22. května na zástavu srdce. Bylo mu osmdesát pět let.

Philip Roth napsal téměř třicet románů a byl opakovaně favoritem na Nobelovu cenu za literaturu. Tu nikdy nezískal, jiné prestižní ceny však ano: v roce 1997 dostal Pulitzerovu cenu za román *Americká idyla*. Za celé dílo mu byla udělena Mezinárodní Man Bookerova cena. A americkou Národní knižní cenu získal hned dvakrát.

Tu první za svůj debut *Sbohem, město C. a pět povídek* z roku 1959, jímž poprvé popsal a zároveň popudil hlavní protagonisty své prózy: soudobé americké Židy ze střední třídy, jejichž identita se pozvolna rozpouští v západním, materiálním životě. O deset let později se stal celebritou s *Portnoyovým komplexem*, kde se objevilo další stěžejní téma Rothových románů: sex a všechny jeho moderní, mnohdy trapné podoby. Poslední román *Nemesis* vyšel Rothovi v roce 2010. Po něm odešel na odpočinek.

Roth měl silný vztah k Československu. Od sedmdesátých let udržoval styky s českými zakázanými autory — Ivanem Klímkou, Ludvíkem Vaculíkem a dalšími — a pomáhal jim. Své zkušenosti a zážitky s českým undergroundem i americkými emigranty zachytil v románu *Pražské orgie* (1985).

Sex, Twitter a Pulitzer

Nejen Nobelova cena se potýká s následky sexuálního násilí. Do centra především americké pozornosti se dostala i cena Pulitzerova, respektive předseda její rady a spisovatel Junot Díaz, který dočasně odstoupil z funkce — kvůli podezření ze sexuálního obtěžování.

Zprávy

Díaz sám dostal před deseti lety Pulitzerovu cenu za literaturu za román *Krátký, leč divuplný život Oskara Wajda*. Do rady Pulitzerovy ceny vstoupil o dva roky později, jejím předsedou se stal teprve letos v dubnu. Kromě literární kariéry je Díaz známý jako tvář mnoha advokačních kampaní a komentátor společenského dění v Americe.

Před šesti lety navštívil Junot Díaz tvůrčí seminář na Kolumbijské univerzitě. Spisovatelka Zinzi Clemmons, která tehdy ještě jako studentka Díaze na workshop pozvala, na Twitteru uvedla, že pozvání pochopil jako příležitost a nutil ji k líbání. Díaze ohledně incidentu konfrontovala už dříve, během besedy na literárním festivalu v Sydney. Slavný kolega se však tehdy odpovědi i odpovědnosti vyhnul a kauza se dostala na sociální síť.

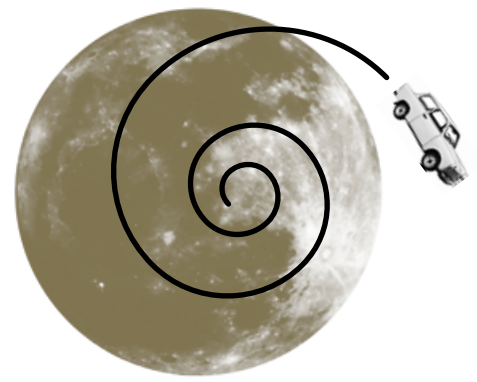
Twitterové obvinění motivovalo minimálně dvě další ženy, aby veřejně sdílely svou zkušenost s Díazem — v obou případech šlo o agresivní chování, nadávky a vyhrožování.

Junot Díaz se k celé kauze nevyjadřuje, pouze přes svého literárního agenta vydal prohlášení, v němž se omlouvá za všechny své přečiny minulosti. Paradoxně v dubnu, chvíli před obviněními, vyšla v časopise *The New Yorker* Díazova esej, v níž poprvé veřejně vzpomíná na vlastní znásilnění z dětství a popisuje, jak toto potlačované trauma narušilo jeho vztah k ženám.

Díaz se dobrovolně vzdal předsednického křesla v radě Pulitzerovy ceny a hodlá „plně kooperovat“ s vyšetřovací komisí, kterou vedení prestižní ceny ustavilo. Podobné situaci čelí i na své domovské univerzitě Massachusettském technologickém institutu.

Na Měsíci nerušit!

Podnikatel Elon Musk letos v únoru ohromil svět drzým kouskem — při testu nové rakety nechal do vesmíru vystřelit osobní automobil. Červená

Tesla Roadster teď na velkorysém orbitu obíhá Slunce a s ní kromě figuríny ve skařandru také literatura: konkrétně celá sci-fi trilogie *Nadace* od Isaaca Asimova.

Optický 5D disk — v podstatě kostka křemenného skla, do nějž laser na nanoúrovni *Nadaci* vypálil a který by měl být schopen data uchovat po tisíce let — věnovala excentrickému miliardáři nadace Arch Mission. Zároveň při vypuštění Tesly do vesmíru vydala tato organizace experimentující s uchováváním dat prohlášení, že to byl teprve začátek a rozhodně se nejedná o poslední text, který putuje mezi hvězdy.

Obecná proklamace nabyla konkrétních obrysů v květnu. Arch Mission bude spolupracovat se soukromou vesmírnou společností Astrobotic, která plánuje v roce 2020 vyslat misi na Měsíc. Arch Mission opět dodá extrémně odolný datový nosič s texty.

Na Měsíc už nepoletí jen vědecko-fantastická klasika, ale také velká část Wikipedie nebo data z projektu Rosetta, který mapuje a archivuje všechny lidské jazyky.

Měsíční knihovna bude přímo na povrchu Měsíce a bude mít podobu niklových mikrofiší, malých destiček s vyrytými texty. Podle zakladatele Arch Mission Novy Spivacka se bude knihovna v budoucnosti dát doplňovat a rozšiřovat. „Nechceme předpokládat, že někdo v budoucnosti bude mít náš operační systém,“ vysvětluje zároveň Spivack, proč se rozhodli vypalovat texty do odolného niklu.

Cílem neziskové Arch Mission je rozmístit „archivy lidského poznání“ po celé sluneční soustavě. I když zanikne Země nebo jiné planety, lidská civilizace tak pro možné cestující z dalekého vesmíru zůstane zachována.

-zst-

Nenápadné malé české #MeToo

Eva Klíčová

Podíváme-li se na typické hrdiny české prózy posledních desetiletí, nalezneme zde nejčastěji hrdiny sympatické především svým životním srabem. Nejběžnějším prozaickým hrdinou či hrdinkou jsou tak lidé pohybující se spíše v nižším socioekonomickém pásmu, často zápolící s nějakou formou závislosti (psychickou, ale i toxikologickou včetně té nejběžnější — alkoholové) či traumatu, přičemž nástrahy života překonávají za mnohdy problematické pomoci svého zjištěného vnímání. Veskrze se navíc jedná o tak výrazné individuality, že pohltní prozaika či prozaičku natolik, že těm nezbude prostor pro nějaká rozsáhlá společensko-dějinná panoramata a reflexe, nanejvýš snad o náznak mnohdy bolestné interakce osudem sužovaných postav s nejbližšími. Nermalou skupinu českých literárních hrdinů však zároveň tvoří i lidé naopak naprosto obyčejní, nenápadní, ba dokonce tišší, které do prózy vtáhly turbulentní a často krvavé a devastující nebo přinejmenším aspoň dostatečně absurdní dějiny.

Mollové světy literárních hrdinů přitom ztělesňují odvrácenou stranu mainstreamové mediální reflexe našich životů vykrmené marketingovými nástroji, tedy ten konstrukt světa, kde nic není problém a úspěch, krása i štěstí jsou zde každému na dosah ruky. Ve stínu tohoto lifestyleového kánonu pozdního kapitalismu se však dobře daří nejen nesolidárnosti a egoismu, ale právě také existenciálním i existenčním nejistotám.

Literatura se tak trochu stala výlevkou tísnivých pocitů, ať už se vzaly kdekoli. Zatímco své okolí často nemilosrdně posuzujeme perspektivou materiálního úspěchu, jako čtenáři se naopak celkem snadno identifikujeme s literárními lúzy.

Tento literárně kanalizační princip můžeme v českém prostředí pozorovat i na průběhu slavné kampaně #MeToo. Zatímco civilizovaný svět prožívá vlnu reflexe měnící postoj k strukturálně se projevujícímu sexuálnímu násilí — a to i v jeho symbolických podobách (obtěžování, sexismus) —, Češi vědí své. Hollywoodské hysterky by si chtěly zahrát v kdoví čem, ale sex s producentem jim, „celebritám“, najednou nevoní. Česká diskuse na téma sexuálního obtěžování a násilí se pak nesla převážně v pobaveném duchu několika biologických kapitalistů (žena je samička souložící za protihodnotu, sex je obchodní transakce etc.) z řad psychologů, sexuologů i náhodných kolemjdoucích. Celá věc se uzavřela tak nějak celospolečenským konsenzem, že jde o „výstřelek těch, co nemají co na práci“, a „americkou módu“. Nejedna zralá dáma pak využila příležitost a vzkázala světu, že jí nějaké to poplácáníčko vůbec není nepříjemné, ba naopak. Česká společnost se díky své schopnosti mentální normalizace opět hrdinně postavila dekadentnímu Západu.

Nicméně tabuizované, leč silné téma přece jen někde krystalizuje: potichoučku a opatrně v české próze, která se tak stává místem špatného svědomí našich společenských norem. Žen v tísní najdeme mezi literárními postavami mnoho, námátkou vzpomeňme například na *Příspěvek k dějinám radosti* Radky Denemarkové, *V síti* Petry Dvořákové, *Lapače prachu* Lucie Faulerové nebo knihy Viktorie Hanišové *Anežka a Houbařka*. Na jinou diskusi by navíc byla souvislost mezi tabuizací #MeToo zvláště ve spojení s kariérou a postavením žen na trhu práce či jejich nižším odměňováním, kde patříme k nejhorším v Evropě (zde se tématu dotýká Anna Bolavá v obou svých románech).

Zatímco si tedy jako národní kolektiv zachováváme macho tvář — jako jednu z posledních jistot

v tomto bláznivém světě všelijakých nároků a práv kdekoho včetně žen —, problém tu přesto existuje, a dokonce se o něm píšou knihy. Tedy literární fikce. Tabu zůstává neporušeno, vše se odehrává v potlačeném světě možného, nereálného, ve freudovském snu utkaném z mentálního odpadu bdělého národa, který se jen tak nenechá zblbnout. V literatuře, která zaneprázdněné občany vlastně nezajímá, a navíc na ni stejně nemají čas.

Jako má však své stereotypy český muž, má je i žena — a zde je vysokou hodnotou tiché mučednictví. Že svět je zlej a jinej nebude, víme tak nějak všichni, přičemž se rádi paralyzujeme těmito tvrdými pravdami o životě, než abychom prostě něco měnili. Je to přesně ta optika, s níž odmítáme aktivisty všeho druhu, i kdyby to měly být filmové hvězdy — náhle jsou to ti, co jdou proti poklidnému řádu světa, na nějž jsme zvyklí. Kdo promluví, a zvláště to platí, pokud jde o osobní věc, porušuje řád kmene a rozhodně nemá čisté úmysly: chce na sebe upozorňovat, chce ze situace vytrískat profit, je to ten, kdo ve slušné společnosti dělá bordel, excentrik, hysterka... „samozvaný“ kdokoli. A na to tu nejsme zvědaví. Tichá cesta sepisování fikce se tak zdá jako jedna z mála přijatelných možností, jak upozornit na nějaký ten nešvar a zároveň se nestat pohlavkováným outsiderem.

Toto prozaické či literární potichoučku má ještě jednu, možná nejzásadnější vadu: společenský problém postihující zvláštního a jakkoli nonkonformního hrdinu se jeví jako selhání jednotlivce, prostě smůla, za niž společnost nenese odpovědnost. Literární hrdinové zde tvoří jakousi přízračnou stínovou kazuistiku, která se kupí pod kobercem společenské přijatelnosti. České oběti zkrátka přijali svou imaginární vinu za vlastní. V literatuře se jim dostane alespoň empatie a snad soucitu. V realitě na ně zbude spíše posměch a obviňování — za potutelné radosti sexuálních predátorů, slabochů potících se hrůzou z úspěšných žen i úspěšných žen, které se s vděčností za krapet příležitosti lísají k tradičním pánům situace.

Autorka je redaktorka Hosta.

Libor Stavjaník, ze sochařského ateliéru Evy V.

Za Pavlem Šrutem 1940 → 2018

**Básníka, překladatele, fejetonistu,
autora knih pro děti a písňových textů
připomínáme exkluzivním příspěvkem
ilustrátorky Galiny Miklínové a také
jedním starším textem, který souvisí
s místem vydávání našeho listu.**

Pavel Šrut

Stroj času

vidím je před sebou
kamarády u plného stolu
plného nádob na víno
a nádob na popel

všem je
dobře
básně nám kouří z hlavy
vše špatné
je zapomenuto

blázince a sebevraždy
dokonce i přirozená
smrt

snad tak i zůstane
jenom
nesmím
otevřít oči

Zlá milá, 1997

Pavel Šrut je, předpokládám nejenom pro mě, jedním z vrcholů pomyslného trojúhelníku, který tvoří společně se svými přáteli a generačními souputníky Ivanem Wernischem a Petrem Kabešem. Zatímco Wernisch si se svými čtenáři hraje, rád je mystifikuje, nebo dokonce svádí na falešnou stopu, Kabeš pečlivě opracovává jednotlivé kameny svých textů tak, aby co nejpřesněji zapadly do budoucí výsledné mozaiky zdánlivě lapidárních sdělení, Šrut je obvykle bedlivým pozorovatelem mezilidských vztahů, osobitě, lehce potemnělé melodie. Právě ona zpěvnost a bluesový podtón jeho veršů zřejmě nejvíce imponovaly místním neestrádním hudebníkům, kteří nepovažovali písňový text za pouhou záminku k vydávání patřičně modulovaných zvuků. Proto ve většině případů stavím Šrutovy písňové texty na roveň jeho básnickým skladbám a rozcházím se s jeho názorem, že „nejsou v tištěné podobě zcela soběstačné bez hudby a osobnosti zpěváka“.

Karel Haloun, *prítomnost.cz*

Monsignore Brosquil

Galina Miklínová

Před lety do redakce jistého nakladatelství dorazila záhadná obálka. Voněla dálkou, byla až ze Španělska, z Valencie. A uvnitř dopis se zájmem o naši první společnou knížku, níže podepsaný samým nakladatelem: *Monsignore Brosquil*.

Pavel, vystudovaný hispanista, se zaradoval a to těšení přenesl i na mne: „Vyjde nám knížka! Ve Španělsku!“ Tak jsme se těšili. Dlouze. Tuze dlouze. Tak dlouze, až se nám zdálo, že český nakladatel se angažuje v celé věci poněkud vlažně, a tím naši radost sice prodlužuje, ale co si budeme namlouvat, také trochu tlumí.

A tak Pavla napadlo: „Podívej, je to jednoduché. My si tam zaletíme. A vezmeme to přes Barcelonu. Až si prohlédneme Gaudiho a Picassa, zajdeme se vlakem kouknout do Valencie i na Brosquila!“

To byl plán, který se nedal odmítnout.

Barcelona byla skvělá. Gaudi s Picassem se předháněli v tom, jak upoutat náš zájem. Když už se zdálo, že máme dost, za poslední peníze jsme koupili jízdenku do města na pobřeží pomerančových květů.

Už při cestě tam Pavel zjistil, že adresu Monsignora Brosquila prostě ztratil. Nechal ji v hotelu v Barceloně. Anebo ji možná vůbec nepřivezl.

Děsně mě to dopálilo. Taková parádní cesta, a cíl je fuč! Rozčilením jsem půlku cesty nemluvila. Pavel si zaujatě četl, já si něco čmárala do skicáku a tiše zuřila, že jsme tu báječnou příležitost takhle zahodili.

Nakonec se Monsignore Brosquil naší návštěvy přece jen dočkal. Po pěti hodinách jízdy ve ztichlém kupé jsme dorazili do Valencie a mně se hned z nádraží podařilo telefonicky v nakladatelství v Praze dohledat kopii výše zmíněného dopisu. Vítězoslavně jsem Pavlovi na mapě ukázala trasu.

Nakladatelský dům Monsignora Brosquila sídlil až daleko na předměstí. Přivyklí chůzi po Praze jsme opravdu došli až na předměstí pěšky. Nebylo to úplně nejbliž, ale co, šli jsme si pro smlouvu se španělským nakladatelem. Pro to je třeba něco obětovat!

Na udané adrese nebylo nic. Tedy nic, co by připomínalo aspoň zdálky nakladatelství. Natožpak zblízka. Žádná pyšná mosazná cedulka, žádná lesklá vizitka ani obyčejné jméno na zvonku...

Prostě Nic!

Nakonec jsme skončili v hospodě na rohu a každý se uklidňoval po svém. Pavel napsal básničku „Nejstrašnější z příšeráků jmenuje se Nic“, já si to Nic nakreslila a vrchní nám oznámil, že je tu ještě jedna ulice se stejným jménem, akorát s římskou dvojkou. Tam by se mohl Monsignore zdržovat.

A tak jsme vyrazili. A byla i cedulička. A byla i vizitka na zvonku. A byl i Monsignore.

Seděl v garáži jedna plus nula za otřískaným stolem na odrbaném sofa, v prostoru bez jediné knihy a s těžko skrývaným nezájmem na nás zahlížel.

Dodnes nepochopím, proč ten člověk do pražského nakladatelství napsal. A proč si vybral zrovna naši knihu. A vydává knihy vůbec? Měla to být jeho první???

Nedozvěděli jsme se vůbec nic, jen že už nemá zájem. Zalapala jsem po dechu a koukla na Pavla. Bylo jasné, co si oba myslíme: „Ty? Ty nemáš zájem? To my nemáme zájem, drahý Brosquile!!!“

Vůbec nevím, jak jsme se vymotali z předměstí. Mlčky jsme došli čtvrtí Cabanyal až na pláž.

Pavel se zahleděl na moře, hodil batoh do jedné z opuštěných loděk a vytáhl z něj láhev vína Rioja.

Flašku určenou na oslavu, až uzavřeme smlouvu s Monsignorem.

Nejdřív se lehce pousmál Pavel. Za moment jsme se smáli jako blázni oba, láhev tý nejdražší Rioji v našem životě vypili na ex a po chvíli jsme už pobíhali po opuštěné pláži a vykřikovali, ať nám Monsignore Brosquile políbí zadnice.

Ten večer jsme vypili spoustu španělského vína a vůbec nešli spát. Počkali jsme na východ slunce a až poté zapadli každý do svého pokoje v nedalekém hostelu u katedrály Panny Marie.

Před nedávnem vyšli ve Španělsku naši *Lichožrouti* nejen španělsky, ale i galicijsky a katalánsky.

V Barceloně se letos v únoru stali nejčtenější knihou měsíce, promítal se film o malých zlodějících ponožek z Čech.

Pavlovi jsem z Barcelony, kam už bohužel letět nemohl, přivezla zase Rioju. Na tu správnou etiketu jsem si vzpomněla ještě po těch letech u regálů s vínem, jako by to bylo včera.

Láhev jsme v Praze otevřeli, Pavel nalil víno do sklenic, jednu z nich pozvedl a vesele pronesl připítek a poprvé při vyslovení nakladatelova jména vynechal Monsignora:

„Tak vidíš, Brosquile, šlo to i bez tebe!“

Autorka je výtvarnice, věnuje se ilustrační a filmové tvorbě, doprovodila knihy řady autorů, jejím erbovním dílem jsou *Lichožrouti*, kniha, kterou vytvořila společně s Pavlem Šrutem.

Tři červená jablíčka aneb Chvála krásné vyhlídky

Pavel Šrut

Psal se rok 1975 nebo 1981, kdo si to má pamatovat, doba byla unavená. Krčemná Praha od básníků prázdná a Jan Skácel nepřijížděl. Jednou chyběl důvod a podruhé scházely peníze na cestu. A když se tady někdy mihl, kde na něho natrefit? Tehdy i tamtamy lhaly.

V Praze totiž chyběla a schází brněnská Bellevue, ta sice ani ryba, ani rak, ani kavárna, ani hospoda, ale zato krásná vyhlídka, že uvnitř někoho potkáte. U nás ve Spálence už pažravec moci chroustal historickou vinárnu U Ježíška a vyzvrátil ji v podobě ošuntělé stavebnice obchodního domu Máj. Naproti zůstalo U Šupů, kde večer sedávali pohrobci Stehlíkovy a Neprašovy Křížovnické školy a vlasatí

androši a Eugen Brikcius, Tomáš Pěkný a já, někdy Petr Kabeš. O kus dál se (doslova) rozkládala kavárna Slavia, ale ještě tu stál pověstný mramorový stolek, kde držel slovo Jiří Kolář, Josef Hiršal, Jan Vladislav a někdy Kabeš. Ani to už dávno neplatí.

Jenže tam ani tam nebyl Skácel doma. U Šupů bylo moc vlasato a ve Slavii zase moc učesáno. A navíc mramor studí a becherovka lepí. A nebyl doma ani doma, totiž po bytech, kam se mnozí pražští přátelé uchylovali před cizíma ušima. On raději inspiroval než konspiroval.

Sečteno: Praha byla v tom čase pro Honzu jaksí daleko.

Tak jsem za ním přijížděl vždycky párkrát do roka a vždy jen na chvíli do Brna, kde

[...] nic nového ani zajímavého, až na havrany. Ale ti jsou tady už měsíc. Kamarádím se s nimi a Boženka je na našem dvorku krmí. Ale nejsou to žebráci. Přijímají dary důstojně a zarytě mlčí. Nejsou tak veselí jako v Rimbaudově básni, která začíná veršem Ach, bože, když jsou chladné pláně a končí rozkošni, milí havrani. Ale mně to nevadí. Vnímám je jako černou pečeť zimy. (citát z dopisu J. S.)

Je čas na přiznání. Napsal jsem v té době dedikaci, invektivu, stížnost. Pokud si dobře vzpomínám, měla to být stížnost na čtenáře, na ospalý národ a hlavně na Skácela, který „zarytě nemlčí“, neuronizuje a píše si svou, laskavou. Začíná to citací, obrazem z jedné básničky, myslím Brouskovy, která se nám oběma kdysi líbila. Tady je, v šuplíku.

A co zahrada?
(Janu Skácelovi)

*Ano: pták sedne na větev
a tím rozhoupe zahrádku...
Ale co ona (málem zahrada)
která má mořskou nemoc z úradku
jakéhosi s odpuštěním ptáka?
Co je jí po tom
zpěváčku
že slyšíš tření světla
o tmu když se smráká
že slyšíš šepot rzi*

Co je jí po tom (málem zahradě)
která tak nerada se probouzí?

Ukázal jsem to Skácelovi nikoli v hodině mezi psem a vlkem, nýbrž v hodině mezi posledním šachistou a prvním pivařem v Bellevue. (To je nepřeložitelná situační hříčka; štamgasti vědí.) Vzal papír do ruky, přečetl jednou, zakašlal, pak vystrčil obočí, přečetl podruhé a stránku mi podal zpátky. „Nesprávně cituješ. Ten obraz ztrácí smysl. Když pták opustí větev, ta se rozhoupe — a tím rozhoupá celou zahradu!“

„A co to ostatní?“ dožadoval jsem se. — „Já nevím. Vy v té Praze vidíte všechno moc černě. Pojď se radši ukázat Božence.“

Tak jsme šli. Ale až potom, co v Belvě zavřeli. U Skácelů v předsíni jsem zakopl o košíček jablek a omluvil se: „Čeká mě žena. Ale už jsem na cestě.“ Honza otevřel sedmičku bílého. Dostal ji od nějakého vinaře, který si vymaloval jeho dvojverší na žudro. Za každé slovo jednu sedmičku. Dobré víno. Pramínek tramínku na cestu. Paní Boženka mi ve dveřích strčila dva obložené chleby. „Pojezte ve vlaku,“ řekla.

A podala mi první červené jablíčko. „Pro vaši milou paní,“ řekla.

Chleba jsem snědl cestou na nádraží a jablíčko mě hřálo v kapse. Už se těšilo na tu mou milou paní...

Ale ouha. Na peróně čekal Steklík. (Pokud to někdo neví, Jan Steklík je výtvarník a konvertita. Jako kreslíř

a trubadúr ženských ňader a pivních püllitrů konvertoval od těch pražských, které vysál, k ňadrům a püllitrům brněnským, z nichž saje a tvoří bohda dodnes.) Steklík čekal v opačném směru na někoho z Prahy. „A kdo má přijet?“ — „Hele, to já nevím,“ odušil. „Ale kdyby někdo přijel, tak bysme přece ještě někam zašli, ne?“

Tak jsme někam zašli spolu, protože kdo z Brna neodjede, jako by do Brna zrovna přijel. Měli jsme krátkou noc a dlouhé odpoledne s různými polívčičkami v prášku. Večer jsme neminuli Bellevue. „Myslel jsem si to,“ přikývl Skácel.

Seděli jsme sotva nějakou tu hodinku, když navrhl: „Pojď, čeká mě Boženka. Ukážeš se jí a trochu se opláchněš.“

Trochu jsem se v Kotlářské opláchl, a to způsobilo, že jsem trval na odjezdu. „Ale můžeš se tu pohodlně vyspat!“ — „Já umím spát ve vlaku a pak — čeká mě žena, znáš to.“ — „Já to znám,“ řekla paní Skácelová.

„To je pravda,“ posmutněl Honza a vyndal z knihovny láhev whisky. „To mi poslala jedna překladatelka. Překládá mě a neví, že to nepiju,“ podivil se. „Ty jsi anglista, tak si ji vezmi, skotskou na památku.“

Vzal jsem si jenom štamprli, jenom odlívečku, a vypravil se do předsíně. Paní Boženka mi přidržela kabát (zauznil se rukáv či co) a spustila do mé kapsy dva obložené chleby.

Při loučení mi vklouzlo do dlaně druhé červené jablíčko. „Pro vaši hodnou paní.“

Odlívečka mě vedla na nádraží. Ale ouha. My jsme se přece zvedli od stolu v Bellevue nerozvážně ještě před zavřením! Tak se stalo, že jsem se kolem krásné vyhlídky stácel dolů právě v té chvíli, kdy se naopak nahoru vydával Oldřich Mikulášek. „Už nikam nepůjdeme,“ varoval, „ale můžeš mě kousek doprovodit.“

Z Bellevue je to do Mášovky kousek, do schodů taky kousek a ke klíčům do kapsy jen kousíček. Oldřich měl doma borovičku a Utrpení starého Werthera. „Ale já musím na vlak!“ — „Tím líp,“ zaradoval se. „Něco ti přečtu.“

Tak si mě Oldřich Mikulášek posadil proti sobě, rozlil tu láhev borovičky do dvou sklenic a začal číst. Četl nahlas a dlouho z té své dlouhé bolavé básně a já jsem mu usnul, málem v náručí. Ve spánku jsem se na úzkém gauči dokymácel jako černý pasažér do bílého rána.

Na události příštího dne si nevzpomínám, to je asi dobře. Jisté je jen toto. Když se v Bellevue zjezily židle, šel mě Jan Skácel ukázat Božence.

Našlapoval jsem pokorně a nemotorně jako havran, který se rozhodl v Brně přezimovat. Paní Boženka mě nakrmila. Přijal jsem dary důstojně a zarytě jsem mlčel. Ztěžkly mi údy, jazyk i mysl. „Jdu!“ vyrazil jsem ze sebe, když se ve Skácelově ruce jakýmsi kouzlem objevila püllitrovka slivovice. „To jen pro případ. Cesta bude dlouhá.“

„A toto je pro vaši trpělivou paní,“ řekla Boženka a podala mi na chodbě třetí červené jablíčko.

A toto je douška: když jsem ráno vystoupil na hlavní nádraží, hlavní město jsem neviděl tak černě. A nado-smrti vím, že pták rozhoupe celou zahradu teprve potom, co větývku opustí.

Konzul v afrikánech, listopad 1991

**S Petrou Hůlovou
o mužích a ženách, přirozenosti
a pohledu z druhé strany**

Nikdo se moci nevzdá bez nátlaku

Ptal se Ondřej Nezbeda

Foto Blanka Nezbeda Rosecká

Ve svém novém románu *Stručné dějiny Hnutí Petra* Hůlová představuje utopický svět, v němž ženy napravují muže. Ti mají toužit hlavně po kráse vnitřní, tedy kráse ženské duše. A jejich náprava pochopitelně nejde úplně po dobrém.

Převýchova mužů je v tvé knize zaměřena jen sexuálně — muži se tu učí vzrušovat se nad těly stárnoucích žen, nebo dokonce jen nad jejich vaginami. Proč ta orientace na tělesnost? Proč se tam muži neučí s ženami třeba žertovat, dvořit se jim, oceňovat jejich humor, žehlit, přebalovat děti? Převýchova v Instituci takhle vypadá jenom ze začátku, kdy Instituce klienty zbavuje fixace na mládí a fyzickou krásu. V pozdějších fázích převýchovy jde o přetržení vztahu mezi vzrušením a tělesností tak nějak kompletně, viz noční návštěvy bachařek a závěrečná zkouška.

Jinak obecně otázku, proč je něco v románu tak, a ne jinak, považuju za legrační. Proč nakonec orientace právě na tělesnost? A proč vůbec převýchova? Proč se tam sakra tak vůbec nedějí normálnější věci? A proč je vůbec třeba o tom všem psát?

Ptám se na to, protože by mě zajímalo, jak o tom tématu přemýšlíš. Co tě k napsání té novely vlastně přimělo? Někaké konkrétní naštvání?

Určitě byl důležitý ten banální moment, že vnějšek ženy hraje větší roli než vnějšek muže. Tady naopak má velký smysl ptát se „proč“. Tím textem se na to ptám a ne odpovídám. Je to fér? Nebo spíš: Co je to vlastně za kategorii ta „férovost“? Každopádně ve chvíli, kdy v tom textu tahle kategorie ztrácí smysl, třeba s odkazem na přirozenost, se něco otevírá. Nebo je tenhle typ uvažování z podstaty mimo? Vzhledem k tomu, jak často na rovné podmínky odkazujeme, to znamená, že...

Zároveň mi vždycky přijde důležité přemýšlet o tom z obou stran, dívat se na to jinak, než jsme zvyklí. Často se třeba ptáme, proč víc žen není ve vedoucích pozicích. Zeptejme se tedy, co z toho takzvaně „mají“, a proč by to tedy dělaly, neboli v čem se pozice vysoce postavené ženy liší od toho, co postavení poskytuje mužům? Když jde chlap nahoru, zvyšuje tím i mimo jiné svou přitažlivost pro ženy. Žena jako šéfka si v osobním životě takzvaně nepomůže. Muži se jí spíš bojí, jejího partnera to kastruje, a pokud je nezadaná, tak muže, co se jí líbí, sbalí spíš její sekretářka. Ženy tohle všechno vědí nebo instinktivně tuší. Kdyby byla Angela Merkelová muž, byla by extrémně sexy...

Nejsou problémem současné diskuse o rovnoprávnosti mužů a žen naše tendence to celé vždycky právě takhle paušalizovat? Co třeba vrchní žalobkyně Lenka Bradáčová, poslankyně Miroslava Němcová, Marta Kubišová a další?

Lenku Bradáčovou a Miroslavu Němcovou je jistě možné brát jako nějaké výjimky potvrzující pravidlo. Anebo spíš takhle: neříkám, že ženy nejsou nebo nemohou být ve vrcholných funkcích. Mohou tam být a jsou tam. Jenom jim kromě omílaných skleněných stropů situaci ztěžuje i fakt, že si tím vlastně nejspíš také komplikují osobní život. O to větší potřebují odhodlání a o to větší mám tendenci jim věřit, že to dělají pro věc samu, jakkoli nejsem naivní a vím, že i političky mohou být zkorumpované a nekompetentní nebo díky té své situaci paradoxně o to víc motivované čirou touhou po moci.

Kritizovala jsi i kampaň #MeToo. Jak jinak ale ženy měly protestovat, že jim vadí, když na ně — nebo na jejich malé dcery — nějaký chlap v tramvaji vytahuje péro a onanuje před nimi?

Jasně, takovýhle typ ať si to vyžere a je to hnus. Ale především o tomhle přece #MeToo nebyla. Byla o mužích, co používají svou mocenskou pozici k tomu, aby si sexuálně užili. Vadí mi ale i pragmatický přístup k sexu, co mají ženy, které se „prodávají“ za kariéerní postup. Tenhle způsob vztahování se k sexu není hnusný, jen pokud není konsenzuální, ale je to stejně hnusný, pokud to konsenzuální je, to jenom na okraj.

Co se týče mé kritiky téhle kampaně, která je jinak záslužná a i já bych mohla dát k dobru historku, jak mě dole v našem baráku osahával chlap, když mi bylo deset (tohle zažila vážně skoro každá holka a je důležité, že se o tom mluví), jen si myslím, že by to mělo jít ruku v ruce s přemýšlením o tom, jak já sama nakládám se svou vizualitou a sexualitou.

V jakém smyslu?

Nepoužívám ji někdy k tomu, abych si tím pomohla? Kdy a jak to dělám? Kde jsou moje hranice? Nechci tím říct, že holky v krátký sukni si samy můžou za svý znásilnění. Ale proč si ji berou na zkoušku? Nejde o to, že bych obhajovala zrůdnost, že se muž „v určitých situacích nemůže udržet“, spíš se ptám: Opravdu nosím upjatou minisukni proto, že se mi „líbí“? A co konkrétně se mi na ní líbí? Není to náhodou právě to, že působí sexy? A co to je to „sexy“ a čeho tím chci dosáhnout? Možná se mi ta

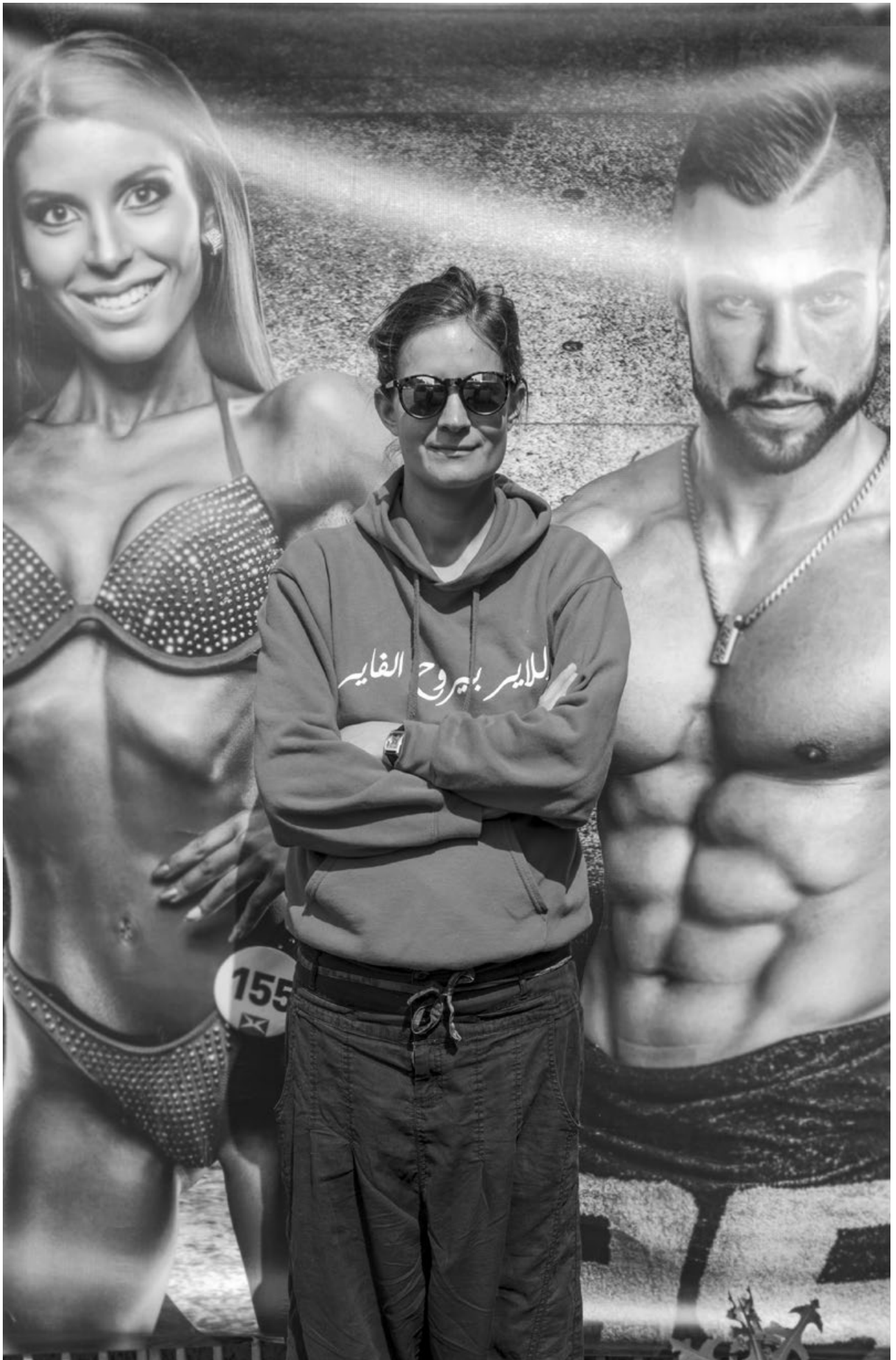

Foto Blanka Nezbeda Rosecka

minisukně doopravdy jenom nevinně „líbí“. Mimochodem bavíme se o emancipaci, ale obchody s holčičím oblečením jsou plné vyzývavých modelů, které holčičky sexualizují. Proč jim/nám to děláme? To se přece dřív nedělalo. Nepopírám zkrátka tu první, feministickou polohu #MeToo, ale chybí mi ta druhá, reflexivní, a taky mi vadí pokrytectví.

do počítače, pak jedeš někam autem a tak dále. A je to taky nepřirozený a má se za to, že se s tím tvůj organismus nějak vyrovná. Tak proč se zaklínáme přirozeností, jakmile dojde na gender?

Na koho tedy tvoje dystopie míří? Na feministky? Konzervativní představy o feminismu?

Voláš tedy po nějaké revoluci? Nebo jak si ten nátlak mám představit? Třeba volební právo získaly ženy v Československu vcelku konsenzuálně.

Nejsem historik, ale co se týče volebního práva, tak to nebylo o ničem jiným než o moci. Nekonalala se sice násilná revoluce, ale nebylo to jen tak. Jasně, cesta k rovnoprávnosti znamená benefity i pro chlapy, protože už nemusí živit rodinu jenom oni sami, můžou si dovolit pobeřet a tak dále. Ale z druhé strany — kdybych byla chlap a slušně vydělávala, tak by pro mě bylo super mít doma ženskou, co mi vaří a uklízí a stará se o mě a já jsem pro ni na piedestalu. Proč bych se toho měla vzdávat? Každopádně je pokrytectví, když ženy chtějí muže, který je nebo rodinu bude *de facto* živit, zatímco ony se budou „emancipovat“. Je to vždycky něco za něco. V mnoha ohledech měl tradiční model výhody. Každopádně byl přehlednější. Rozumím i téhle nostalgii.

Zvláštní je, jakou formu nátlaku jsi zvolila ve své knize. Už jsem to zmiňoval na začátku — na jedné straně kritizuješ systém orientovaný na mládí a krásu, ale metodologie Hnutí v podstatě dělá to samé. Zaměřuje se pouze na tělesnost, sexualitu, jen se jí snaží přeorientovat na starší ženy. Jak už jsem říkala dřív, Hnutí jde v posledku o to, vazbu na tělo úplně zrušit. A za druhé, to je asi třeba pořád opakovat, proč vidět problém v tom, že je Hnutí případně v něčem rozporuplné? Z jakých důvodů předpokládáš opak? A co se týče tělesnosti, vnímám sexualitu jako mocnou sílu, která nás do velké míry pohání. A taky tam někde samozřejmě straší koncept lásky, bez toho by to pochopitelně nemělo tu tragickou sílu. Stárnoucí žena jako by přestávala být milováníhodná. To mě šíleně dojmá a dráždí. Možná je to dětský. Možná to patří ke smířování se s mým vlastním stárnutím. Mý knihy jsou patníky na mé cestě životem. Je to celý mnohem osobnější, než se zdá. A tebou zmiňované takzvané „přeorientování se na starší ženy“, které tobě přijde málo, mně

Když jsem byla mladá, taky mě přitahovali macho týpci a s klukem, kterej byl hodnej, jsem zametla

V posledních letech se třeba objevil étos pomáhajícího muže, empatického, laskavého k dětem, citlivého... Jenže přestože ženy to na jednu stranu prezentují jako svůj ideál, fakticky, když to vidím kolem sebe, častokrát s takovými muži zametají.

Ty dokážeš takového muže docenit?

Myslím, že dneska už jo, souvisí to se zkušeností, zralostí. Ale když jsem byla mladá, taky mě přitahovali macho týpci a s klukem, kterej byl hodnej, jsem zametla, protože mi přišlo, že není dostatečně chlap. Pak jsem na sobě musela vědomě pracovat a říct si: Kurva, co to děláš? O co ti teda jde? Co deklaruješ a jak se chováš? Co teda chceš? Znamenalo to nějakou reflexi a práci na sobě, protože tyhle modely máme hluboko uvnitř sebe a považujeme je za takzvaně přirozený.

O co jde obecně, je to, nakolik takzvaně přirozené modely chceme respektovat, protože je máme za neměnný, nebo jestli to bereme jako něco, s čím pracovat můžeme. A jestli jenom takzvaně „můžeme“, nebo můžeme a chceme. Nebo můžeme, chceme a budeme.

A nebojujeme tím proti své přirozenosti?

Ale my ten přirozený život přece už dlouho vůbec nežijeme. Podívej se, kde pracuješ. Celý den koukáš

„Nemírím, ale jsem.“ Mírím na naše míření. Na naše stereotypizovaný škatulkující míření a taky je to o mým idealismu a syndromu učitelky, a pokud spolu s tím idealismem hypertrofuje, nejde než se sama sobě vysmát... Já se v té knize taky hodně směju sama sobě.

Jinak co se týče feminismu, sama se za feministku každopádně pokládám. Ale zároveň si myslím, že feminismus tím, jak je v sobě někdy zabedněnej a v něčem přihlouplej a nedůslednej, tak sám sebe oslabuje. Feminismus feminismu šovinismem.

Čím?

Právě když tam například chybí zmiňovaná reflexe té druhé strany, o které jsem mluvila. Jako kdyby se ženy na podobě toho vzájemného vztahu nepodílely. Ve *Stručných dějinách Hnutí* mi jde v té politický rovině mimo jiný o to, nakolik můžeme docílit změny ve společnosti, emancipace nějaký utlačovaný skupiny, zvýšení jejího podílu na moci po dobrým a nenásilně. Protože to vyžaduje, že ta druhá strana se musí kusu svý moci vzdát. Je to na úkor někoho jinýho. A kdo se dobrovolně vzdá svý moci? Každý emancipační hnutí si muselo svůj úspěch vydupat. Nikdo se nepodělil o moc bez nátlaku.

tak málo nepřijde. Sexualita masově přeorientovaná na starší ženy, to zní jako slušná revoluce. Víš, čím vším by to otřásl?

To vůbec nechci rozporovat.

Dobře a já zas, že bys to třeba dělal jinak.

Nevím, jak bych to dělal, jen mě zajímá, proč ty to děláš právě takhle a jestli to není přílišná redukce, byť je jasné, že jde o hyperbolu. Ve vztahu a přitažlivosti přece nejde jen o tělesnost. Kdybych chtěl sbalit krásnou holku a zjistil, že má ráda Tomia Okamuru a volí SPD, asi by mě vzrušila jen těžko. Nechybí tam třeba psychologický rozměr?

Kouřila by ti ho, a ty nic? Promiň... navrhla by ti, že půjdete k ní, a ty bys řekl: Sorry, volíš Okamuru...? Napsala jsem to tak proto, že mně ta zkratka sedí. To, že to neplatí pro každého, na tom absolutně nic nemění, od toho je to zkratka. A je pro mě důležitý, že převýchově se v textu podrobují i ženy. Toho prostoru tomu sice dávám málo, ale jen proto, že to celé vypráví lektorka z převýchovného tábora pro chlapy, tak se to prostě víc týká klientů, co pod ni spadají. Jak jsi to vlastně myslel s tím psychologickým rozměrem?

Tak já ti to řeknu hrubě.

Buď hrubej, jasné.

Ty nás prostě zobrazuješ jako bytosti, které myslí jenom pérem. Jak se muži mají naučit vnitřní kráse žen, když se budou učit vzrušovat nad jejich stárnoucími těly, nebo dokonce jen modely jejich vagín? Nejde o stejnou objektivizaci člověka, jen se týká starších žen? To je samozřejmě zkratka, která je ale podle mě funkční. A jestli tě ta knížka něčím irituje, tak je to dobře, to byl taky záměr. Podstatný věci se vyznačují tím, že je v nich vždycky nějaký rozpor, který se snažíš eliminovat. Ve výsledku jde Hnutí stejně o to, vazbu na tělo zcela zrušit, viz ona závěrečná zkouška. Ostatně o totéž se pokoušelo už křesťanství a teď nás nejintenzivněji zbavují tělesnosti moderní technologie, virtuální svět. Je to zase jiná varianta

dematerializace, o kterou se v tolika podobách odjakživa snažíme.

Nemůžu se zbavit toho, že celý balík kulturních a biologických vlivů a predispozic redukuješ do jediné — fyzické, sexuální — roviny.

Nedostáváš se tím na stejnou pozici jako konzervativní kritici feminizmu?

Myslíš já, nebo Hnutí? Navíc se ta kniha pochopitelně zabývá jen jistým výsekem skutečnosti. Skutečnost je vždycky bohatší a redukci pokaždé vyklouzne. A my nemáme jinou možnost než to znovu zkoušet a znovu selhávat. To je ostatně i strategie Hnutí. Optimismus v havlovském smyslu, kdy víme o tom, že to možná sice nedopadne dobře, ale dává nám to smysl, a to je důležité. Jde o to, jestli tenhle můj omezený zoom dává nějaký smysl. Ale abych to byla já, kdo řekne, že dává, smysl samozřejmě nedává, protože jsem autorka a bez toho, aby mi to dávalo smysl, bych s tím nikdy nešla ven.

Jestli skutečně věříš představě, že bychom se mohli vzepřít svým biologickým danostem nebo je ovládnout, proč potom celá metodologie Hnutí vyznívá tak groteskně? Viz třeba ta scéna, ve které lektorka stimuluje svým klientům penis, aby se prokázalo, jestli se už jejich sexuální vzrušivost odpoutala od čistě biologických reakcí?

Ta grotesknost se mi tam cpala sama. Vlastně jsem proti ní celou dobu střídavě bojovala a střídavě se jí poddávala. Bylo to docela peklo, ale prostě to nešlo jinak. Nakonec ale — nefungujeme tak? Člověka dělá člověkem přece právě vzepření se oněm biologickým danostem. To nás dělá lidmi a vyčleňuje nás to z přírody. Naše privilegium a zdroj naší hrůzy zároveň.

Přílišnou schematizaci ti vytýkají i první recenze. Chtěla jsi však psát komplexní román, nebo se prostě jen zastat jednoho opomíjeného hlasu?

Co jsem chtěla, je úplně jedno a sama to většinou zcela přesně nevím. Vede mě můj instinkt, vnitřní pocit. Jen ten mi říká: tohle nesedí, to přepiš a toto je úplně ono, to je fajn.

Jde o to, nakolik věrně se mi ten pocit podaří zpřítomnit jazykem, vtisknout do textu. Ale tobě to samozřejmě taky může a mělo by být a je jedno. V jistém smyslu se moje zájmy a snahy jako autora a tvoje jako čtenáře překrývají a prolínají. V jiném ohledu jsou ale mimoběžné. Kniha tě jako čtenáře může naplnit, jen pokud v ní najdeš, co hledáš. Pokud to tam je nebo si to tam naprojektuješ. To je o tobě, ne o knize. Za to necítím zodpovědnost. Mým cílem je realizace mého vnitřního pocitu. A ten naopak tobě nemusí nic říkat. Nemá to význam jako relativizace. Umění se stále dělí na dobré a špatné, za tím si stojím. Ale prostě nejsme za každých okolností na jedné lodi. Něco jako rodič a dítě.

Někde jsem taky říkala, že to není žádná kniha-návod ani kniha-varování, ale teď si spíš myslím, že je to obojí zároveň. Tyhle věci jdou vnímat z tolika různých hledisek, ale protože je to próza, je to psáno především z intenzivního vnitřního pocitu, nikoli z potřeby omalovávat ideologii nebo jí nevystavit, či vystavit kádrový posudek. S tím se bohužel někteří kritici nemohou srovnat, ten kádrový posudek jim tam chybí a taky některým z nich uniká, že je tam něco jako „osoba vypravěč“. Příběh nevypráví tlampač Hnutí, ale zcela konkrétní lektorka Věra se svými existenciálními propady. Jiným lapsem kritiky je tendence brát ten text jako nějaký dlouhatánský článek s dějovými prvky.

Mimochodem — když muži projdou převýchovou Hnutí, kdo a jací vlastně jsou? Bytosti zbavené libida?

Nejde o proces, který kastruje, ale převádí touhu jinam. Na konci je erotická scéna, která probíhá na trochu jiné bázi, než jsme zvyklí. Rozhodně ale nejde o zbavení libida. Ledaže by libido konstituovalo i to, co ho stimuluje, ale to si nemyslím. Ačkoli jsou v textu i klienti, kteří jsou přesvědčeni, že kastrování jsou, a já se jim nedivím. Co si z toho ale vezmeš ty jako čtenář, je jen na tobě.

Prozřít může leda čtenář

Dystopický román na podobné téma už napsali třeba Margaret Atwoodová

nebo Vladimír Páral. Brala jsi je během psaní v potaz? Cítala jsi potřebu se proti nim nějak vymezit?

Atwoodovou jsem četla, Párala ne. Potřebu vymezit se jsem měla v tom smyslu, že jsem nechtěla, aby ten příběh vyprávěl „charakterní outsider bitý systémem“, ale problematický reprezentant systému samého. Aby to byl příběh vyprávěný problematickými „vítězi“, ne nějakými černočernými monstry, a aby nespočíval v „prozření“ hlavní postavy či vyprávěče, ale naopak k našemu překvapení ukazoval pevnost jeho postoje. Prozřít může leda čtenář. Ale to ode mě zní samozřejmě nafoukaně.

Mě třeba zaujalo téma pornografie, které podle mě ztělesňuje dvě podstatné konstanty, ve kterých dnes žijeme — simulaci a stimulaci. Nechtěla jsi s tím ve svém románu pracovat víc? Jak podle tebe porno zasahuje do vztahů?

Porno je mocný fenomén, ale nechtěla jsem honit víc zajců, než bylo pro účely té věci nutné. To, co tam o pornu je, a sice, že je to zlo, pro účely toho textu stačí. Ničí to lidem vztahy, mladé lidi vede k nereálným představám o sexu, muže k impotenci vzhledem ke svým skutečným partnerkám, celkově tě to zploštuje.

Před pár lety se objevilo takzvané porno pro ženy. Je to pro tebe řešení?

Ne. Přejde mi to zcestný a vyprázdňující. Nevěřím tomu. Přejde mi to jako případ falešného feministického gesta.

Už poněkolkáté postupuješ podobnou metodou vnitřního monologu. Jednou je hrdinkou vysloužilá prostitutka, mladá komunistka, spisovatelka, teď ideologicky zaslepená bachařka Hnutí. Proč si vybíráš právě takovéhle typy?

Každá z těch vyprávěček má něco podstatného ze mě a já s tím nějakým způsobem pracuju. Hyperbolizuju to, vysmívám se tomu nebo to přeměním v protiklad. Je to strašně osobní. Věci, o kterých nechci mluvit. Moje věci. A tohle je to jediný, co s nima dokážu dělat.

Pro moje psaní a myšlení je typický určitý způsob komplikování, problematizace, ale zároveň s tím i zjednodušování a zkratkovitýho popisu. Něco mám tendenci jakoby zbytečně komplikovat a něco zase neúnosně zjednodušovat, to je to, co mi vyčítáš ty. Vždycky mě ale zajímá pochopení různých úhlů pohledu a pozic, který je možný k té věci zaujmout. A to se pak odráží jak v práci s psychologií postav, tak v mém politickém vystupování, kdy jsem si například naběhla zastáním se lidí, kteří se bojí uprchlíků.

Proč?

Protože si myslím, že pro plno lidí jsou to primárně xenofobové, s nimiž nemáme empatizovat, alespoň tehdy to bylo v jistých kruzích tabu.

aby z toho kdokoli cokoli vyvozoval. Recenze byly buď o tom, že je prima, jak je to jazykově nápadité, nebo že je to nic moc, protože to nemá pořádný příběh. Vysvětluji si to jako intelektuální lenost a obavu recenzentů, aby si náhodou nějakým způsobem nenaběhli.

Když mně se zdá, že dnes se empatizace nevědomky zaměňuje za legitimizování — slovní agrese, xenofobie, šovinismu.

Jako se to podle mě někdy děje Davidu Zábranskému v případě Zemana a Ovčáčka.

Souhlasím, že je tam velmi delikátní hranice. Nicméně si myslím, že z paniky, že bychom něco legitimizovali, některé postoje radši tabuizujeme. A teď jak v tom bruslit?

Porno pro ženy mi přijde jako případ falešného feministického gesta

Ale mně se zdá takový pohled jako omyl, jako nebezpečný omyl. To je možná něco, co je pro mě typický. Teď už se říká takový to „musíme si více všimnout lidí, co se dlouhodobě nacházeli na okraji, a to je také důvodem jejich frustrace...“, takže v podstatě mi dal posun v diskursu za pravdu.

V mé novele *Umělohmotný třípokoj* je scéna, ve který hrdinka sympatizuje s pedofilní rozkoší, kterou zažívá klient při styku s holčičkou, prostě něco oblundného. Tady se to netýká politiky, ale etiky literatury. Ptám se tím, kam vlastně chce zajít a jestli chce empatizovat s věcmi, které by z etických důvodů měly zůstat uzamčený. Z anglického překladu té knihy právě z těchto důvodů odmítli čtení na jedné americké univerzitě. A co je pro českou kritiku také typické, je fakt, že ačkoli to byla recenzovaná kniha, získala Ortenovu cenu a sloužila jako předloha divadelního představení, tehle důležitý moment, onu pedofilní scénu, žádný kritik nijak nekomentoval, natož

Vzpomínám si na článek v *Guardianu*, co popisoval české prezidentské volby. Psalo se v něm, že vyhrál populistický, protiuprchlíkový prezident, který měl podporu lidí hlavně na malých městech a vesnicích, zatímco lidi ve městech volili liberálního kandidáta, který ale bohužel neuspěl. To je popis skutečnosti, co nedává klíč naprosto k ničemu. Nevíš, co se v té zemi děje a proč, co to vlastně znamená. Jediné, co si z toho můžeš vzít, je, že lidi v Česku, co se doteď zdáli celkem fajn, se najednou stali idiotama, a možná si říkáš něco ve smyslu: Třeba ale takoví byli vždycky a teprve teď se to ukázalo. A možná to tak skutečně je. Jistá část české společnosti totiž byla dlouho umlčovaná. Divme se hlavně sami sobě, že jsme si toho nevšimli.

Ale kdo je tu umlčovaný? Veřejnou diskusi v posledních letech určuje Okamura, Zeman, Ovčáček, Parlamentní listy, TV Barrandov a často třeba i kardinál Duka...

Myslím si, že v porevoluční éře, která dejme tomu nedávno skončila, některé hlasy umlčované byly. Že to nastavení mainstreamové diskuse bylo takové, že nastolení demokracie a kapitalismu leccos ospravedlňovalo. Vždy byla po ruce glosa: „Každopádně je to lepší než dřív...“ Z téhle hlášky se po léta žilo. Takže když jsi byl přesto kritický, dočkal ses označení kryptokomunisty. Tenhle mechanismus po léta fungoval jako univerzální způsob, jak umlčet kritiku jakéhokoli aspektu porevoluční společnosti. Tohle už teď víme, ale vzpomeňme si, jak jsme my, intelektuální elity, zatočili na začátku devadesátek s Krylem. Pasovali jsme ho na zahořklou, směšnou postavu. Jen proto, že byl neúplatný a i díky životu v emigraci neměl za to, že by ho měla změna režimu jakkoli intelektuálně paralyzovat, připravit ho o kritický postoj.

Ten nesouhlas narážel na kritiku, ale nikdo tu přece nikoho neumlčoval.

Dobře, tak nejde o umlčování, ale takový postoj byl zkrátka zlehčovaný s ohledem na to, že kolem a kolem je to lepší, než to bylo, že tohle jsou porodní bolesti transformace a tak dále. „Chceš tím snad říct, že ses předtím měl líp, nebo na co narážíš?“ Tak se to bralo. Neříkejme tomu tedy umlčování, ale třeba marginalizace.

A zároveň intelektuální elita sbírala benefity společenských změn, byť se to týkalo jen statusu, ne financí. Ale plno lidí ty změny semlely. Byli považováni za neschopné a neflexibilní. Pracují léta za málo peněz v šílených džobech a mají se po mnoha stránkách hůř než za komunismu. Mají pocit, že se na ně společnost vykašlala a že se tu jela rétorika optimismu „jdem vstříc EU“, zatímco oni šli reálně dolů. Byli svědky rozevírání nůžek mezi skutečností a rétorikou těch nahoře, zatímco se argumentovalo výhodami práva na svobodný názor a možností cestovat. Tihle lidé jsou z velké části voliči stran, který se nejspíš tobě ani mně nelíbí. A podle mě vede cesta k nápravě skrze sebereflexi toho, co se tady dělo, a empatii s těmito lidmi. A ne že tu budu demonstrovat, že Babiš je novejš Mussolini, jako se

Foto Blanka Nezbeda Rosecká

Petra Hůlová (nar. 1979 v Praze) studovala kulturologii a mongolistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. V letech 2000 až 2001 pobývala v Mongolsku, kde se odehrává děj jejího prvního románu *Paměť mojí babičce* (Torst, 2002), za nějž obdržela Magnesii Literu v kategorii Objev roku. Celkově vydala devět románů, mezi nimi *Umělohmotný třípokoř* (Torst, 2006, Cena Jiřího Ortena), *Stanice Tajga* (Torst, 2008, Cena Josefa Škvoreckého), *Strážci občanského dobra* (Torst, 2010) nebo *Macoča* (Torst, 2014). Kandidovala do Poslanecké sněmovny a do Evropského parlamentu za Stranu zelených. Petra Hůlová žije v Praze, je rozvedená a má dvě děti.

nedávno demonstrovalo na Národní třídě. Chybí výrazný moment pokání. Všem tady všechno vždycky nakonec nějak projde. Co tím trpí, je legitimita takové společnosti. Přitom důvěra v ni a její spravedlivé fungování je to jediné, co ji drží pohromadě.

Problém je, že když chceš s někým empatizovat, měl by být zájem i na druhé straně. A ten já nepozoruju. Nezdá se ti dnes i vlivem sociálních sítí možnost dialogu téměř nemožná?

Tak se přestaň ohlížet na zájem na druhé straně a provozuj ten svůj. Od toho máš školy a intelektuální background, abys nečekal na to, že k tvojí podávané ruce se ve stejnou chvíli bude z druhé strany blížít podávaná ruka toho druhého. Že to bude probíhat synchronně. Ano, dialog se zdá dost nemožný, ale pokud jej za nemožný skutečně prohlásíme, co to znamená? Konec naší společnosti tak, jak ji známe. Redefinování základu, na kterém jsme ji léta minimálně demonstračně stavěli.

Někdy si představuju, jaké by to bylo, kdyby se Zuckerberg rozhodl zavřít ze dne na den Facebook.

To je sen! A technicky to nebude nic složitýho. Je to prostě firma. Třeba to jednou nastane. Jednou ráno to Markovi všechno dojde.

Statusu se nenajíš

Zpátky k literatuře — co se to děje, že tu tak výrazně přibývá ženských autorek? Neodráží se to jen v zájmu čtenářů, ale i v kritické reflexi, literárních cenách.

Asi bych v tom nehledala nic speciálního. Literatura obecně byla dlouhou dobu doménou mužů a ženy se tam začaly dostávat postupně jako ve spoustě jiných oborů. A co to ženám spisovatelkám možná také trochu usnadňuje, je fakt, že romány čtou více ženy než muži a autorky možná dokážou lépe než autoři předjímat, co s ženami čtenářkami bude rezonovat, co je zajímavé. Ale to je jen takový konstrukt a nejspíš blbost. Ale co se týče překladů, je to pořád asi jedna ku třem.

A proměňuje se tím nějak česká literatura?

Mění se všechno a pořád.

Já třeba upozorju silný trend příběhů psychicky narušených, traumatizovaných žen, které se z té situace vypisují vnitřním monologem. Je to případ knih Lucie Faulerové, obou knih Anny Bolavé, Viktorie Hanišové a vlastně sem patří i tvoje *Macocha*. Myslíš, že se to jen sešlo?

Kulturní elity mají blíž k paní za kasou než k jakýkoli elitě v ekonomickém smyslu

Nevím, těžko se mi to reflektuje z pozice příslušnosti k šuplíku, kam jsi mě právě zařadil, a poslední, na co si troufám, je mluvit za konkrétní autorky, které jsi tu vyjmenoval spolu se mnou. To je spíš otázka pro literární vědkyni. A myslím, že skvělá otázka.

Cítíš s nimi literární spřízněnost?

Určitě. Hlavně s Lucií Faulerovou, od Viktorie Hanišové jsem bohužel nic nečetla.

Mimochodem — není ta feminizace české a světové literatury ten typ revoluce, po kterém voláš a který se děje přirozeně?

Nejspíš taky proto, že v tom oboru nejsou žádný velký peníze nebo spíš žádný peníze. Distribuce si bere padesát procent jen za to, že s těmi knihami hýbe, a nakladatel obvykle nejméně tolik jako autor s tím, že těch knih ročně vydá několik desítek, zatímco autor na jediné knize pracuje léta. To je v umění obvyklý. Nejmíň z toho mají ti, co to fakticky dělají.

Co společenský status?

Jasně, jenže z toho se nenajíš. Navíc být na obálce učebnice pro školy je spíš za trest. Je pozoruhodný, jak málo společenský status znamená cokoli finančně. Vycházejí mi příklady v zahraničí, mám všelijaké ceny, leckde jsem dokonce maturitní otázka,

a přitom jsem ráda, když s dětma vyjdeme. Tady prostě něco nefunguje. V jistým smyslu si přijdu stejně jako ta paní za kasou v supermarketu. Systémově. Že mě ždímou. Kulturní elity mají blíž k paní za kasou než k jakýkoli elitě v ekonomickém smyslu. Málo se o tom mluví, protože lidi z kulturní sféry se za to, jak jsou strašlivě podfinancovaní, vlastně stydí. Pochopitelně. Ale takhle se nic nezmění.

Jak se dnes vlastně uživíš?

Kavárnu jsi prodala...

Uživím. Momentálně. Děti s sebou občas беру do zahraničí na čtení, to mají takovou alternativu dovolený u moře. Kromě peněz z knížek, čtení, překladů a divadelních her jsem se teď podílela i na filmovém scénáři. Psali jsme to spolu s Tomaszem Wińským a Hanou Vagnerovou. Jde o příběh páru, který vyvíjí aplikaci typu Google asistent, která sleduje tvůj pohyb na internetu a má ti sloužit. Realita je pak ale trochu psycho a jejich vztah je taky trochu psycho. O ten jde hlavně. Rozhodnou se ho otevřít, ale vlastně tak trochu bojují kdo z koho.

Fyzicky, nebo virtuálně?

Fyzicky. Začíná to nadějně a končí dost dramaticky.

Řekni mi na závěr — chtěla bys mít chlapa, který projde finální zkouškou InSTITUTE?

No jasně. A ty bys prošel?

Doufám, že ne. ●

27 07
— 05 08
20 18

44. Letní filmová škola Uherské Hradiště

Váš průvodce
filmovou džunglí

www.lfs.cz

Pořadatel

Hlavní
partneři

innogy

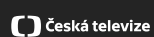

Uherské Hradiště
Srdce Slovácka

Finanční podpora

Hlavní mediální partner

RRRR Pravidla Rixdorfu RRRR

Dora Kaprálová

Fotografie Nataša von Kopp

Reliéf na zdi Českého hřbitova v Rixdorfu

**Původní reportáž
z českého ostrova
v Berlíně**

BBBB RRRR

Letos je to už dvě stě osmdesát jedna let, co vedle německého Rixdorfu v Neuköllnu vznikla Česká vesnice. Připomíná sen, v němž se hraje ping-pong a smečuje se přímo do ráje srdce — anebo se do něj alespoň dávají prasátka.

Labyrint světa a lusthauz srdce, to jest světlé vymalování, kterak v tom světě a věcech jeho všechněch nic není než matení a motání, kolotání a lopotování, mámení a šalba, bída a tesknost, a naposledy omrzení všeho a zoufání: ale kdož doma v srdci svém sedě, s jediným Pánem Bohem se uzavírá, ten sám k pravému a plnému myslí upokojení a radosti že přichází.

(Jan Amos Komenský, *Labyrint světa a ráj srdce*)

Ráj srdce? Domov?

Ten je přece k nalezení v Rixdorfu, říkám si po každé, když šlapu na kole zpátky do nudně turistického Friedrichshainu, kde devátým rokem bydlím.

Proč jinak by pan Vierck s vizáží starozákonního kazatele budoval na místním rixdorfském parkovišti koncem osmdesátých let rajskou zahradu podle principu Jana Amose Komenského?

Rixdorf je rajský ostrov s rozkvetlou májovou zahradou.

Rixdorf je ostrov obklopený labyrintem světa.

Ten ostrov leží uprostřed oceánu berlínské metropole.

Je ze severní i jižní strany lemován nejmuslimštějšími ulicemi Berlína: Sluneční alejí a ulicí Karla Marxe.

V ulici Karla Marxe pracuje šedesátiletý optik pan Nabeel z Jordánu, který mně na jaře přeměřil oči. Přes zimu jsem začala vidět rozmazaně. A rajský domov jsem chtěla spatřit s ostrostí, abych ke svému pravému uspokojení srdce přišla.

Pan Nabeel z optiky v ulici Karla Marxe mi také odstranil pomocí masti koncem února ječné zrna z pravého oka a řekl mi, že je doma tady, protože tu má celou svou osmnáctičlennou rodinu. A že spatřit svět pravým okem je ten největší, boží dar.

Tolik o jižní bráně do Rixdorfu a panu Nabeelovi.

Když opustíte ze severní strany stanici S-bahnu zvanou Sluneční alej, ocitnete se na náměstí Siegfrieda Aufhäusera (1884—1969), sociálního demokrata, spisovatele a židovského novináře, který prchal před nacismem mimo jiné přes Prahu. Na pouliční ceduli, jen pár metrů od podezřele hipsterské kavárny Sestry v nouzi spatříte malým písmem ceduli s šipkou: Česká vesnice: 800 metrů.

Od této chvíle je domov téměř nadohled.

Když vstoupíte do Rixdorfu o kus dál, ze severovýchodní části Sluneční aleje směrem od městského parku, minete stánek s kebabem a napísem: *Snový roh*.

Ve stánku s kebabem posedávají zvanení muži slovanického, německého, tureckého a těžko identifikovatelného vzezření, kteří jako by na ráj čekali ve stínu očištěnce. V ruce drží pивní lahev a kuřivo, na sobě mají občas montérky, čas všednosti rytmicky odklepávají popelem z cigaret.

Němci mají pořekadlo, v němž místo španělská vesnice používají pro popis duševní zmatenosti pojem česká vesnice.

A tam tedy mířím ve své poutnické blouznivosti, do České vesnice... Ulicí Schudomastrasse, kterou z němčiny překládám jen ve chvílích vnitřní rovnováhy, neboť kdykoli si řeknu „šu doma“, zašišlám, zaslzím pravým okem a zamířím rovnou ke katolickému domovu důchodců, který tady v ulici Schudomastrasse sousedí s mikrokosmem rajských bizarností, ze kterých až přechází zrak.

Na parapetech oken přízemních bytů početných tureckých a indických rodin potkávám ve své ulici sošky indiánů, sošku mávající anglické královny, smějí se na mě kaktusy s porcelánovými kravičkami, vítají mě umělohmotné záclony.

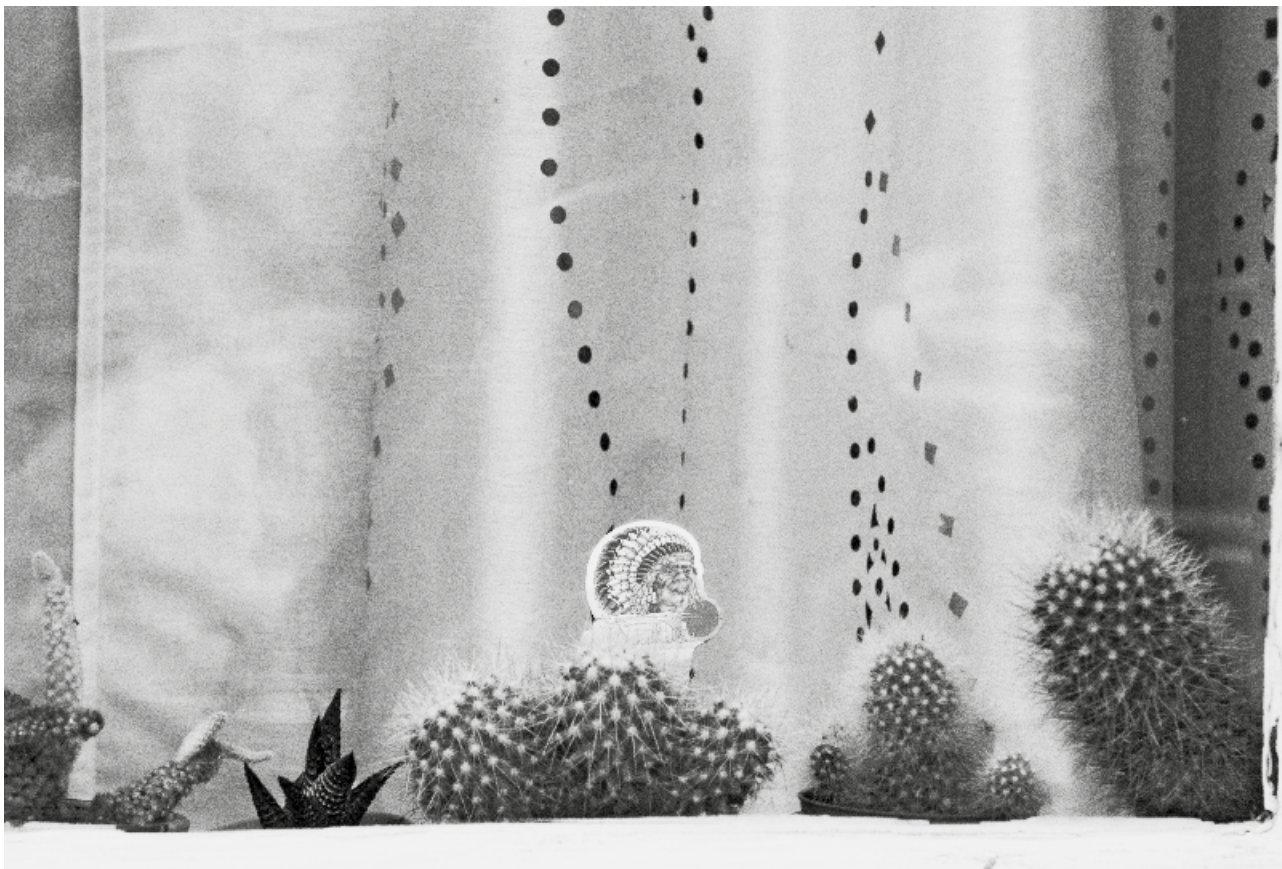
Tady je tedy mé doma: v Schudomastrasse. Tady bych měla najít lusthauz svého srdce.

V ulici s domovem důchodců, hotelem pro kočky, polsko-tureckým bistro Schudomae s grilovanými kuřaty. A s jazykovou školou němčiny pro imigranty a analfabety ZeBus, kde čas od času navštěvuji svou známou Nibel, v Berlíně vystudovanou věčně se smějící imigrantku z Maroka, co přijímá nové žáky do jazykové školy, většinou válečné běženky s malinkými dětmi.

Kolo si obvykle zamykám na náměstí Esperantistů, jdu a pečlivě nahlížím do všech dveří a domovních vrat své ulice, fotím si autisticky v ulici *šu doma* všechna příjmení českého původu a hle: Pavlovič v domě číslo 32, Nowak v domě naproti, a vida, Maresch! Zazvonit si netroufám...

Rixdorf je možná ze všeho nejvíc snem; Sluneční alejí vstoupíte z reality do snu. Hertzbergerovou ulicí mýjíte

kavárnu Třetí prostor, ve které si můžete na nástěnku napsat všechna vaše přání a potřeby: „chci sex s opičkou, sháním keyboard, hledám spolubydlicího za 300 euro, nemáte prosím králíčka?“

Jenže...

Co se skrývá za fasádou snu?

Rixdorf leží ve čtvrti Neukölln, která je zabydlena ze čtyřiceti osmi procent lidmi s migrantským pozadím.

Žije tady více než sto šedesát národností a jednou z nich jsme také my, Češi.

Vždyť tu máme dokonce svou vlastní vesnici! Svou pravou českou vesnici nahlíženou mým pravým českým okem bez ječného zrna.

Pravidla české vesnice

Letos je to už dvě stě osmdesát jedna let, co vedle německého Rixdorfu v Neuköllnu Česká vesnice vznikla. Za její existenci vděčí už dvanáctá generace potomků českých exulantů králi Bedřichu Vilémovi I.

Tento osvícený vladař, jehož bronzová socha zdobí od roku 1912 Kostelní ulici, nabídl nezabydlenou berlínskou lokalitu roku 1737 protestantským emigrantům z Čech.

Daroval tři sta padesáti zoufalým a hladovým českým uprchlíkům celkem osmnáct stavení, pozemky, krávy a velkoryse jim snížil daně.

Můj kamarád, imigrant z Volgogradu Aleksej Tikhonov, studuje v rámci doktorandského studia

Indián z parapetu Schudomastrasse

na Humboldtově univerzitě staré české rukopisy uložené v archivu Českého muzea v Rixdorfu. Ty nejstarší kroniky jsou psané pouze česky, až koncem osmnáctého století se čeština pomalu vytrácela a nahrazovala ji německá slova, jazyky se promíchávaly až do úplného vymizení češtiny, to všechno Alekseje vzrušuje, to všechno Aleksej zkoumá. Jeho pradědeček byl německým admirálem v Jaltě, pak vyhnanecem na Sibiři, malý Aleksej s rodiči emigroval na začátku devadesátých let do Berlína a teď je nadějným a talentovaným lingvistou.

A protože mám ráda Alekseje a Aleksej má rád svou práci, domluvili jsme se, že budu z české kroniky veřejně předčítat pro neuköllnské publikum.

A tak jsem roztřeseným hlasem četla před měsícem životaběh Marie Macháčkové, kde mimo jiné stálo:

Já sem narozena v Berlíně 1745 dne pátého augusta. V mých dětinských letech byla sem velmi tichého způsobu, a když jsem při jiných dítkách něco špatného viděla, byla jsem nad tím rozmyšlena, že to nejni dobře, ačkoli to v mém srdci všechno leželo, a když sem sama do něčeho přivedena byla, měla sem nepokoj nad tím v mém srdci a prosívala jsem Spasitele za odpuštění toho.

Já sem myslela, že ještě do panenského kůru přijata budu, prv, než k Spasiteli půjdu, nyní ale Spasitel se mnou

chvátá, a já se na tom raduju, mezi mnou a ním není nic, on jest můj Vykupitel, a já vím, že sem jeho Vykoupená, on jest mi blízký a citelný, já s radostí očekávám jeho poslední políbení.

Tato žádost byla jí dne osmého decembra při čtené liturgii naplněna, při této zvěsti:

Když tvoje rtové zblednou, jedno v lunu jeho, on radši mastí drahou, z boku velebného, tito smrtelné kosti pomazat poslední, zbledly její rtové s požehnáním jejího kůru v devatenáctém roku jejího stáří.

K českým potomkům se dnes, skoro po tři sta letech, hlásí zhruba sedmdesát občanů Neuköllnu českého příjmení. Český už dávno nemluví (přesněji od roku 1942, kdy zemřela poslední česky hovořící žena), ale misijní odkaz svých předků stále ctí.

V multietnickém Neuköllnu existuje skoro na padesát rozličných církví, často vzájemně poněkud nevraživých, což je legrační hlavně mezi třemi rozličnými protestanskými kostely v Rixdorfu.

Původně jsem chtěla psát něco vesele truchlivého právě o rixdorfských církvích, ale proč se zabývat ideologiemi, když je moudřejší hledat boha radosti v tísnivém koutku srdce svého.

Tak snad jen jediná anekdota: na základní školu v centru německého Rixdorfu na Richardově náměstí chodí téměř všechny děti z rodin neněmeckého původu.

Do evangelické misijní školky v České vesnici vodí své děti ze dvou třetin muslimské ženy v šátcích.

Anglická královna se svými poddanými

Ano, a také početná romská komunita tu žije. Takový berlínský mini-Cejl. V blízkosti katolického kostela, na náměstí Esperantistů, které protíná ulici Schudomastrasse.

À propos. Kde jinde než v České vesnici by se mohlo vynořit náměstí Esperantistů? Kde jinde než před domem zabydleným Romy?

Přímo v domě vznikl před několika lety sociálně-kulturní divadelní projekt Hauser Dramatická republika. Známe desetiletého Miroslava, srdceryvně zpívajícího romského kluka, původně ze Srbska. V létě bubnuje na plážích Dubrovniku. Známe ho ze své ulice *šu doma*, je v ní totiž také doma. Když ho náhodně potkám, bavíme se o tom, že chce řídit v Srbsku autobus...

Většina místních rixdorfských alkoholiků a fetišů posedává v očištění před branou Komenského zahrady na Richardově náměstí. Další paradox České a Německé vesnice: nejčastěji jsou ze společnosti vyřazeni svatí německého, slovanského a romského původu...

Váleční imigranti z Balkánu a Blízkého východu pracují spíš jako mravenečci ve svých stáncích a restauracích opodál. V bílých košilích, ženy v šátcích: solidní rixdorfské občany. Občas přinesou společně s těmi několika posledními Němci německého původu staré oblečení a položí je pro své chudé spoluobčany vedle laviček.

Včera jsem v Richardově ulici potkala šíita. Vystoupil z bouráku se švýcarskou značkou a nesl si z prádelny vyžehlené košile.

Je tohle ráj? Je tohle máj? Máj napořád?

V posledních třech letech se do Neuköllnu stěhují čím dál více mladých lidí ze solidně prosperujících zemí. Vytvářejí v České i Německé vesnici novou enklávu hipsterství, zakládají rodiny Všeživých Bio-Všudybylů.

A s hipstery do Rixdorfu přichází velkoměstský kapitál západního světa a s ním úzkost místních řemeslníků, podnikatelů, řadových obchodníků, nezaměstnaných a umělců všeho druhu.

Rixdorfské generace s různým sociálním postavením pojí stejnou existenční obavu: ještě posledních pět let bydleli ve čtyřpokojových měšťanských bytech za šest set euro měsíčně, a dnes makléři ty samé byty nabízejí za osmnáct set euro a víc. Co se stane s obyčejnými lidmi? Prchnou? Kam? Do zahrady Jana Amose Komenského? Co se stane s českým ostrovem?

Sinicův otec utekl z Albánie v roce 1991. S pěti dětmi, ženou, tchyní a strýcem. Otevřeli si přímo na Českém náměstí v Rixdorfu pekárnu s přívětivým nájmem a ušpiněnými tácky šťavnatých sladkostí. „Co by s námi bylo?“ zopakuje Sinica nepřítomně mou otázku. „My jsme tady doma,“ odpovídá a nabízí mi zdarma koláček, na kterém sedí májově opilá vosy.

Místní (to znamená imigranti) zkrátka vědí, jak v České vesnici přežít. Takže se snad kavárník předražený, nově vzniklé australské kavárny Snídaně budoucnosti na Českém náměstí ani nemůže divit, když po ránu objeví na roletě nasprejovaný nápis „No more hipster shit“.

Tolik k folkloru Českého náměstí, kde — málem bych zapomněla — prodávají v České pizzerii pravou tureckou pizzu.

A kde stojí nejkrásnější amatérské divadlo venkovského světa: Hotel Rixdorf.

**Brána do Českého hřbitova
(zamyká se, aby nebožtíci neutekli)**

Pravidla ping-pongu

Uprostřed Českého náměstí, kde má Sinica svou albánskou pekárnu, stojí pingpongový stůl.

Nedávno jsem se pokusila spočítat všechny pingpongové stoly v celém Rixdorfu, bylo jich šestnáct a jeden z nich byl stolem v hipsterské kavárně Sestry v nouzi.

Když jsem vešla na jaře do Českého Rixdorfu a zamýšleně kráčela sobotním ránem Českou ulicí, vrazila jsem do mentálně retardované dívky. Držela v ruce pátku a poslouchala v rádiu německý pop. „Nemůžeme si zapinkat?“ zeptala jsem se, protože ping-pong je mi nejmilejším způsobem, jak přežít životní těžkosti při věčném hledání domova. Dívka kývnutím hlavy souhlasila.

Ping-pong hrála skvěle, dávala prasata i smeče, na lavičce seděl její vrásčivý tatínek neurčitého věku, vedle na lavičce měl osm malých lahviček vodky. Blaženě se usmíval do jarního slunce. Zapinkaly jsme si, rozloučily se: „Bydlíte tady? Jste tady doma?“ ptám se zadýchaně. „A proč jako...“ zahučí oba a já vím, že hrát ping-pong beze slov je někdy víc než vést otravné, výzkumnické hovory.

Dnes je zase sobota. Máj. Stojím v domovině na *svém* Českém náměstí.

Starý turecký taťka hraje pod májkou na náměstí ping-pong s půvabnou dánskou studentkou biochemie. Na lavičce sedí kluci v pubertě a pokřikují, že Igor má malého ptáka. Igor jezdí na koloběžce kolem dokola, přerostlý kníratý chlapec neněmeckého původu, občas

Starý turecký tatka hraje pod májkou na náměstí ping-pong s půvabnou dánskou studentkou biochemie

zastaví u kamarádů a dá jim ránu. Pingpongový míček létá tam a zase zpátky. Odráží se od stolu v rytmu, v jakém mladá vystajlovaná číšnice kmitá na chodníku kolem zákazníků nenáviděné hypermoderní kavárny Snídaně budoucnosti. Turecká mamka pokřikuje z lavičky na tatku kanak-němčinou, že nezaplátil telefon.

Pofukuje mírný, střeoevropský větřík, ostrované z České vesnice se líně poflávají květnovou sobotou. Jsou tady doma. Jsou v srdci České vesnice. Jsou však současně u mě na návštěvě a nevědí o tom. Protože já jsem tady doma. Kdo z nich vůbec tuší, že chodí moravskou „Šudomovou“ ulicí? Jsem ve svém srdci. Brejle mám sluneční.

Mluvím česky, tedy jsem?

Gentrifikace je možná nevyhnutelným procesem všude v civilizovaném světě. Ale co to udělá s venkovskou mentalitou ostrovanů z Rixdorfu? Co kdybych se sem přestěhovala? Šem, domů. Še švými dětmi, čo už dávno učí

na německých školách švé spolužačky češtinu. Přestěhuju še šem. Do švé uliče, kde šu doma.

Ve skutečnosti se zde, v Rixdorfu, rozličná sociální a národní etnika čím dál divočejši promíchávají se staršími (často sociálně vyloučenými) neuköllnskými usedlíky z šedesátých až devadesátých let. Také bych se tu ráda promíchala. Že bych si v Schudomastrasse podala inzerát, v každém vchodu starého secesního domu jeden? To je nápad. Hledám byt, su tady doma. Basta.

Pravidla vizionářů

Co je mým domovem v Berlíně? Co je mým rájem srdce? Kdepak ho najdu?

Nenáviděná hipsterská kavárna na Českém náměstí

Na mé mapě Rixdorfu je Česká vesnice mohutným mytickým ptákem, který rozprostírá křídla Českou ulicí a letí směrem k zahradě Komenského. Šudomovu ulici protíná Česká ulice, srdcem opeřence je České náměstí. Z trupu ptáka vybíhá vpravo Marešova ulice, možná jde o vadu na tělesné konstituci, o výrůstek na pařátku ptáka, co letí bez hnutí až k rajské zahradě. A rajská zahrada, to je zahrada Komenského.

Když jsem se před devíti lety do Berlína přestěhovala z Brna, připadala mi migrace českých exulantů, kteří zde našli za přívítivých podmínek roku 1737 nový domov, vzrušující. Jenže mě limitovala neznalost němčiny a také prachobyčejný stud. V malém útulném muzeu České vesnice, které spravoval nebožtík pan Motel, se zastavil čas — relikvie dojímalý svou směšnou dočasností. Cítila jsem tehdy spíš něco, co definitivně odchází do nenávratna a nemá toho se současností moc společného.

Dnes toho vím daleko víc. Ale přestože autisticky nahlížím na zvonky a do dvorů domů v trase mého mytického ptáka, pořád rozeznávám jen setinu z ostrosti místa, pořád svým pravým okem s jednou dioptrií vidím rozmazané obrysy České vesnice, stejně jako Komenského Poutník ve své slepotě nahlížel do koutů světa, kde viděl ráj podivnější než... ráj.

Šu opravdu doma v mé ulici moravského názvu Schudomastrasse?

Jak tenhle ptačí organismus žije zblízka?

Divadelník Artur si myslí, že za fasádou idyličnosti se v Rixdorfu skrývá špína klasicky venkovského života. Jeho věhlasné lokální divadlo Hotel Rixdorf sídlí v bývalé drogerii přímo na Českém náměstí mezi hipsterskou kavárnou Snídaně budoucnosti a albánskou pekárnou: „Tady končí město, tady končí legrace, tady ta legrace začíná. Rixdorf je jedno veliké, permanentní divadlo. Podívej se na náměstí. Není to krásný pohled na svět? Každý ví o každém všecko.“ — Tolik Artur.

Artur je sedmdesátník, s očima malého chlapce se sedmi dioptriemi. Výrazný charismatický muž, Vševěd Všudybud a klaun se smutnou tváří.

O fasádě idyličnosti mluví i Arturův nepřítel, filozof pan Vierck, zakladatel Komenského zahrady a starobiblická figura. V *Labyrintu* je nejspíš postavou Mámení, ale sám by byl raději Poutníkem na konci cesty.

Artur si myslí, že pan Vierck se jednoho dne stane bronzovou sochou Jana Amose Komenského, která krásí Komenského zahradu.

Pan Vierck si myslí, že Artur je šašek.

Artur říká, že pan Vierck je jako vzteklý ponocný, co chodí a tůká místním na okna, že mají nesprávně ustlanou postel.

Pan Vierck říká, že řád je harmonie tohoto světa. Obchází plod svého splněného přání, svou nebešťansky krásnou zahradu, a organizuje, kde se budou sázet jahody a kde třešně.

V Komenského zahradě je jeho nepsaným pravidlem: žádný alkohol, žádné drogy, žádná hlasitá hudba. Ovoce ze stromů poznání, z jabloní třeba, si místní děti mohou

domů odnést jen v dlaních, protože v ráji žádné plastové pytlíky na ovoce také nebyly.

Když koncem osmdesátých let odešel pan Vierck z univerzity a vymyslel svůj plán na Komenského zahradu, která je zahradou světa i srdce, parkovaly tady na ploše sedm tisíc hektarů auta. Pan Vierck se rozhodl, že kurdským, arabským, tureckým, romským, libanonským a několika německým dětem z okolí zkrášlí domov. Jeho snem bylo vybudovat zahradu jako symbolický, ideální svět, v němž se člověk celoživotně vzdělává. Za pomoci úřadů se mu jeho idealistický sen splnil. Komenského zahrada byla návrhem architektů Corneliie Müllerové a Jana Wehberga a vystudovaný filozof pan Vierck se stal za těch dvacet let mimo jiné otcovskou autoritou několika problematických chlapců (kriminálních) z obávaného gangu 44. Ti našli v zahradě to, co by nenašli v ulicích...

Když jsem v májovém odpoledni usnula a otevřela oči u jezírka, spatřila jsem v Komenského zahradě rajský obraz: dva krásní gayové a za nimi pět tureckých či arabských kluků, kteří se klacky štourali v bahnitěm jezírku s pulci. Tichá meditativní bitva. Voda občas vystříkla a pošplichala milence, ti se jen tiše zasmáli. Život jako zahrada světa.

A divadelník, vystudovaný filmař Artur? Ten s dětmi imigrantů natáčí už roky legrační hudební klipy, vymýšlí divadelní projekty, vše s neochvějnou vírou, že ne v dokonalosti, ale ve hře je lidskost, která spasí. Jeho bláznivé videoklipy s dětmi dojímají svou upřímností, hravostí a veselou nedokonalostí.

Oba odlišné stárnoucí muže vlastně pojí jedna společná vášeň: přirozená sociální empatie k dětem přistěhovalců. Oba mají za sebou tolik bohubilé práce, že se jednoho dne jistojistě sejdou v nebi.

Pan Vierck jako ponocný a Artur jako klaun.

Oba si tam spolu zahrají divoký rixdorfský ping-pong, ale my u toho nebudeme.

Pravidla divadla světa

Napsala jsem už, že nejkrásnější lidé z České vesnice jsou ochotníci místního divadla Hotel Rixdorf?

To divadlo vede pochopitelně Artur a jejich kabarety jsou směsí dada humoru, sebeironie a něčeho, co naprosto popírá klíšé o německém nehumoru. Anebo — napadá mě teď — ovlivňuje snad duch kabaretních večerů fakt, že divadlo je v centrální části Českého náměstí?

Hrdina Hotelu Rixdorf, to je ještě jeden výrazný muž, Reinhold, také už šedesátník, civilní profesí turistický průvodce Rixdorffem a zaměstnanec místního informačního centra.

Hraje v amatérském divadle tak božsky, jako by vypadl z Formanových filmů z šedesátých let. Připomíná úsměvem Pana Tau, buřinku sice nemá, ale triky umí stejné a navíc mu z kožené školní brašny extravagantně vyčuhuje červený umělý karafiát.

Reinhold je jedním z největších znalců místní historie. A také anekdot. Jít s ním na procházku Rixdorffem znamená odpoutat se od zemské gravitace a levitovat za chůze,

zatímco Reinhold vypráví. Třeba o devadesátileté paní Marii, která nosí dennodenně na místní český hřbitov dvě růže. Jednu položí na hrob svého německého snoubence, potomka českých bratří, který zahynul 2. ledna 1944 při zničení modlitebny Jednoty bratrské, a druhou na hrob svého muže, kterého pochovala před dvaceti lety. Jako jedna z mála si ještě pamatuje na poslední český mluvící občanku Rixdorfu, která zemřela roku 1942.

To už ale stojíme před branou druhého nejstaršího českého hřbitova mezi Marxovým náměstím a Kirchhofstrasse.

Nad branou hřbitova mi Reinhold ukazuje nápis s absolutním zněním:

Vím, že můj vykupitel je živ.

Před hřbitovní zdi se nachází jediný místní erotický klub.

Stojíme s Reinholdem před klubem a šmírujeme dírou ve hřbitovní zdi dění za okýnkem klubu. Nic nevidíme, nic se nehýbe, jen tu a tam do hanbince a z hanbince vyjde nějaký solidně vyhlížející pán německého původu. Co vědí o českém hřbitovu, říkám si... A nakolik chvilková rozkoš souvisí se smrtí?

Reinhold má na všechno odpověď. Bleskově mi odcituje, že členové Jednoty bratrské byli označováni za kacíře, když trvali na tom, že: „Jedině v orgastickém spojení lze spatřit nejvyšší božskou podstatu.“

A když jsme zase u historie, bylo tohle svrchovaně erotické božství i životním pravidlem Karla Kuschkeho, který chtěl roku 1849 zahnat čápa stavějícího si hnízdo na doškové střeše? Rozpálený špunt z převodovky zažehl oheň, při kterém shořelo padesát dva obytných domů, dvacet stodol a sedmdesát čtyři chlévů. Tragédie způsobená čápem, symbolem plodnosti. Tragédie způsobená špuntem pana Kuschkeho.

Pravidla české (bez)naděje

Když jsem včera na kole došla zpátky do Friedrichshainu, řekl mi před čínským supermarketem můj známý bezdomovec: „Du weisst viel mehr, als ich.“

Za tu lichotku jsem mu dala euro. Má pravdu, říkám si spokojeně. Vím toho možná už teď o nejspodnější fasádě České vesnice v Rixdorfu mnohem víc, ale v tomto textu to ještě neprozradím. Nemůžu.

Dosud totiž vidím neostře. Jordánský optik podcenil můj tik a rozostřený pohled na svět, dosud ještě putuju.

Dosud ještě špatně nahlížím skutečnost v celé její kráse a děsупlnosti.

Jedině, v co dnes svým pravým okem doufám, je, že v ulici *šu doma* už brzo seženu bydlení, nějaký dvou-pokojevý secesní byt s výhledem do vnitřního dvora. Najdu tady s dětmi domov. Pozvu vás pak na návštěvu, do svého srdce, se všemi pravidly českého pravopisu a pravého, čistokrevného češství.

Budete se smát, jako byste krájeli cibuli.

A přihlásím vás do státního kurzu němčiny pro cizince ZeBus, kde vás má známá Nibel s radostí zaregistruje. Můžete být i analfabety, tahle škola je otevřena i jim.

A nakonec vás — krajané moji — přihlásím v té samé ulici Schudomastrasse do kurzů turečtiny, kurdštiny, arabštiny, polštiny, portugalské, angličtiny a esperanta, protože jeden nikdy neví v pravé České vesnici.

Žijeme v nejlepších z možných světů, napsal barokně zahloubaný Leibniz.

A všichni jsme uprchlíci, jen to někteří z nás ještě nevědí, zakrákoral mu v odpověď mohutný mytický pták s kostrou z mé Šudomovy ulice, co míří k rajské zahradě Komenského.

Jednou se probudíme a budeme v českém Rixdorfu.

Pak zase usneme a octneme se také tam.

Převtělíme se v pingpongové míčky přímo ve falešném středu střední Evropy, v srdci mého milovaného mytického ptáka, na náměstí Böhmischer platz v Rixdorfu.

A budeme znovu doma.

Berlín, květen 2018

Dora Kaprálová (nar. 1975) je v Berlíně žijící česká prozaička, publicistka a dokumentaristka. Vydala prózy *Berlínský zápisník* (Druhé město, 2016) a *Zimní kniha o lásce* (Archa, 2014), dále například knižní rozhovor s Květou Legátovou *Návraty do Želár* (Host, 2004, nové vydání 2009).

Je autorkou mezinárodně ceněných radiodokumentů, kritických textů o české literatuře, filmových scénářů a reportáží. Bývá k zastizení ve městech na B.

b

Narýsované místnosti

Až se probudím
nevzpomenu si na to
co bylo před snem

Něco se tady muselo stát
nějaký neviditelný
neklidný pokoj

Myslíš že náš koberec
hoří obýváku naschvál
Jak by ale mohl
vždyť celý dům
stojí při tobě

Někdy to vypadá
že vlasy opouštějí hlavu
jen v určitém světle

Tělo

Možnost odchylky při psaní
odkrývá nepochybné
Jednou mi moje ruka řekla
To nemotorné kolem
je všechno ze mě

Dnes nepůjdu
přes les ztuhlý mrazem

Něco se ode mě oddělilo
padá směrem
který neznám

Padesát let ve větru

Prázdnost tvaruje těla
o která se podělíme
s křtitelnicí a uhnílym světlem
Byli jsme škrábnutím divné zvěře
dneska s rukou za košilí
vrcholíme v politickém mlčení
Paměť je bez řeči
Na dně budoucího strachu
nahmatáme sen o krvi
Kdo ví kdo se za nás
jednou zase upálí

Dotyky

Co z nás zbyde
bude palec
vytřénovaný sval
nová forma lásky
nebudou to zuby
bude to vibrace stehenního masa
závislost na tekuté ikonce

Zrovna ti píšu
že vrtulník na šedém nebi
připomíná kostru velryby
na popraskaném břehu

Vedle mě na autobusové zastávce
vypráví devítiletý chlapec
sprosté příběhy

Ruka předpoklad uchopení

Ruka se mi změnila
v netrpělivost na dětské tváři
jako by nebylo všechno lepší
viděné odrazem

Kostru ryb na dně neslyším
tak kdo je počítá
Láska už tady není potřeba
vrazila se mi do mizních uzlin

Přemýšlím jestli jsem se neocitla
v té části měsíce
kde už je skutečně nezbytné
uhradit poplatky

Chci aby tráva
vrostla zpět do země
a tato báseň
zůstala bez porozumění

Kostel

Vyschlá sliznice vsi
nebo
syndrom prázdného místa
v lebce města

Nejbližší googlem nabízená slova:
Kolmačka
Korelace
Komerční banka

Nemohu si vybavit ten pocit
tak podstatný a tak nedávný
skrže nějž jsem viděla až za obzor

Kam to všechno vede

Lidé se směňují za jiné
Aktualizují se vztahy
Nevypínejte

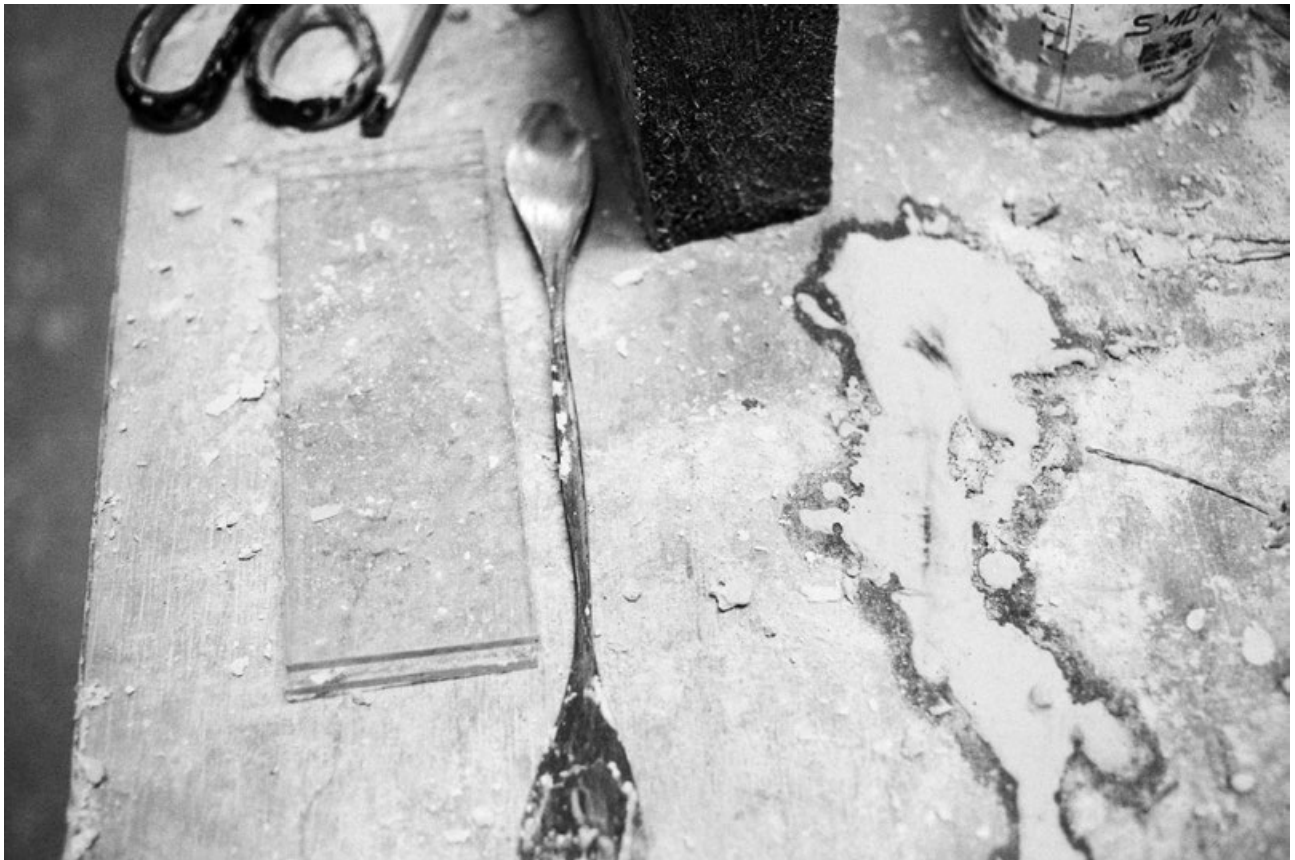
Jako by všechny ty roky
byly jen ozvěnou přetížených světél
poblikávajících před zhasnutím

Kabely končí ve tmě zdi
nepřeřezu je
třeba vedou ještě dál
třeba mořem

Libor Stavjaník, ze sochařského ateliéru Evy V.

25/5 – 9/6/2018
čas revize

festival

MEETING BRNO

diskusní fóra
literatura
divadlo
hudba
film
výtvarné umění
workshopy
meetingfest
procházky
pout' smíření

11–12/5/2018 náměstí Svobody

Meetingfest / festival dobrého jídla a pití

28/5/2018 kulturní prostor PRAHA

Porevoluční elity – odkud přišly a co nám daly?

debata členů Ústavu pro studium totalitních režimů

30/5/2018 Rotunda, BVV

Dialog s jinak věřícími / setkání s Tomášem Halíkem

30–31/5/2018 Divadlo Husa na provázku

Meeting Brno ženám / dvoudenní pásmo diskuzí a kulturních pořadů, které bilancují stoleté výročí získání volebního práva ženám

I žárovka má sochu / ve veřejném prostoru nestojí žádné sochy významným ženským osobnostem, které se zasloužily o rozmach našeho města. Proč? Pojd'me to změnit!

Sylvie Richterová / autorské čtení a beseda

významné česko-italské spisovatelky

Stand-up Meets Gender / večer nekorektního humoru

Adély Elbel a jejích hostů

1/6/2018 Kabinet múz

Rozvzpomínání / film režiséra Romana Zmrzlého se ohlíží za loňskou návštěvou potomků brněnských židovských rodin

2/6/2018 pavilon Morava, BVV

Meeting Brno dětem / setkání se spisovatelem a ilustrátorem Petrem Síssem

2/6/2018

Pout' smíření / pietní pout' na památku obětem poválečného násilí

4/6/2018 Univerzitní kino Scala

Respekt forum / se svými hosty diskutuje šéfredaktor týdeníku Respekt Erik Tabery

Festival Meeting Brno dále nabízí pásmo pořadů věnujících se připomínce **brněnských emigrantů**. Hlavními zahraničními hosty jsou **rakouští umělci, spisovatelé a osobnosti**, s nimiž se ohlédneme za rozpadem habsburské monarchie a různými cestami dvou sousedících středoevropských států.

Celý program naleznete na meetingbrno.cz

B | R | N | O | I

Jihomoravský kraj

DRFG | Nadace

embassy

Hlavní mediální partner

Česká televize

Tokozelka nadmutá

Anežka Charvátová

Pod nadítcem uždibuji láhevnik, ale radši bych si dala šťávu z kapustoně, obděráku nebo slonovníku, když už zrovna nemají mochyňi, dračí ovoce ani mučenku. Ještě že mám výhled na zarděnici hřebenitou a tokozelku nadmutou...

Proboha, co je to za surrealistického autora? Nerozumím ničemu, jen ta mučenka asi souvisí s mučením, dračí ovoce se podává na dračích lodích? A mochyňe je nějaká ošklivá tlustá tchyně zkrřížená s bachyní a macechou? Šťáva z kapusty ale musí být pěkně hnusná, i když třeba zdravá. A slonovník se lisuje ze slonů? Fuj! Obděrák, to je něco jako obkročák?!? Podběrák? A zarděnice a tokozelka? Takovou blbost číst nehodlám.

Botanik hned zbystrí, že s úryvkem není něco v pořádku, protože nadítec je suchomilná trnitá dřevina z oblasti tropů a subtropů, kdežto tokozelka nadmutá neboli vodní hyacint roste na povrchu tropických a subtropických vodních ploch a zarděnice hřebenitá je strom z čeledi bobovitých pocházející z povodí řeky Paraná. Zde se však vyskytují pospolu kvůli libozvučným českým názvům, vzniknuvším zřejmě v době obrozeckých čistonosoplen, které jsou překladatelským prokletím.

Láhevnik, kapustoň, obděrák, slonovník, mochyňe, mučenka, ledvinník, aka, makleánie — tuší někdo, co to je? Je čtenář beletrie povinen neustále pátrat ve Wikipedii? Jsou lepší odborné botanické názvy, nebo by měl radši překladatel kreativně sám vymýšlet názvy podle barvy, vůně, chuti?

Snad mučenka je u nás aspoň trochu známá, byť v supermarketech spíš narazíte na maracuju. Jenže to je jen jedna z mnoha mučenek (latinsky *Passiflora*). Třeba v Kolumbii se pod nerozlišenou českou mučenkou skrývají mnohé barevné i chuťově různorodé plody, jako například *granadilla* (*Passiflora ligularis*, krajany v Kolumbii zvaná též „opičí mozek“), *gulupa* (*Passiflora pinnatifida*), *maracuya* (*Passiflora edulis* neboli naše jediná známá mučenka jedlá), *curuba* (*Passiflora tacsonia*) a další. Ostatně už samo slovo

„mučenka“ rozhodně nezní moc lákavě. Poeticky ano, ale kdo by měl chuť se zakousnout do něčeho, co je zmučené, případně ho zmučí? Název však nevznikl podle chuti plodů, nýbrž byl inspirován květy. O původu mučenek se v Latinské Americe vypráví řada legend. Podle jedné z nich, kterou cituje španělská Wikipedie, se jedna španělská dívka jménem Mburucuyá (ano, též mi to jméno připadá pro španělskou dívku velmi neobvyklé) zamilovala do guaranijského indiána; dívčin otec, španělský voják, by nikdy nesouhlasil, aby si jeho dcera vzala bezvěrce a nepřítele, navíc ji zaslíbil španělskému kapitánovi. Když se dozvěděl o dceřiných tajných schůzkách s Guaranijcem, zabil ho. Zoufalá Mburucuyá si vbodla do srdce šíp, jehož pera na její hrudi vytvořila květinu. Na místě smrti milenců za nějaký čas vyrašila dosud nevidaná rostlina, pojmenovaná na jejich památku *mburucuyá*.

Lidová představitost zase vidí v květech mučenky symboly umučení Ježíše Krista: trnovou korunu, tři hřeby, pět ran a provazy. A rudá semena plodu představují ztuhlé kapky svaté krve.

Překladatel se tedy rozhodne, že mu české názvy nevyhovují, protože konotují spíše příšernosti než lahodnost. Ale co s tím? Lze použít výrazy z originálu, jen je dát do kurzivy — tak to ostatně dělají třeba překladatelé do francouzštiny, kteří se s tím moc nemažou. A spo-lehnout se na to, že čarovný kontext vše obstará za vás. Maracuja už je docela zavedená, stejně tak čerimoja (*Annona cherimola*). Nebo se lze uchýlit k lidovým názvům. „Mochyňi

peruánské“ se říká též „třešň Inků“ nebo „židovská třešň“. Výborně, to je mnohem hezčí. Čerimoja se někdy nazývá „cukrové jablko“. Pěkné, ale moc to neodpovídá. Čerimoja je zvenčí zelená a šupinatá, podobná spíš ještěřci či dračí kůži, uvnitř pak bílá s černými semeny, chutná sladce, ale ne přeslazeně, protože sladkost zmírňuje kyselý tón. Což je možná jediná podobnost s některými druhy našich jablek — sladkost korigovaná mírnou kyselinkou.

Je zajímavé, jak české lidové názvy vycházejí z našeho typického ovoce. Proto je kdekdo přirovnáváno k jablku: rajské jablíčko (k jablku se ve svém *pomodoro*, doslova „zlaté jablko“, přiklonili i Italové; slovenské *paradajky* jsou zas rajského původu ze slova *paradisus* = ráj); granátové jablko (latinsky *Punica granatum*, starším českým *marhaník granátový*, se jablku podobá jen velmi vzdáleně, pokud visí na stromě a díváme se zdálky, po rozkrojení se podobá spíš exotickým mučenkám), cukrové jablko... Proč nemá takové rozšíření jiný zdejší typický plod, hruška? Když máme granátové jablko, proč se neříká žlutozelenému plodu s botanickým názvem *Passiflora ligularis*, v Kolumbii zvanému *granadilla*, třeba „granátová hruška“?

A přes hrušku k závěru: myslím, že překladatel má právo vymyslet si vlastní názvy ovoce (květin, stromů, zvířat...). Takové, které se hodí do kontextu překládaného díla. Mají barvu, libou chuť, vůni, anebo naopak trny, skýtají stín a mír, nebo drásají a hrozí. Možná to měli snazší překladatelé v předgooglovském pleistocénu: když neměli kde najít, o jakou rostlinu se jedná, tvořili v duchu originálu a vynalézali překrásná slova.

Usednu tedy do stínu trnovníku, rozkrojím bělosladkou, zapiju ji šťávou z pomerančíku a k tomu budu zolat divoké víno z kolumbijských náhorních plošin. A přirovnání pohlavních orgánů k tropickému ovoci nechám na příště.

Autorka je hispanistka a překladatelka.

Téma
Ota Filip

F

Když člověk navštíví oficiální internetovou stránku Oty Filipa, na bílé obrazovce vyskočí jen stručná hláška: *Host not found*. Jako by s sebou odchod z tohoto světa nesl i výmaz z toho elektronického.

Ale není-li k nalezení hostitel, je tu červnový *Host*. A nejsou-li v provozu stránky, je tu Ota Filip z různých stran v našem tématu.

7

3x

Libor Stavjaník, ze sochařského ateliéru Evy V.

1000

12.

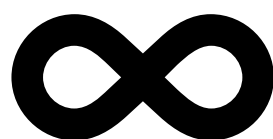
Ota Filip
9. 3. 1930
2. 3. 2018

Už žádné dějiny

Jiří Trávniček

Sedm režimů, třikrát změna státního občanství, dvakrát změna řeči, jedna ztráta domova. Tisíciletá říše, která trvala dvanáct let, a věčné časy o délce čtyřiceti let. V tomto toboganu „velkých dějin“ se odvíjel život Oty Filipa. Věru divoká jízda! A na jejím konci je osm jedinečných románových životopisů a mnoho všeličeho dalšího. Velké dějiny vzaly Otovi Filipovi mnohé, ale něco mu i daly — příběhy.

Anketa: Jak vzpo- mínáte na Otu Filipa?

Miroslav Stoniš
spisovatel

Co se mi s Otou Filipem spojí jako první? Ota Filip. Muž, jehož život byl mnohdy bolestný, avšak nepromarnil ho.

Když se mi v redakci literárního měsíčníku *Červený květ* objevil v rukou úryvek z rukopisu románu *Cesta ke hřbitovu* Oty Filipa, nevěděl jsem o něm než to, že se narodil ve Slezské Ostravě. A když jsem ten úryvek dočetl, již jsem navíc věděl, že po ostravských ulicích bude chodit nejvýznamnější spisovatel, jaký kdy v Ostravě žil. Taková věc se totiž pozná i po pěti sedmi stránkách. Bože, jak jsem si tehdy přál napsat také někdy něco takového!

Avšak komu Otova velikost a jedinečnost nikdy nedošla, byla Ostrava. Na Otu vždy kašlala a kašle, což je její hanba.

A jak na Otu vzpomínám? Já na něho nevzpomínám. Nikdy mě ani nenapadne přiřadit k Otovi minulý čas, vždy jen přítomný. A proto i letos za ním zajedu do Murnau, abych si s ním na zahradě jeho vilky popovídal. Ne o literatuře! Ale jen tak, jak jde život.

Pojďme si tuto historicko-životně-literární jízdu Oty Filipa, její nejdůležitější zastavení a zatáčky, rozestřít.

Život, životopis

Narodil se v roce 1930 ve Slezské Ostravě, za války byl přihlášen otcem (podpis takzvané *volklisty*) k německé národnosti a poslán do německé školy. Vystaven výsměchu spolužáků a dětmi česky mluvícími opovrhován prožívá první ze svých traumat. Na konci války se přemísťuje do Prahy na Žižkov ke svému strýci a přestupuje i na české gymnázium. Pracuje ve strýcově továrně na mýdlo. V roce 1951 nastupuje na vojnu k takzvaným „černým baronům“. S několika vojáky připravují útěk za hranice, který však Ota Filip ze strachu vyzradí. Vojáky posléze čeká vězení a Otu Filipa několikaměsíční vazba v pražské Ružyni. Když přišel z vojenské služby, začal pracovat jako novinář pišící a posléze i rozhlasový. V roce 1953 se žení s Marií Ledvinovou, volyňskou Češkou, která se po válce vrátila do Československa. I ona si prožila své, zejména za krvavého polsko-ukrajinského konfliktu v letech 1943—1944, během něhož české vesnice jako zázrakem zůstaly netknuty. Rodina se stěhuje na Moravu — do Střelné, poté do Slavičina. Ota Filip zde pracuje jako redaktor závodních novin, následně jako pomocný dělník, dále jako horník a brusič. Začíná zde psát svůj první román *Cesta ke hřbitovu*. A nebyt toho, že máme druhou polovinu šedesátých let a že v ostravském nakladatelství Profil sedí odvážný a literárně vnímavý redaktor Lubomír Petr, kdoví co by se stalo — nejenom s tímto románem, ale možná i s celou Filipovou spisovatelskou dráhou. Román v roce 1968 vychází a je velkou událostí. Jeho autor se stává i redaktorem nakladatelství Profil. Pak ale opět padá klec — srpnová okupace, zákazy. S několika přáteli skuteční v roce 1969 výstup na beskydskou horu Smrk, kterou přejmenují na horu Jana Palacha. Sepíší revoluční prohlášení vymyšleného Jednotného socialistického svazu, jež pak rozešlou na všechny různé strany. Státní bezpečnosti ani dlouho netrvá, než autora polapí. Ono prohlášení

je psáno na redakčním psacím stroji, jenž je — jako i ostatní — u Státní bezpečnosti zaevidován. V roce 1970 je odsouzen na osmnáct měsíců za podvrácení republiky. Poté následuje propuštění, další dělnická zaměstnání; za korespondenci s cizinou mu hrozí další postihy; a hrozí mu i tresty hospodářské za údajné finanční podvody (za dva romány vydané v Německu). Trest by v tomto případě byl už podstatně delší. Rodina se proto rozhodne nuceně odstěhovat do Německa. Ota se uchytí jako lektor v nakladatelství S. Fischer a stále častěji se etabloje i jako novinář. Je činný rovněž v okruhu Svobodné Evropy a pomáhá mnoha lidem stíhaným v Československu komunistickým režimem, zejména z okruhu spisovatelů. V polovině devadesátých let se s rodinou stěhují mimo Mnichov, až nakonec zakotví v malém podalpském městečku Murnau. Ale je tu další tragédie — dobrovolná smrt syna Pavla, nadaného matematika. Neunesl, jak je jeho otec smýkán v televizním dokumentu, kde se připomíná jeho selhání na vojně. Zejména když se na filmu podíleli i někteří Filipovi přátelé.

Životopis tvoří rovněž osu Filipova psaní, v jistém okamžiku i zcela přiznaně — své romány si totiž začal pojmenovávat *Sedmý životopis*, *Osmý životopis*. To znamená, že zpětně přiznal titul „životopis“ i těm předchozím. A první je *Cesta ke hřbitovu*. Ony životopisy nejsou pořádané úplně lineárně, Ota Filip se v nich často vrací k tomu, co již odvyprávěl, dodávaje tomu nový pohled. Jde rovněž o cestu zpět k vlastním traumatům, selháním, běsům, čili také hledání smíření — s dějinami, lidmi i se sebou samým. Našel si svůj žánr, v němž se i v celé své vypravěčské rozšafnosti zabydlel. *Osmý životopis* je pojmenován jako „memoáromán“; obsahuje vysvětlující poznámky, jmenný rejstřík i obrazovou přílohu. *Wahrheit*, nebo *Dichtung*? Asi obojí, soudržený a sytý amalgám. Takový, jaký uměl vytvořit pouze on. Ota Filip je z autorů, u nichž si lze těžko představit, že by někdy napsali vzpomínky. Asi by v nich musel opakovat jen to, co už vyjádřil — a daleko plastičtěji — v literatuře.

„Malé dějiny“ versus „velké dějiny“ — tento topos zná střední Evropa dokonale

Dějiny

V románu *Cesta ke hřbitovu* stojí tato věta: „Hrdina je parazit, pakliže neumře včas.“ Což si lze přeložit i třeba takto: nad dějinami ve střední Evropě se nedá zvítězit. Sám autor daného výroku to mnohokrát reflektoval. Báł se jich, utíkal před nimi, hlavně do svého psaní, kde se mu ovšem zjevovaly s ještě větší naléhavostí. „Mám dějin plné zuby. Přeji si, aby mi už daly pokoj, aby na mě už konečně zapomněly“ (*Sedmý životopis*). Ano, dostaly ho do velkého klinče, srazilily ho k zemi, ale čím by jeho psaní bez nich bylo? O čem by vlastně Ota Filip psal? Navíc se svým naturelem. Je totiž zřejmé, co tvoří osu Filipova psaní co do významu i kvality. Jsou to právě ony dějinami obtěžkané „životopisy“. Čím více se od sebe a od dějin vzdaluje, tím více trpí i podmanivost jeho děl. I *Kavárna Slavia*, kterou napsal v němčině (vyšla roku 1985) a již počestil Sergej Machonin, je nezúčastněně snímání dějin očima hraběte Belecrodose — od první světové války do roku 1968. Jako kdyby si Ota Filip v tomto románu — nádherném — dopřál čistou radost dívat se na dějiny očima někoho jiného; zažít štěstí nebýt jejich aktérem.

„Malé dějiny“ versus „velké dějiny“ — tento topos zná střední Evropa dokonale. Žádné ryze osobní ani ryze univerzální příběhy zde nejsou možné, vše je „cinknuto“ dějinami. A děje se tak na různých způsobech čili pár blíženeckých prozaických modelací: do dějin se nedá vrátit, a vykonat tak pomstu na těch, kdo mi kdysi ublížili, dějiny už jsou v tomto případě někde jinde (Kunderův *Žert*); jediný možný útulek před dějinami je cesta zpět, do dětství, kdy se ještě nevědělo, ale možná o to víc se vidělo (Czesław Miłosz: *Údolí Issy*; Irena Dousková: *Hrdý Budžes*); nedělejíme

úcty dříve, než promluví dějiny a jejich archivy, čili nezapomínejme, že vždycky je tu nějaký kostlivec ve skříní (Péter Esterházy: *Harmonia caelestis, Opravené vydání*; Hans Lebert: *Vlčí kůže*; své o tom ví i Milan Kundera); jediné, čím lze nad dějinami zvítězit, je vypravěčsky zpomalit jejich železnou epiku (Lenin by řekl logiku), dopřát si několik zadržných chviliek malebných popisů a nálad (Joseph Roth: *Pochod Radeckého*; Stefan Chwin: *Hanemann*); jiným únikem před nimi je vytvořit si paralelní svět vyprávění a historek, proměnit se v jakési vypravěčské perpetuum mobile (Jaroslav Hašek: *Švejk*); anebo se vrátit na místo porážky a tomu, co již zmizelo, dát druhý život, alespoň ve vyprávění (Isaac Bashevis Singer: *Šoša a Rodina Moskatova*; Antonín Bajaja: *Na krásné modré Dřevnici*); eventuálně zůstat v melancholii starého času, času těch, kdo prohráli, zatímco čas nový, historický, patří již vítězům (Bohumil Hrabal: *Městečko, kde se zastavil čas*; Sándor Márai: *Země, země...!*, *Deníky*), respektive totéž v poněkud existenciálněji ostřejší variaci: dějiny jako onen brutální parní válečník nám vzaly vše minulé a my s tím současně ztratili schopnost tomu všemu porozumět, zůstavše pohřbeni v minulé době, k níž jsme však ztratili klíč (Aleksandar Tišma: *Použití člověka*).

Ideální pocit štěstí dějinami vláčeného Středoevropana tedy tkví v tom, přiznat si porážku, neusilovat o nic víc, zkusit si k ní najít cestu, ba začít ji mít rád. „Miluju porážky,“ říká Jerzy Giedroyc, polský Pavel Tigrid.

Ostrava

Lodž se stala fenoménem až díky Reymontovi (*Zaslibená země*), Petrohrad do značné míry obrazně „udělal“ teprve Andrej Bělyj

Lubomír Petr
redaktor

Jako první? Byla to objemná, trochu ohmataně vyhlížející a ne moc zřetelná kopie strojopisu románu *Cesta ke hřbitovu* na průklepových papírech. Nejspíš ji už četlo víc lidí. Autor románu Ota Filip se omlouval, že „originál shořel na chatě“. (Mockrát jsem se ho pak chtěl zeptat, jak to bylo s tím ohněm, ale nikdy jsem si nezapomněl v pravou nebo příhodnou chvíli.)

Autor posílal román ze Slavičína, města, kde jsem se narodil. To mě také zaujalo. Pak se ukázalo, že *Cesta ke hřbitovu* je v kontextu české literatury (1968) moc dobrý román, a získal jsem ho pro ostravské nakladatelství Profil, kde jsem pracoval. *Cestu* jsme vydali, a protože se tehdy nakrátko leccos mohlo, Ota Filip se stal mým redakčním kolegou a jeho prvotina dostala Cenu města Ostravy. Spřátelili jsme se.

Pak to ale začalo být pro nás hodně složité. Ota Filip nejdříve v base a pak v emigraci, což je ovšem už jiná historie...

On byl živel: hrnul se do všeho jako tank; sršel nápady a hned se je pokoušel realizovat. Dychtivě.

S „velkými dějinami“ měl hodně nevyřízených účtů a snažil se svou tvorbou vylepšovat si skóre. Často se mu stalo, že ho převálcovaly, ale uměl prohrávat.

A měl také jednu znanou vlastnost romanopisce: ke svým postavám i autobiografickým podtextům (a že jich je!) svého psaní dokázal být nesentimentální, nemilosrdný. Cynický.

Měl hodně nažito, takže měl o čem psát. Znal se s kdekým, tady u nás, v Německu, Itálii, Francii, Polsku.

Na začátku ledna letošního roku mi napsal:

*To všechno, o čem píšeš,
„vodnes čas“.*

*Pořád se ještě divím, jak
nás dějiny semlely:*

*Sedím v Murnau v domku
s výhledem na Alpy, nestačím
se lekat, když si položím
otázku: Proč nesediš v tvém
stáří na zápraží v domku
dědy Antonína v Hošťálkově
u Vsetína, nebo v Ostravě
v Porubě v Hrdličkově ulici,
ale „ausgerechnet“ v Murnau?
Kam tě ty — s odpuštěním —
zkrvené dějiny zavály?*

*Odpověďt na otázku
nedokážu. [...]*

*Přijed na kus řeči,
Ota*

Olga Trávníčková
redaktorka

Když jsem před lety nastoupila jako redaktorka do Hosta, jedna z prvních věcí, kterou jsem tam vyfotografovala, byla obrovská těžká krabice plná potišťených papírů — asi tisícovka stran rukopisu *Osmého životopisu*; a že s tím mám něco udělat. Obrazně i doslova mi poklesla kolena, ale protože jsem netušila, co mě čeká, srdnatě jsem se do toho pustila. Text bylo potřeba zkrátit téměř o polovinu a navíc uspořádat, opravit spoustu věcí... ale zároveň jsem ani na okamžik nepochybovala, že mám v rukou obrovské dílo velkého spisovatele, zahrnující celé dvacáté století. A kromě této nádherné, byť náročné práce (později i na dalších knihách) mi to přineslo přátelství s Otou

(*Petrohrad*), Praha si musela počkat na Kafku (*Proces*), Berlín na Döblina (*Berlín — Alexandrovo náměstí*), New Yorku také nějak více rozumíme až díky Salingerovi (*Kdo chytá v žitě*) a rozdíl mezi pařížským pravým a levým břehem Seiny si uvědomujeme hlavně díky Balzacovi. Ostrava si svého mistra našla v Otovi Filipovi. To on z ní vytvořil literární mýtus — zejména v románech *Cesta ke hřbitovu* a *Nanebevzetí Lojzka Lapáčka ze Slezské Ostravy* (a nutno zmínit i román *Blázen ve městě*). V nich je Ota Filip sám sebou. A oba lze číst i jako jistou návaznost v čase i způsobu

spojení s městem, které je sice oficiálně zvané ocelovým srdcem, ale spíš by se mělo nazývat „prdel plná uhlí“. A do tohoto konečnicku je ve svých představách vepán i hlavní hrdina: „[...] tohle je teď jediný způsob, který se mi nabízí, abych navěky zůstal spojen s Ostravou.“

Novinář

Asi by měl touto dráhou projít každý spisovatel. Je to totiž dobrá škola; přinejmenším tím, že se v ní může naučit řemeslu a ctít fakta. Než začnete s metanarativními experimenty,

Než začnete s metanarativními experimenty, zkuste nejdřív napsat o výstavě kaktusů

psaní. Jak kavárníkův syn Jan, hrdina prvního románu, tak i Lojzek z románu druhého jsou postavami autobiografickými, což prozrazují už roky jejich narození a pak i okolnosti děje, které se shodují s mnohým, čím rodina Oty Filipa prošla. První z románů ještě setrvává ve víceméně tradičním vyprávění, třebaže jeho hrdina a vypravěč v jedné osobě je rozeklaný nejistotami a skepsí. Kým jsem a kam patřím? Už tady lze vidět onen tlak dějin, který Filipova hrdinu ne snad ještě drtí, ale rozhodně znevolňuje. V *Lojzkovi* pak autor poměr vztah reality a imaginace značně rozkolísal; cestujeme tu v čase už nikoli po způsobu lineárním a hlavní hrdina dokonce létá. Přitom jeho přivázání k zeměpisně určitému prostoru je až faktografické: kouty města, fotbalová šatna, národnostní směsice česko-polsko-německá. Autor se nechává svými obrazy a příběhy zaskakovat; jako by to byly ony, kdo nad ním získávají vrch: „[...] byly silnější než moje rozhodnutí na ně zapomenout, potlačit je, zamlčet nebo přičesat a upravit.“ Vytváří se tu „trvalá přítomnost“, tedy osudové

zkuste nejdřív napsat o výstavě kaktusů nebo o fotbalovém mači okresního přeboru. A zkuste to ještě napsat do okresního plátku, celostátních novin a společenského týdeníku. Ota Filip novinářinou začal a i poté, co už byl zavedeným prozaikem, stále zůstal autorem dvoudomým — spisovatelem i novinářem. Nejdříve to byl *Budovatel Podbořanska*, přispíval i do různých dalších tiskovin, často velmi obskurních. Začínal přitom jako sporták. Publicistickou činnost rozvinul v německém exilu, kde psával do *Frankfurter Allgemeine Zeitung, Die Welt* — tedy naprostá první liga. V Německu často přispíval i do Svobodné Evropy. Jeho novinářský diapazon byl značně široký a sahá od politiky domácí i zahraniční přes záležitosti společenské, církevní až ke kultuře. Těto své činnosti zůstal věrný i po roce 1989, přičemž své příspěvky zasílal jak do německých, tak českých médií (*Reflex*). Psal zaujatě, vždy s názorem, měl svá oblíbená témata (Sudetáci, církev, atak multi-kulti). Zapadnout by neměla ani jeho publicistika literární — zejména drážďanské přednášky (*Verspätete*

Abrechnungen, 2012), v nichž se vyrovnává s potížemi dvojjazyčnosti, pravým a levým břehem Ostravice nebo se vztahem ke svým románovým antihrdinům. A opět i tady dochází na jeho celoživotní obsesi — velké dějiny.

Vypravěč

„Die Realität hat wieder einmal die Phantasie übertroffen,“ stojí v německé (původní) verzi románu *Děda a dělo* (škoda jen, že se v české verzi tento sličný román poněkud barokně rozkynul). Čili: realita opět jednou překonala představivost. Ota Filip si rozuměl s oběma. Obě dokázal při vysokém napětí dávat dohromady. Sám se několikrát vyjádřil, že tuto odvalu prokopnout stěnu mezi jedním a druhým v něm uvolnil Günter Grass, zejména svým *Plechovým bubínkem*. Vrcholem této „amalgamizace“ je bezpochyby *Lojzek*; posléze se Filipova vypravěčská linie přece jenom poněkud ukáznuje. Z realismu magického se stává opět realismus — jaký vlastně? Rozhodně ne popisný; něco jako vypravěčsky radostný. Nebo ještě spíše kriticko-groteskní. Určitě svým způsobem vyprávění nemá tak úplně daleko k Hrabalovi a Haškovi, jakkoli jeho psaní zdaleka neakcentuje sám akt vyprávění, mluvní gesto. S oběma má však společný jistý cit pro pointování, tedy že když se s něčím začne, musí tam být přítomna už i představa konce, završení. Blízký by jim mohl být i bizarně-groteskním viděním světa. Byl si vědom toho, že tu nejfantasknější grotesku rodí vždy život. Jaképak velké ozvláštňování, zcizování či umělé puzení k absurditě. Však ona groteska se dostaví sama a ráda; a pokud by jí to přece jenom trvalo, tak se jí holt trochu pomůže. Čtenář si přece nezaslouží, aby se mu dostalo jen pravdy; čtenář chce

být odměněn šťavnatým vyprávěním. Svým sebe-psaním se Ota Filip dostává do blízkosti Ludvíka Vaculíka, autora, s nímž měl i blízké osobní vazby. Podobnost je však podstatná především tam, kde nefunguje: Vaculík píše o sobě a zároveň píše sebe, dopátrává se vlastních mezí až samým aktem psaní; Ota Filip také píše hodně o sobě, tj. o svých zážitcích a životních příhodách, ale text má tohle vše zhmotňovat, dávat tomu tvar, pomáhat zkušenosti na svět.

Poznáte ho po několika větách. Jeho vyprávění je současně nápadité i chytré, aniž si autor potřebuje hrát na myslitele, literárního mudrlanta. Je svěží i obsažné, zejména v jeho osově („životopisné“) románové linii. A přitom je to stále plastické. Žádné lyrické dojezdy či rozjezdy; žádné dlouhé popisy, leč postavy, historky, situace; někdy v tempu rychlejším, někdy možno i trochu zvolnit, ale pořád to musí epicky „šlapat“. Není-li co vyprávět, tak se prostě musí čekat až na to, kdy je. Cítíte jeho chytlavost na historky, zvědavost na věci lidské, ba často až příliš lidské. I jeho postavy jsou krabičky s příběhy, které jejich demiurg jen rozbaluje a uvolňuje jim cestu do textu. Je podmanivé, jak se u něj setkává fanfarón, který to chce „vystříhnout“ s co největší vypravěčskou bravurou, s kajícím, tedy s tím, kdo si přiznává svá selhání; ano, bolí to, ale nic naplat, musí se s tím ven. Ota Filip je vypravěčem scén a příběhů, které utkví, něčím se vám vryjí do mysli, takže i po nějaké době jste schopni si je evokovat. Je nějaký průkaznější znak hodnoty díla a spisovatele?

Člověk

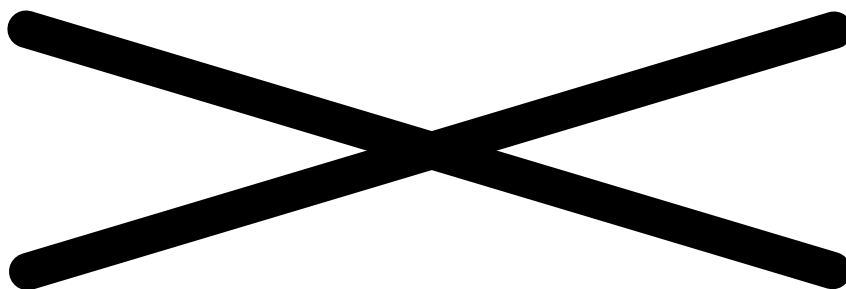
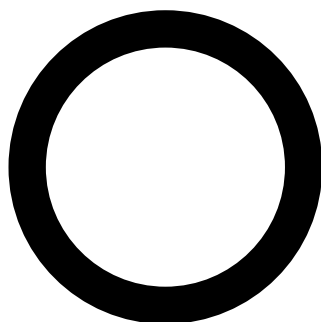
Bylo s ním dobře, bezbariérově. Kdo ho poznal a měl možnost s ním trávit nějaký čas, ten ho nemohl

Filipem, jeho ženou Marií a dcerou Hankou, mnohá setkání v Brně i návštěvy v bavorském Murnau. Letos 9. března jsme se tam s manželem opět chystali — v malém kroužku oslavit Otovy osmaosmdesáté narozeniny. Nakonec jsme ten víkend v Murnau opravdu strávili, bohužel však na jeho pohřbu. Během své redaktorské dráhy jsem spolupracovala i s jinými autory na dalších knížkách a ledacos s nimi zažila, ale po zkušenosti s Otou Filipem se mi vždy znovu potvrdilo, že čím je někdo větší spisovatel, tím je i jako člověk velkorysejší a vstřícnější.

nemít rád. Dobře se s ním při vínku sedělo a rozprávělo. O mnohém. Člověk se cítil být přijat. Přitom Ota Filip nebyl jen strojem na historky. Byl takovým radostným typem hříšníka. To byl ten jeho katolík, k němuž se vždy vehementně hlásil. Ne že by hřešit bylo jeho hobby, ale z člověka přece nemůže být vysušený asketa. Vždyť takové nás Pán Bůh snad ani nechce. Co?

Od 2. března 2018 je Ota Filip vysvobozen z dějin, které ho tak utiskovaly a o nichž prohlásil, že jsou „velká sviňa“. Je jinde — a je mu tam dobře. A pokud ho tam nahoře opravují, že to bylo třeba někdy jinak, než jak to napsal on, určitě tak činí laskavě a velkoryse. Se stejnou velkorysostí, s jakou se uměl chovat on.

Autor je literární kritik, historik, teoretik a čtenářolog.

Bavorsko, má lásko...

Miroslav Zielinský

Ota Filip byl nomád, jak sám říkal, nikoli z vlastní vůle, ale pod tlakem velkých dějin, které ty jeho osobní, malé pořádně povalchovaly... O jeho osudu, osudech se už dnes ví skoro všechno; putoval v kraji, krajích, i v jazyce, jazycích, nijak moc do šířky, určitě do hloubky. Řečeno s mladým Josefem Čapkem (jeden jeho malý obrázek stojí pořád na Otově knihovně v murnauském domku), „mé místo je úzké, ale mohu je prohloubit“... každý kraj poznal detailně, snažil se mu porozumět a přijmout jej za svůj... rodnou Ostravu, západní Čechy, odkud si odvedl svou Marušku, Valašsko...

Mě, mou ženu Šárku a děti Mikuláše a Dorotku navedl na své Bavorsko a my si ho díky němu a přes něj zamilovali, takže toto vzpomínání

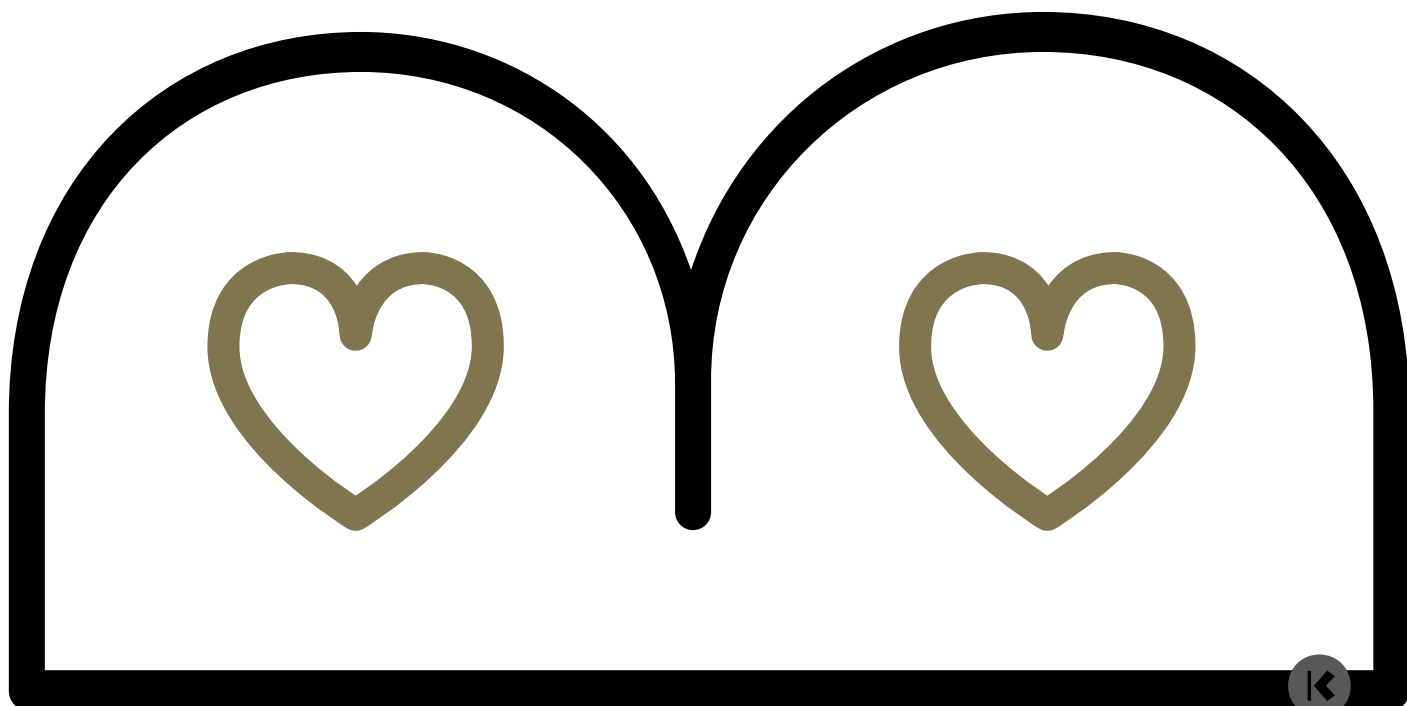
na Otu bude vlastně malým bedekrem po jeho (a už i našem) kraji jihobavorském. Otova pohledu a průvodního slova se už totiž asi nezbavíme...

Ota byl v tomto kraji doma, nevím, jestli úplně uvnitř sebe sama, ale v každém případě uměl lásku k tomu koutu předávat a získávat pro ni další lidi, byť v jeho literárních textech najdeme často povzdechy k Bohu, proč „dopustil“, aby se narodil ve střední Evropě, a ne třeba v Kalifornii nebo, přinejhorším, „aspoň v té nudné Vídni“... ale číst romány jako zprávy o té skutečné skutečnosti se asi nemá, v Otově případě určitě ne.

Mluvil o tomto kraji jako o svém... toto je ta naše malá dálnice mezi Mnichovem a Eschenlohe (do Garmisch-Partenkirchenu už ji

urputní ekologové nepustili kvůli zábám, ale že mnohakilometrové kolony na úzké okrese zaneřádí kraj, to je už moc netrápilo, Ota pro ně vlídného slova moc neměl a nového tunelu se už nedočekal...). Stejně tak mluvil o svých Alpách, o tom, že „my“ tady máme hranici lesa a kleče mnohem výše než třeba v Tatrách a tak dále. To „my“ se nám na tom vždycky líbilo a pomalu jsme ho začínali brát za své.

Když jedete od Mnichova po té „naší“ malé dálnici A95 do Murnau a sjedete z ní někde na exitu 533, můžete se dát také doleva a jet nejprve do Kochelu am See, kde najdete příkladně vedené muzeum Franze Marca. Ota německý expresionismus „modrých jezdců“ obdivoval, konců denně chodil po ulici kolem domu Gabriely Münterové, kde se tato

významná malířka trápila se „svým“ Kandinským. Ota o tom napsal román *Ruský dům*.

Jeden z našich úplně prvních společných výletů vedl z Herzogstandu (1 731 m n. m.) na Heimgarten (1 791 m n. m.). Je to nádherná několikahodinová hřebenovka, na jejímž konci je útulná „almhyte“, ale nesmíte se trefit do sanitárního dne... Při výstupu z lanovky na Herzogstand narazíte na bronzový reliéf Ludvíka II. Bavorského, toho bláznivého krále, který dovedl „zugrund“ bavorskou pokladnu, protože potřeboval postavit Richardu Wagnerovi Neuschwanstein, sobě Linderhof a ještě další architektonické neobvyklosti pro tento kout Evropy, inu zdivočelý romantismus ve výkonné praxi... i s tím vražedným koncem, kdy ho jeho osobní lékař utopil ve Starnberském jezeře...

Ostatně jezera... Ota je měl rád, stejně jako jeho expresionisté. Hodně o nich věděl a vyprávěl, nejraději pak o Riegsee, kousek od Murnau, které není ledovcového původu, a je tedy ke koupání více než vhodné, ale také ta další, Walchensee, Kochelsee, Staffelsee...

Nejčastěji jsme se chystali na vycházku kolem murnauského rašeliniště, nádherné a jedinečné přírodní rezervace přístupné jen pěším a cyklistům, v zimě běžkařům, se spoustou ptactva a jiné zvířeny. Většinou jsme však došli

jen na začátek trasy, do hospody u Ähndla, pobočky murnauského pivovaru Karg, kde jsme pod vzrostlými stromy upíjeli pivo jako křen a cpali se špéclemi nebo weisswursty, skoro na dotek malé pozdně gotické kaple svatého Jiří, jejíž kořeny byly ovšem podle Oty mnohem hlubší a sahaly až do počátku křesťanství na sever od Alp. Vůbec ona církevní architektura... Díky Otovi jsme poznali Wieskirche, jeden z nejkrásnějších rokokových chrámů v Evropě, ale také klášter Ettal s církevním gymnáziem pro nevychované spratky německých boháčů nebo velkorysý Benediktbeuern s nádhernými zahradami.

Poslední léta při cestách na jih bydlíváme v Bad Kohlgrubu, vesnička asi deset kilometrů od Murnau, pastviny kolem ní jsme v jedno předjaří s Otou prochodili křížem krážem... Dá se odtud vyjet lanovkou na Hörnle a šlapat s výhledy nepřekonatelnými. Můžete ovšem zůstat i ve vsi a zúčastnit se jejích folklorních svátků. Tě ryčné muziky, kožených kalhot, dirndlů, piva a veselí...

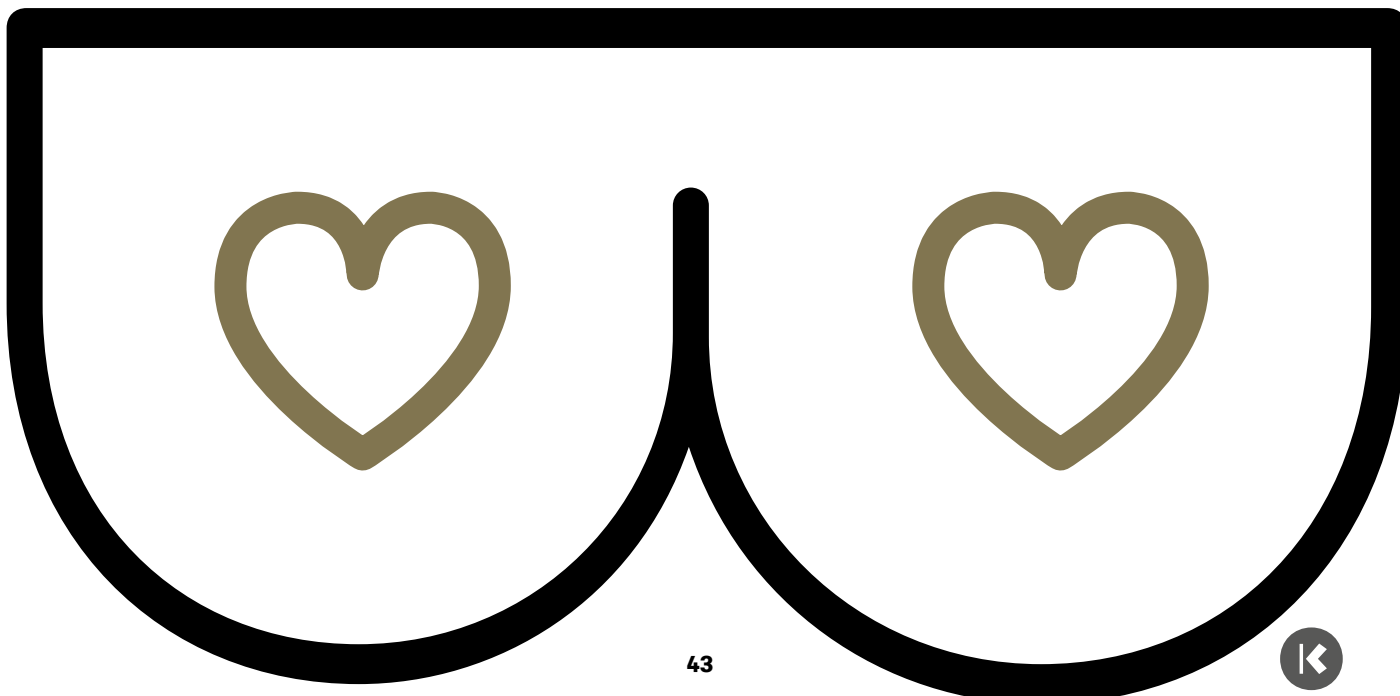
A jak nevzpomenout Oberammergau, městečko s jednou z nejstarších kulturních tradic v Evropě. Ještě předtím, než ji zmíním, vzpomenu to nepřekonatelné jelení ragú na hříbkách ve Wirtshausu (Mirek Balaštík si tenkrát dal jehněčí kolínko, žena salát...), co se člověku v hlavě po desetiletí neudrží...

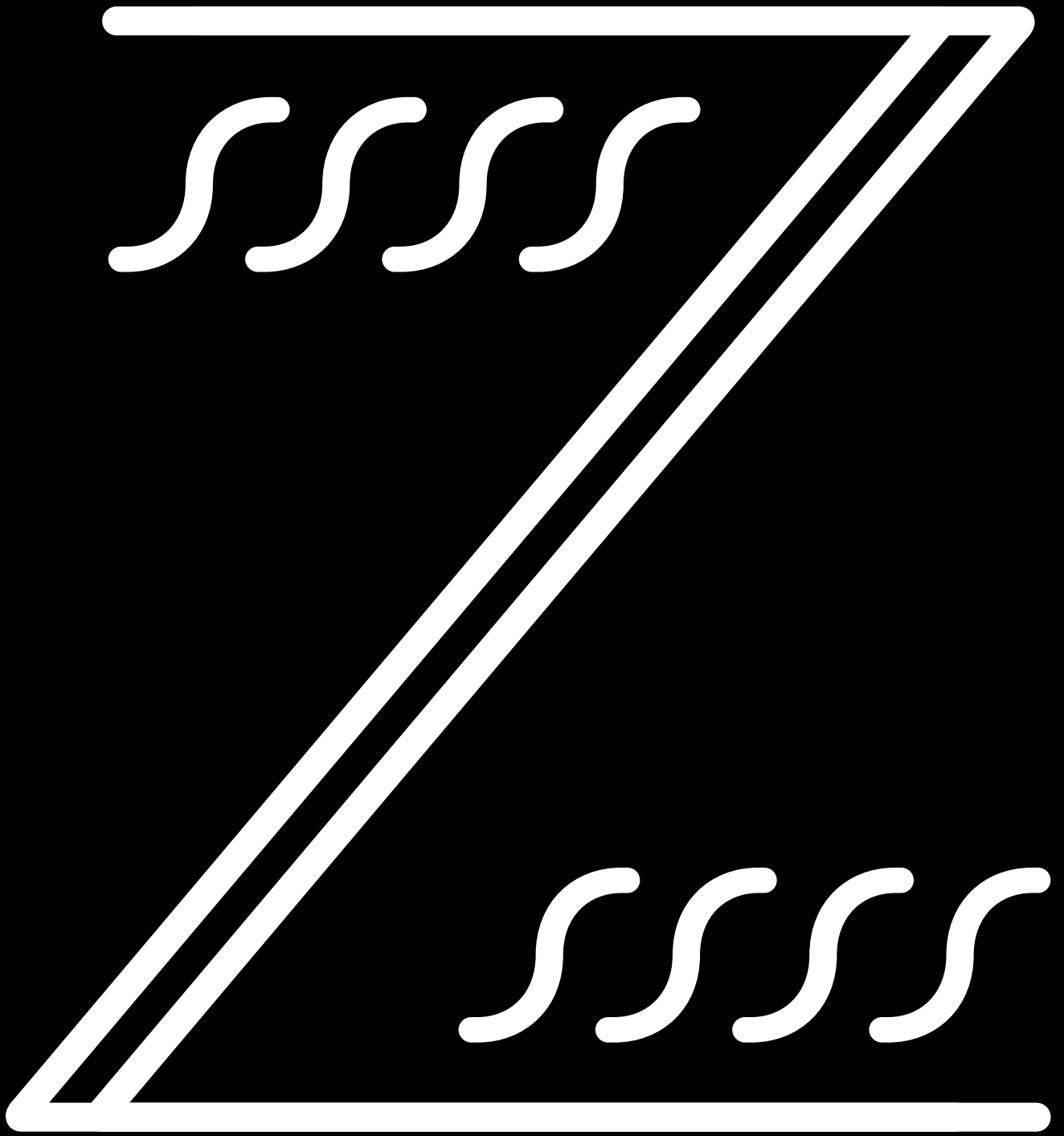
Ano, Oberammergau... před bezmála čtyřmi stoletími se silná morová rána tomuto místu, izolovanému a sevřenému Ammergauskými Alpami, docela přirozeně vyhnula a jako poděkování Pánu Bohu hrají Oberammergauští od té doby každých deset let pašijové hry. Postavili kvůli tomu i divadlo a... a co bych povídal, za dva roky, 2020, je sezona, přijďte se podívat, je to zážitek na celý život... (www.passionsspiele-oberammergau.de).

Nedaleký Garmisch-Partenkirchen nám už byl trochu velký, moc turistický, snad jen kostel svatého Martina nás s ním smiřoval, ale vesnička Farchant, která je na cestě k tomuto dvojměstí, stojí za ten výšlap k vodopádu a potom za ovlažení v místním ukrutně studeném a čistém koupališti.

A samozřejmě Otovo naše „naše“ Murnau s pozvolna se svažujícím nebo stoupajícím podlouhlým náměstím (podle toho, jestli jdete od pivovaru Karg, nebo od varny piva Griesbräu), kdy přes mariánský sloup vidíte právě onen hřeben Heimgartenu, který jsme s Otou profuněli a, jak tvrdí on, kvůli mně to vzdali... ano, Oto, už jsem tenkrát opravdu nemohl... uhnal jsi mě, čtyřicátníka, tehdy ve svých sedmdesáti letech... Děkuji ti, děkujeme ti...

Autor je překladatel.

Ukázky z posledního rukopisu

Zpožděné sny

Ota Filip

Prolog

Dnes ráno jsem si po deváté přivstal.

Jindy, když nemohu v noci spát a nedokážu zapudit opakované sny, považuji devátou ráno za hodinu krátce po půlnoci nebo za sluncem před svítáním propálenou a proděravělou hodinu, kdy se kohoutům znaveným nočními sexuálními požitky s povolnými kurami kokrhat nechce.

V tom čase jsem se už často rozhodl začít nový život beze snů, zapudit je, zapomenout. Jak a jaký nový život mi sice nebylo jasné, ale věřil jsem si, ač jsem se často vědomě obelhával, že se mi po oholení, po volském oku na špeku, po sto dvacet pět kalorií obsahujícím krající chleba, po slabé kávě, aby mi nenatrhla srdce, podaří v příštích nocích zbavit se neustále se vracejících snů, někdy už absurdních interpretací domněle odložené minulosti, vypálit je z paměti čtvrtkou padesátiprocentní domácí slivovice, darem přítele z rodného valašského kraje, a tím pádem jednou provždy ubít a umlčet i mé druhé, horší já.

Mluvený i psaný jazyk, zdá se mi, se opotřebují, ale nemohl jsem se, ještě omámen pověstnou, prý padesátiprocentní slivovicí z Ubla u Vizovic, dlouho rozhodnout, pro kterou řeč se, dnes v noci vysněným jazykem, ve svých samomluvách rozhodnu.

Až když jsem dojedl volské oko, tak mě napadlo, že kromě mateřštiny, která se mi po více než sedmdesáti letech v cizině opět zalíbila, nedokážu zvládnout žádnou cizí řeč, která se mi při potulování po světě vnutila, než češtinu.

Ale kdyby se mě někdo zeptal, v jaké řeči prožívám čili prospím své sny, tak bych zrozpáčitel, pokrčil rameny, češtinu bych zapřel a odpověděl, že jednak nevím a za druhé že je mi to jedno, i když nevyklučuji, že sám k sobě promlouvám ve snech řečí, která mi mimo oblast lidského jazyka

napovídá náměty na vysněné povídky, které buď nenapišu, nebo napíšu tak, abych měl odvahu si je přečíst, nebo je zbaběle roztrhal a spálil.

Toto zjištění mě po slabé kávě ráno vždy znepokojuje, takže jsem po snídani kolem desáté často dospěl k pochybnému rozhodnutí, že kdybych se někdy přece jen rozhodl své vysněné samomluvy ještě před polednem každého dne popsat a převyprávět v jediné řeči, kterou v bdělém stavu a za denního světla jakž takž ovládnou, tedy v češtině, tak se v tom případě velmi rád a někdy dokonce přesvědčivě obelhávám a namlouvám si, že se po dlouhých sedmi desítiletích toulek cizím světem s cizími řečmi vrátím domů, na Moravu, na Valašsko.

Tanec s Ninou

Když mi bylo dvacet, chtěl jsem být novinářem, nejlépe sportákem. Nina Dumbadze, v padesátých letech sovětská světová rekordmanka v hodu diskem, však můj sen stát se sportovním novinářem zničila, a tím pádem mi nezbylo nic jiného než se pokusit o nevydařenou kariéru coby spisovatel.

S Ninou Dumbadze bych se nikdy nesetkal, kdyby se mi jak ve skutečnosti, tak i ve snu nezjevila v přílehlavé blůzičce v celé své svalnato-tučné mohutnosti se srpem a kladivem na levém a rudou hvězdou na pravém prsu a kdyby na mě po šesti gruzínských koňacích, takzvaných „stakanech“, na počest Stalina a Sovětského svazu, nevrhala pohledy plné chlípné chtivosti a příslibů, kterým jsem sice rozuměl, ale neměl jsem o ně zájem, protože za mými zády byla v sále přítomna také moje tehdejší, v přechodné nouzi o snadno poddajné svazačky milovaná československá rekordmanka Zdena, skokanka do výšky a prý i jiných skoků a poskoků, jinak povoláním sportačka v časopise českých žen a dívek *Vlasta*.

Sportovní redakce až protivně socialisticky pokrokového deníku pro mládež v budově Mladé fronty, kde do počátku května 1945 vycházel německý, prý zdrženlivě nacistický *Prager Tagblatt*, mě pro pětáctýřicet řádků o družbě československých a sovětských sportovců vyslala do hotelu Alcron, protože pro věčný kamarádšoft s Rusáky příslušný redaktor František Houska náhle onemocněl spalničkami a vedoucí redaktor, soudruh Drsný, se s básníkem-svazákem Slepíčkou právě vrátili z takzvané služební cesty, vlastně ze žranice a ožiračky s moskevskými komsomolci s podezřením, že se u soudruhů-bratrů-Slovanů nakazili slintavkou a kulhalkou.

A tak jsem se musel do Alcronu, do sálu vyzdobeného sovětskými a československými vlajkami a hesly pateticko-užvaněné chvály na moudrého Stalina, za krátkou reportáží o družbě československých sportovců se sovětskými vypravit já.

K mému blížícímu se neštěstí, o němž jsem neměl potuchy, že má na mě spadeno, si mě v sále se stoly prohýbajícími se pod zátěží vybraných pochoutek, gruzínského koňaku, běloruské vodky a krymského šampaňského, o nichž za násilného pochodu pod policejním dohledem ke komunismu neměl proletariát venku ani zdání, k sobě přitáhl kolega Jiří Nezbeda z odborářského deníku *Práce* a zašeptal mi do pravého ucha:

„Stojí to tady zase za hovno. Samé kecy o věčném přátelství. Čekám jen, až se začne servírovat kaviár, pak se nacpu a zmizím.“

„Dej si, soudruhu, pozor, co říkáš,“ zašeptala zlým hlasem má tehdy nouzově milovaná skokanka do výšky Zdena, jinak i redaktorka týdeníku pro české pokrokové soudružky *Vlasta*, a nehnula se od mého pravého boku.

„Pomoz mi, Jirko,“ odvětil jsem a předstíral, že jsem Zdeninu hrozbu přeslechl. „Musím o setkání do zítřejšího vydání napsat čtyřicet pět řádek, ty se v přátelství se sovětskými soudruhy vyznáš, je tady cosi zajímavého?“

„Zajímavá je jen Nina Dumbadze,“ zvýšil Jirka hlas. „Naše holky tvrdí, že ji pod sprchou na stadionu viděly, jak si nafukuje gumové poprsí. Bylo by to sice riskantní, ale zajímavé zjistit, jak to s jejím mohutným poprsím vlastně je. Kdyby ses to pokusil prozkoumat, tak bych zprávu podstrčil Fredymu, Angličanovi, pražskému redaktorovi od Reutra. O honorář v anglických librách bychom se šabli fifty-fifty.“

Jirka se porozhlédl po sále, kde právě začal valčíkem tanec, ale kaviár pořád nikde, a pravil:

„Mám nápad. Dám ti špendlík, ty vyzveš Ninu k tanci, kouká jí z očí, že po tobě jede, a při tanci ji píchneš špendlíkem do jednoho ze dvou cecků a uvidíme, co se bude dít.“

Zdena, skokanka do výšky, se ušklíbala:

„To je ale blbej nápad, píchnout Ninu při tanci do cecku. To by sis vodsral a záznam v kádrových materiálech by ti už nikdo nevygumoval.“

Dal jsem si na kuráž třetího panáka domácího rumu. Domácím novinářům servírovali na té oslavě věčného přátelství se Sovětským svazem a jeho sportovci jen tuzemský rum nebo vinný patok zvaný Pražská směska, ale zahraňniční chlastali gruzínský koňak nebo krymské šampaňské, ti otrlejší pak finskou vodku.

Jirka mi předal špendlík.

„Neboj se,“ řekl, „riziko je jen půl na půl. Pokud má ty svy kozy jen nafouknuté, tak do konce valčíku splasknou, jinak se nic nestane — a my budeme vědět, na čem jsme.“

Dal jsem si čtvrtého panáka domácího rumu, odebral jsem se po domácím rumu dosti nejistým krokem ke stolu sovětských sportovců a uklonil se před Ninou Dumbadze, světovou rekordmankou v hodů diskem do vzdálenosti padesát sedm metrů a čtyři centimetry.

Právě do sebe vsedě házela na počest velkého Stalina páteho stakana gruzínského koňaku, Stalinova oblíbeného chlastu.

Když se zvedla, připadal jsem si vedle světové rekordmanky se svými sto osmdesáti centimetry jako podvyživený trpaslík.

Muzikanti hráli valčík „Záře nad Stalinem“.

Nina si mě, hubeňoura, přitáhla ke svému svalnatému tělu a měkkým, teplým prsům. Z její hrudi jsem zaslechl šeptání, že se tady, uprostřed československo-sovětského přátelství, cítí osamocená, že sama trpí v posteli nespavostí a že by, než si třeba se mnou cosi začne, ráda znala můj názor na pokrokový společenský režim v Sovětském svazu.

Zamumlal jsem — v Dumbadzině sevření jsem ztrácel dech — jazykem, který jsem považoval za ruštinu, že se proti tomu nedá nic dělat, musíme, ať se nám to líbí, nebo ne, respektovat Sovětský svaz jako velmoc a jeho vnitřní uspořádání.

Nina byla s mou odpovědí buď spokojená, nebo mi nerozuměla, přitáhla si mě, více už to ani nešlo, ke svému macatému tělu a v tom okamžiku jsem zahlédl Jirku, jak mi pravou rukou signalizuje:

„Tak už píchni, valčík co nevidět skončí!“

Moje jen z nouze ke všemu hříšnému oddaná svazáčka a milovaná skokanka do výšky Zdena se odvrátila a schovala za sloup s ručně rudou barvou namalovaným heslem: *Pod vedením SSSR vstříc šťastné budoucnosti v komunismu.*

S vypětím posledních sil jsem levou rukou se špendlíkem přesunul z Ninina ramene k levému prsu a bodl jsem. Nina Dumbadze zařvala jako raněná lvice.

V sále pod Stalinovým portrétem nastalo zděšené ticho. V posledním okamžiku jsem se dokázal vyhnout sevřenému pěstí světové rekordmanky v hodů diskem. Kdyby mě její úder zasáhl do hlavy, kam mířil, tak bych na svou šanci, že přežiju a později se stanu spisovatelem, nevsadil ani zlámanou grešli.

Zmatek, který v sále krátce po Dumbadzině výkřiku nastal, způsobil, že tři číšníci — byl jsem přesvědčen, že to byli za číšníky převlečení estébáci — se třemi mísami kaviáru, kteří čekali na konec tance, aby tu pochoutku z Kaspického moře mohli servírovat, mylně usoudili, že tentokrát se kaviár servírovat nebude, a v běhu kolem Jirky Nezbedy zpět do kuchyně si kaviár z mís rukama cpali do úst, ale museli se vrátit, protože Nina zařvala rusky cosi v tom smyslu, že se vlastně nic neděje: „Hudbo, hrej, sem s kaviárem!“ Odstrčila mě a dala se do tance sama, čímž oslavu věčného přátelství československých sportovců se sovětskými zachránila a mně usnadnila, abych se mohl před vpádem policajtů v uniformách,

v civilu i do obnošených fraků přestrojených estébáků vytratil nepozorovaně ze sálu.

Protože jsem redakci z pochopitelných důvodů žádnou zprávu o družbě československých atletů se sovětskými sportovci nedodal, a navíc jsem způsobil skoro politicko-ideový skandál, díky Nině však zvládnutý, tak mě shora uvedený deník ještě ten večer na hodinu vyhodil a příští den přinesl na sportovní stránce tučně vytištěnou zprávu, že společný večer navěky spřátelených československých a sovětských sportovců proběhl v srdečné atmosféře a tím upevnil i svazek mezi československým a sovětským lidem.

Kdykoli se z toho snu před koncem probouzím, Nina Dumbadze bolestí zařve a ozve se svist její sevřené pěsti, já však stihnou včas vtěsnat svou hlavu mezi její mohutné poprsí, a zachránit se tak před mocným úderem světové rekordmanky v hodů diskem.

Vánoce s otcem

Po celý poslední rok světoválečnického vraždění byl můj otec Bohumil, majitel cukrárny a kavárny, tak zaměstnán svými riskantními kšefty se vším možným, od mouky přes porážky prasat na černo, za což náckové hrozili trestem smrti a také věšeli, až k devizám, takže i na Štědrý večer přicházel domů pozdě. Ale protože byl jinak dobromyslný člověk milující svou rodinu, pokoušel se na Štědrý večer odčinit aspoň malou část toho, co v uplynulém roce kvůli svým výnosným kšeftům na černém trhu zameškal a dlužil mně i mamince. Svou snahu splácet rodině část toho, co zanedbal, však vždy, mírně řečeno, poněkud přehnal.

Na Štědrý večer kupovali rodiče vždy jen živé tři kapry. Do otcova, povětšinou jako každý rok, pokud si pamatují, opožděného příchodu domů si kapři naposled zaplavali v koupelně ve vaně a já, dítě nezvedené, trval na svém právu vlézt do vany a hrát si s kapry buď ponorkovou válkou, nebo vylodění Američanů v Normandii.

Maminka mohla sice kapry před otcovým příchodem domů praštit paličkou na rozklepání řízků do hlav a podřezat, ale otec tvrdil, že to není práce pro ženy, a prohlásil, že pro něj je zabíjení kaprů obřadem na zahájení a úvodem do vánočních svátků a k zrození Ježíše Krista, ve kterého sice otec Bohumil moc nevěřil, ale když už máme Vánoce, pravil, tak nehodlá v této křesťanské domácnosti sehrát roli pohana.

Když se otec večer vrátil ze svých černých kšeftů domů, vylezl jsem z vany a maminka mě posadila k telefonu.

Opásán zástěrou, s kladivem v levé a s ostrým nožem v pravé ruce vešel otec do koupelny.

„Zavolej pana doktora a řekni, že tatínek se chystá na kapry,“ poručila mi maminka.

I ve snu jsem si vybavil předcházející Vánoce, kdy se otci Bohumilovi podařilo zabít kapry, aniž by se sám zranil. O rok později vyšel však z koupelny s řeznou ranou na levé ruce, v zakrvácené zástěře a přikázal sestřenici Olze, naší, jak se tehdy říkalo, pomocnici v domácnosti:

„Olgo, přines z balkonu vánoční stromek.“

„Zavolej pana Flanderku a pana doktora Vomáčku,“ šeptla mi maminka do ucha, „a řekni, že tatínek se chystá zdobit vánoční stromek!“

Pan Flanderka z třetího poschodí byl elektrikář.

Tak jako při zabíjení vánočních kaprů, ani k postavení a zdobení vánočního stromku v obývacím pokoji, k té odpovědné práci, kterou považoval za umění vánočních obřadů, nehodlal otec nikoho připustit.

Starostlivá maminka sundala už odpoledne v obývacím pokoji ze stěn všechny obrazy, barvotisky jelenů v říji, v měsíční noci plačící Matky Boží ve městě jakoby Tel Aviv či Jeruzalém, uklidila vázy, srolovala náš parádní, jediný prý perský koberec, vyrobený v Liberci, a nábytek pro všechny případy zahalila do dek a prostěradel.

Co si otec s vánočním stromkem v uzavřeném obývacím pokoji počal, se mi ani ve snu nezjevilo. Z pokoje jsem v předsíni u telefonu slyšel jen bouchání a otcovy výkřiky, které nelze opakovat.

Maminka propustila Olgu z kuchyně a postavila ji vybavenou obvazy před dveře do obývacího pokoje. Tu a tam pootevřel otec dveře a požadoval — ale rychle, Štědrý večer se blíží — flastr, obvaz a jodovou tinkturu.

A krátce poté otec Bohumil otevřel dveře a roztřeseným hlasem poručil: „Elektrické svíčky... A hni sebou, Olgo!“

Krabici s elektrickými svíčkami ufnukaná Olga už připravila a předala otci.

To byl okamžik, kdy službu u dveří do obývacího pokoje a u telefonu převzala maminka a zavolala do prvního poschodí doktoru Vomáčkovi:

„Co nevidět rozsvítí manžel svíčky na vánočním stromku. Jste připraven?“

Pak vytočila číslo elektrikáře Flanderky z třetího poschodí.

„Za chvíli vypadne zase v celém baráku proud. Manžel totiž rozsvítí elektrické svíčky na vánočním stromku!“ řekla. „Přijďte raději s vercajkem hned dolů!“

Z obývacího pokoje jsem i ve snu slyšel tiché cinkání a po několika minutách otcovo radostné zvolání: „Děti, rozsvítím stromek, to bude krása!“

A otec začal v pokoji jako každý rok zpívat, falešně, ale to jsme mu nesměli připomenout, „Tichá noc, svatá noc“. A když dospěl podruhé k svaté noci, zapálila maminka svíčku, a to včas, protože z pokoje se ozvala rána a byla tma.

Maminka, Olga i já jsme vtrhli do pokoje a v matném světle jediné svíčky jsme spatřili obraz jako před rokem: kabel ke svíčkám na stromku hořel a otec se po elektrickém šoku pokoušel zvednout z podlahy a mumlal: „Cosi jsem zase zapomněl.“

A to už u našich dveří bouchali pan doktor Vomáčka a elektrikář Flanderka. Za půl hodiny se otec mohl postavit a svíčky na stromku zazářily, jak se na Vánoce patří.

Otec se odebral do kuchyně.

Nejprve se věnoval „černé omáčce“, v níž u nás skončili rozporcovaní kapři.

„Příprava černé omáčky,“ pravil otec hlasem kazatele a s kritickým pohledem na ufnukanou Olgu se slzami v očích, „je vlastně umění. Proto na ni neexistuje žádný použitelný recept. Pravda, tu a tam se sice nějaké recepty objeví, ale kdo se podle nich při přípravě černé omáčky řídí, dočká se jen zklamání v podobě nepoživatelné břečky. Při přípravě černé omáčky totiž nezáleží ani tak na množství různých druhů koření a jiných přísad jako spíše

na fantazii kuchaře, schopného rozlišovat a vyvažovat nuance, které, jak víme, vytvářejí i v černé omáčce chuťovou harmonii.“

Během své přednášky si otec Bohumil uvázal zástěru a přistoupil ke kuchyňskému stolu.

„V kritickém zkoumání detailů, což ovšem vyžaduje dlouholetou, omyly ztrpčovanou zkušenost, leží základ úspěchu i při přípravě černé omáčky. Téměř všechny oblasti lidské činnosti jsou více nebo méně i vědecky zpracované, ale příprava černé omáčky je pořád ještě přenechána buď náhodě, nebo neschopnosti kuchařů, spíše četným babralům v oblasti výživy.“

Když otec dokončil přípravu černé omáčky, i ve snu byla o ní vždy řeč, věnoval se knedlíkům.

„Srovnám-li české knedlíky,“ meditoval otec nad kynutým těstem, „s knedlíky, které produkují Bavoráci nebo Rakušané pod pojmenováním ‚Knödel‘, tak musím s opovržením konstatovat, že jejich knedlíky mi připomínají spíše rozvařené dělové koule menších kalibrů.“

„Knedlík,“ zvýšil otec Bohumil hlas, „musí být lehký jako obláček na nebi, nesmí se v omáčce na povrchu rozpouštět jako výrobky stejného pojmenování u našich německy mluvících sousedů.“

„Tajemstvím českých knedlíků je mouka,“ s těmito slovy se otec opět obrátil na ufnukanou Olgu. „Máme válku a jen jeden druh, navíc mizerné, mouky, tak je třeba, však jsem ti to, Olgo, připomenul, ale ty na mne nedáš, mouku, což je můj nápad, před zaděláváním nahřát.“

Až kolem deváté večer jsme začali jíst.

Nerad na štedrovecerní večeři vzpomínám.

Rád bych ji ve svých snech vynechal, ale vždy se mi vnutí.

Černá omáčka mi chutnala zčásti po plísni napadených povidlech, po hrozinkách v octu a po nahnílených mandlích. A kapři, prý na způsob a podle starého receptu jakéhosi mlynáře z Třeboně, zaváněli, spíše zapáchali po přepáleném husím sádle, jiný tuk na smažení ryb jsme však na Vánoce 1944 neměli.

Knedlíky byly elastické a bez chuti.

Když jsem se snažil knedlík rozříznout, vyklouzl mi z talíře a spadl pod stůl. Příští den, na Hod Boží, jsem knedlík pod stolem našel a předhodil černému Brokovi, psisku našeho domovníka. Brok knedlík očuchal, stáhl ocas mezi nohy, tiše zavyl a zalezl do boudy.

Po večeři se po Olze rozplakala i maminka.

Otec Bohumil se zvedl od stolu a držel další řeč:

„Jak dojmavý večer, svírá mi srdce. A ty, Olgo, nebreč. Tvé zemřelé matce a tvému otci, mému bratrovi, kterého zabil na poli blesk, jsem slíbil, že se o tebe postarám. U nás jsi jako doma!“

„Jako doma?“ vykřikla Olga. „Celý rok nás s tetou necháte v kuchyni vařit a hospodařit, ale na Vánoce nesmíme zabít kapry, nesmíme s tetou zdobit vánoční stromek, uvaříte nepoživatelnou černou omáčku, usmažíte kapry jako husí řízky, a knedlíky... Haňba plut... Dávám výpověď...“

Maminka se beze slov, ale uplakaná, zvedla od stolu a přinesla z kuchyně mísu voňavého bramborového salátu, čtyři malé řízky a Olžin vynikající jablečný štrúdl.

Když otec Bohumil zahlédl tu krásu a nadechl se vůně stoupající z horkého štrúdlu, musel si, naráz slabý v kolenech, sednout, ba dokonce zaslzel a řekl:

„Moji milí, vždyť já jsem to s Vánoceci myslel dobře a chtěl jsem vám udělat radost!“

Dva dny před Vánoceci 1951 jsem otce Bohumila viděl naposled. Jako nepřítel socialismu seděl v Plzni ve věznici na Borech. Mohl jsem s ním dvacet minut mluvit.

„Koupil jsi už kapry?“ zeptal se otec.

„Koupil,“ lhal jsem. Na kapry nám s maminkou nestačily peníze.

Otec se usmál:

„Tak ty kapry budeš muset zabít sám. Maminka to nedokáže. Dej si pozor, měl jsem s tím problémy. A vánoční stromek budeš muset také sám postavit a ozdobit.“

„Nějak to bez tebe zvládneme,“ odpověděl jsem, ač jsem věděl, že nám na vánoční stromek nezbude.

„A pomoz mamince při vaření černé omáčky a knedlíků. Bez Olgy je jako bezmocná.“

Věděl jsem, že knedlíky s maminkou svedeme, ale drahou černou omáčku musíme vynechat, nemohli jsme si ji dovolit.

„Pamatuj si,“ usmíval se otec Bohumil, „až pozdě mi došlo, že tajemstvím černé omáčky jsou hrozinky. Před použitím je na hodinku dej do vody s octem. A pokud jde o knedlíky, tak je zadělejte ohřátou, ale ne horkou moukou, beztučným mlékem a...“

„Mluvte jen o rodinných záležitostech,“ vyštěkl nevrlý bachař dva kroky za otcem ve věžeňském mundúru.

„Vždyť mluvíme jen o rodinných záležitostech,“ řekl otec Bohumil pokorným hlasem vězně.

A to byla poslední slova, která jsem od otce Bohumila slyšel.

Bachař vyštěkl ještě jednou:

„Konec návštěvy!“

Knedlíky na Štědrý večer 1951 jsme s maminkou vyvedli, na talíři posypali cukrem a mákem a omastili margarínem.

Bez otce jsme je však nedokázali jíst. ●

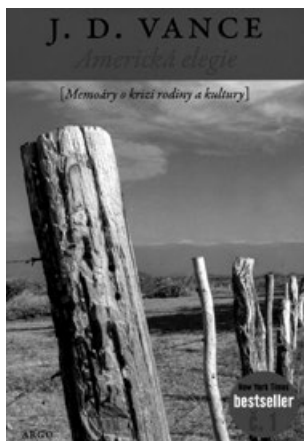

Libor Stavjanik, ze sochárského ateliéru Evy V.

Žalozpěv z rezavého pásu

Lukáš Merz

J. D. Vance
Americká elegie
přeložil Miloš Calda
Argo, Praha 2018

Musíte mít nějaký silný impuls a přesvědčení, že máte co sdělit, abyste začali psát memoáry, když vám není ještě ani třicet let. J. D. Vanceho ke psaní podnítila jeho profesorka Amy Chuaová, která seznala, že mladíkův příběh za vyprávění stojí. Autor přesto v úvodu namítá, že jeho příběh je zcela obyčejný. Jenom se nestává lidem vyrůstajícím ve zchudlém, deprivovaném regionu. Můžeme Vanceho podezřívát z falešné skromnosti, protože nosit titul doktora práv z Yaleovy univerzity výjimečným úspěchem určitě je, ale Vance nepsal memoáry proto, aby se chlubil.

Americký sen v časech globalizace
Americká elegie se ve Spojených státech amerických stala nečekaným bestsellerem, protože představila veřejnosti bílou americkou chudinu, u níž Donald Trump zaznamenal překvapivý volební úspěch. Částečně proti své vůli se Vance stal mluvčím milionů z oblasti „rezavého pásu“. Tento pojem se v médiích objevil v polovině

osmdesátých let a trochu vágně se jím míní region mezi Velkými jezery a pobřežím Atlantského oceánu, tedy někdejší ocelové srdce Ameriky. Oblasti států Indiana, Ohio, Michigan, Pensylvánie, včetně Kentucky na jihu však v posledních desetiletích prošly radikální deindustrializací — ocel se dováží z Číny a převážně manuálně pracující se nedokázali adaptovat na hi-tech průmysl. Oblast zasáhl úbytek obyvatelstva, odliv mozků, prudký nárůst nezaměstnanosti a s ní spojených sociálně patologických jevů: závislost, kriminalita, domácí násilí, neúplné rodiny a chudoba.

Pod pojmem „americká chudina“ si domácí čtenář představí spíše kriminální subkulturu z metro-polí či zemědělský zapadákov Středozápadu. Vance svými memoáry otevřel okno do společnosti, o níž se dlouhá léta nemluvilo a která se cítí podvedena Demokratickou stranou, která ji měla podporovat, ale místo toho globalizační trend v devadesátých letech iniciovala. Zklamání přinesl ekonomický liberalismus, který v konečném důsledku dopadl tvrdě na nejzranitelnější článek ekonomiky: dělníky. Ty nakonec zradil i jejich vlastní *americký sen* o společenském a ekonomickém růstu včetně přesvědčení, že potomkům se bude dařit lépe než rodičům. „Rezavý pás“ představuje jakýsi „třetí svět“ uvnitř nejvyspělejší ekonomiky světa, v němž vysoké pece vyhasly, kdysi prosperujícími obchodními domy se proháni vítr, výklady jsou zatlučené a pětina obyvatel žije pod hranicí chudoby. Instituce a politici nemohou rozetnout bludný kruh problémů a snahy o zlepšení mnohdy situaci ještě zhoršují. Objevuje se všeobecný

pesimismus, pocit odcizení od ústředních amerických témat a základního práva ukotveného v Deklaraci nezávislosti, práva na „budování osobního štěstí“.

Apalačské hory v nás

Vanceho memoáry na první pohled vypadají jako příběh amerického životního úspěchu, klasické *rags to riches story*, jaké Amerika miluje. Vanceho otec rodinu záhy opustil, matka střídala partnery a zápasila s drogovou závislostí. Autor dokázal — ač s problémy — vychodit střední školu, absolvoval čtyři roky u námořní pěchoty, přežil nasazení v Iráku, vystudoval Ohijskou státní univerzitu a uspěl na jedné z nejprestižnějších vzdělávacích institucí, jakou je Yaleova univerzita. Byl právníkem v kapitálové společnosti v Silicon Valley. Obdivuhodný příběh *self made mana* by však sám o sobě poněkud nudil.

Mohli bychom uvést tři důvody, proč nenudí. Za prvé, do hry vstupuje hledisko regionální: Vanceho předci irsko-skotského původu přišli po druhé světové válce na Sever jako ekonomičtí migranti převážně z Apalačského pohoří a vžilo se pro ně označení „hillibilly“ (český překlad „horal“ má bohužel trochu jinou konotaci). Ti vytvořili svébytnou kulturní oblast, která se do jisté míry překrývá s americkým Jihem. „Horal“ je stereotyp pro méně vzdělaného, po generace chudobou sužovaného venkovana s divným přízvukem, sklony k alkoholismu, vyhroceným smyslem pro čest rodiny a náchylností k výbuchům hněvu a násilí. Současně však představuje člověka soběstačného a odolného vůči svodům moderní

civilizace. Střet horalské mentality z Apalačska se středostavovskými hodnotami bohaté průmyslové zóny severu dá vzniknout celé řadě vtípných momentů i konfliktů. Z tohoto hlediska je rozhodně nejzajímavější postavou svérázná Vanceho babička, již rodina nazývá *mamá*. Ostatně zejména v první části knihy jsou portréty výrazných osobností podány velmi realisticky, kriticky, ale s nadhledem a vtípem.

Druhý nesporný klad knihy spočívá v tom, že Vance vidí vlastní rodinu s odstupem cizince stojícího současně na obou společenských pólech. Z širšího hlediska tak do memoárů zahrnuje ekonomické, politické, sociální a historické aspekty, čímž předestírá problém v celé jeho komplexnosti a podává obraz hluboce rozdělené americké společnosti. Střídá vzpomínky na události z dětství a dospívání a uvádí je do kontextu s fakty a hlubšími sociálně kulturními úvahami. Nepředkládá nostalgické vzpomínky, u nichž má lidská paměť vždy tendenci realitu harmonicky zkreslit, ale spíše se blíží terapeutické próze. O zodpovědném přístupu ke kontextu vlastních zážitků svědčí i přiložený bibliografický aparát.

Třetím plusem je popis v podstatě univerzální zkušenosti. Fungování globalizačních procesů se tak neomezuje na americké reálie, například na situaci černochů ve velkoměstech, ale našel by svou platnost v post-industriálních regionech našich zeměpisných šířek. Proto nás může Vanceho příběh poučit, inspirovat a motivovat.

Vance si svět mládí nijak neidealizuje, sleduje jej velmi kriticky. Bez sentimentu popisuje, jak si lidé lžou do vlastní kapsy, zavírají oči před vlastními problémy a svádí vinu na okolnosti: na Obamu, na Číňany, na „nespravedlnost“. Přesně a upřímně odhaluje, že za zoufalou životní situací stojí lenost, falešná hrdost a sebeklam. Začarovaný kruh závislostí, domácího násilí, špatných výsledků ve škole se zacyklí s nezaměstnaností, chudobou a předsudky. Chaos a nestabilní domácí prostředí jsou větší překážkou úspěchu než mizerné veřejné školy a podprůměrná mzda.

Návod pragmatického horala

Když přichází věk dospívání, začíná se Vance na věci dívat jinak: vzdělává se, ptá se, (ne)chápe paradoxy. Tím, jak odhaluje pozadí komplexních problémů, porušuje pravidlo horalů z Apalačského pohoří: totiž že se o rodinných záležitostech mluví jinak navenek než uvnitř. Zachovávat dekorum a zdání normálnosti, vyžadovat naprostou loajalitu rodině se stalo společenskou normou, ačkoli za dveřmi domova řádí alkohol, drogy a domácí násilí. Vance musel překročit pomyslnou hranici slušnosti, aby za cenu odhalení vlastních traumat podal obraz problematice skutečnosti. Největší síla textu spočívá bezesporu v autenticitě, s níž přiznává, že se vlastně obloukem vrací k pohledu na svět, který zastávala jeho milovaná *mamá*. Přejímá babiččinu téměř náboženskou víru v americký sen a ve Spojené státy americké. K tomu, aby se vyhnul šikmé ploše, kterou mu statistika předpovídala, potřeboval Vance jen na pár let její bezpečný domov a milující náruč.

Ale tak dokonalé to není. Místy by mohl čtenář autora podezírat z jisté zaujatosti. Zatímco se na svou komunitu dívá velmi ostře, vlastenecké cítění vyznívá trochu naivně: „má vlast mě potřebuje“. Ve skutečnosti prostě sháněl peníze na školu, tak se upsal na čtyři roky námořní pěchotě. Část, v níž líčí, jak vojna dělá z kluků chlapy, působí oproti jiným částem knihy až příliš podezřele uhlazeně. Armádní dril a služba v Iráku dosavadního analytického pohledu zůstávají ušetřeny. Patriotismus a národní hrdost odkapávají ze stránek. Vděk je pochopitelný, ale působí jako opsaný z armádního náborového letáku — pochopitelně, Vance totiž působil v armádě coby důstojník pro styk s veřejností a tiskem.

I přes snahu o nezaujatost se Vance přece jenom dopouští jistých zjednodušení a zobecnění. Zejména u soudů, že místo investice do vzdělání a zdraví chtějí horalé velké televize a iPhony a zneužívají sociální dávky. Ani Vance nemůže házet všechny do jednoho pytle. Tím totiž sklouzává do stereotypizace, proti níž se snaží bojovat. Navíc to pak vypadá, že si znevýhodnění žádnou pomoc

nezaslouží. Přitom i on sám dokázal vystudovat díky federálním půjčkám a stipendiu.

Nelze se rovněž ubránit pocitu, že finanční zabezpečení jako by bylo samo cílem, z něž se vytrácí obsah. Pragmatismus a podnikavý duch v praxi: potřebuji slušnou práci a peníze, které mi mohou přinést štěstí, čili měl bych být právník nebo lékař. Nesnáším krev, budu tedy právník. V druhé polovině knihy se Vance projevuje jako *homo economicus* v plné síle. Uvědomuje si skutečně osmnáctiletý mladík, že nejlepší investicí je vzdělání, aby mohl následně rozšiřovat svou ekonomickou základnu? Vance, konzervativní republikán, dovedl do dokonalosti ideál o soběstačnosti. Bylo by jistě zajímavé podívat se zblízka na *Americkou elegii* a srovnat ji s Weberovou *Protestantskou etikou a duchem kapitalismu*.

A je tu ještě jeden důvod, proč memoáry přečíst. Vance totiž svým osudem oslavuje to, čemu se Češi tak rádi vysmívají: cílevědomost, sebekázeň a pracovitost (snaživost). Odmítá tezi, že štěstí a úspěch jsou dány vrozeně, řekněme třídě, nebo je přinese geniální talent. Z obojího se vytrácí tvrdá práce, na níž Vanceho úspěch spočívá.

Vance klade mnoho otázek a některé odpovědi pouze naznačuje. Ale statečně a inteligentním způsobem otevřel debatu o dlouho přehlíženém problému, zhmotněném v současném obyvateli Oválné pracovny, který bude ovlivňovat dění na celém světě.

**Autor je amerikanista
a literární kritik.**

K

MAKE
AMERICA
GREAT AGAIN!

Štátná to žena z Apalačských hor

Lukáš Merz — Martin C. Putna — Jiří Šalamoun — Eva Klíčová

J. D. Vance líčením dětství v poněkud neuspořádaných poměrech bělošské chudiny amerického rezavého pásu dokázal popsat jednu z velkých proměn americké společnosti. Někdejší dělníci irsko-skotského původu a stoupenci evangelikánské církve protentokrát nehodili hlas demokratické kandidátce, ale Donaldu Trumpovi. *Americká elegie* z osobní perspektivy sleduje komunitu, která zjistila, že v globalizačním procesu prohrává — a poněkud jitří svůj vzpomínkový optimismus. Americký sen se však i tentokrát navzdory všemu uskutečnil.

Prosím o pár slov ke kritice pana Merze.

JŠ: Osobně bych byl kritičtější. Přejde mi, že Vance není zcela věrohodným vypravěčem. Na knize je sympatické, jak Vance stále hledá odpovědi na otázky (i ty o víře, zda se zbaví svých démonů), ale s postupem vyprávění kniha zapadá do vyjetých konzervativních kolejí (a Vance do konzervativního způsobu myšlení). A odtud pramení mé lehké zklamání. Na základě zahraničních recenzí jsem čekal trochu hlubší analýzu.

LM: Souhlasím, i mě první část oslovila mnohem více, ty závěrečné vývody jsou poněkud strnulé.

JŠ: Ano, navíc nekritickému přejímání (pozitivního) názoru *mamá* na armádu a americký sen mohu stěží kdy porozumět se středoevropskou a českou kulturní zkušeností. Spíš mi přijde, že Vance je sám pěkným příkladem kognitivní disonance, kterou zmiňuje. Mnohdy praktikuje jiné věci, než sám káže: at je to například kritizovaný *brain drain* čili odliv mozků, přičemž sám region opouští, či kritika vládních programů, z kterých ale také těží. Bez armády a slevy na školném by dnes stěží sloupkařil pro *The New York Times*.

MCP: Vidíte, a přesně tohle je prvek, který mě na knize okouzlil: že to není jen fňukání „nám se zle vede“, ale že jsou tu pořád společenské instituce, které přinášejí šanci na vertikální mobilitu. Ano, armáda a univerzitní stipendium. To je přece skvělé! Kdyby byla ta kniha středoevropská, skončila by bezpochyby u fňukání. Nebo u volání po nějaké utopii. Tato kniha je však nádherně americká, vítální, optimistická, všem drsnostem navzdory.

LM: Přesně, nádherně americká. V tom, jak se dojde nad tím, co pro něj Spojené státy udělaly a že ten sen funguje.

JŠ: Možná je na žerty brzy, ale k totálnímu naplnění amerického snu mu (asi) chybí ještě ty tři děti, když už má dům a psy, jak z knihy vyplývá.

Optimismu navzdory některé stíny v knize nezmizí: Vance se dokáže povznést ekonomicky a společensky, ale přesto Amerika už není tou, kterou si s *mamá* zamilovali: ta „nejskvělejší země na světě“, vždyť kdo zná dneska nějaké slavné generály? Kde je kosmický program? Imperiálně militaristická romantika je po blízkovýchodních konfliktech najednou poněkud komplikovaná a ztrácí lesk. Patrné je to i na vnímání zásadní osobnosti — Baracka Obamy. Autor opakovaně vyvrátí obamovské hoaxy, ale ničemu to moc nepomáhá, Obama už je jiný Američan, zůstává zkrátka nějak „podezřelý“.

JŠ: Z tohoto důvodu mi kniha nepříjde optimistická (tedy spíš její závěr, první část o *mamá* a jakémsi nezdolném impulsu přežít je univerzální a nadějná). Ale na konci Vance nenabízí žádné východisko. Zhodnocení situace je pro něj negativní: programy nefungují, konzervativci neví, co se situací, a tak nezbyvá, než aby to horalové zkusili vyřešit (*how republican!*). Nicméně na začátku knihy Vance píše, že horalové o nastavování zrcadla nestojí. Továrny a s nimi solidní postavení dělníka se těžko vrátí. Nepříjde mi realistické, že základní rodinná jednotka může tuto situaci (chudobu, nedostatek pracovních míst pro dělníky, závislosti etc.) vyřešit, což je však jediné východisko, které Vance nabízí. Nijak ten *tribalism* (viz Obama) nepopírá, naopak do politicky rozdělené společnosti — ježka v kleci — přidává ještě další osten: horaly.

MCP: Ovšem prvotně jde o svědectví, o jeho osobní svědectví. Není to projekt na společenskou reformu. Je to, opět velmi americky, vyprávění jednoho konkrétního příběhu. A taky je to literatura a měli bychom se rovněž ptáti, zda je to dobrá literatura.

JŠ: Budu rád, když se touto cestou vydáme. Posledních pár dekád se však i literatura (a obzvláště ta americká) věnuje politice více, a proto se mi od toho v tomto případě těžko odhlíží.

Jasně, pojďme na to: je to životopisný román? A je dobrý?

MCP: Medle skvělý. Matka slabošská narkomanka a vedle ní druhá matka, „ta pravá matka“, babička, které se navíc říká *mamá* — to je geniální! Někdo by mohl sepsat komparaci naší *Babičky* zpod Orlických hor a této drsné *mamá* z Apalačských hor.

Paralela s *Babičkou* nepochybně existuje: zatímco středoevropské devatenácté století kotví v harmonii sociálních pater a přírodních cyklů, Apalačanka pořád postrkuje vnuka výše — je tam konflikt se společností i rodinou, energie prorazit a hledání návodu, jak to udělat, onen pragmatismus. Jsou to úplně jiné světy, ač tou příbuzenskou konstelací v abstrahované rovině něčím srovnatelné.

JŠ: Nevím, zdali je to dobrý životopisný román, ale jde jistě o zručně napsaný bestseller se správným poměrem populárních ingrediencí: je tu bagatelizace vědy (nezáleží na tom, co by si myslel harvardský psycholog, záleží na mých pocitech), zároveň jsou však střípky vědeckého výzkumu použity pro podpoření důvěryhodnosti autora a jeho zprávy, aniž by to bylo náročné na vstřebání. Podobně zručně jsou popsány také pasáže o americkém snu a víře ve vlast. Plus samozřejmě bonusem je ta správná míra násilí, která, alespoň v první části, čtenáře neomrzí (pořezání elektrickou pilou, výhrůžky nožem a pojídání spodního prádla). Vše je polopaticky vysvětleno (viz *Sopránovi*), takže čtenář se neztratí. Je to dobře napsané tak, aby se to dobře četlo jistému typu čtenáře, což se i stalo.

MCP: Ano, četlo se to dobře, zbažil jsem to během několika jízd tramvají přes Prahu. Ale je to slabina knihy? Zašmodrchaných románů se střídáním vypravěčských perspektiv a jinými naratologickými špumpnákli už jsem četl až příliš, další nechci. To radši dalšího Vanceho.

Co do románových kvalit oceňuji přímočarost a věcnost a, jak pan Putna píše, absenci špumpnákli. Ale gradace příběhu se nekoná, nemá to vyprávěcí tah, hodně se vracíme k různým příhodám, detailům, zpětně uvědomovaným pocitům, reflexím.

Kapitoly věnované armádě a studiu se naopak odehrají ve stručných skocích. Mě především fascinovala ta psychologická stopa, pocity dítěte z okraje společnosti (stud za zfetovanou matku, nejisté zázemí, náhradní otcové, co přicházejí, aby záhy mizeli...) — a to, jak se s tím člověk těžko vyrovnává v dospělosti. Zatížení, které lze překonat asi jen částečně. Svět je prostě nespravedlivý — a to se nebavíme o nejneklidnějším regionu světa. Co bylo silným momentem pro vás? JŠ: Vidím zde paralelu s knihou *Velmi modré oči* od Toni Morrisonové, jakousi bílou stranu mince: oba texty se odehrávají ve stejném státě, jen se liší ohledně možnosti uskutečnění amerického snu — na ten černý se zatím nedostalo. Osobně jsem nejvíc oceňoval právě Vanceho snahu překonat izolaci, do které jej jeho okolí a víra jeho otce posouvala dál a dál. Možná i právě proto, že se na konci knihy dostáváme do zaběhlých forem amerických příběhů (sen, škola, válka), mi ta snaha o otevřenost a hledání přišla cenná. Asi i víc než ty místy šestákové detaily, které se pak opakují.

MCP: Pro mě pak byl samozřejmě zajímavý i prvek náboženský. Venkované a horalé a jižané, to přece byli — a hodně ještě jsou — ti typičtí evangelikálové, které tak poeticky líčí Flannery O'Connorová a méně poeticky jiní autoři. Ti, pro něž je víra a náboženská komunita základním prvkem života, přežití, identity, toho, „kdo jsme“. Tady vidíme spíš rozpad i této staré identity. Což je ve zvláštním paradoxu s trvajícím silou této komunity v amerických volbách: To přece bílí evangelikálové ve své většině usoudili, že „Trump je nový Kýros“, tedy „nový vyvolený vladař podle Písma — sice pohan, ale sloužící záměrům Hospodínovým“.

JŠ: Čímž bych se vrátil k vaší myšlence špumprnáklí a pokračování od Vanceho — jestli přijde, tak může být jedině o *mamá* či o té části Vanceho identity. Zdá se mi, že *mamá* tu ztělesňuje to „správné“ křesťanství, které neodmítá jiné. *Mamá* zkrátka drží všechny trumfy Vanceho vypravěčské hry.

Mamá zkrátka drží všechny trumfy Vanceho vypravěčské hry

Jiří Šalamoun
amerikanista a kritik

V té náboženské rovině najdeme exkurz do (na rozdíl od *mamá*) konzervativního prostředí hrdinova biologického otce, u nějž jeden čas Vance také žije. Hrůza z civilizace, z pop kultury mi s prominutím přišla děsivá i komická zároveň. Je to jedna ze societ, která podle mě reprezentuje typ takzvané bubliny, jiná zas věří třeba na *flat Earth*... a tak dále. Paradoxně tu tradiční křesťanské myšlení naplňuje nekonečné prostory relativizace čehokoli, kdy se pomalu vytrácejí společné identifikační jmenovatele. Ostatně i u nás se hovoří o rozdělené společnosti. Lze to nějak srovnávat?

JŠ: Asi si lze všimnout, že i v rozdělené společnosti, kterou Vance popisuje, zůstávají průsečíky v podobě příběhů, byť jsme — jako Evropané — méně připraveni na to, aby se nám líbily. Vance má stále víru v americký sen, vlast a armádu. V tom by s mnohými (i s těmi liberály v armádě) našel shodu. Otázkou je, zda v našem kulturním prostoru najdeme něco podobného. Spíše ne.

MCP: Ve dnech, kdy tady rozmlouváme, se několik magorů z konzervativně křesťanských kruhů vzrušuje kvůli jedné „rouhavé“ divadelní hře. Američtí evangelikálové by z nich měli radost.

A zůstává u nás jenom ten příběh beze snu, kdy utlačovaný nakonec stejně ostrouhá?

Lukáš Merz
amerikanista a kritik

JŠ: Ano, také jsem dostal pozvánku na protestní akci. Právě proto je *mamá* zajímavá, tento aspekt nesdílí, a přitom je v menšině — je to tedy ten americký *underdog*, který však nakonec zvítězí tím, že vychová Vanceho!

Zmínil jste i populární prvek relativizace vědy, kniha tematizuje i hoaxy — souvisejí tyto roviny s nějakou postpravdivou společností? Je svět vystaven (i kvůli nesnesitelné lehkosti komunikace) rozměňování pravdy či alespoň faktů? A může to nějak změnit roli literatury?

JŠ: Na jedné straně můžeme sledovat rozměňování (bagatelizaci vědy, hoaxy, které Vance neodmítá, ale spíš využívá pro budování vztahu se svým čtenářem) a na druhé straně důraz na potřebu silných příběhů, které dávají smysl životu a zaštiťují identitu. I Vance se v druhé části zmiňuje o návratu k náboženství, jeho kniha se může pokoušet poskytnout „návod na život“. Asi lze očekávat, že obě tendence se budou stupňovat: sociální síť neopustí náš prostor a potřeba hledat zaštiťující příběhy bude stále konstantní. Snad se této role (tvoření

Zašmo- drchaných románů se střídáním vypravěčských perspektiv a jinými narato- logickými špumpnákli už jsem četl až příliš, další nechci

Martin C. Putna
literární historik a kritik

či převyprávění silných příběhů) chopí i literatura než nějaké jiné médium, které v současné době zatím neexistuje, stejně jako před pár lety neexistovaly sociální sítě.

MCP: Zaštiťující příběhy — mimochodem, pěkný termín! — nevymřou, dokud nevymře člověk. Jde o to, aby v nich zůstávala základní etika či vnitřní pravda či poctivost či jak to chcete nazvat. Tu Vanceho příběh má. Tedy pokud se nedozvíme, že to celé byla mystifikace a napsal to nějaký levicový aktivista, který se živí jako profesor tvůrčího psaní...

JŠ: Zdá se, že Vance se o podobný přístup snaží i mimo svou knihu: dle jeho posledního sloupku pro

Mě především fascinovala ta psychologická stopa, pocity dítěte z okraje společnosti

Eva Klíčová
redaktorka *Hosta*

The New York Times se bude stěhovat s rodinou do státu Ohio, aby se mohl věnovat práci na zlepšení situace horalů. Je v tom tedy konzistentní. Nadále budu zvědavý, zdali vydá další literární počín. Očekávám něco ve smyslu: *My Life with Mama*. *The Early Years*.

Pokud se pokusíme přenést situaci chudého elektorátu do Česka: zdá se mi to, nebo tu probíhají podobné tendence (ač v postsocialistických modifikacích, ale ani zde dělník není čím býval): dělnictvo mizí, mizí i jeho tradiční strany či jejich programy — i komunisté straší uprchlíky, ohánějí se vlastenectvím a obranyschopností — a zároveň se objevují nové podobně extremistické strany. Není to trochu boj chudých proti chudším? Znevýhodněných proti těm ještě znevýhodněnějším? Nezaměstnaných bělochů (nebo pracujících za nízkou mzdou) proti Romům? Proti Afroameričanům, Hispáncům nebo sexuálním menšinám? Všude znovu povstávají hlasy o „tradiční rodině“, ač je mnohdy vykřikují lidé s rodinným životem Donalda Trumpa.

JŠ: Přejde mi, že rozličné strachy jiných národů vycházejí na světlo ze stejných příčin (čtvrtá

technologická revoluce, klimatické změny, nárůst populace). Proto i v našem prostoru se objevují podobné reakce, jak popisujete, aniž by nezbytně nutně byly podložené zkušeností ze soužití různých etnik, jak je tomu v Americe.

Ale nějaká únava z globalizace a zjištění, že ne všichni budou vítězi toho procesu, jsou tu asi společné. Stejně jako hledání viníků mezi elitami či jakkoli odlišnými, jimž je nově věnováno více mediálního a kulturního prostoru a tak dále. V globálním povětrí někdejších průmyslových oblastí zkrátka vane sentiment po osmdesátých letech.
JŠ: Opět jsme u těch zaštiťujících příběhů a těch, kdo je vypráví: ohrožení zvenčí, motiv invaze a dobývání jsou osvědčené a ozkoušené formy vyprávění, pomohou zkrotit nejistotu z nového, případně vysvětlit proměny, kterými procházíme, aniž bychom jim (ještě) rozuměli. Něco podobného dělá i Vance ve své knize. Dodatkem ještě lze říci, že americký kulturní prostor se alespoň může opřít i příběhy typu americký sen, které u nás absentují.

LM: A zůstává u nás jenom ten příběh beze snu, kdy utlačovaný nakonec stejně ostrouhá?

JŠ: Přemyslím, nakolik nás dobrý voják Švejk připravil pro tyto časy.

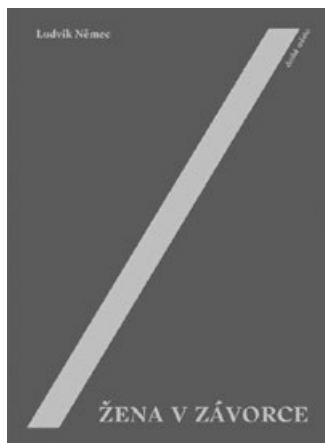
Svým způsobem ano, ostražitost vůči eráru se hodí stále, zesměšnil tragické snahy o disciplinaci obyvatelstva. Druhá věc je Švejkův „druhý život“ — jestli jsme nevytěsnili expresivní obžalobu mocenského aparátu a nenahradili ji tím „to chce klid a nohy v teple“. Ale i dnes najdeme v českém prostředí prózy, které se obracejí k zapomenutým, nevnímaným komunitám, například z poslední doby knihy Anny Bolavé nebo reportážní kniha Aleše Palána *Zešítet v divočině*.

JŠ: Nakonec americká činnost a optimismus zmíněný panem Putnou mohou být inspirací i pro současné časy postpravd, rozmělnění komunikace a rychlých společenských změn. ●

K

Radomil Novák

Ludvík Němec
Žena v závorce
Druhé město — Martin
Reiner, Brno 2018

Nečekejme tradiční příběh, nečekejme filozofický diskurs, nečekejme postmoderní hru. Snad od každého něco a na přeskáčku. Předpokládejme, že náš život existuje možná jen v předstávě někoho, kdo ho zhmotní do slov, a že my sami píšeme ve svých hlavách román, ve kterém stvoříme něčí realitu. Z této výchozí premisy se odvíjí akcentovaná role vypravěčů-stvořitelů v celém Němcově románu. Dvě vypravěčská pásma (v textu odlišena tučným písmem) jsou sice nezávislá, ale kontrapunkticky se doplňují a zrcadlí tak, jako se prolínají příběhy Marka (syna-vypravěče) a jeho matky (spisovatelky-vypravěčky).

Narace však není tak jednoznačná, neustále je totiž reflektován akt tvořivosti příběhů a jednotlivá pásma se dále komplikují dílčími nitkami, propojeností všech zúčastněných postav, jejich vzájemnou podmíněností, a to až do té míry, že se románová struktura stále více podobá akvarelu (s jeho symbolikou se v románu pracuje). Barvy „příběhů“ se tak rychle rozpíjejí,

Kritiky

Romány v našich hlavách

že není možno identifikovat, co má být vlastně namalováno. Jedna vrstva se vpíjí do druhé a jen občas v průsvitné malbě prosvítá jakýsi základ, protože vodové barvy dostatečně nekryjí. Co je však tím základem, těžko říci.

Intelektuálské, ironické, hravé

Cokoli je v tomto románu řečeno vážně, je vzápětí ironizováno, čtenář nemá ani čas položit se do nějaké syžetové linky, je totiž hned nato znejistěn, zda už se náhodou neocitl někde jinde. Cokoli zpozoruje, vypravěč za okamžik komentuje. Čtenář ví, že přečetl metaforu, vypravěč to vzápětí potvrdí, čte přímou řeč postav, dostane se mu poučení, co hovořící postavy dělají, o čem přemýšlejí, co a jak za okamžik řeknou. Jakýkoli poetický opar (odkaz na Skácelovo *Co zhylo z anděla*) rychle mizí důsledně ironizován vulgaritou („Až po kolena ve sněhu, až po kolena ve sračkách“). Obrazné a asociace hravé (buňka-muňka, touha-ouha) má protiklad ve vulgárním, snové je provázeno přízemním, rekvizity romantického příběhu se střídají s obscénní vulgaritou (penis, péro, pyj). Vypravěč, stejně jako jeho matka-spisovatelka neustále rozvádějí své mnohdy chorobné představy, které vytvářejí románovou fikci uvnitř románové fikce. Rozvíjí se tak mnoho narativních strategií, události jsou anticipovány, komentovány, poté zpětně reflektovány, vše zřejmě sleduje nějaký autorský záměr, který je však dosti obtížně dekodovatelný (je přece v hlavě svého stvořitele).

Neukotvenost postav: mezi románovou a životní fikcí

Pokud bychom hledali společný prvek všech románových postav, našli

bychom ho v jisté neukotvenosti. Marek, fotograf, trpí celoživotní matčinou excentricitou, posedlostí vlastní genialitou a nakonec také nemocí (porucha paměti následkem alkoholismu), matka je v jeho vyprávění obsesivně připomínána, oidipovsky prolíná veškerou jeho realitou. Marek se bojí toho, že všechno, co prožívá, se odehrává pouze v hlavě jeho matky, že je vedlejší postavou jejího románu, odtud rozkolísanost jeho identity.

Stejně neukotvená je vypravěčova matka, rádobý spisovatelka, jejíž život se natolik prolíná s fikcí jejích děl, že je nemožné je od sebe oddělit a určit, co je ovlivňováno čím, kde končí literatura a začíná její život a naopak. Dozvídáme se celou její historii od četby *Lovce mamutů* přes zájem o archeologii, práci v jeskyni, nechýbí množství erotických eskapád až po stále tvůrčí napětí frustrované minimální kritickou a čtenářskou reflexí. Její texty (v románu tučně) jsou jakýmisi vloženými povídkami či útržky rozsáhlejších textů paralelně doplňujícími a v jisté perspektivě také zrcadlicími základní románové vyprávění jejího syna. Čtenář tak přehazuje výhybky z románové fikce matky-vypravěčky do životní fikce syna-vypravěče tak dlouho, až mu začnou splývat a přestane je rozlišovat.

Toto oboustranné zrcadlení způsobuje, že to, co se zdá v románové fikci přemrštěné, nadnesené a nereálné, se stane ve druhém rozměru skutečností a naopak. Odtud narativní princip celého románu. Z jedné hlady lze snadno překročit do té druhé, závorka jednoho příběhu je otevřena do druhého, existuje tady prostupnost, závorka je jen zdánlivá. Kde je tedy hranice mezi naší skutečností a mezi

našimi představami? A co více utváří naši identitu — skutečnost, nebo představa?

Také ostatní postavy se potácejí svým životem: Markův otec s jakýmsi domnělým politickým škrálopem (údajná spolupráce se Státní bezpečností) nakonec končí sebevraždou, Vanda Bérová, notářka, později Markova milenkyně, má trauma z narození dítěte-netvora, je ovládaná svým manželem, Bér působí jako úspěšný podnikatel v oblasti počítačových her, ale i jeho ovládá tížadost a rodinné trauma (příběh jeho letu do bouřkového mraku a smrt bratra). Všem postavám je dáno jen pár zdánlivě pevných kontur, které jako ostrůvky efemérní jistoty postupně mizí a rozpouštějí se. Všechny postavy

kteřá zahání prázdnotu života (jako u matky vypravěče)? Nebo platí pojetí Bérovo, že literatura je pouze „matematicky zachytitelnou a rozluštěitelnou kombinací slov“, na níž se dá zbohatnout, když nabídne ty správné konstrukce příběhů. Nebo je literatura jako něco temného („hluboká černá voda pod bílým papírem“), stejně jako magnetismus víru v propasti Macochy, kam jsou pointovány příběhy matky?

Je tématem člověk jako figurka v počítačové hře? Kým jsme ovládaní, vlastními představami, nebo představami jiných? Kde končí svoboda postavy a začíná ovládnutí postavy bez vlastní vůle jako součást experimentu počítačové hry? Ovládá autor románu svou postavu stejně jako hráč postavu počítačové hry?

vymyslel?“ Čtenář tohoto románu rozhodně nemá jednoduchou pozici. Jeho statut vystihuje slovo vrženost. Na začátku románu je vržen do fiktivního vyprávění matky-vypravěčky, jejímž adresátem je motorový anděl (alias Bér), sotva se zorientuje v kompozici a narativních linkách, rád by myšlenkou kdesi spočinul, leč román se valí neúprosným tempem dál a on vlastně ani neví, o čem by měl přemýšlet. Občas se vyprávění zašpičatí erotickou narážkou či scénou, občas probleskne literární či filmová aluze (Mikulášek, Skácel, Seifert, Němcová), občas zaslechneme prosvištět kolem postav historii (normalizace a velký penis, který počural ruský tank), občas se narazí na neutěšenou přítomnost a tak dále, ale v tak důkladné směsici se na konci tohoto dravého proudu vynoříme a mohli bychom číst znovu.

Otázka je, jestli budeme mít motivaci k dalšímu čtení. Trochu narcistní, do sebe ponořené vyprávění totiž nemá vyloženě esejistický náboj, nemá však ani příběhový „drajv“. Má-li to být nakonec jen důkaz toho, že mohu uskutečnit a slovy zhmotnit svou představu, pak se všechno odehrálo jen v autorově hlavě a je to román hlavně pro autora, který si ho píše a mudruje si o něm (čtenář do této představy není zahrnut, zůstává v závorce).

Autor je literární vědec a kritik.

Čtenář tohoto románu rozhodně nemá jednoduchou pozici

jsou zároveň propojené (například Markova matka je propojena s Běrem, za dob studií píše práci o jejím díle, ve stáří jí chce umístit do svého senior centra pro umělce, on je pro ni „motorovým andělem“, jak ho oslovuje ve svých povídkách, protože umí lélat) a jejich neukotvenost vyplývá z představy, že jsou jen součástí hry jiných, ne hry vlastní.

Až na dno Macochy aneb hledání tématu

Je tématem oidipovský vztah matky a syna? Trochu moc jednoznačné v námětu a komplikované ve zpracování. Rozkolísanou identitu syna pohlcuje fikční svět knih jeho matky. Syn se cítí být jen vedlejší postavou jejích příběhů. Zatímco z pohledu matky je svět literatury zaháněním prázdnoty, dobrodružstvím a metaforou, pro syna je to základní existenciální situace. Jeho život se odehraje ve fikci (Marek v jedné chvíli potvrzuje, že to, co matka ztvárnila, se skutečně stalo).

Je tématem sama literatura? Je nemocí, je prostorem fantazie,

Je tématem (a skrytým happy endem) láska Marka a Vandy? Pokud ano, je to jediný ostrůvek naděje (citu?), který však musíme pracně vydobýt z pornograficky sycených scén a hledat mezi péry a kundami a tak dále. Tabu už dávno nejsou, nikoho tedy nelze pranýřovat a obviňovat z pornografie, ale proboha proč stále dokola? Kvůli čtivosti, sebeukájení, žánrové atraktivitě? Jen tak?

Kundera říká, že román se musí napsat tak, aby se nedal zfilmovat, převyprávět, aby žil svým vlastním životem, což *Žena v závorce* naplňuje. Tento román se nedá převést ani do počítačové hry, nelze ho přepsat do matematického algoritmu. Pokud bychom ho chtěli převyprávět, asi bychom sklouzli k místy obscenní banalitě oidipovského typu. Takže Kundera by měl radost.

Čtenář v závorce

Ano, příliš mnoho otázek, příliš mnoho tápání a nejistoty pro nás normální čtenáře smrtelníky: „Jak chceš proplout chodbou, kterou sis jen

Tomáš Borovský

Zrcadlo světa čtrnáctého století

Ondřej Beránek —
Pavlína Cermanová —
Jakub Hrubý (eds.)
Jedno slunce na nebi, jeden vládce na zemi. Legitimita moci ve světě 14. století
Academia, Praha 2017

S podobně koncipovanými knihami se v českém prostředí setkáváme jen vzácně (nominace na Magnesii Literu za naučnou literaturu je tu tedy zcela namístě). Objemná a graficky nevtíravě elegantní publikace uvádí čtenáře do sféry představ o panovnické moci a jejím praktickém pojetí ve čtrnáctém století, ovšem nikoli pouze v evropském, nanejvýš ještě blízkovýchodním světě, jak bývá u syntetizujících publikací obvyklé. Ambiciózní projekt, na němž se podílely tři desítky autorů vesměs mladší nebo střední generace, se zaměřuje skutečně na celý svět, na všechny významné kultury a civilizace, o nichž na jednotlivých kontinentech víme. Slova „celý svět“ je pochopitelně nutné brát s rezervou, názorná mapa nám úvodem ukazuje, jak malou část Země tyto kultury pokrývaly, a také to, že se rozkládaly především v prostoru Evropy, střední, jižní a východní Asie. Tomu odpovídá

i obsahové členění knihy do větších celků, v němž se ke zmíněným oblastem připojuje ještě Blízký východ společně s Afrikou a Jižní Amerikou s Mezoamerikou.

V rámci těchto oddílů pak čtenář vždy nalezne několik případových studií o nejdůležitějších říších. Někteří autoři své texty pojali jako sondu do politických dějin se zaměřením na určitého vládce a jeho dobu, další se pokusili nastínit hlavní tendence a problémové otázky politického vývoje ve čtrnáctém století či v ještě širším rámci, jiní se zaměřili též na sféru politického myšlení. Editorický záměr a vedení jsou nicméně i v různorodosti přístupů jasně patrné. Legitimita moci představuje jeden z ústředních problémů v jakémkoli dějinném období, v předmoderní době se k němu úzce pojí i otázka po poměru mezi mocí světskou a duchovní. Jak je patrné z většiny statí v knize, nejde o otázku specificky evropskou, byť transcendentální zakotvení panovnické moci mělo rozdílné podoby, tu byl panovník avatárem Šivy (javánské království Majapahit), tu získával mandát Nebes (Čína), tu vládl z milosti Boží s úkolem naplňovat Boží vůli v pozemské obci (křesťanská království). Legitimita byla odůvodňována také dalšími prostředky, například rodovými (kontinuita předků až k prorokům jako u Osmanů, nebo k základním postavám dějinného mýtu), a navenek ji vyjadřovaly a potvrdzovaly rozličné formy reprezentace (vyobrazení, rituály, inscenace).

První kroky globalizace?

Z evropského pohledu je zaměřeni na čtrnácté století plně odůvodnitelné. Vrcholně středověké křesťanské monarchie, které stály na základech aristotelské politické filozofie a křesťanských hodnot, byly již plně rozvinuté a zároveň zažívaly první krize. Ostatně i samo čtrnácté století nese v podtitulu jedné z klasických medievalistických prací označení čas krize, mimo jiné kvůli moru, který v této době zasáhl Evropu s ničivou silou. Stačí však jen mírně postoupit za hranice Evropy a obraz se rázem změní. Přestože zmíněná morová epidemie dopadla i na středoasijské a blízkovýchodní oblasti, odkud se také dostala do Evropy, nepředstavuje v jejich politickém utváření podstatný prvek. Výklady o mimoevropských říších proto nezřídka překračují hranice čtrnáctého století a pohybují se v mnohem širším časovém záběru.

Když před více než tři čtvrtěstoletím vydal významný francouzský medievalista Marc Bloch knihu *Feudální společnost*, nadhodil v jejím závěru mírně provokativní srovnání feudálního systému středověké Evropy a Japonska, kterým chtěl poukázat na strukturálně podobné vytváření společenských vazeb ve vzájemně izolovaných částech středověkého světa. Vzhledem k tomu, že editoři recenzované knihy upustili od shrnujícího závěru (připusťme ovšem, že jeho sepsání by s ohledem na širší záběr představovalo takřka nadlidský úkol), zůstává hledání podobných paralel a analogií dějinného vývoje

v různých částech světa na čtenáři. Je složité u takto rozsáhlého a náročně pojatého díla hovořit o slabinách, ale pokud bychom z koncepčního hlediska měli jednu pojmenovat, šlo by o uzavření výkladu do vymezených teritoriálních/kulturních/civilizačních oblastí. Není třeba se hned uchýlovat k módním konceptům typu

na pramenně doložené události a vytváří členitou dějovou linku, která se propojuje s obecnými charakteristikami. Na straně druhé stojí třeba pojednání o Japonsku, kde místo událostí tvoří centrální prvek výkladu struktury měnící se pomalu v čase přesahujícím čtrnácté století, nebo o poklasické mayské říši.

jmenný a místní, ale také věcný. Vydavatelé do něj zařadili nejdůležitější tematická hesla z jednotlivých kapitol (namátkou: jarlyk, investitura či šógunát) a názvy pramenů, kterým se texty věnují podrobněji (například *Dějiny Mingů* nebo *Velké francouzské kroniky*). Možná by však stálo za úvahu i zařazení hesel vyjadřujících badatelské přístupy (kolaps či migrace) a hodnotová stanoviska — zde v prvé řadě vytane na mysl dnes tak hojně užívaný pojem multikulturní společnost (nepletu-li se, je pojem multikulturalita užít pouze v jedné ze studií).

Není v silách jednoho recenzenta posoudit všechny části knihy. Limity odborné specializace vedou k tomu, že naprostou většinu jejího textu pouze pročítá se zájmem a respektem k badatelskému výkonu, a nebylo by spravedlivé, aby zde vršil chválu či připomínky k úzkému výseku knihy. Snad tedy jen tolik, že jakkoli je s ohledem na předpokládanou širší čtenářskou obec pochopitelné, že výklad směřoval v „evropské“ části (a nejen v ní) k představení obecných charakteristik, mohla být u Evropy věnována hlubší pozornost také základním dílům politického myšlení. Příklad za všechny a asi nejkřiklavější — jen dvě okrajové zmínky o výše zmíněném Marsiliovi z Padovy jsou pro knihu věnovanou legitimě moci ve čtrnáctém století vskutku málo.

Jinak je však nutno chválit. Editoři zjevně usilovali o jednotnou koncepci kapitol a většinu autorů se podařilo přimět k jejímu dodržení. Odborného čtenáře potěší výklady o pramenech v úvodu kapitol, laického zase čtivý a přehledný výklad. Kniha je svým charakterem encyklopedická a dává jasnou představu o politických poměrech a legitimizaci vlády v jednotlivých částech světa, zároveň však velkorysý rozsah textů umožnil autorům vložit do nich i výsledky vlastních výzkumů a reagovat na současný stav bádání. V době, která pochybuje o smyslu politiky a vnímá moc v technokraticky zúženém vymezení, jde o inspirativní čtení.

Autor je historik.

V době, která pochybuje o smyslu politiky a vnímá moc technokraticky, jde o inspirativní čtení

kulturního transferu, ale jak poukázal jiný francouzský historik, Emmanuel Le Roy Ladurie, právě počínaje čtrnáctým stoletím začíná první etapa sjednocování světa. Koneckonců vždyť i překlady původních Aristotelových textů, včetně filozoficko-politických, se do Evropy dostaly podle všeho arabským zprostředkováním. Kontakty mezi jednotlivými oblastmi proto mohly v knize dostat o něco více prostoru, byť sledovat myšlenkové vlivy a přejímání idejí je v pozdním středověku a na pomezí kultur samozřejmě komplikované.

Moc jako výraz metafyzických hodnot

Do výkladu v jednotlivých studiích se kromě odborného zaměření autorů a dosavadního zpracování problematiky promítlo také odlišné vnímání času v pojednávaných kulturách. Hovořit tu lévi-straussovskou terminologií o chladných a horkých společnostech by však nebylo příliš přesné. Postoj, jaký společnost zaujímá k času a k povaze změn, nemusí nutně vyjadřovat rychlost jejího vývoje a stupeň rozvinutosti. Rozdílná povaha pramenů, které o společnosti a jejích proměnách informují, však ovlivnila formu podání v jednotlivých studiích. Na jedné straně tak máme výklady o monarchiích evropských, případně ještě blízkovýchodních, jejichž čtrnácté století je bohaté

Přes všechny odlišnosti procházejí knihou i spojující témata. Rozdílné formy legitimace moci prakticky ve všech oblastech směřují k potvrzení jedince (dynastie) jako spojujícího prvku mezi transcendentní sférou a ovládanou společností. Charisma moci vyplývá z úzkého a do značné míry exkluzivního vztahu vládce k hodnotám, které přesahují pozemskou existenci jedince a které společnost stmelují. Podstatnou roli v mocenské praxi hrála v řadě ze zkoumaných oblastí města, a to nejen jako sídlo panovníka. Města v severní a střední Itálii sice formálně podléhala vládě římských císařů, v praxi si však vytvářela svá mocenská teritoria a můžeme hovořit o městských státech (dodejme, že jeden z nejvýznamnějších politických teoretiků čtrnáctého století, Marsilius z Padovy, neviděl mezi povahou vlády ve městě a v monarchii kvalitativní rozdíl). Na Indickém poloostrově, v říši Vidžajanagar, města zrcadlila kosmický řád, což čtenáři nutně připomene „svatá města“ evropského středověku a snahy o nápodobu Říma. A do třetice zmiňme panovnícké titulatury, které určitou formou vyjadřují povahu moci a její ukotvení.

Nad slunce jasný výklad

Důležitou součást takto pojatých knih představují rejstříky, nejen tradiční

R

A zase se smějeme politikům

★★★

Kryštof Špidla

Další současná satira,
která nezvládá přelstít
skutečnost

Stanislav Biler
Nejlepší kandidát
Druhé město, Brno 2017

Žijeme v okamžiku, kdy pokusy napsat trefnou satiru často selhávají před barvitostí syrové skutečnosti. Takový je i případ prvotiny Stanislava Bilera *Nejlepší kandidát*.

Co se týče vztahu fikčního a aktuálního světa, existují v zásadě dva základní typy satirických textů. Jsou satiry takřikajíc na jedno použití — reagují na aktuální situaci, kupříkladu na konkrétní exces představitele moci. Využívají prvků průhledné alegorie, jejich fabule a hrdinové jsou snadno rozpoznatelní, recepce umožňuje zejména

detailní znalost poměrů. Takové texty slouží především k „tepání nešvarů“, popřípadě povzbuzují ke konkrétní akci či odporu. Zdá se ovšem, že ambice Bilerova románu jsou vyšší — překročit hranice aktuálnosti a pojmenovat obecné problémy, v tomto případě především virtualitu politických střetů, kdy jakkoli tupý kandidát může pomoci marketingových a mediálních poradců uspět ve volebním souboji, prázdnotu politických debat a předvolebních kampaní, ale i sociální a kulturní zanedbanost některých regionů, ba celé země.

Autor projevuje dávku pozorovacího talentu, především tam, kde lakonicky charakterizuje českou a moravskou periferii — Šumpersko, Havířov, Liberecko, ba i na Bruntál dojde: „V brzkém sobotním ránu je Bruntál stejně pulzující jako v libovolnou jinou hodinu. Nijak.“ V těchto okamžicích opouští próza žánrovou škatulku satiry a stává se spíše sociálně kritickou sondou do života na okraji.

Román se nicméně potýká s řadou potíží. Asi největším úskalím jsou postavy. Vypravěčka, Johana Rottová — poněkud cynická asistentka Jana Nováka, nečekaného kandidáta na prezidenta —, je načrtnuta značně ledabyle. Její hlavní charakterová vlastnost, lhostejnost, není nijak opodstatněná — ba ani chatrná zápleťka se záměnou na konkurzu, popřípadě její vztah s matkou a babičkou, její chování a uvažování příliš nevysvětlují. Lhostejnost je nakonec jedinou emocí, kterou si od čtenáře zasluhuje.

Je-li vypravěčka spíše jedno-rozměrná, platí totéž — ba ještě mnohem výrazněji — o onom nejlepším kandidátovi, Janu Novákovi. Jde o postavu pohybující se zcela mimo realitu, plácající nesmysly, o hlupce, který jako by se politikem stal naprostou náhodou. Jistě, taková postava může být v reálném světě celkem věrohodná, a zřejmě by se i našla. Román však neutáhne. Zvláště když je jeho struktura do značné míry epizodická a repetitivní — mítink, Novák má nesouvislý projev, opije se, čeká se, až vystřízliví, mítink, Novák má

nesouvislý projev, opije se... občasná debata v televizi, občasná si kandidát hraje s kuřaty, někdy jde Johana na výlet. Zejména Novákovy projevy postupně postrádají moment překvapení a záhy bohužel i humor.

Jazykově Stanislav Biler navazuje na tradici haškovsko-poláčkovskou. Odhaluje politické a žurnalistické fráze a floskule jejich důsledným používáním. Názvy kapitol tvoří nesmyslné titulky místního periodika, do textu občasně pronikají fiktivní novinové články: „Hlava na hlavě. Přátelská a vřelá atmosféra. Naděje. Takové jsou hlavní dojmy, které za sebou zanechal prezidentský kandidát Jan Novák.“ Avšak, nejen v případě Novákových projevů, jako by potřeba vyřknout vtíp chvílemi vítězila nad uměřeností a trefností: „Dobrý den, vážení diváci, vítám vás v krásných prostorách nové Giga extra cool mega arény 59800XI...“

Navíc je Bilerův román až příliš okatě svázán se současnou politickou situací a tam, kde by mohl odhalovat obecné mechanismy moci, se soustředí na konkrétní politické aktéry. Jan Novák je stejně jako Andrej Babiš bohatým podnikatelem, majitelem obrovské drůbežárny, má potíže s vyjadřováním a souvislostí svých projevů a jeho politická moc se do značné míry odvíjí od šikovnosti jeho marketingových poradců. Ale — a zde se dostáváme zpět k výchozí tezi — román *Nejlepší kandidát* se ve světle pitoreskní skutečnosti stává poněkud nadbytečným. Neříká o ní nic nového, není ani o moc bizarnější, a dokonce, viděno z cynického odstupu, ani zábavnější.

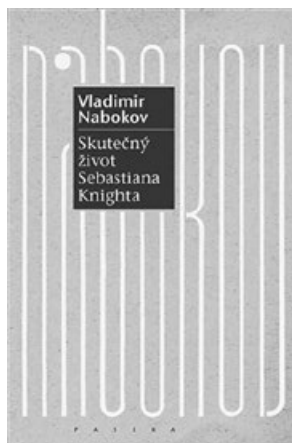
Nabokovův neskutečný život

★★★★

Hana Řehulková

Oslnivá literární
ekvilibristika

Vladimir Nabokov
**Skutečný život
 Sebastiana Knighta**
 přeložil Pavel Dominik
 Paseka, Praha 2018

Vydávání Nabokovových románů je vždy malou literární senzací. Nejinak je tomu se *Skutečným životem Sebastiana Knighta*, kterému předcházelo hned několik seriózních i pikantních vějíčků vzrušujících literární nadšence. Nejenže se jedná o první knihu, kterou ruský spisovatel napsal anglicky těsně před útekem z Evropy, ale zároveň jde o první český překlad. Jako negativní reklama zařadily i pomluvy prohlašující tento mystifikační románový životopis za nevydařené dílko Nabokovovy autorské dílny. Historiky o tom, jak stránky knihy vznikaly na kufru položeném na bidetu, pak jen dokreslily skutečnost, že i nepovedený Nabokovův román — vyrovnávající se s nástrahami nového jazyka — je srovnatelný s jakýmkoli vydařeným románem literáta, pro něž je angličtina mateřštinou.

Postava spisovatele Sebastiana Knighta, nepokrytě připomínající Nabokova, vystupuje ze stínu vzpomínek, vlastní literární tvorby, poplatných biografii i milostných vztahů prostřednictvím pátrání jeho polovlastního bratra. Ten, ač odsouván do role pouhého tichého svědka, nezůstává nezaajatým vypravěčem. Jak by také mohl, když je snaha o rekonstrukci

Knightova života a smrti rovněž neskrývanou introspekci člověka vyhnaného z domova, člověka na cestě do jiné země, s jiným jazykem a kulturou, doživotně odcizeného. K tomuto nemalému, až terapeutickému úkolu však Nabokov přistupuje s ironií a nadsázkou, která zlehčuje, či dokonce zesměšňuje osud exulanta. *De facto* totiž nevypráví ani tak o Nabokovovi jako o literatuře samé. K celkovému znejistujícímu vyznění textu autor navíc střídavě využívá žánrových rysů detektivky, milostného románu nebo i odborné literatury doprovázené fiktivními citacemi z díla Sebastiana Knighta, tedy literárního alter ega Vladimira Nabokova.

Nabokov, jako i jeho vtělení v podobě Sebastiana Knighta, oplývá neomylným stylem a mistrovstvím formy. Nejen s ohledem na jazykové okolnosti tak činí s obdivuhodným citem, formuluje překrásné klenuté věty plné netriviální obrazotvornosti a ozvláštňení. Přesto však v rovině vypravěčské čtenář cosi postrádá. Více než o samo vyprávění jde totiž o hru na vyprávění, kterou ocení spíš literární teoretik než čtenář, a to i tehdy, je-li čtenář literárním teoretikem. Příběh šibalsky skrývaný tu za tím, tu za oním žánrovým odkazem, citací či aluzí je pohlcen encyklopedickou literární schovávanou, která neposkytuje odpočinek pro začtení se do děje a prožitek slibovaného skutečného života. Snad právě proto je poněkud předvídatelný spěch za umírajícím bratrem v závěru knihy vlastně ojedinele upřímným a osvěžujícím momentem.

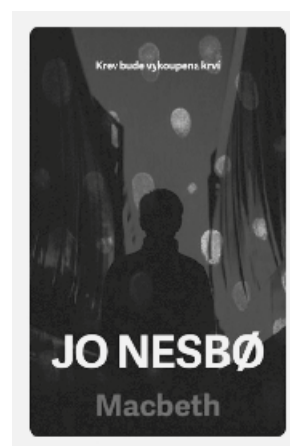
Je zbytečné vyjmenovávat důvody, proč je Nabokov skvělý spisovatel. Skvělý i ve svých slabších dílech, která vznikla na kufru opřeném o bidet. Nepopíratelné kvality *Skutečného života Sebastiana Knighta* jsou mnohé, pomálu je mezi nimi však toho, co literatura dokáže tak jedinečně zachytit — skutečného života. S ním se mýjí jen v letmém doteku, podobně jako Sebastian Knight v posledních chvílích se svým bratrem.

Lidé mění šat, nikoli povahu

Boris Hokr

Béčková jízda v kulisách
 slavné tragédie

Jo Nesbø
Macbeth
 přeložila Jana Jašová
 Práh, Praha 2018

V nepojmenované zemi, v nepojmenovaném městě, v tak trochu jiných sedmdesátých letech minulého století žil byl zlovolný náčelník policie. Před zločinem zavíral oči, od všech si nechal platit a hromadil moc. Až po jeho smrti vyvstala naděje na spravedlnost. Jenže místo toho přichází ambicemi poháněný kolotoč spiknutí a vražd. Ve středu dění přitom stojí vyléčený fetišák, svými muži obdivovaný šéf zásahové jednotky Macbeth, a jeho milenka Lady...

Jo Nesbø se v rámci projektu Hogarth Shakespeare pokusil o noirovou verzi slavné a notně krvavé tragédie, na jejímž půdorysu vystavěl například Terry Pratchett jeden z nejtvtipnějších děl své *Zeměplochy* — *Soudné sestry*. A nutno říct, že právě vtíp

R

nejnovějšímu *Macbethovi* chybí, naopak se bere až trapně vážně a v rámci autorova díla se rozhodně neřadí k tomu nejlepšímu.

Pravda, Nesbø si občas zajímavě pohraje s některými původními motivy (tři čarodějky, věštba), je velmi sugestivní (aniž by však přicházel s něčím novým) ve svých oblíbených disciplínách — tedy v popisech stavů, v nichž jeho postavy propadají nejrůznějším formám závislosti a šílenství. Bohužel neváhá hru citovat i doslova, občas za cenu toho, že to stylisticky vůbec nezapadá do románových reálií a celek působí... bohužel v negativním slova smyslu divadelně. A bude hůř.

Zásadní zvraty a rozhodnutí totiž nejsou v jeho podání motivovány logikou charakterů, jak se s nimi na začátku seznámíme, ale prostě tím, že k nim došlo v předloze, v jejímž duchu je také třeba docílit rozřešení. Nejlépe je to vidět na samotném *Macbethovi*, u něhož se nedá mluvit o sebemenší psychologické konzistenci. Proklamovaný správnák s jasným kodexem cti se mění v psychopatického kručáka a zase zpátky čistě podle toho, kolik aktů zbývá do konce, a zdatně mu sekunduje i jeho vyvolená. Nesbø naneštěstí podobně pracuje i s dalšími potenciálně silnými motivy — například rivalita mezi *Macbethem* a novým šéfem mordparty *Duffem*, s nímž jej pojí dávné tajemství, se buduje za pochodu a s pomocí proklamací.

Výsledkem je paradoxní situace; co se motivací postav a budování propojené sítě příčin a následků, nejrůznějších skrytých významů a aluzí na zákonitosti noirových příběhů (o skvělé *femme fatale* nemluvě) týče, neobstojí více jak pětisetstránkový *Macbeth* ve střetu s rozsahem titěrnou (a zasazenou do přibližně stejného časového období) knihou *Krev na sněhu*. Jako by se Nesbø zalekl věhlasu kanonického textu a vycházel mu za každou

cenu vstříc. Základní změna spočívající v přesunu z aristokratického prostředí na policejní oddělení, a tedy příležitost vystavět drama srovnatelné s některými filmovými opusy Martina Scorseseho či hongkongské kultovky *Volavka* (známé i jako *Infernal Affairs*) jako by šla vstříc potenciálu autorových silných stránek. Jenže třebaže na papíře zní i další kroky správně, zůstane jen u příslibu. Například rozhodnutí zasadit děj do sedmdesátých let a neurčitě země plné narážek na Spojené státy americké i Velkou Británii mělo snad posílit mystický a mlžný rozměr příběhu, v němž se pohybují vančurovské typy, co „hnedlež jiné hrdlí“, a vůbec se potkáváme s archetypy, pro něž je přirozeným řešením jakéhokoli střetu zabití soupeře.

Jenže to s sebou nese i nutnost mnohem více popisovat reálie. Prvek, který Nesbøova *Macbetha* nejvíc odlišuje od divadelní tragédie, ale působí už v úvodu románu vyloženě nudně a i později je slušně řečeno retardérem. Nepomáhají ani triky, které si Nesbø vyzkoušel už v holecích (zde uvedení do scény pomocí padající kapky deště) a svět románu je nakonec ne neurčitý a tajemný, ale prostě řídký a natažený.

To jediné, čím nakonec kniha vyloženě boduje, jsou akční scény. Věrný době děje a tehdejšími akčními spektaklům jsou krvavé, brutální a nevyhýbají se ani vedlejším ztrátám, ať už jimi jsou nemluvně v krabici od bot či těhotná žena. Sám *Macbeth* preferuje vrhací dýky, ovšem jeho podřízení s oblibou sahají po kulometech, gangsteři usekávají svým obětím hlavy, démoničtí padouši prodávají nezletilým trochu fetu za vlastnoručně vydloubnuté oko. Jenže sebezábavnější (v žánrovém slova smyslu) atrakce nenahradí soudržný příběh.

Román, který Nesbø vystavěl na základech čtyři sta let staré hry, by asi nejlépe fungoval osekán o vše románové. Zůstal by úderný a syrový scénář ryzího filmového běčka, v němž by hlavní roli opět ztvárnil Michael Fassbender (protože ten by měl hrát ve všech nesbøovských adaptacích).

Mini/ malismus — ale stačí to?

Jiří Trávníček

Reportáž jako surový
kámen skutečnosti

Hanna Krall
Srdcový král
přeložila Helena Stachová
Absynt, Žilina 2018

Těšme se z toho, že přísun polské reportáže zesiluje. Po nakladatelství Dokořán tu máme i slovenský Absynt, který vydává knihy slovensky i česky. Polská reportáž je fenomén časově rozlehlý i literárně poutavý; přitahuje látkami i způsobem jejich zpracování.

Hanna Krall je učitelkou generace Mariusze Szczygiela, Wojciecha Tochmana a dalších. Její asi nejznámější knihou je rozhovor z Markem Edelmanem, jedním z velitelů povstání ve varšavském ghettu *Stihnout to před Pánem Bohem*. Zůstává věrna víceméně židovským tématům a šoa. Přitom *Srdcový král* je knihou, jejíž osud už sám vydá na knihu. Autorku si jako *ghost wri-tera* zjednal žena z Izraele, jež přežila šoa. Bylo to v době, kdy v socialistickém Polsku nemohla publikovat.

Přeživší chtěla, aby vznikla kniha, která ohromí svět a již se okamžitě chopí Hollywood; dokonce už věděla, kdo bude hrát hlavní roli — Liz Taylorová. A hlavně to měla být kniha tlustá, pořádný román. Knihu Hanna Krall napsala, ale zadavatelka s ní nebyla spokojena. Hlavně že byla tak tenká, úsporná co do výrazu, chtělo by to i více citů. Kosa narazila na kámen. Hanna Krall byla přesvědčena, že slovy se má naopak šetřit, že už sama fakta a to, čím její hrdinka prošla, mluví samy za sebe. Zadavatelka, jež měla být formální autorkou, knihu odložila. Osmnáct let rukopis ležel, až Hanna Krall přišla s návrhem, že napíše knihu vlastní, pod svým jménem.

Kniha je psána jako kaleidoskop situací, který volně sleduje časovou linii. Izolda Regensbergová — takto se hrdinka jmenuje — dokázala přežít válku pod cizím jménem. A přežila způsobem, který vykazuje rysy zázraku; mnohokrát se dostala z beznadějných situací (ve varšavském ghettu nebo ve známém vězení Pawiak). Ale co hlavně: jde o příběh velké lásky. Hrdinka putuje třetí říší, aby našla a zachránila svého muže, kterého odvezli do Mauthausenu. Všechno propadá zmaru, velké dějiny ničí vše napravo i nalevo, ale Izolda žije. Setkává se se svým manželem, jenomže pokud jejich vztah vydržel ve zlých dobách, v těch dobrých se rozpadá. Neunesl potíže rovin.

Knihu charakterizuje úspornost výrazu. Jde o řetězení scén, často jakoby ostře nasvícených a v nejbližším možném okamžiku opuštěných. Hlavním časem vyprávění je čas přítomný. Občas se však předbíhá do budoucnosti, jinde se vrací zpět. Právě tato úspornost, osekání tragiky a patosu na dřevě, bylo na knize Hanny Krall ceněno nejvíce. Hanna Krall šla proti patosu, ale v důsledku i proti vyprávění. Její metoda „brzda—plyn“ a „z mosta do prosta“ je jistě v mnohém originální, ale čtenářsky ne úplně přívětivá. Hledáme nějaký hlubší smysl, než že se to autorka snažila udělat zajímavě a úsporně. Občas se tu ztrácíte, scénám chybějí kontexty, spojitost, často nevíte, jak spolu jednotlivé události souvisejí. Časově? Příčinně? Nebo nijak? Připadáte si

jako při jízdě v autě, jemuž se zadřel píst... a pak i další.

Je mi to líto, knižní rozhovor s Markem Edelmanem považuji za skvostnou literární publicistiku, ale v *Srdcovém králi* jsem se nenašel. Slovní minimalismus a destrukce vyprávění samy o sobě hodnoty ještě nejsou. Pokud autorka předložila paní Regensbergové tento text, důvodům její nespokojenosti rozumím.

Klesáme do temnoty

Jarmila Křenková

Album, které vrací víru v český komiks

Vojtěch Mašek — Marek Pokorný — Marek Šindelka
Svatá Barbora
Lipník, Praha 2018

„Musíš mi ten čas dát, teprve teď do toho začínám vidět,“ přemlouvá novinářka Andrea svého nadřízeného. Její zájem o svého času silně medializovanou kuřimskou kauzu týrání dětí, v němž hrála zásadní roli proměna identity dospělé ženy Barbory Škrlové v dívku Aničku a posléze v chlapce Adama, dávno přesáhl profesionální plnění zadání a stal se soukromou

posedlostí. Hrdinka komiksu *Svatá Barbora* je přiznaným alter egem scenáristů Vojtěcha Maška, Marka Šindelky a kreslíře Marka Pokorného, kteří na něm pracovali šest let, a jeho komplikovanou genezi provázelo podobně jako Andreino pátrání mnoho odboček, zámlk i slepých skvrn.

Tvůrci byli nuceni přehodnotit svůj koncept i způsob vyprávění. Přes množství rešerší a věrnost realitám, kdy ve scénách vsazených do osmé dekády mají i květináče svůj tehdejší hranatý tvar, se nakonec odklonili na pole fikce a zcela z příběhu vypustili skutečné oběti případu. Obnášelo to mimo jiné i jisté smíření s tím, že pátrání po velké pravdě nemá někdy v lepším případě smysl, v tom horším může vést kamsi do temnoty. Vynaložené úsilí a odvaha nelpět na nefunkčních tvůrčích rozhodnutích ovšem stály za to. *Svatá Barbora* je obecně platnou studií lidské posedlosti s prvky moderní krimi, jež mimořádně zdařile rozkrývá dynamiku manipulace, způsoby uplatňování mocenských praktik či formování kultu osobnosti. Vzniklo pozoruhodné album, s nímž lze vstupovat do aktivního dialogu a jež je zároveň v kontextu českých pokusů o komiks vycházející ze skutečných událostí zdaleka nejdotaženější.

Zásadní podíl na tom má Marek Pokorný, výtvarník s jedinečným komiksovým uvažováním, jehož autorský styl je až maniakálně přesný, přitom však působí lehce a intuitivně. Pro *Svatou Barboru* našel vizuální klíč umožňující přehledné dávkování informací a orientaci v množství prostředí, situací i postav. Suverénně pracuje s rozmáchlými kompozicemi, titěrnými okénky, jež jsou ovšem zpracovány v několika plánech, prvky infografiky, stylizací do dětské kresby i nápaditou typografií. Pro Pokorného tvůrčí metoda je určující vrstvení kresby, a komiks tak kromě standardních cest po stránce zprostředkovává iluzi hloubky. Ústředním principem se stává vtažení a intenzivní ponor do prostoru, vyvolávající touhu proniknout k novým souvislostem. Takový přístup umožňuje číst komiks s lupou, zkoumat jej jako mapu nebo pozorovat perspektivou monumentálních celostránkových ilustrací, jež

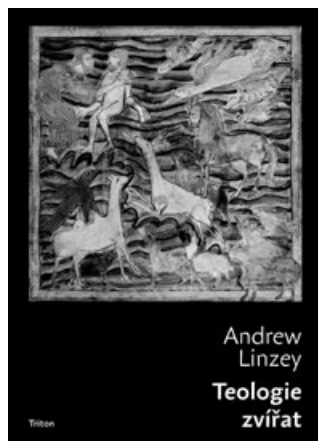

Naděje i pro beránky

Zdeněk A. Eminger

Křesťanská teologie otevřená
mimolidskému světu

Andrew Linzey
Teologie zvířat
přeložili Jan M. Heller
a Jan Zámečník
Triton, Praha 2018

vyvolávají tendenci albeťm fyzicky manipulovat a všelijak jím pootáčet.

Pojetí vizuality, které dovoluje některé věci spatřit pouze při zaujetí určité perspektivy, koresponduje s nastavením hlavní hrdinky, jejíž pátrání provází vršící se otázky, informace, dezinformace, stopy pravé i falešné, náhody a synchronicity. Jediným vhodně zakomponovaným motivem se daří vyjádřit i velmi komplikované či abstraktní děje. Sytě modrý fix, jímž Andrea zanáší čerstvé poznatky do nástěnné mapy „svého“ případu, tak například v jednu chvíli zcela splyne s jejím lakem na nehty, jako by i její tělo zachvátila nebezpečná nákaza a celá věc jí nenávratně pronikla pod kůži. Absolutní propojení veřejného a soukromého, pracovních aktivit a osobního života, ještě umocňují bezešvé přechody mezi časovými a prostorovými rovinami. Namísto odlišností se zde pracuje se ztotožněním: v defilé na první pohled různých, ale přitom v mnoha znepokojivých detailech podobných situací se zrcadlí postavy a jejich repliky, jednání nebo výrazy očí, ale i události či vedlejší epizody vetknuté do linie hlavního příběhu. Rozevívá se tím unikátní časoprostor, v němž splývá minulost s přítomností i bizarními budoucími vizemi.

Svatá Barbora systematicky tematizuje, že sestoupit hlouběji nutně neznamená dozvědět se více, natož dostat se k podstatě. Hledání jednoznačné pravdy reprezentované otázkou *Jak to bylo?* se tak stále problematizuje a mění v možná ještě suggestivnější otázku *Co to bylo?*. Vzhledem k tomu, jak sebevědomě autorská trojice na více než dvou stech stranách pracuje s komiksovou řečí, ovšem není závěrečný zvrát do hájemství nenáročného happy endu pouze zbytečnou zkratkou, ale rovnou portálem do jiné dimenze a drobným zklamáním. Přesto jde o komiks, z něhož se točí hlava a obstál by i v mezinárodní konkurenci.

přírodních, je komplexní studií o tom, zdali má křesťan absolutní moc nad Bohem mu svěřeným světem a zdali může vše, a tedy i vše živé, využívat pro svou osobní potřebu.

Linzeyův ikonický soubor studií není jen nějakou intelektuální slovní hrou. Rozhodně se nejedná o nezávazné povídání o tom, kterak mít rád svého domácího mazlíčka a třídit odpad. Oxfordský teolog jde na hlubinu Ježíšovy vykupitelské zvěsti a hlavně toho, co by měl křesťan, jenž na sebe ve křtu vzal novou realitu bytí, poznat o sobě samém.

Názvy jednotlivých kapitol jsou nejlepším pozváním ke kontextuálnímu přemýšlení o teologii zvířat: „Úcta, odpovědnost a práva“, „Morální prvenství slabých“, „Lidé jako služební druh“, „Teologie osvobození pro zvířata“, „Práva zvířat a parazitická příroda“, „Pokusy na zvířatech jako bezbožné obětování“, „Lov jako anti-evangelium predace“, „Vegetariánství jako biblický ideál“ a „Genetické inženýrství jako ztročování zvířat“. Profesor Linzey, jehož fotografii bych vám doporučil si vyhledat, je skutečný teolog-polyhistor, který do svých reflexí přibírá aktuální poznatky přírodních věd, lékařství, ekonomie, práva a filozofie. Tak jako jeho oborový kolega Peter Singer (*Osvobození zvířat*, Prah, 2001) nebo náš Přemysl Pitter je ve formulaci svých tezí jasný a přímý. Neschová se za křesťanská dogmata a spisy starověkých teologů. Jeho myšlení je originální a převratné, a přesto člověku, jenž si uvědomuje svou odpovědnost vůči mimolidskému světu, intuitivně blízké.

Linzey nevytváří utopii dokonalého světa, kde by panovala biotická rovnost, všichni by byli vegany a nikdo by nikoho nevyužíval ani nikomu neubližoval. Nabízí rozličná východiska, své vize opírá o biblický text a moderní, odvážnou interpretaci smyslu Božího stvoření. Nemusíte se vším souhlasit, ba možná budete proti leč čemu protestovat. Jenže vaše svědomí a srdce vám nedovolí, abyste se po přečtení *Teologie zvířat* dívali na okolní svět stejnými očima. Linzeyův titul je jako jeho další texty a veřejná vystoupení čtenářsky atraktivní a místy až uhrančivý. Kniha nepotřebuje obrazovou přílohu a není

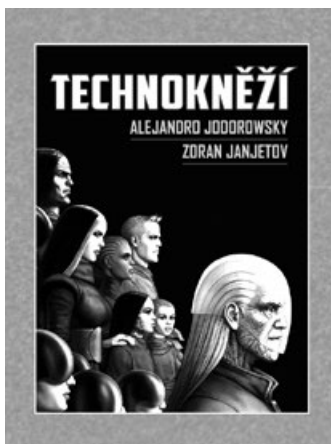
ani třeba, aby čtenář oplýval bujnou fantazií. Stačí se podívat na své vlastní zacházení s přírodním světem a na to, co pro mne znamená zvíře a jak rozumím jeho existenci a právu na život. Věst s Linzeyem a členy jeho oxfordského centra poučenou polemiku je důležité. Pokud se nebudete zaklínat církevním učením a nemávnete *a priori* nad zvířaty a přírodou rukou, patrně vám nezbyde než si z přečteného vzít i osobní poučení. Staré teologické pravidlo, že poznání pravda zavazuje, platí i tady.

Cesta Technomojžíše do země zaslíbené

Václav Maxmilián

Píše a kreslí psychomagik
Jodorowsky

Alejandro Jodorowsky —
Zoran Janjetov
Technokněží
přeložil Richard Podaný
Crew, Praha 2017

Ocitáme se ve vesmírném korábu ve tvaru dvou spojených prstenů. Jeho

kapitánem je nejvyšší technokněz Albíno, který se právě dává do psaní paměti. A to na samém počátku svého příběhu, u své matky.

Můj příběh začal tehdy, když Ulridž Rudý zaútočil na posvátný asteroid, kde se ukrývala Panefa, má budoucí matka, mladá panna legendární krásy určená osudem k tomu, aby se stala orákulem imperiálního domu.

Piráti zaútočili a zdevastovali celou planetu. Panefu znásilnili tři jejich velitelé, a ona tak později porodila tři děti tří různých ras.

Komiks je spojením tří příběhů. V prvním plánu sledujeme Albína, jenž na palubě lodi, jejíž posádku tvoří půl milionu jeho žáků, diktuje své paměti. Jeho loď má namířeno k zaslíbené zemi, pryč od technokratického světa, který, jak se zdá, si podmanil vše. V pamětech potom sledujeme další dva příběhy. Prvním je Albínův vzestup do řádu technokněží a odhalení celé technokracie známého světa. Ve druhém sledujeme příběh jeho rodiny, matky Panefy a dvou sourozenců. Díky vzpomínkovému formátu máme jistotu, že mladý Albíno své nesnáze přežije, aby se mohl stát vypravěčem. Ovšem v rovině, která je vyprávěcí a v níž Albíno putuje, jsou rovněž momenty, kdy je mu usilováno o život, a tak zároveň stále hrozí, že příběh zůstane nedopovězen.

Příběh je na první pohled variací na osud Mojžíše a vyvedení Židů z Egypta. I čtenář neznalý biblického příběhu pozná alespoň základní podobnosti a odkazy, jako je například Albínovo rozestoupení nekonečné zdi jako Mojžíšovo rozestoupení Rudého moře. Biblická inspirace je jednoduše čitelná, jelikož je několikrát užito přímého slovního odkazu k Mojžíšovi, zde označovanému jako Paleomojžíš. Podobný způsob označování naší kultury v žánru sci-fi je použit například v Zamjatinově románu *My*. V obou dílech se představuje nová kultura, která však nemůže být zobrazena bez ohledu na kulturu současnou a musí k ní nutně neustále odkazovat.

A tím se dostáváme k tomu nejpodstatnějšímu — jakou verzi světa

nám *Technokněží* představují. Jedná se o svět, v němž je vše biologické marginalizováno a mizí a v němž jsou za nejdůležitější považovány technické vymoženosti. Jodorowsky hovoří přímo k naší současnosti (původní komiks vycházel v letech 1998—2006). Technokracie zde představuje zhoubu a vede k neotřesitelné a nekontrolovatelné moci, k zahlcení světa a zahlcení vesmíru, k pokusu ovládnout přírodu a potlačit ji.

Sledujeme technologický epos, v němž se jeden mladý idealista snaží vyvést ty moudré a osvícené do zaslíbené země. Technologie je silná a mocná a ovládá polovinu galaxie. Proti tomu však sledujeme příběh připomínající dobrodružné romány. Panefa od porodu trojčet prahne po pomstě a přísahá, že násilníky vykastruje. Celý její příběh směřuje k tomuto cíli. Spolu s dalšími cestují z planety na planetu, a i když se může zdát, že celá galaxie je uchválena technologickou mocí, jejich cesty vedou barbarským světem. Naráží na piráty, amazonky, náboženské kultury a podivné pouštní národy.

Kresba i barvy působí ploše, až strojově chladně, jako by záměrně navozovaly atmosféru přetechnizovaného světa, z něhož se Albíno snaží uniknout. Kresba je detailní a syrová, ovšem právě počítačový coloring Freda Beltrana působí nepřírodně, a kazí tak celé dílo. Výborná je práce s panelovými přechody i struktura panelových rámců. Časté půlstránkové panely pak dávají vyniknout obrovské rozloze zachycených objektů a míst.

Technokněží Alexandra Jodorowského a Zorana Janjetova jsou patnáctým svazkem řady Mistrovská díla evropského komiksu, kterou od roku 2010 vydává nakladatelství Crew. Snahou nakladatele je přivést v této řadě na českých trh překlady zásadních komiksových knih z Evropy. Díky této edici tak mohli čeští komiksové fanoušci číst díla jako *Incal*, *Blacksad* či *Věčnou válku*. Kritiku si zaslouží pouze nepoměr, v jakém jsou jednotlivé komiksové kultury zastoupeny. Dosud totiž převažují hlavně díla francouzská. *Technokněží* jsou zároveň pátým Jodorowského dílem vydaným v této edici a zároveň

R

Recenze

třetím ze světa *Incalu*. Dalšími jsou právě *Incal* a *Kasta metabaronů*.

Pro dobré porozumění není nutné znát předchozí příběhy univerza. Do světa, který Jodorowsky stvořil, se dá vejít bez předchozích signalizací. Vše je vysvětleno, a čtenáři tak nebude připadat, že se v pozadí za dobrodružstvím Albína a jeho rodiny skrývá ještě další linka určená jen čtenářům předchozích knih. Příběhy na sebe přímo nenavazují, propojuje je jen univerzum a jeho hierarchie.

Svět Alejandra Jodorowského se pomalu doplňuje. V edici Mistrovská díla evropského komiksu vyšlo pět svazků jeho komiksů, v nakladatelství Argo vycházejí další. Je to báječná zpráva pro milovníky komiksu, protože svět, který Jodorowského díla vytvářejí, je plný variabilit a neustále nabízí nové vstupy. Svět *Incalu* se tak rovněž doplňuje a v letošním roce se rozroste ještě o poslední svazek série *Po Incalu*.

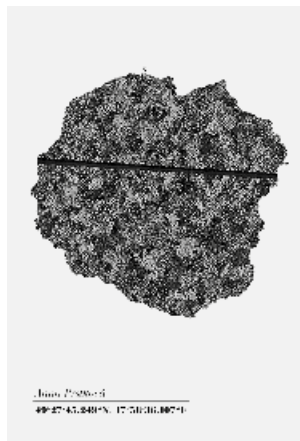
Vibrace makrostruktur

Petra Kožušníková

Básnický debut a hned trefa do černého

Mezi letošní knihy nominované na cenu Magnesia Litera za objev roku se prokousal také útlý svazek básní Anny Prstkové (nar. 1994). Zvědavost vzbudí již nezvyklý název, který obsahuje GPS souřadnice směřující kamsi poblíž autorčina bydliště (a ono je to rodiště čili Rožnov pod Radhoštěm). Svět v knize sledujeme jako pod lupou či mikroskopem nebo naopak z odstupů jako ze satelitního snímače. Makrostruktury i mikrostruktury světa mají shodnou

Anna Prstková
49°27'45.249"N,
17°58'36.107"E
Jan Těsnohlídek — JT's
nakladatelství, Praha 2017

vlastnost a to, že nikdy nevidíte celek: buď je rozmlžený, s nejistými obrysy, nebo se naopak vyloupne pouze odstřižená část — tu hlava, bradavka či nehet. Svět je to mihotavý, vibrující a vydatně kropený deštěm i světlem. Z neotřelého autorského rukopisu však ještě sem tam přece jen vykukne mladická unáhlenost.

Svět v básních Anny Prstkové stojí kousek od nebytí. Často ho nad propastí nicoty drží jediný verš. Pevné kontury se vytrácejí, vše je sledováno z přílišné vzdálenosti nebo z přílišné blízkosti. V minimalistickém konceptu básní je pečlivě váženo každé slovo. Kompozičně je velice zdařile „vypíchnuto“ jádro — často jednoslovné, které vystupuje v textu, aby narušilo harmonické plynutí slov.

Podstatou básní Anny Prstkové je jakási škála ruchů a vzruchů, jako by jim chyběla uchopitelná předmětnost. Hned v úvodní básni zní verš „jen žádné zbytečné informace“ — a s konkréty autorka velice šetří po celý čas sbírky. O to více se to zde chvěje mikropohyby, otočkami, perlením minerálky, rytmickými vzruchy, vlněním, duněním, deštěm, světlem, vibracemi. Tyto vzruchy, světelné efekty a brnění tvoří podstavu textů („lítost nad hmotou / tolik existence k zadávení“), z níž se občas vyloupne cosi hmotného téměř jako anomálie:

„paní inženýrko, ostříhal jsem si nehty a v novinách jich zůstalo jen šest“. Vytrácejí se pevné kontury, které nahrazuje haptika chybějícího či fragmentárního těla. Viditelné jsou jen jednotliviny ztrácející a opět scelující své obrysy — neustále však hrozící zánikem. Metafyzika tu má navrch.

Soudržnost básní je velice křehká. Zajišťuje ji zvukomalebnost, až paronymie: „[...] prach z kalafuny na klíční kosti / klíčí melodie / že se zachvěly záclony.“ Autorka velice dobře pracuje se zvukovou podobou jazyka, bez zábran a s nepochybnou dávkou sebeironie vtahuje do hry internacionalismy: „Selfie: holubi — řada telegrafních sloupů — so cool.“

V čem lze snad spatřit slabinu sbírky, je autorčina poněkud manýristická záliba v místních názvech básní. Je to s nimi jako s tím zvláštním názvem sbírky. Důležitý je snad pro autorku a upoutá svou netextovou podobou, stejně jako dříve sbírky bez názvů, tím se ale jejich účinek a smysl vyčerpává.

49°27'45.249"N, 17°58'36.107"E představuje slibný debut. Jeho soudržnost naznačená názvem sbírky a místní orientací je však dodatečná a příliš umělá. Bez ní se sbírka rozpadá na jednotlivé texty, které ovšem zaujmou soustředěnou prací s jazykem. Autorka ví, co říká, ale zatím její slova pozbývají sjednocující téma, které by ji posunulo o třídu výše. ●

h

BRLN
RXDRF

Soutěž pro předplatitele revue *Host*:
V kterém roce vznikla v Berlíně
tzv. Česká vesnice v Rixdorfu?

Odpovědi zasílejte na e-mail
casopis@hostbrno.cz,
do předmětu napište
„soutěž“. Soutěž
končí 30. června.

Ze správných odpovědí
vylosujeme pět výherců,
kteří od nás dostanou
audioknihu z produkce
One Hot Book.

h

Na co se
můžete těšit
v zářijovém čísle?

7

Rozhovor
s italským prozaikem
Paolem Cognettim

Nové básně
Marie Iljašenko

ŠIK
ŠIK

Blok textů
o Karlu Šiktancovi

Druhý život
Ladislava Klímy

Pokračování
vzpomínek Markéty
Brouskové

ACH OVEJ —
BULI BULI BULI —
JSEM V PŮLI
PŘERAŽENÝ...

Šípáci, hlupáci a jejich notně rozkolísaná nová dobrodružství

MAZANEC —
MÁM V TORNĚ
MAZANEC,
ZACHRAŇTE
MĚ — —
MAZA...

JAKŽE MI
TO ŘEKL MIREK?
NEKUŘ, CVIČ —
A ZAKRÁTKO
BUDEŠ ZASE
CHLAPÍK!

Martin T. Pecina

PROTESTUJI!
TO JE
NEČESTNÉ
A NESPORTOVNÍ!

Když náhodný kolemjdoucí Mirek, který tak krásně běží a který v životě neřekl sprosté slovo, zachránil na sklonku roku 1938 Jarku před dvaceti ranami tenisovými míči, nikoho nenapadlo, že z tohoto neplánovaného setkání nakonec vznikne nejen přátelství na osmdesát let, ale i legendární chlapecký klub, přes tři stovky komiksových příběhů, gramodesky, tři romány, seriál, film, několik

divadelních představení a skečů, ale především bezkonkurenční tuzemský fenomén a nezměrný kult pro nespočet generací.

Aktuální novinka *Rychlé šípy a jejich úžasná nová dobrodružství*, vydaná péčí nakladatelství Akropolis, proto zdaleka není jen morální podporou několika přeživším gerontům, kteří — nemajíce nic lepšího na práci — ustrnuli v protektorátu, svítí si doma petrolejovou lampou a ukájejí se nad opálenými lýtky pětice správných hochů, bojujících proti bezpráví, padělání úřední listiny, nočním mūrám, kouření a nezdravému životnímu stylu vůbec. Naopak. To, že se na knize nových komiksů se starými známými postavami podílelo na pět desítek českých a slovenských kreslířů všemožného pohlaví i generačního ukotvení, dává tušit, že šípácké téma je universální, stále živé a inspirativní, byť už jsou dnešní adaptace povětšinou dosti odlišné od podoby onoho místy naivního seriálu s morálním ponaučením, který si Foglar v redakci *Mladého hlasatele* kdysi vysnil.

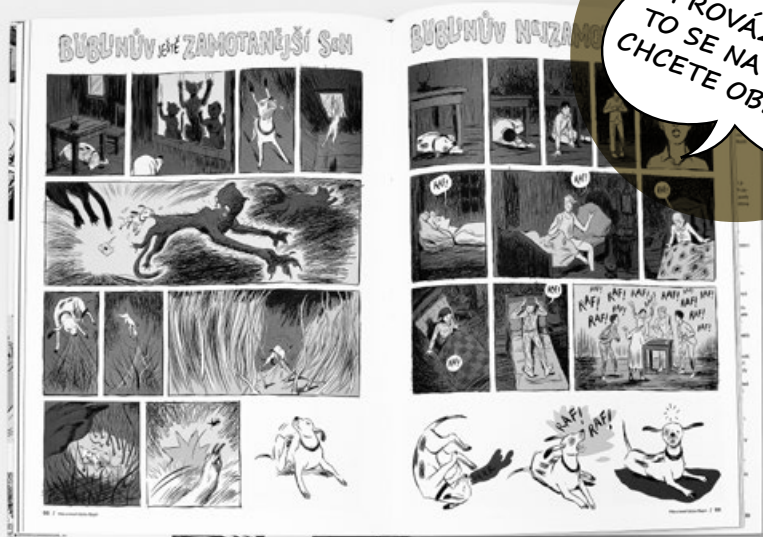
Ani já už nechodím bát se do sklepa, v posledních letech navíc dosti flákám bobříka ušlechtilosti i květin, o bobříkovi hladu nemluvě. Občas dokonce řeknu *hovno* nebo

i něco mnohem horšího. Ale třebaže mne dívky dávno neobdivují tak jako můj historický pravzor Mirka Dušina, ze starého souborného sešitového vydání v Pulsu čerpám pozitivní energii a humor i nadále — s vědomím, že je zcela legitimní Foglarův odkaz krom pietního oprašování také zneužívat, ironisovat, ba dokonce i neurvale znásilňovat. To, že novodobé Rychlé šípy bojují v mechwarriorech, používají čagan, chodítko a invalidní vozík, případně že vstupují do života Řehoři Samsovi, který se jednou ráno probudil z nepokojných snů, aby shledal, že se v posteli proměnil v jakýsi nestvůrný hmyz, mě nikterak nepohoršuje. Je to umělecká licence a zároveň nutnost, pokud se z legendy nemá stát neživotný muzejní exponát. Ve výsledku je pro mne podstatná vždy jen kvalita scénáře a ilustrací; na zbytku nezáleží.

**V Čechii jsou saláti —
sázím se, že vyhraje Rapid!**

A řekněme si na rovinu, že většina oslovených autorů neumí moc psát ani kreslit. Mimozní počín Vojtěcha Hanuše a Karla Zemana, Kačeří příběhy Ladislava Csurmy, naivní omalovánky Ester Kuchynkové či Marcela Dokoupila, ulepená koláž

JÉÉ — TO JE PROVÁZKŮ!!
TO SE NA NICH
CHCETE OBĚSIT?

Vladimíra Tučapského anebo dívčí památníček Zuzany Čupové jsou smutnými příklady slepých cest a místy i neumětelství, které je v rozporu s moderním chápáním komiksu coby svébytného, sebevědomého a respektabilního média pro umělecké vyjádření. Leckterý z knižně přetištěných výtvorů neobstojí ani ve srovnání s lidovou tvořivostí na jedno použití — tisíckrát milejší je mi *pabllo určicenej* z ironické předělávky příběhu *Rychlé šípy svědky neštěstí*, která po léta koluje na síti, nežli nešťastné a líné kreace plantážníků bez talentu nebo smyslu pro humor.

Kdybychom měli úroveň současného českého komiksu posuzovat jen podle uvedených ukázek, uděláme si zřejmě pravdivý, ale zároveň dosti nelichotivý a nepěkně upatlaný obrázek o zdejší scéně. Ještě horší mi však připadá, když příběhy postrádají rytmus a gradaci, jak je známe z původních komiksů, zejména těch z vrcholného období druhé poloviny čtyřicátých let, kdy Fischer s Foglarem dosáhli kongeniálního mistrovství. Jak je možné, že víc než sedmdesát let poté, co Bratrstvo předvedlo svou vybroušenou choreografii na kolečkových bruslích, Rychlonožka daroval tatínkovi bouřku a Metráček prolomil led na zamrzlé louži, neumějí naši takyvýtvarníci vystavět a nakreslit smysluplný nebo vtipný nebo kousavý příběh na jednu či dvě stránky? Čím si vysvětlit, že jsou v knize zastoupeny práce lidí, kteří očividně znají foglarovské příběhy jen povrchně, a tak nejsou schopni na pozadí kánonu najít nový a moderní klíč k uchopení a využití tak krásně a jednoznačně

definovaných postav? Mor, neštovice a zápal slepého střeva na vás!

Řežte si mne, mučte si mne chlebovou polívkou, přece jsem nejšťastnějším chlapcem — vždyť jsem viděl Gruse a Šlajcha!

Naštěstí ne všechno na světě je trudné jako slzavý večer strávený nad talířem vystydlé panádkové polívky. Františka Loubat prokazatelně kreslit umí, poučeně i současně. Ticho 762 zvládne místy vykouzlit skoro až filmové scenerie, Vladimír Strejček dovede přitlačit na tužku, a docílit tak expresivního výrazu, a ani Miroslav Schönberg nebo Martin Šútovec se ve světě nejspíš neztratí. Přesto jejich komiksům, snad s výjimkou posledně jmenovaného, něco chybí — především soustředěnější scénář a podstatně lepší texty, většinou také silná, nosná pointa. I kvůli tomu nad nimi tolik ční těch několik málo jedinečných příběhů, v nichž se propojilo autentické komiksové myšlení s vtipem a výrazným kresebným rukopisem.

Rozkošná je celá série čtyř příběhů od Václava Šlajcha, tematisující psychedelické Bublinovy sny, založená na triviálním nápadu a jeho bizarních a překvapivých variacích. Velmi silný existenciální podtext má příběh o Metelkově rodině, pocházející z pera Jiřího Gruse, rozehraný na mnoha různých vrstvách a osách od praní svetrů a prúvanu v bytě přes nezvyklou perspektivu souboje s Podkováký, snímanou z pohledu zaběhlé kočky, až po finální moment, kdy mladý Metelka, zaskočen

nenadálou pubertou, nedokáže přestat myslet na odhalené Podkovino ňadro. Znameníť kus!

Ano, nové Rychlé šípy se (konečně) poprvé nevyhýbají něžnému pohlaví ani jemné erotice, alespoň tedy v decentních náznacích. Jen díky tomu se z Vlasty může stát *femme fatale* hned pro několik aktérů původních komiksů. A právě k Vlastě se víže i scenáristicky zřejmě nejvybroušenější miniatura Pavla Čecha, jež sice nevyčníká oslnivou výtvarnou stránkou, ale ukazuje alternativní verzi již zmíněného historicky nejstaršího příběhu, publikovaného nejprve pod názvem *Černí jezdci rádi*. V Čechově pojetí se Mírek zaceká s Vlastou, propásne ztrestání Jarky tenisovými míči, a mimoděk tím zabrání vzniku Rychlých šípů i celého klubáckého universa...

Lidi, já tak krásně kreslím, že bych mohl malovat pro Akropolis!

Pokud chtěla *Úžasná nová dobrodružství* najít odpověď na otázku, zda máme dostatek silných komiksových osobností, tak se jí to podařilo. Nemáme. Ale možná že při jiném výběru autorů nebo při podstatně přísnějším editorském zásahu Tomáše Prokúpků by výsledný tvar byl ostřejší a libější. Takto ale knížka příliš často prokazuje svou nevyrovnanost a jistou bezradnost. Zastávám nepopulární názor, že vždycky když si některá příšera záhrobní umane, že má talent, má ji včas zarazit odpovědný redaktor či editor: *Tomu říkáš obrázek, ty plantážníku? Příště přines něco lepšího!*

Grafická úprava knížky od Jana Šillera je dobrá, citlivá, dokonce i těm některým nablbějším komiksům dává zdání jisté důstojnosti. Pro sběratele všeho šipáckého je kniha asi nutností, pro vlašné fanoušky spíše kuriositou. Dejte někdo více prostoru Jiřímu Grusovi — tomu se na větší ploše může podařit definitivně přesadit Rychlé šípy do nového tisíciletí.

Autor (nar. 1982) je biblioman — chorobně zrůdný bibliofil, který se neštítí ani zločinu, aby se zmocnil žádané, vzácné knihy.

NEUMREM
NA SANÍCH,
UMREME
A HNOJI!

b

Nejstarší bratr

Jednoho dne zmizel
zůstal po něm nedopitý večer
a vyšoupaný koberec

Zatímco jsme jedli výčitky
soustružil odpovědi
v desce vymazané hlavy
tajemná pravidla kroků
a utahovaného pásku

Zadní dveře jsme nechávali otevřené
ale jeho smích
sladký a tvrdý jako hnědý cukr
už se dávno rozpustil
v tom nedopitém večeru

Sestra

Jsi moje sestra krajina mizící ve střevech
Rychle se podívej z okna listují v tobě dutiny po očích
Dávali ti krém bezpráví na tvoje bolavá záda
ale kalendář na zdi udušen omítkou svědčit nebude

Básníci nesnášejí kapitoly
takhle to ale není

Zahrada je přibitá k domu
ani jedna se nehne z místa

Stoupla sis pod strom
a tvůj stín se stal součástí
něčeho většího

Navigace

Nahmatám jen to co přesahuje
přesto eviduji i ty měkké a teplé
pokusy vyrůst v dešti
bez informací

Má slova jsou přiskřípnutá nocí
vjel jsi do nich a teď se ptáš
Jak se dostat na druhou stranu světa
když tvé věty jsou jen slepé ulice

Kyčle

Měsíce mi praskají v nohách
zimou z nevyšlapaných schodišť
Každou další studenou vlnou
se přiblíží plastový zpěv
Klouby prorostlé loděmi odplouvají pryč
dívám se na písek který po sobě nechají

Vracím se občas do obličejů plného větru
Ticho nepotřebuje chůzi

Be my love

Oblečení rozložené po skříních
v neproniknutelných vztazích
Svetr korpulentně přihlížející
mileneckému páru ponožek
měřících jedna druhou
Trička bez odmlouvání
opouštějí nažehlená hesla
be my love

Oknem vtrhl tenký pruh zvířené nehybnosti
klesá na vše co je tak tiše a nedokončeně
odloženo

Předměstí mlčí

Jít stínem ulice
ve které postávají výhledy oken
oschlých absencí života
Každý krok volá po zahradě
rozkývané pozváním ke stolu
Ten pohyb
byl jenom vítr
který otevřel branky
jeho ruka zacloumala jistotou
Jediná ruka která tu se mnou trčí
Jediná ruka která se dotýká
mě a mraků
najednou

O střetu mezi
patriotismem a kosmopolitismem
v dnešní Americe

Světoběžnice z oregonské pouště

Diane Simmonsová

Proč je dnes Amerika tak rozpolcená? Spisovatelka Diane Simmonsová popisuje bezprostřední okamžiky po zvolení Donalda Trumpa prezidentem i to, jak vypadá skutečný život v odlehlých částech vnitrozemí. Na základě své zkušenosti s pro- i protitumpovskými tábory se pokouší odpovědět na otázku, kde hledat příčiny oné rozpolcenosti, o níž se tvrdí, že je vůbec největší od dob občanské války.

„Pocházím ze Západu.“

Tuto větu opakuji už několik desítek let. Začala jsem s tím na Manhattanu, pokračovala v Brooklynu a teď ji používám i v New Jersey, které se stalo mým domovem.

Když jsem poprvé přišla do New Jersey, uvědomila jsem si, že svým západním původem budím pozornost. Lidé věděli, že jsem odjinud, a proto se mě často vyptávali: „Kam jsi chodila do školy?“ Za týden se mě zeptali vícekrát než za celou tu dobu, co jsem odešla ze Západu.

Bylo jasné, že se mě snaží někam zařadit, ale příliš se jim to nedařilo. Sice jsem pocházela odjinud, ale patrně jsem měla i něco z důvěryhodnosti a kultivovanosti člověka z Východního pobřeží. Možná si říkali, že jsem studovala na Newyorské nebo Kolumbijské univerzitě.

Správnou odpovědí však byla Oregonská univerzita. Ve tvářích lidí to většinou zanechalo prázdný výraz. Ačkoli se snažili být očividně nezaujatí, obvykle jen utrousili cosi jako: „Slyšel jsem, že dobrá je *Washingtonská* univerzita.“

Nedalo příliš práce, abych pochopila, že lidé ze Západu jsou pro Newyorčany méně chytří. Patrně jsou na tom lépe než Jižané, ale co se týče inteligence nebo informovanosti, a vůbec jisté schopnosti držet krok s dobou, obyvatelům Východního pobřeží se nemohou vyrovnat.

Abych byla upřímná, nijak jsem z toho Newyorčany nevinila. Koneckonců sama jsem přišla do New Yorku, abych se stala součástí intelektuálního dění v intelektuální metropoli světa, čímž sama přiznávám, že nám v tomto smyslu na Západě něco chybí.

I když jsem však poznala, že mě ostatní budou vnímat stereotypně, nikdy jsem se jim nevyhýbala. „Pocházím ze Západu,“ říkala jsem směle dál, a když s uznáním prohodili cosi o Los Angeles nebo Seattlu, kde jsem několik let žila a pracovala, takže jsem jej za svůj domov mohla klidně vydávat, vždy jsem jen zopakovala: „Ne, trochu víc stranou, z pouště východního Oregonu, kde to máme hodinu cesty do nejbližšího města.“

Nemusela jsem tolik rozvádět, odkud doopravdy pocházím, ale dělala jsem to. To místo mám prostě v krvi, tvoří součást mé identity. Do jisté míry jsem na něj i hrdá, stejně jako jsem hrdá na svého dědečka, který do této oblasti přišel jako jeden z prvních, nebo na svou nekompromisní babičku, která se zarputile starala o domov během Velké hospodářské krize.

Ano, to místo stále leží v mém srdci — ta zlatohnědá úpatí hor připomínající dřímající lvy, bílé dečky zasněžených vršků tyčících se nad naším údolím, jejich bělostná záře při východu a západu slunce. Vzpomínám na bronzově opálené tváře mužů, kteří tráví dny pod širou nebeskou plání, na jejich jedinečný smysl pro zodpovědnost i nadhled, na jejich empatii, zvláště ve vztahu k dětem.

Nějaký ten čas už žiji na Východě. Získala jsem doktorát a vydávám knihy. Stala se ze mě newyorská intelektuálka. Alespoň se to o mně píše.

Ať je tomu, jak chce, už na tom nesejde; za tu dobu jsem se stala součástí místní komunity a svůj původ už nikomu vysvětlovat nemusím.

Diane Simmonsová je americká spisovatelka původem z východního Oregonu. Doposud vydala sedm knih, mezi nimi například sbírku povídek *Little America* (Malá Amerika, 2011), román *Dreams Like Thunder* (Sny jak hrom, 1992) nebo monografii *The Narcissism of Empire* (Narcismus Impéria, 2007). Děj její nejnovější knihy *The Courtship of Eva Eldridge* (Námluvy slečny Eldridgeové, 2016) je zasazen do padesátých let dvacátého století a pojednává o měnící se roli ženy na americkém Severozápadě. Žánrově spadají její díla do oblasti historické fikce a literárního žurnalismu, kde navazují na tradici E. L. Doctorowa nebo Joan Didionové. Kromě své spisovatelské činnosti působí také jako odborná asistentka na newyorské City University, kde se věnuje dějinám anglické literatury. V současnosti vyučuje jako hostující profesorka Fulbrightovy nadace na Univerzitě Pardubice.

Ale minulý rok se vše změnilo. Jako bych znovu začala vyčnívat, tentokrát coby východní „elitářka“ původem ze státu, kde Donald Trump získal sedmdesát dva procent hlasů.

Oproti tomu New Jersey, můj nynější domov, je město plné odborníků, spisovatelů, umělců a divadelníků — povětšinou se sem uchylují z New York City, aby si našli domek s vlastní zahradou, kde je dostatek místa pro děti a kde se nemusí starat, kam zaparkují auto —, jež lze označit za vskutku progresivní. Osmdesát dva procent lidí zde volilo Hillary Clintonovou.

Vzpomínám na ohromný šok, jaký ten den ráno Trumpovo zvolení vyvolalo. Na město jako by padla deka. Nástupiště bylo jako obvykle plné, lidé jako jindy vyráželi za prací do New York City, ale místo běžného šumu nás během čekání na příměstský spoj obestíralo podivné ticho. Nikomu nebylo dvakrát do řeči.

V následujících dnech, kdy se velká část z nás vzpamatovala z prvotního šoku, se v naší čtvrti konala různá setkání. Lidé se jednoduše scházeli u někoho doma v obyčejných pokojích, aby si pohovořili o tom, co se stalo. Bylo jich spousta; sedělo se, kde se dalo, i na podlaze. Nikdy jsem nic takového nezažila: lidé si prostě potřebovali popovídat o společném zármutku. Zdálo se, jako by nemohli vydržet se svými myšlenkami o samotě.

A tak jsme chodili po pokojích a různě se bavili. Někteří říkali, že jsou vyděšeni a znechuceni. Jiní dávali najevo zlost, nebo dokonce nenávisť.

Když přišla řada na mě, řekla jsem: „No, víte, já pocházím ze Západu. Z hornaté oblasti. Tak trochu to celé chápu.“

Všichni na mě vrhli nechápavý pohled. Jenom jedna žena, která se mi předtím představila jako psycho-terapeutka, se pousmála a souhlasně pokývala hlavou.

„Život tam u nás za moc nestojí,“ pokračovala jsem.

Lidé zírali dál.

Během dvou minut, které byly každému přiděleny, jsem se to snažila vysvětlit: tamější způsob života, který jsem jako dítě ještě zažila, je nenávratně pryč. Farmáři nemohou konkurovat obrovským zemědělským koncernům. Maloměsta přišla o své školy, kostely a těch několik málo obchůdků, bez nichž se však neobejdete. Lidé začali postupně odcházet. Komunity, které ještě před několika desetiletími prosperovaly, se dnes prakticky proměnily v opuštěná města.

Co byste dělali, zeptala jsem se, kdyby vás potkalo to samé, kdybyste ztratili půdu pod nohama, kdyby vás takto připravili o domov? Jak se zachovat? Sama nevím a oni jakbysmet.

Někdo zamručel, že to přece není žádná omluva.

Psycho-terapeutka se na mě s porozuměním usmála.

Potom přišel na řadu další mluvčí. Vyjádřil myslím něco v tom smyslu, že úzkoprsost a zášť nejsou řešením.

Podobně jsem vystoupila i na dalším shromáždění, výsledek byl však stejný. Uchýlila jsem se tedy k Facebooku, doufajíc, že najdu nějaké pochopení, alespoň mezi těmi, s nimiž jsem vyrůstala.

Napsala jsem, že můj otec byl velmi inteligentní muž. Pracoval jako elitní pilot u vojenského letectva. Mohl

si zajistit slušné a bezpečné živobytí jako řadový pilot komerční aerolinky, ale namísto toho se vrátil k nejistému životu na malé farmě. Toto jeho rozhodnutí mě vždycky mátl. Proč si nechtěl obléci tu skvělou uniformu, létat všude po světě a vydělávat daleko víc peněz, než si kdy mohl vydělat pěstováním obilí a sušením sena?

Kdysi dávno, ještě na střední škole, jsem poznala jeho smýšlení. Tehdy jsem uvažovala, že se vydám cestou kariéru diplomaty. Když jsem se o tom zmínila otci, odpověděl mi: „No proč ne, pokud ti nevádí být zaměstnancem.“

Tenkrát jsem si myslela, že je to pouze jeho postoj. Nyní si uvědomuji, že tím nevyjadřoval jen svůj názor, ale názor celé jedné společenské vrstvy. Michele Lamontová, autorka knihy *The Dignity of Working Men* (Důstojnost dělnického člověka), vcelku výstižně dodává, že jde zejména o nezávislost, o možnost být sám sobě vlastním pánem a nemuset poslouchat příkazy ostatních.

Navíc začínáme přicházet na to, že dělnická třída nemusí nutně chovat zášť vůči bohatým, jak se často stereotypně vykládá. Naopak k nim spíše vzhlíží jako ke vzoru, k symbolu úspěchu, na nějž mohou také dosáhnout. „Když je někdo schopný a tvrdě pracuje, pak nemám sebemenších námitek, že je také bohatý,“ cituje Lamontová jistého dělníka. Můj otec by mluvil stejně. I on toužil vybudovat velké hospodářství a obdivoval ty, jimž se to povedlo. Jemu samému bohužel nikdy, třebaže dřel jak mezek. Jednoduše mu to nebylo souzeno.

Pokud nemají dělníci někoho v lásce, pak to jsou odborníci jako manažeři, doktoři, právníci, učitelé a „intelektuálové“, kteří na ně častokrát shlížejí shora a neustále je o něčem poučují.

Podobně mohla na některé působit i Hillary Clintonová. Joan Williamsová o ní v často citovaném článku pro *Harvard Business Review* napsala, že

[...] symbolizuje aroganci a samolibost elitářských kruhů... Už jen to, jak se strefuje do Trumpa, že na úřad prezidenta není dostatečně kompetentní, nebo jak nálepkuje jeho voliče jako rasisty, sexisty, homofoby, xenofoby. Jen těžko si představit, že by zrovna ona měla pochopení pro obyčejného dělníka.

Ta slova jako bych už někdy slyšela. Vzpomínám si, jak jsme s otcem mívali velmi živé diskuse, jak jsme se přeli, někdy až hádali o politice, o kultuře, zkrátka o všem, co se zrovna dělo. Oba jsme vždy rádi mluvili a chtěli být slyšet. S odstupem času však poznávám, že v těch rozepřích, které tak symbolizují dnešní Ameriku, jsme jen nevědomě hráli své role. On jako prostý, manuálně pracující muž, já jako vzdělaná chytrá horákyně, která mu chtěla vše vysvětlit. „To nejcennější, co na světě mám, jsem ztratil na Oregonské univerzitě,“ řekl po jednom z našich rozhovorů. Na ta slova nemohu zapomenout.

Je tu však ještě jedna věc: nezáleží jen na tom, jak si vyděláváte na živobytí a jak získáváte informace; jde také o to, jak si užíváte života.

David Goodhart, britský novinář a esejista, se ve své nejnovější knize zamýšlí nad současnou rozpolceností společnosti, která se týká nejen Velké Británie. Příčiny

spatřuje v tom, co lze zjednodušeně označit za střet mezi patriotismem a kosmopolitismem.

První skupinu tvoří lidé, kteří žijí na určitém místě a mezi lidmi, které odjakživa znají. Jsou méně vzděláni a společensky konzervativnější a pocházejí obvykle z maloměsta nebo z vesnice. Tu druhou pak kosmopolitnější lidé z velkoměst, obvykle s vysokoškolským vzděláním a bez jakýchkoli závazků, které by je nutily zůstat na jednom místě. Nabízí se jim spousta možností, jimiž se také rádi nechávají vést.

Společenské hodnoty těchto dvou skupin nemohou být více odlišné. Ti, kdo patří „někam“, si zvolili Brexit, mají důvěru v komunitu, širší rodinu a milovaná místa. Jakákoli změna všechno toto ohrožuje. Proto si dělají starosti o lidi, kteří jsou jiní a kteří by mohli změnit podstatu jejich komunit a životů.

Naopak ti, kdo jsou doma všude, věří ve vzdělání, zajímavou práci a také v peníze. Je to evidentně rozdílný druh víry. Změna představuje pro tyto lidi osvěžující vzduch, který jim umožňuje dýchat. Nenávist vůči cizincům odsuzují; o to, kdo bydlí v jejich sousedství, se vesměs nestarají. Mají jasno v tom, že takové názory jsou nevychované a obvykle zavání rasismem.

Samozřejmě jsem tyto nálady již nějaký čas vnímala a nebyly pro mě žádným novým zjištěním. Nicméně když jsem četla Goodhartovu studii, vybavila se mi vzpomínka na pohřeb mého otce. (Zemřel deset let poté, co jsem odešla do New Yorku.) Kostel, který obvykle navštěvovalo pět nebo šest postarších žen, byl zcela zaplněný. Seděla jsem v lavici v přední řadě, kde bylo vyhrazené místo pro smuteční hosty. Zvedla jsem hlavu a pozorovala ostatní, jak pochodují okolo rakve a loučí se se zesnulým. Bylo jich mnoho, spoustu jsem jich ani neznala. Museli dorazit z celého kraje.

Po smutečním obřadu na hřbitově se v Grange Hall uspořádala hostina, na kterou místní dámy přinesly různé pokrmy. Smutek vystřídala nostalgie; v uvolněné, nenucené atmosféře každý s úsměvem na tváři vzpomínal na mého otce. I já vzpomínala. Na jeho bláznivé létání, když ještě vlastnil malé letadlo, na jeho mistrné vypravěčské umění, na jeho smysl pro humor. Později, když se již většina hostů rozešla, jsem od místních obdržela kondolenci. Nebyla na klasickém papíře, ale na papírovém prostírání podepsaném tužkou všemi těmi, kteří se na hostině nějak podíleli.

Ještě toho večera přišlo do našeho domu několik vzdálených příbuzných, většinou rančérů, kteří se stále drželi v sousedním údolí. I když jsem u nás nikdy nikoho neviděla pít, donesli s sebou láhev whisky — přece jen to byli rančeři, a ne farmáři. Seděli jsme a povídali si. Hovor se mimo jiné stočil na jejich děti. Manžel jedné mé sestřenice řekl, že tu pro ně už nezbylo moc práce. Jeden z jeho synů dostal nabídku pracovat v Idahu, ale stále váhá, zda ji přijmout. „Je těžké tuto zemi opustit,“ dodal zahloubaně tónem, jako by pronášel obecně známý aforismus.

Mě tím ale nemyslel. Já už byla pryč. Před dlouhou dobou jsem opustila domov, který má babička pracně

udržela a do něhož se můj dědeček vrátil i přesto, že jinde jistě čekal bezpečnější a lukrativnější život.

O volbě, kterou jsem učinila já, se toho večera nikdo nezminil. Nikdo nezaznamenal, že alespoň pro mě nebylo těžké odejít.

Když se ohlížím zpátky, uvědomuji si, že po celý den pohřbu se mě nikdo nezeptal, co dělám a kdeže jsem celou tu dobu vlastně byla. Nikdo o tom nechtěl začínat, snad abych se necítila provinile. Pokud ve mně viděli necitelnou zrádkyni, která všechno opustila, aby šla za lepším, tak to neřekli. Byla jsem prostě jednou z nich. Zpátky doma. Alespoň pro tento den.

Má sestřenice i její manžel jsou nyní již mrtví. Stejně tak převážná část lidí, kteří přišli na pohřeb, i ony dámy, které podepsaly prostírání, jež jsem si uchovala společně s ostatními věcmi po otci.

Ti, kteří zůstali naživu, nepochybně hlasovali pro Trumpa. Mezi ně by patřil i můj otec. Jistě by odsuzoval jeho hulvátství, stejně jako skutečnost, že pochází z New York City, nakonec by však pro něj hlasoval. Nikoli z xenofobie nebo nenávisti — ostatně do těchto končin příliš mnoho nových lidí nezabloudí —, ale čistě jako protest vůči samolibým všeználkům, kteří nikdy nebyli schopni pochopit, co byl můj otec zač a na čem mu záleželo. A ne sejde na tom, že Trump byl tím posledním člověkem, který by se o mého otce nějak zajímal. Působil však dojmem člověka, který přichází zvenčí, který svou nepředvídatelností možná vzbuzuje trochu nejistoty, ale zároveň také jistý pocit spřízněnosti. Vedle elitářského étosu Hillary působil jako ten, kdo se přinejmenším alespoň zmíní o ztrátách, které lidé prožívají.

I když mám jisté pochopení, přesto jejich volbu nechci ani v nejmenším nijak omlouvat. I na zapadlých místech vzdálených od centra dění přece dokážou rozpoznat hanebnost. Měli se jednoduše zachovat jako slušní lidé. O tom netřeba polemizovat.

Nicméně: neměli bychom se právě my, kteří se považujeme za tak vzdělané a informované, pokusit vcítit se do pocitů ostatních a porozumět jim? Neměli bychom přinejmenším přemýšlet o životech lidí, kteří zůstali opustění, i když nic zlého nikdy neprovedli? Neměli bychom hledat politiky, kteří by v tomto ohledu dokázali s úctou a pochopením naslouchat?

I když jsou těmito „zaostalými“ spoluobčany běloši. I když nosí zbraně.

(Ano, můj táta vlastnil zbraň. Stála ve skříni na jednom konci ložnice. Používal ji k lovu vysoké zvěře a bažantů. Některé roky jsme přečkali zimu jen díky jejich masu. Nejbližší zástupce šerifa se navíc nacházel padesát mil daleko, kam se dalo dostat jedině po řece. Kdyby se vyskytly nějaké potíže, musel by si s nimi poradit sám.)

Po volbách jsem na svém Facebooku vyvěsila článek Joan Williamsově a dodala komentář: Děsím se výsledků voleb stejně jako kdokoli jiný, ale vím, že důvody pro zvolení Trumpa jsou daleko hlubší a komplikovanější, než jak se běžně uvádí. Lidé touží po různých věcech a váží si různých

hodnot. Ne každý chce jít studovat vysokou školu a stát se kvalifikovaným pracovníkem. Copak je to jediný způsob, jak žít důstojně?

Reakce byly o poznání méně umírněné než ty, kterých se mi dostalo předtím při oněch setkáních. Lidé, o nichž jsem nikdy neslyšela, dávali najevo nenávisť vůči mně a mému otci. Jak *se opovažuješ vymlouvat* na tyto nevdělané a rasistické nevychovence, kteří šíří nenávisť?

Za minulý rok se naše „bytová“ shromáždění početně rozrostla a výrazně nabyla na intenzitě. Spousta lidí zde každý den pracuje na odporu vůči Trumpovi. Píšeme dopisy, telefonujeme, podnikáme protestní pochody a posíláme peníze na jejich uspořádání i v ostatních státech. Během národního mistrovství golfistek jsme dokonce vpadli na Trumpovo golfové hřiště v New Jersey, kde jsme v propašovaných tričkách s nápisy: „Braňte se!“ a „Tohle není normální!“ protestovali.

Naše snažení se nyní upíná k listopadovým volbám do kongresu, kde chceme zabránit zvolení Trumpových lidí, kteří se ucházejí o mandát ve vedlejších okrsku. Jednoduše jim klademe otázky na tělo, nic víc, nic míň. Jeden z nich již v důsledku našich výzev rezignoval.

Navzdory svému protitrumpovskému zápalu se však stále nemohu jednoduše odstříhnout od lidí, které jsem tam u nás na Západě znala. Ještě před volbami jsem se pokusila navázat kontakt s Mandy, s níž jsem vyrůstala. Na střední škole jsme byly jako den a noc, já chytrá a ctižádostivá, ona prostoduchá a ztřeštěná. Patřila však mezi ty, které jsem měla nejraději. Jak se říká, byla to dobračka od kosti.

Mandy měla ráda jednoho kluka jménem Bill. Byla do něj doopravdy zamilovaná. Abych ji donutila žárlit, trochu jsem s ním flirtovala. A aby ji přinutil žárlit on, flirtoval zase na oplátku se mnou. Pro Mandy to však nebyla žádná hra. Přišla za mnou a povídá: Ty víš, že ho nechceš. Mohla bys ho nechat na pokoji?

Tak jsem také udělala. O pár let později se Mandy a Bill vzali a nedávno — jak jsem si přečetla na Facebooku — oslavili další výročí. Soudě podle příspěvků je Mandy do svého muže stále bláznivě zamilovaná.

Když se ohlídím zpět, říkám si, jak jsem tehdy byla pitomá. Také si myslím, že pokud by byl každý tak upřímný a dobrosrdečný jako Mandy, byl by náš svět lepší. A tak když se Trump zase jednou vysmíval invalidnímu reportérovi, napsala jsem jí: Přece nemůžeš dát hlas tak podlému člověku. Vždyť se chová jako naprostý hulvát. Opravdu chceš, aby se někdo takový stal prezidentem?

Mandy, jejíž vzdělání skončilo na střední škole, odepsala: „Promiň. My jsme ti zakomplexovaní ubožáci.“

Ta fráze očividně nepocházela z její hlavy. Patrně ji slyšela někde v televizi a nejspíš jen chtěla ukázat, že také zná slova cizího původu. Buď jak buď, neměla jsem sílu se s ní přít ani jí opravovat pravopis. Ostatně sama Hillary Clintonová se o Mandy, jejím milovaném muži a vůbec většině lidí z jejího okolí v podobném duchu vskutku vyjádřila. Třebaže vytrženo z kontextu, byla to urážka a ona to nechtěla nechat jen tak být.

Už nějaký čas sedí Donald Trump v Bílém domě a já bych doopravdy ráda věděla, co si tam u nás o jeho prezidentství myslí. Jsou stále součástí jeho voličské „základny“? Navzdory všem těm skandálům, jež vyplouvají na povrch?

A co chudinka Mandy? Říkám si, že jí znovu napíši a zeptám se, co si právě teď o prezidentovi myslí. Prožřela trochu? Opravdu ho ještě považuje za prezidenta, kterému leží na srdci osud obyčejných lidí?

Procházím-li si její příspěvky na Facebooku, zdá se, že se zajímá výhradně o svou rodinu a přátele. Její stránky jsou plné blahopřání a kondolencí. Občas napíše nějaké banální rčení o tom, jak je úžasné mít manžela, kterého milujete. A vnoučata, jež vám skotačí na klíně.

Mnozí „elitáři“ by řekli, že Mandy v životě nic nedokázala. Já ale pochopila, že jí to stačí, že taková je její představa „amerického snu“. I když se z malé osady přestěhovala do většího městečka, zůstala ve východním Oregonu, zůstala tam, kde jsou její kořeny, obklopena prostředím a lidmi, mezi nimiž se cítí doma.

Můj otec samozřejmě představuje druhou stranu mince. Život se posunul dál a uživit se malou farmou již není prakticky možné. I on se musel potýkat s myšlenkou opustit rodnou hroudu a jít za lepším, ale zůstal, i za cenu, že jsme se navzájem tolik odcizili. Nikdo — a nejméně já — nemá právo mu cokoli vyčítat.

Rozhodla jsem se tedy, že se Mandy na Trumpa ptát nebudu. Byla bych pro ni jen další světaznalou intelektuálkou, která si myslí, že je něco víc. Musíme si přiznat, že tudy cesta nevede.

A také si musíme uvědomit, že stejně jako v běžném životě, i v politice záleží na ohleduplném naslouchání, pokoře a empatii a že nemusí být vždy důležité jen to, *co* říkáme, ale také *jak* to říkáme. Pokud se nám nepodaří vést rovnocenný dialog, pokud se jistá část společnosti bude cítit uražena a ponížena, pak jen vytváříme prostor pro autoritářské „populisty“, kteří zhrzenosti odstrčených dokážou umně využít.

Jak bývá zvykem, jako protřelá světoběžnice jsem se stala matkou až v pozdějším věku a dost možná, že vnoučat už se nedočkám. Mandy si jich užívá a jsem za to ráda. Když si prohlížím její příspěvky, občas se zastavím nad momentkami, v nichž pózuje se svou dvanáctiletou vnučkou. Soudě podle grimas budou stejně potrhlé a určitě si spolu moc dobře rozumí.

Ne, na Trumpa se Mandy ptát nebudu ani ji nehodlám nikterak poučovat o důležitosti vzdělání a kritického myšlení. Akorát bych tím přilila oleje do ohně. Raději, naskytne-li se příležitost, jí pošlu pěkně dlouhou řádku smajlíků.

Z angličtiny přeložila Jana Špatenková. Medailonek autorky sestavil a překlad redigoval Michal Kleprlík.

Libor Stavjaník, ze sochařského ateliéru Evy V.

Konec světa

Marek Epstein

Původní povídka českého scenáristy

Ampolla. Puchýř. To slovo se mi točilo v hlavě při každém dalším kroku. Bodalo a pánilo. Miraz byla díra — jako všechny, které jsme ten den prošli. Aspoň mně tak připadaly. Úzká asfaltka lemovaná přerušovanou bílou čarou a šedivou hmotou zdí. Celé Španělsko se svojí zaprášenou slávou se mi scvrklo do nekonečné metrové zídky lemuující udýchané silničky. Mrholilo a pláštěnka se lepila z obou stran. Krokoměř na telefonu mi ukazoval dvacet pět kilometrů. Podělanejch dvacet pět kilometrů! Měl jsem za to, že po deseti dnech chůze si nohy zvyknou, opustí mysl a uvolní prostor úvahám, kvůli kterým tenhle bláznivec podnikám.

S opatrností neurochirurga jsem rozvázal nové garmonty za čtyři a půl tisíce. Chlap na lehátku vedle mě hlučně drtil mrkev mezi zuby. Pod postelí ležely rozšlapané komisky v ceně odpadu. Mužik vypadal spokojeně a zasněně. Byl jsem mu ukradený. Lidí na dně cestou potkal hodně. Nadechl jsem se a pokusil stáhnout ponožku nasáklou hnísem a krví. Jestli je účelem téhle cesty trpět, pak já si užívám neskonale. Vybral jsem z látky kousky utrhané kůže a našel odvahu podívat se na chodidlo. Vnější strana byla růžová a krvavá, na klenbách se pak svorně objevilo po dvou nových puchýřích. *Ampolla.*

Zatnul jsem zuby a nechal spínací špendlík, aby pronikl odumřelou tkání.

Znepokojovalo mě, že bolest naprosto potlačila pocit hladu. Od rána jsem měl jen jakýsi sendvič u pumpy a litr Coca-Coly. Musím se aspoň napít. Jenže to bych musel vstát. Chodidla při této představě bouřlivě zaprotestovala. Vydržím to. Za okny bylo slyšet déšť. Moje představy vyprahlé Galicie vzaly za své stejně rychle jako jistota, že nejdražší boty v obchodě mě ušetří. Jako by všechno přestávalo dávat smysl. Zítra dojdu jen na nejbližší autobusovou zastávku. Pak do Bilbao a domů. Chlápek na lehátku vedle začal chrápat. Dusivě a nakažlivě. Čert ví, odkud je. Venku bylo ještě světlo. Obdivoval jsem poutníky, co si dokázali po dnu trmácení hodinku zdřímnout a pak se do noci bavit s ostatními nebo jen s *hospitalierem*, který trpělivě naslouchal jejich exotickým starostem. Já jsem ale toužil přemýšlet. Místo toho moje mysl klesala pod sepranou deku dolů k hořícím ploskám. Tahal jsem ji zpět, vzhůru a pak za Pyreneje, na sever, domů, kde zemský ráj to napohled. Tam jsem nechal Zuzanu s Kamilkou, Pétu i šlapající podnik se slušným obratem...

Probudila mě zima. Byl jsem zachumlaný až po uši, ale nemohl jsem zastavit třas, který mi prostupoval celým

Marek Epstein (nar. 1975) je scenárista a spisovatel. Na Filmové fakultě Akademie múzických umění vystudoval obor scenáristika a dramaturgie. Je autorem více než dvaceti scénářů k televizním a filmovým dílům, spolupracoval s řadou předních českých režisérů (David Ondříček, Vladimír Michálek, Jiří Strach a jiní). Jako prozaik debutoval novelou *Ohybač křížů* (Labyrint, 2006). Na ni navázal povídkovým souborem *Ocucanej konec* (Listen, 2014). Povídky publikuje i v antologiích; přítomný text vyjde na podzim v nakladatelství Listen v souboru *Až se zamiluju*. Příležitostně se věnuje herectví, režii a práci pro rozhlas a divadlo či pedagogické činnosti. Žije v Praze.

tělem. Chvilku trvalo, než jsem si uvědomil, že nesnesitelné drkotání vychází z mých úst. Zuby mi nekontrolovaně narážely o sebe. Byla tma, jen nade dveřmi svítil zelený pruh nouzového světla. Okamžik jsem panicky přemýšlel, kde to jsem. Měl jsem horečku. Zítra musím na autobus. Domů. Tohle nedává smysl! Nikdy nedávalo. Posadil jsem se. S dekou na zádech jsem se vydal hledat záchod. V dlani tři vydloubané brufeny. Cimra byla plná lidí, kteří museli dorazit až po tom, co jsem usnul. Všude stoupal smrad z mokrých ponožek a levného salámu. Udělalo se mi zle. Až na chodbě mi čerstvý vzduch usadil žaludek na místo. Vrávorat jsem po hranách chodidel, abych ani na vteřinu nepřipustil styk podlahy a puchýřů. Za zády jsem zaslechl pláč. Zastavil jsem se. Musel jsem se zastavit. V šeru chodby jsem zahlédl ženskou postavu. Silueta měla rozpuštěné vlasy a dlouhou noční košili. Do prdele, teď tu budu ještě utěšovat nějakou rozebranou katoličku. Bolestivě jsem se plazil k ní. Dlaň měla na puse a ramena jí nepravidelně škubala. Konečně jsem zahlédl dvě kaluže jejích očí. Hledal jsem v paměti španělská slovíčka, ale nic konejšivého jsem nenacházel. Rozhodl jsem se pro angličtinu, čert ví, z jakého konce světa se sem dověkla. Než jsem ale otevřel ústa, došlo mi, že ta ženská se směje. To jen ten zvuk, horečka a šero mi zmátly smysly. Řehkala se na celé kolo a teď, když jsem dokulhal až k ní, se marně pokoušela smích zastavit. Pak omluvně zvedla dlaň, kterou dusila zvuk v krku. Mluvila mizerně anglicky, asi jako já.

„Promiň, já se strašně omlouvám...“

Došlo mi to. Viděla, jak jsem se vybelhal z cimry a pak se jako kachna kolíbal chodbou k toaletě. Ucítit jsem kouř a zahlédl oharek na přitopeném okně. V šeru se zdálo, že je hodně mladá.

„Seš ubohá zhulená kráva...“

Řekl jsem to česky. Potřeboval jsem slyšet, že se umím bránit, že se nedám ponížít nějakou maturantkou z tram-tárie. Pochopila, že jsem naštvaný. Zvázněla a konečně zmlkla. Otočil jsem se a co nejdůstojněji zamířil k záchodu. Třas byl pryč a s ním i horečka. Kromě bolesti nohou jsem se cítil vlastně dobře. Vztek mě vyléčil. Vždycky na mě fungoval pozitivně. Dívka se nepohnula. Zůstala na místě v šeru jako socha, která patří k inventáři ubytovny.

Spolkl jsem jeden brufen a zbylé dva schoval do kapsy. Prasklé zrcadlo na žluté emailové zdi odráželo zarostlý opuchlý obličej. Připadalo mi, že vidím otce, když umíral na Bulovce. Po dlouhých deseti dnech jsem zas jasně uvažoval. Kolik tomuhle ksichtu ještě zbývá? Deset? Patnáct? Třicet? Od narození Kamilký jsem přestal vnímat čas. Jako by v porodnici vytáhli špunt a všechno se to i s námi v menších a menších kruzích valilo k něčemu fatálnímu. Přejel jsem si po bradě a strniště neochotně zapraskalo. Pěta by mě hnala. Škrábeš. Nahore i dole! Dokonce ani na sex jsem si těch deset dní nevzpomněl. A přitom s Pétou to všechno tak krásně funguje. Po tolika letech dřiny zase radost ze šukání. Zítra se jede domů. Za ní!

Probudil mě průvan. Okno nad lůžkem bylo dokořán. Dovnitř se táhl ostrý vlhký vzduch. Žáda úpěla v proležené matraci. Lehátko vedle bylo prázdné. I ostatní poutníci dávno vyrazili. Do Sobrada je to něco přes osmadvacet

kilometrů. Kdo má rozum, vyrazí časně, aby měl prostor ze svých cílů slevovat. Ucítit jsem horkost v chodidlech. Pak mi s úlevou došlo, že mě se to už netýká.

Našel jsem na mobilu spoj, který přes několik městeček mířil do Bilbao. Tam si naordinuju den nebo dva v dobrém hotelu. Nevylezu z postele. Zuzaně jsem řekl na rovinu, že dřív než za tři neděle se nevrátím. Neměl jsem dovolenou posledních osm let, takže jsme se hádali jen chvíli. Pochopila, že to pro mě není jen dobrodružná cesta k moři. Nechtěl jsem začít nic bořit před tím, než si věci opravdu promyslím. Ve skutečnosti jsem věděl, že utíkám, že jen potřebuju čas, abych se nemusel rozhodnout hned.

Osprchoval jsem se ledovou vodou. Jiná netekla. Ubytovna působila liduprázdňe. I ostatní světlice procházely fází větrání. Nikde ani noha. Případlo mi, že jsem v celém Španělsku úplně sám. Pomalu jsem se oblékal a odkládal okamžik, kdy se budu muset nasoukat do garmontů. Španělská bota, napadl mě termín z tortury, když jsem sledoval ty dva předražené kusy gumy a telecí kůže. Snědl jsem bagetu koupenu včera k obědu. Za deset dní jsem shodil aspoň pět kilo. Zuzka by jásama. Na nádraží si skočím do baru na tapas a večer v Bilbao jako člověk do restaurace. K čemu askeze, když není proč litovat. Včera jsem se rozhodl. Zuzana musí pochopit, že to, čemu říká funkční vztah, je jen spoližití. Že Kamilka potřebuje tátu, a ne vyhaslou taxikařící trosku. Pěta ji bude mít ráda. A já mám rád Pétu. Zuzka dostane spoustu peněz a bude si moct najít někoho, kdo ji bude zase nadšeně píchat, jako jsem to dělal prvních deset let já. Zarazilo mě, jak racionálně jsem schopen uvažovat. Ale tohle jsem přece já. Jen díky téhle filozofii jsem vytáhl firmu na špičku. Já nejsem na existencionální blábolení, hledání pánbička a smyslu života. Jsem kus masa. Metabolický shluk toužící přežít co nejdéle a nejkomfortněji. Sorry. Noha narazila na vnitřní stranu podrážky a ostrá bolest mi projela až do mozku.

Podél zídce jsem se dobelhal k zastávce. Měl jsem ještě deset minut a mizernou představu, jestli ve Španělsku jezdí autobusy na čas. Mlha se líně válela po okolních stráních. Připadal jsem si trochu jako na Vysočině. Jen ten kámen, co tady trčí ze všeho, je cizí. Hlavně že neleje. Sáhl jsem do kapsy. Místo pláštěnky mě mezi prsty zastudil *credencial*. Vytáhl jsem malou kartičku s fotkou a razítkem. Obličej na ní byl ještě oholený a upravený. Ten chlápek, co si ji dal vystavit, věřil, že těch tři sta kilometrů ujde. Že to dokáže. Ne snad proto, že by věřil na polepšení, ale čistě z ješitnosti...

Když se můj personální vytašil s tím, že v létě ušel s tchánem přes dvě stě kilometrů cestou do Santiaga, pobavil mě. My byli se Zuzkou na Floridě, což byl zážitek nesrovnatelně lepší. I když šlo v podstatě o pracovní cestu. Něco ve mně ale zahlodalo. Jestli ten tlustý diabetik ušel z Ponferrada dvě stě, ujdou já klidně tři sta. Nemohl jsem to dostat z hlavy. Čím víc jsem se zamotával mezi Pétu a Zuzku, tím víc mi chození po Španělsku připadalo jako skvělý nápad.

Kolem zastávky se vleklo několik poutníků, kteří museli vyrazit z některé vzdálenější ubytovny. Šli mlčky. Polilo mě cosi, co nešlo od rozbitých chodidel. Byl to stud.

Oni jdou a já stojím na zastávce autobusu. Vzdávám se. Prohrál jsem to sám se sebou, s personálním, se Zuzkou. V ohybu cesty se mezi zídkami objevil mikrobus. Zastavil a dveře se hlučně otevřely. Zaměstnanec v uniformě na mě kývl, ale já se nedokázal pohnout. U nás by mě řidič poslal do hajzlu. Španěl se jen usmál. Nemohl si nevšimnout, jak stojím nakloněný na jednu stranu, ústa semknutá a v očích odevzdanost jatečního zvířete. Místo nadávky vypustil slova, kterým jsem nerozuměl.

„...consigue tu palo.“

Dveře se zase zavřely. Zůstal jsem na zastávce, zatímco moje mysl byla už v hotelu Basque Butique, kde jsme bydlívali při prezentacích našich služeb pro jižní Evropu.

„...consigue tu palo.“

Natukal jsem něco v tom smyslu do překladače. Musel jsem se usmát.

„...pořid si hůl.“

Viděl jsem spousty poutníků s roztočnými holemi, od nordických po kusy rozpadlých plotů. Měl jsem za to, že jde o výstřelek. Zvrhlo poutnickou módu. Oči mi zabloudily k prvnímu křoví. Za okamžik jsem už svíral poměrně rovnou větev akácie, kterou jsem nožičkem zbavil trnů a listů. Opřel jsem se. Bolest v chodidlech byla o poznání menší. V hlavě se mi roztočila myšlenka, kterou jsem se snažil zapudit. Zahnat. Vytlačit! Ještě jeden den. Ještě dneska. A pak Bilbao, postel, vířivka...

Vyrazil jsem mezi domky na konec městečka, pak po šterkové cestě a dál lesy nízkých borovic a kapradí. Na všem se válel říjen a jeho vtíravá vlhkost. Obvyčně tu bývá teplota kolem dvaceti stupňů, ale letos jako by se podzim rozhodl nabídnout poutníkům skutečnou dávku nepohodlí. Telefon ukazoval třináct stupňů a vyhlídky na další dva dny byly ještě mizernější. Metry cesty zůstávaly za mými zády. Hůl pravidelně štrejchala o šterku. Snažil jsem se nemyslet na kůži trhající se dole v garmontech, ale na Kamilku, blbnoucí teď se školou v bazénu. Kdo ji asi odvezl? Myšlenky na dceru se ale rychle rozpustily do prázdného skenování krajů cesty. Drobné kamínky, mech a zase kamínky. Netuším, jestli se člověk sám dokáže uvést do hypnózy, ale když jsem se podíval znovu na telefon, bylo dávno po dvanácté. Na displeji blikalo osm nepřijatých hovorů. Dva z firmy, čtyři od Zuzany a zbylé byly od Péti.

Neměl jsem tušení, kolik jsem toho ušel. Pedometr ukazoval, že jsem bohatě za půlkou dnešní dávky kroků. Hůl mi musela vážně odlehčit, protože nohy jsem cítil jakoby z dálky. Daleko víc mě překvapilo, že si nepamatuju nic z toho, o čem jsem těch pět hodin přemýšlel. Dokonce ani místa, kde bylo třeba odbočit nebo se napojit na jinou cestu. Všechno jsem vykonal správně a zároveň v jakémsi somnambulním transu. Na konci mých myšlenek byl úpěnlivý pocit hladu. S vidinou oběda v Bilbao jsem si zapomněl koupit jídlo na cestu. V batohu nebyla ani žvýkačka. Baterie v telefonu právě zaprotestovala a přístroj se ponořil do tmy. Místo paniky mě naplnil jakýsi klid. Něco se přetrhlo. Něco, co mi bránilo, abych se pohnul jiným než správným směrem.

Cesta byla dobře značená, nebál jsem se, že do Sobrada nedojdu. Dokonce jsem si mohl dovolit krátkou

odbočku na skalnatý kopeček u cesty. *Castro das Lagos*. Archeologické naleziště, hlásala cedule s vybledlou svatozáří hvězdiček. Jeden z tisíců pomníků promrhaných peněz. Pěšinka mě vedla vysokým kapradím na vrcholek. Nebylo tu nic. Pár děr a jako všude spousty kamení. Pro někoho snad zklamání. Mně to bylo jedno...

Posadil jsem se na skalku s pocitem, že tělo naplní vděk. O to víc mě zaskočilo, že sezení mi náhle přišlo zbytečné. Otravné. Nohy chtěly pokračovat. Nevím, jestli to byl pocit, na který jsem čekal jedenáct dnů, ale byl tu. Pachuť marnosti zmizela. Toužil jsem jen jít a jít. Dokonce i hlad a nemensší žízeň mně přišly malicherné vedle potřeby nezůstávat na místě. Děšť zhoustla a bubnoval do kapuce pláštěnky.

Kapradím už prosvítala cesta, ze které jsem uhnul, když jsem ke svému zděšení zahlédl v podrostu lidskou nohu a za okamžik pak i zbytek těla. V červené pláštěnce se zdálo, jako by se na zemi válel velký kus polyoxymetyleny, jakých jsme z Asie přepravili už tisíce tun. Sklonil jsem se. „Slyšíte mě?“

Odpovědí mi bylo ticho. Tělo leželo na zádech. Odhrnul jsem igelit a zasvítil na mě mrtvolně bledý obličej s vlasy přilepenými na čelo a tváře. Byla to žena. Rty modré. Oči utopené v bělmu.

„Hej!“

Pokusil jsem se výzvu zopakovat v několika jazycích, ale marně. Položil jsem ucho na místo, kde jsem pod igelitem předpokládal hrud, ale neslyšel jsem nic než nekonečné šustění. Rychle jsem strhl pláštěnku ze sebe i z ní. Automaticky jsem sáhl po telefonu. Kurva! Naplnila mě panika. Někdo vzadu mi vytrvale šeptal, abych se urychleně zvedl a zmizel. A já s ním souhlasil. Moje ruce našťestí prováděly úkony opačné. Ucho znovu přistálo na vlhnuoucí hrudi. Teď. A teď znovu. Srdce bilo. Neochotně, ale pravidelně. Tak co s ní sakra je? Nedýchala. Hlavou mi proletěla vzpomínka na sestřenku, jak narazila na lyžích do stožáru lanovky. Pokusil jsem se otevřít ženě ústa. Byla prázdná. Zaklonit hlavu. Před očima mi běžel jakýsi pokyn z plánku první pomoci, který léta visel nad mým stolem. Nic. Kořen jazyka byl utopený kdesi uvnitř hltanu. Měl bych ho uvolnit, aby vzduch mohl do plic. Zápasil jsem se slizkým masem, ale nedokázal jsem zvítězit. Znovu a znovu mi proklouzával pod prsty, ale s každým pokusem jsem cítil, jak pod ním panicky proniká vzduch a plíce v touze žít se probouzejí. Sevřel jsem prsty vši silou. Nehty zajely do masa. Muselo to strašně bolet, ale nikdo neprotestoval. Hlavu jsem ještě víc zvrátil dozadu. Snad nic nezlomím. Konečně. Zaúpělo to, jako když prodřete duši o obrubník. Převalil jsem ji na bok s pusou dolů. Zadržel jsem se tak, že jsem se musel na okamžik posadit. Tělo sebou trhalo a škubalo. Tuhle fázi jsem už nastudovanou neměl. Křeče se zrychlovaly a za okamžik už žena klečela, hlučně kašlala a začala se dávit. Otočil jsem hlavu, dokud nebyl zas klid. Místo v kapradí bylo prázdné. Jen rudá pláštěnka se díky větru přilepila na nejbližší skalku. Sebral jsem ji a vyšel na cestu.

Stála pár metrů přede mnou. Dlaně měla opřené o kolena, zhluboka dýchala. Uvědomil jsem si, že tu siluetu znám. Holka, co se mi včera tak idiotsky hihňala.

Byla to ona. Přetáhl jsem jí mlčky pláštěnku přes záda, aby úplně nepromokla. Sám jsem se pokusil dostat do svého igelitu. Otočila se ke mně a prsty od hlíny si stáhla mokré vlasy z obličej. Sledovala mě. Do tváří se jí vrátila barva a rty zrůžověly. Nemýlil jsem se, když mi včera v noci přišlo, že je mladá. Možná to dělala ta silně pihovatá tvář a světlehnědé vlasy. Možná oči, které se zdály až nepatřičně velké. Zírala na mě překvapeně. Ne vyčítavě. Ne vděčně. Pak se otočila a beze slova vyrazila dál po cestě klesající do údolí. Měl jsem chuť za ní poslat něco od plic, ale místo toho jsem mlčky vykročil za ní. K dešti se přidal i silný nárazový vítr. Třásl jsem se zimou. Mezi námi zběsile tančil igelit. Jeho řev připomínal zvuk rozbitého motoru. Bez jediného slova jsme došli až na klenutou hráz rybníka před Sobradem. Hladina se ježila neštovicemi velkých kapek. Tam zastavila a počkala, až budu vedle ní. Mé nadšení z chůze pro tento den definitivně skončilo. Znovu jsem myšlenkami plně vězel uvnitř promočených bot a detailní introspekci zkoumal milimetr po milimetru zdevastovanou pokožku. Skoro jsem do ní narazil. Zvedla ke mně pihovatý nosík a pak se z poskakujícího igelitu vynořila drobná ručka.

„Alma.“

Sáhl jsem po nabízené dlani a překvapila mě síla jejího stisku.

„Měla bych asi poděkovat, že jo...?“

Fakt, že to podala jako otázku, mě překvapil. Zvedl jsem ramena. Holka jen kývla, vděčná, že to udělat nemusí. Znovu se otočila a mezi zubatou korunou hráze mířila k prvním domům.

Albergue de Peregrinos de Sobrado zní v češtině celkem fajn. Pohled na rozpadající se pavilon přilepený k lodi stejně zoufalého kostela mě naplnil nepříjemným pocitem zmaru. Klášter, zasvěcený Panně Marii, působil dojmem luxusního vozu na konci vrakoviště. Bylo jasné, že cisterciáci, u nás tak asketičtí, si tady za peníze z Nového světa mohli dovolit pánuobohu nabídnout i trochu té pozemské rozmařilosti. Zdobené věže, opulentní zvonice, až kubistický dekor. To všechno pomalu chátralo v režii mechu a trávy vykukující z okapů a žlabů. Alma už dávno zmizela v odřených dveřích označených vybledlou lasturou. Z budovy táhla vlhkost a smrad mokrého dřeva. Můj dnešní domov.

K mé radosti bylo ve velkém dormitáři asi jen pět lidí. Palandy stály v řadě za sebou a kopírovaly zdi. Strop se ztrácel ve vysoké flekaté klenbě. Byla tu zima. Zabručel jsem cosi, co se dalo pokládat za pozdrav. Alma si vybrala palandu úplně vzadu. Na okamžik jsem zauvažoval, že půjdu za ní, ale bylo nadmíru jasné, že si nic takového nepřeje.

Teplá sprcha mi vrátila lidskost a s ní i hlad. Bylo už hodně po šesté. Ještě asi hodinu jsem se zaobíral puchýři a pak vyrazil na nákup do města. Všechno se tu točilo kolem jediné ulice provinčních patrových domků, kde proti sobě v bratrovražedném boji stály dva malinkaté supermarkety. K mému neskonalému blahu bohatě zásobené náplastmi a pudrem na chodidla.

Úspěch jsem se rozhodl oslavit v malém baru mezi soupeřícími podniky. Uvnitř už sedělo několik místních. Poutníci večer do barů příliš nechodili, alespoň ne v této

fázi cesty. Ani já jsem přesně nevěděl, proč jsem vzal za kliku. Neměl jsem chuť se opít a ještě menší touhu s někým mluvit. Oči se mi klížily a s naprostou jistotou jsem cítil, že kdybych se natáhl na palandu, ve vteřině bych usnul.

Dosedl jsem ke starožitnému stolku s vyštípanou intarzií. Vzduch voněl kouřem z malé pece za barem, kde se pekl domácí bílý chléb na tapas. Hovor u vedlejšího stolu na okamžik uvadl, ale teď už se zase halasně rozléval po podniku. Muž v zástěře na mě kývl hlavou. Pokusil jsem se španělsky pojmenovat pár obložených chlebů ve skleněné výloze. Barman mi plynulou angličtinou vysvětlil, co na kterém je. K pití jsem si objednal domácí cider. Při čekání mi automaticky vzkouzl do prstů telefon. Než jsem si uvědomil, že je vybitý, otevřely se dveře toalety a ke stolku vedle, kde stála nedopitá sklenka červeného, se posadila moje stará známá zachráněná. Když mě uviděla, zaváhala. Pak se přece jen posadila. Barman mi přinesl talířek s chleby a pití. Pomalu jsem žvýkal a znovu se pokoušel vyvolat vzpomínky na domov se vším, co jsem tam zanechal a co čeká na moje rozhodnutí. Bylo to ale, jako bych přetahoval pružinu. Così mě vracelo zpátky, zpět do baru k talíři s chleby, k chorizu, sýru a olivám. Snad ta vůně, snad teplo od pece, které mi prostupovalo rameny do celého těla a vyhánělo celodenní chlad. Možná jsem začal inklinovat ke stavům vytržení. Nebránil jsem se. Byl jsem jen teď a tady.

„Mám výbornou mastičku...“

Jen s námahou jsem se vracel z prázdných zákoutí svých myšlenek. Během mé anamnézy dívka stačila zaplatit a teď se na odchodu zastavila nad mým stolem. Pach salámu přehlušila jemná ovocná vůně. Mýdlo nebo parfém. Přikývl jsem, protože plná ústa mi nedovolovala promluvit. Než jsem sousto zhltl, cinkl zvonek nade dveřmi.

Po cideru jsem si dal ještě dva a pak pivo a místní brandy, kterou mi doporučili a zaplatili chlapi od vedlejšího stolu. To s sebou neslo neblahou povinností rundu otočit. Myslím, že jsem byl nejopilejší účastník svatojakubské pouti, jaký se kdy skácel na rozlámanou palandu klášterní ubytovny. Ráno mě vzbudil muž vytírající podlahu. Z jeho pohledu i mého dechu bylo jasné, že k pokání mám ještě daleko. Napřáhl ruku. Na dlani mu svítala modrá tuba s mastí, kterou mi tu zanechala Alma.

Chůze o holi, a především svědomí mě hnalo mlhou kupředu. Nepršelo, jen vítr zesílil a agresivně cloumal se vším, co mu stálo v cestě. Fakt, že jsem si nestihl nabít telefon, mě znepokojoval méně než vědomí, že už jsem si skoro dvacet čtyři hodin nevzpomněl na Bilbao, vanu, večeri, firmu, dítě, rodinu, a dokonce ani na milenku. V hlavě jsem měl jedinou myšlenku. Dojít kamkoliv, kam to půjde. *O Pedrouzo* bylo přes třicet kilometrů daleko. Jedna z mých nejdělsích etap. Vzhledem k handicapu v botách a zbytkovému alkoholu v krvi nebylo příliš reálné, že tam dneska dojdu. Znovu se mi podařilo upadnout do jakési cestovní apatie, kterou jsem opustil jen nerad, abych zhltl bagetu.

Kolem půl šesté se začalo stmívat. Už bylo jasné, že do cíle nedorazím. Než jsem stačil promyslet

katastrofický scénář, zastavil u mě pomuchlaný pickup a paní v něm na mě kývala, abych nasedl.

Španělština z jejich úst prýštila jako termální pramen a zaplavovala špinavou kabinu salvami slov a smíchu. Vůbec jí nevadilo, že jen příkyvuji nebo prostě mlčím. Žena měla na sobě prošívanou vestu pokrytou vrstvou psích chlupů. Pes byl cítit všude. Nakonec zajela k pumpě a její řeč se svezla do tečky. Pochopil jsem, že mám vystoupit. Malá čerpací stanice Repsol svítila do tmy oranžovo-červeným terčem jako maják. Vytáhl jsem peněženku, ale žena se jen smála a zděšeně mávala rukama, abych už proboha šel.

Zima mi okamžitě protekla vlhkými šaty a já se rozklepal. V okně pumpy svítil chrom kávovar. Chut na něco horkého byla silnější než nejistota, kam dneska složím hlavu. Vešel jsem do malého technického prostoru a postavil se čelem k pultíku. Prostor naplňovalo ječení fotbalového komentátora. Kulaťoučký chlapík odlepil oči od obrazovky a věnoval mi krátký vědoucí pohled. Pak pohladil kávovar za zády a já přikývl. Na talířek cinklo euro.

„Podvádět se nemá...“

Otočil jsem se za hlasem. Seděla na jediné stoličce, zabalená do jakéhosi pleteného kabátu.

„Možná nepodvádím sám.“

Pihy se ale neroztáhly do úsměvu. Zůstaly smrtelně vážné.

„Čekám tu na vás...“

Sáhl jsem do kapsy, kde jsem celý den nosil zázračnou mast.

„Předpokládám, že jste si ji nestihl namazat.“

Asi jsem ji vzbudil, když jsem se v noci vracel.

Omlouvat jsem se ale nehodlal. Mlčky jsem položil mast na stolek. Pumpař mi přinesl hrnek. Došlo mi, že před ní nestojí nic. Kývl jsem k šálku a posunul ho.

„Můžu vás na oplátku pozvat na kávu?“

Zavrtěla hlavou a posunula nápoj zpět ke mně. V jejím odporu bylo ale cosi nejistého. Mávl jsem na pumpaře, který se zatím znovu uvelebil u malé televize. Nadšený nebyl.

„Jak jste tu dlouho?“

Zadívala se na mě velkýma očima, které zářily v pihovatém obličejí jako komety v mléčné dráze. Pokoušel jsem se odhadnout jejich barvu.

„Asi čtyři hodiny. Chtěla jsem vám jít naproti...“

Naivita v jejím hlase mě pobavila.

„Chtěla jste mě zachránit?“

Zase se neusmála. Mluvila tiše do desky stolku.

„Tady se přece každý zachraňuje sám...“

Zaplatil jsem druhou kávu a pomalinku jsme upíjeli. Za zády nám hřímala La Liga.

„Ta mastička je mojí mámy. Slíbila jsem, že ji přivezu zpátky.“

Neprotestovala, když jsem ji poprosil o pomoc s ubytováním. *Albergue* v *O Pedrouzu* byl beztak stejný jako všechny ostatní. Postel, křížek nad ní, minimální soukromí. Ve městě bylo o poznání víc lidí. Ten ruch mě překvapil. Nechtěl jsem uvěřit, že už zítra dojdeme do Santiaga. Místo nadšení se dostavil pocit jakési zrady. Měl jsem za to, že moje cesta teprve začala. Ona to na mě možná poznala.

„Jdeš moc krátce. Já jdu z *Castro Urdiales*, to je asi šest set kilometrů...“

Došlo mi, že se posadila na postel vedle té mé. Dneska neutekla do nejzazšího kouta. Položila se na záda a zvedla nohy. V té podivné pozici znehybněla. Rozvázal jsem garmonty a hledal odvalu, abych odlepil zbytky svých chodidel od podrážky. Myslel jsem na to, že bych se měl převléknout a umýt. Další myšlenka se mi ale už ztratila...

Probudil jsem se kolem půl druhé. Ve velké ložnici bylo šero. U dveří spalo šest Poláků s batohy naházenými doprostřed prostoru. Všechny velké národy se umí báječně roztahovat. Alma ležela v posteli proti mým očím. Její tvář nebyla ani metr ode mě. Dopadalo na ni pouliční světlo z lampy před budovou. Najednou jsem zapochyboval, jestli jsem si někdy takhle prohlédl Zuzku, se kterou vedle sebe spíme už dvanáct let. Byl jsem ale přesvědčený, že jsem nikdy neviděl spát Pětu. Naše setkání byla spíš o těle a já pak usínal rychle a chaoticky, zatímco ona si ještě četla. Musela vnímat, jak vyčerpaně tam po tom jednom čísle ležím, chroptím a sbírám se z té kopulační dřiny. Kluk jejího věku by možná zvládl dvě nebo tři kola. A pak mi to došlo. Jediný obličej, který znám nazpaměť, patří Kamilce. Kolikrát jsem sledoval dceru, jak usíná. Pulzování očí pod víčky, krabatění čela a nosíku, jako by ve snu čichala k něčemu jedovatému. Sledoval jsem teď tu cizí holku a viděl vlastní dceru. Ještě chvíli mi trvalo, než jsem si uvědomil, že se na mě dívá.

„Namažu ti nohy,“ zašeptala.

Dav nás unášel a nic nedal na naše marné pokusy uniknout. Vmáčkl nás do katedrály a omílal podél stěn. Měl jsem pocit, že Almu to nudí stejně jako mě. Od rána jsme promluvili sotva pár slov. Uklidňovalo mě mít ji někde kolem sebe. Kdykoliv jsem zvedl pohled, abych ji v davu našel, skoro vždy jsem narazil na její velké oči upřené mým směrem. Kdesi nad námi zaburácely varhany. Naklonil jsem se až těsně k ní. Ucítil jsem její ovocnou vůni.

„Můžu tě pozvat na oběd?“

Neodpověděla. Jen se otočila a začala se nekompromisně tlačit věřícími k východu. Kdosi zaprotestoval. Zaváhal jsem, ale pak se vydal za ní. Dohonil jsem ji až na schodech před katedrálou.

„Co se zase stalo?“

Otočila se, ale v jejím pohledu nebylo nic vyčítavého. Snad poprvé, co jsem ji poznal, se usmívala.

„Myslela jsem, že jdeme jíst.“

„A já zase, že... že ti na těch věcech záleží.“

Kývl jsem k vratům do kostela.

„To bych jela do Disneylandu...“

Dala si lososa a salát. Já po čtrnácti dnech maso. Hovězí pupek. Radost, jakou jsem v ústech očekával, se ale nedostavila. Jídlo nebylo o nic lepší než obložený chléb kupovaný na malých pumpách u cest. Jestli jsem tady zažil zázrak, pak ho měla na svědomí Almina mastička. Za dva dny se kůže na nohou vzpamatovala a já mohl vyměnit kachní krok za unavené tempo skutečného *peregrina*. Člověka přespolního, který přichází se stejnou jistotou, s jakou se na obzoru zase ztrácí. Snědla půlku salátu a talíř odstrčila. Položila si ruce na břicho v gestu

přejedení. Vzdechla. Vybavil jsem si pohyb, jakým nám Kamilka dávala najevo, že do ní nedostaneme už ani půl vidličky.

Utekli jsme do malých uliček za říčku Sarela. Místní pošťák, překvapený otázkou, kam by se šel najít on, nás nasměroval do proluky mezi domy. Tam se krčila nenápadná restaurace. Počasí jako by chtělo napravit reputaci posledních dnů. Ostře vyměnilo déšť za pozdní babí léto. Usadili jsme se u jediného stolku na kamenné terase. Mezi stromy na druhé straně zarostlého koryta se k nebi natahovaly věže katedrál. Slunce se Almě opíralo do prstenců slámových vlasů. Shodili jsme svetry a seděli jen ve špinavých tričkách. Smáli jsme se a žvanili o ničem. Alma měla jasno. Vykazoval jsem všechny příznaky krize středního věku. Bavila mě.

„Takže co je můj problém?“

Strčila si do úst brčko a dlouho šibalsky mlčela.

„To, co potká každého chlapa v tvém věku.“

„Panečku. Šalamounská odpověď.“

Foukla vzduch zpět a v mojitu to zabublalo. Kamile bych dal pohlavek.

„Seš na vrcholu. Máš všechno, co chceš.“

„To bych tu asi nebyl...“ zaprotestoval jsem.

„Nic nechápeš. Ani sám sebe. Z vrcholu je nejlíp vidět, ne?“

Zvážněla a mě se zmocnil pocit, že tahle holka ví něco, co potřebuju znát i já.

„...vidíš všechno, co je za tebou. Jenže i to, co je před tebou. Cesta dolů. A na konci je díra v zemi...“

Mlčel jsem.

„...a tý díry se každé chlap lekne. Otočí se, koupí si silnou motorku nebo si narazí holku, jako jsem já, a věří, že jede zpátky.“

Dívala se na mě upřeně, až jsem cítil, jak mi po zádech stéká pot. Veselá nálada byla pryč. V hlavě mi hučelo. Nechtěl jsem o sobě přemýšlet. Nechtěl jsem vůbec přemýšlet...

„Jak pojedeš domů?“

Alma jen zavrtěla hlavou.

„Já ještě nemůžu...“

Vlastně jsem nevěděl, kde a jestli má nějaké — domů. Nevěděl jsem, co dělá, jestli studuje, nebo se jen tak toulá. Nebylo obtížné vyzozorovat, že je na mizině. Ani jednou mě o peníze nepožádala, ale taky neodmítla, když jsem jí včera připlatil za vlastní pokoj v hostelu na předměstí Santiaga. Možná i to mě k ní přitahovalo. Moc peněz, kterou jsem měl, ale která v jejím případě působila jako odpustek. Jisté bylo, že až dojdeme tenhle oběd, všechno se změní.

„Odkud vlastně jsi?“

Dívala se na mě a já mžoural do sluníčka.

„Teď jsem tady...“

Nemělo to smysl. Také jsem jen byl. Teď a tady s ní. S telefonem, co už třetí den nevydává žádný signál. Bez chuti přečíst si e-mailly a podepsat nové objednávky. Při vzpomínce na domov jsem ucítil údery tepu ve spáncích. Několikrát jsem už měl na jazyku otázku, co se jí stalo tam nahoře u skal, ale zároveň jsem se bál odpovědi. Alma o tom nemluvila. Moje dotazy ohledně sebe ignorovala.

Jako by bezvládné tělo v kapradí nikdy nebylo. Mohl to být nízký tlak stejně jako rakovina v terminálním stadiu. Mlčky jsme na sebe zírali.

„Už budu muset jít...“

Natáhla se a její dlaň se jemně dotkla hřbetu mé ruky. Bříška jejích prstů mě hřála na kůži. Přikývl jsem, jako bych to už dlouho věděl.

„Já letím až zejtra...“

Naklonila se ke mně a já se topil v těch jejích kukadlech, které mi připomínaly cosi, co jsem kdysi ztratil a toužil to zas mít. Nepalíbila mě. Rychle vstala.

„Kdybys chtěla...“

Zavrtěla prudce hlavou. Mluvila skoro šeptem, jako by jí slova zadržávala v krku.

„Já musím až na konec...“

Otočila se a bez dalšího rozloučení se pustila k mostku. Vstal jsem. Vrchní udělal krok na terasu v obavě, že zmizíme oba.

„Señor!“

Zaplátil jsem, jak to šlo nejrychleji. Když jsem se konečně rozběhl směrem, kam zmizela, byla ulice zoufale prázdná. Celé odpoledne jsem se motal po Santiagu v bláhové naději, že najdu holku, kterou neznám příjmením, nevím, odkud a vlastně ani kam přesně jde.

Nohy mě večer bolely víc než po třiceti kilometrech trmácení. Pět hvězd hotelu *Hospital de los Reyes Católicos* mi bylo ukradených stejně jako zbytek oblohy, kterou jsem dokázal zahlédnout z monstrózního lůžka pokoje o velikosti menší ubytovny. Zkoušel jsem odhadnout, kolik paland by se sem vešlo. Deset? Možná patnáct. Telefon svítil do šera a na jeho druhém konci žvatlala Zuzka. Její hlas se mi slil s hlasem Pěti. Výčitky. A výčitky...

„Cos viděl?“

Teprve Kamilka mě vytrhla z myšlenek na Almu.

„Všechno.“

„Povíš mi o tom?“

„Nevím, jestli to dokážu...“

Na druhém konci bylo dlouhé ticho.

„Tati, jsi hrozně divnej!“

Dosedli jsme na čas. Jediné zavazadlo jsem měl s sebou v kabině, takže už patnáct minut po přistání stálo moje volvo beznadějně zasekané v zácpě na Dejvické. Cestovní hadry jsem vyhodil už v Madridu. Garmonty zůstaly stát v hotelu uprostřed Santiaga, jako můj kříž zatlučený do prašné hlíny Golgoty. A přece pro mě dnešní den znamenal znovu si natáhnout špinavé obnošené prádlo. Pět set nepřečtených e-mailů, tři sta telefonátů. Měl jsem pocit, že mobil s každým dalším pípnutím exploduje.

Vůz poskočil dvacet metrů. Jenže já neseděl ve švédském luxusu. Stál jsem opřený v malém hotelovém pokojíku na kraji svatého města a fascinovaně hleděl na Almu. Jako by ty dva dny mezi tím neexistovaly. Sledoval jsem její poletující vlasy. Svlékala se. Její kůže svítila na pozadí odlupujících se tapet. Leželi jsme na staré matraci a ona objímala moje tělo. Nebylo nic. A to mě mátlo. Netoužil jsem ji šoustat ani líbat, jen držet, jako držela ona mě. Byli jsme tam. Propletení. Nazí, jak nás v bolestech stvořili. V posteli pod malým fosforeskujícím křížkem. S vědomím,

že chceme mnohem víc, a zároveň už to máme. Poprvé v životě. Poprvé jsem ucítil naplnění, jaké se může dostavit jen s přítomností zázraku. Troubení. Plyn. Brzda. Sledoval jsem vlekoucí se ulici podél tramvajových kolejí. Já se přece nevracím, já tu bloudím.

Pochopil jsem to už v Santiagu. Jestli někdo musí až na konec, trvá to další tři dny chůze, než se dotrmácíte do *Fisterry*. Tam přistály ostatky svatého Jakuba a končil podle středověkých Španělů svět. Dál už se jít nedá. Tam měla Alma možná namířeno. Nebo taky ne. Provoz se definitivně zasekl. Kolem proletělo auto ambulance a zvedlo prach. Natáhl jsem se, abych do navigace zadal objízdnou trasu. Prsty rychle vyťukaly cíl. Ženský hlas mě informoval, že je dva tisíce pět set kilometrů vzdálený a čas k jeho dosažení je rovný den nepřetržité jízdy. Sešlápl jsem pedál a vůz se poslušně vyhoupl na obrubník tramvajového pásu.

Za půl hodiny jsem míjel Plzeň a nepovolenou rychlostí se hnal na Norimberk. Bylo to idiotské a nesmyslné rozhodnutí. Ale s trochou štěstí bych Almu mohl na konci světa potkat. Jen sama naděje, že ji ještě uvidím, by mě dokázala přepravit na místa mnohem vzdálenější.

Já jsem přece *peregrino* — poutník. Mám průkaz i hůl. Vypnul jsem telefon. Káva a Coca-Cola zvládly dvacet čtyři hodin pohánět mé srdce. Teprve když jsem kolem oběda zahlédl z dálnice věže Santiaga, zmocnil se mě neklid. Náhlá pochybnost, že se mineme, mi sevřela žaludek. Stáhl jsem okno a lokál sláný vzduch.

Vůz jsem zaparkoval na konci *Fisterry* před zákazem vjezdu. Asfaltka se vinula dál k majáku na útesu. Sledoval jsem každou tvář, kterou jsem míjel. Vítr od oceánu bičoval pobřeží v silných poryvech. Minul jsem několik prodejců náboženských suvenýrů marně bojujících se silným větrem. Jako by ani svatí nechtěli v takovém počasí vzdorovat světu. Směrem ke skalám na horizontu lidí ubývalo. Živil jsem v sobě naději, že už za dalším ohybem cesty ji potkám. A pak jsem tam stál. Na konci. Přede mnou byl už jen sráz padající strmě do oceánu. Moře se i v tom šedivém nebi oslnivě lesklo. Musel jsem si zastínit oči, abych vydržel dívat se před sebe.

Alma tu nebyla. Možná nikdy. Možná jsme se minuli o pár okamžiků. Posadil jsem se mezi dva velké kameny a zíral na oceán s nejasným pocitem, že už brzy všechno pochopím... ●

Jazyková glosa

Jak může stačit málo a už je to dost

Zdenka Rusínová

Jeden druh slovních hříček je zvlášť vypečenější, jak by řekl ten menší medvěd od Kolína. Je to takový, kde stačí změnit jednu nebo dvě hlásky, a máme před sebou jiné slovo s jinými asociacemi. Buď se

hláska vymění za jinou, nebo se přidá (či ubere). Tak například když z *Vltavy* uděláme *Vrtavu*, je tu náhle přítomno i příbuzné slovo *vrtat* a jméno nejen zní, ale i vypadá úplně jinak. Přidáme-li ke slovu hlásku, třebaš k *vitamín* hlásku *l*, máme *vitlamín* a pravopisně cítící duše by napsaly *vytlamín*. Podoba takto změněného názvu je možná působivější než jeho znění a je dokladem pevného spojení významu slova s jeho grafickým obrazem v naší mysli. V dalším příkladu malý přídavek změní slovo *raut* na výstižnější *žraut*. Realizuje se tak jeden specifický způsob počestování cizích slov. Také se dá zdvojit to, co už ve slově je, a vznikne tak třebaš název krásné vlastnosti Ostraváků *chacharizma*. Touto metodou malých úprav si dělali legraci

lidé i z věcí politicky nepříjemných. Tak v minulosti například tím, že se z *protektorátu* stal *protentokrát* nebo se z *kádrového posudku* (který dělil lidi na perspektivní a neperspektivní) stalo *kadrikulum mortis*. Tak dostalo *curriculum vitae* svůj ironický protějšek. I další název pochází z období minulého režimu. Členové neblahého spolku kněží *Pacem in terris* byli nazýváni *paxteriěři*. Dnes se vyrovnáváme s nesnadnými situacemi hlavně grilováním a na rautech, kde se *upotěnci* cpou *utopenci*, až se jedno od druhého nedá rozeznat.

Autorka je lingvistka.

Máte nějaký lingvistický dotaz nebo námět na glosu?

Posílejte na adresu casopis@hostbrno.cz.

Zítřka je bohužel TAKY DEN

Tobi
Katze

Nějak jsem od té deprese čekal víc

Můžeme se nemoci, jakou je deprese, smát a žertovat o ní? Tobi Katze v duchu hesla „smích je nejlepší medicína“ píše o své depresi blog, pro který je typická dávka humoru a cynismu, aniž by však vážnou tematiku nějak zsměšňoval. Ve své knize nechává čtenáře prožívat i chvíle plné nepochopení, emocionálního chladu, letargie. Knihou však prostupuje naděje, že na konci sebedelšího tunelu se nakonec objeví světlo.

BROŽ., 200 STR., 325 KČ

obchod.portal.cz

Ouředník / Böll
Fučíková / Pelán
Zizler / Jiříčka / Činátl
Dvořáková / Roleček
Nodl / Italská renesanční
poezie

1₁₈

www.souvislosti.cz
revue pro literaturu a kulturu

b

Japonský dům

Bambusový plot předěluje travám stíny
někde to tu teče do kamení
Skrz strop je vidět střecha
skrz střechu strom a tak dál

Muž s ručníkem na hlavě
uhrabává rýžovým koštětem
les až stromům na kořeny

Jemnými ale vytrvalými pohyby
ukazuje vnitřnosti země

Všechno je nějakým směrem uhrabáno
i rýžové pole má k čemusi namířeno

Do nějakých domů prší
ani o tom nevíš
zespoda

Shinkanzen

Hory odcupitaly
šedá mlha líže modrou
Tunel ti to všechno vezme
a na kamenné kvádry si budeš
promítat vzpomínky

Jak že to bylo
úryvky v moři
nadváha světla
přerušované šílenství

Hlava ve spánku
padá na rameno
které není tvoje

Mrtví

Jestlipak do obchodních center
koupit si nové černé sako
chodí i hrobaři

Kdo ví odpoví mi hrobař
co je to v těch rakvích
Třeba mrtví nechali rozestláno
třeba odešli do vedlejších domů

Třeba jen dál nakupují

A takhle už napořád?

Lidé kteří mají moc se kroučí jako vlasy v dešti
Těla vylhaná ze svých podob
jsou zábradlím které vrostlo do staletého dubu
a o něž se nedá opřít

Řeči nás říkají
a na záchodku podsadité budovy
naprázdno blíže Palach

Tři tečky na konci národa
Stačila by jedna

Exkluzivní rozhovor s uprchlíkem

Pověz jak se ti žije ve stanu
minerálka soucitu vyšumí
vykrvácel jsi červené fazole
nebo sis přejel palec

Deníky nepíšu

K čemu všechny ty panty
na zavřených dveřích
Je tolik možností těla
Tolik variant jak pustit
dřevěnému kříži

žilou

Libor Stavjaník, ze sochařského ateliéru Evy V.

Případ Célinových pamfletů

Anna Kareninová

Ve dvacátých a hlavně třicátých letech dvacátého století část významných spisovatelů (mezi nimi Gottfried Benn, Knut Hamsun, Ezra Pound...) tíhla k nacismu, respektive k italskému fašismu: zčásti v reakci na sovětský komunistický režim. V Německu a Itálii viděli obranu proti válce. Zároveň z různých příčin spojovali válečné nebezpečí s židovskou otázkou. Tento postoj souvisel také s nespravedlivým mírem po první světové válce. Antisemitismus bohužel poznamenal rovněž intelektuální osud francouzského dramatika a romanopisce Louise-Ferdinanda Célina, především v jeho nepřijatelných pamfletech.

Poslední dobou se ve Francii hovoří o možném vydání antisemitských pamfletů francouzského spisovatele Louise-Ferdinanda Céline (1894—1961, o něm viz poměrně solidní informace na české Wikipedii). Sám Céline vydávání těchto knih zakázal poté, co byl za jednu z nich odsouzen, a snad když sám v sobě uznal, že tohle psát neměl. Célinova vdova Lucette zatím nová vydání odmítala, dokonce i soudně. Jenže té bude letos v červenci sto šest let a editor Célinova díla v nakladatelství Gallimard Henri Godard tvrdí, že je lepší vydat pamflety s kritickým komentářem v rámci souborného díla, než aby texty byly přístupné a zneužitelné na internetu. Osobně se domnívám, že by Henri Godard měl ctít vůli autora a považovat Célinovo dílo za ucelené bez těchto pamfletů. Zákaz vydávání považuji ze Célinovy strany za výraz omluvy. Deponování textů na internetu mohu vnímat jako uložení v přístupném archivu. Najít a přečíst si něco na internetu nemá tu váhu, tu zneužitelnou váhu, jako

pečlivě vydaná kniha, byť s komentáři. I když v Kanadě, kde jsou Célinova autorská práva od roku 2011 volná (zde trvají padesát let, v Evropě sedmdesát let), hned v roce 2012 Célinovy pamflety vyšly v publikaci *Écrits polémiques. 1933—1957* (Polemiky). Jejich editor Régis Tettamanzi tvrdí, že je lepší vydat pamflety s odsuzujícím komentářem, než aby vycházely v rasistických nakladatelstvích (což se podle něj v Kanadě děje).

Je známo, že pamflety psal Céline jako díla nepromyšlená, s vehemencí se v nich vyslovoval k tomu, co ho chorobně pronásledovalo: zážitek z války, hrůza z nových masakrů a ukřivděný antisemitismus jeho otce. Neměl čas je propracovat jako ostatní romány a vyhověl vlastně požadavku nakladatele, který chtěl přizívat zájem vzbuzený *Cestou na konec noci* a *Smrtí na úvěr*. Jaký byl jejich obsah a sled?

První Célinův pamflet *Mea culpa* (Má vina) vyšel ve Francii 28. prosince 1936 u nakladatele Denoëla

Louis-Ferdinand Céline
v roce 1932

v jednom svazku se Célinovou upravenou disertační prací *Poslední dny Semmelweisovy*. *Mea culpa* je pamflet protikomunistický. Poukazování na židovství komunistických lídrů je tu už přítomno, ale spisek nebývá k trojici protizidovských výpadů řazen. Jde o krátký text napsaný těsně po Célinově návštěvě Sovětského svazu. Začíná tímto odstavcem: „Co je na Komunismu svůdné, jeho vpravdě nedozírnou předností, je to, že před námi konečně strhne Člověku masku! [...]“ A končí:

Komunismus v grimasách!... [...] To je umírat pro ideu, když nevím, která bije!... [...] Válek, že už nebudeme vědět proč!... Čím dál strašnějších! Co už nikomu nedaj pokoj!... všichni v nich zařvou... [...] Svět se uklidí... že byl člověk vždycky k ničemu... Idea to vymete...

Zatím skrytý antisemitismus tehdy nepobouřil. A pokud jde o protisovětské varování, pře se nevedly o Céline, ale o Andrého Gida a jeho *Návrat ze SSSR* vydaný už v listopadu 1936. Céline jako odpověď na nezáměr o svůj pamflet napíše *Bagatelles pour un massacre* (Bagately k masakru). A tyto „maličkosti k vraždění“ ho budou stát čest.

Bagately k masakru jsou označovány za první ze Célinových antisemitských pamfletů. Vycházejí v prosinci 1937 opět v nakladatelství Denoël a po všech dotiscích je celkový náklad 76 024 výtisků. Kniha (označená Célinem jako „román“) začíná a končí coby Célinův-Ferdinandův rozhovor s židovským přítelem, lékařem Léo Gutmanem, proložený třemi balety: *La naissance d'une fée* (Zrození víly), *Voyou Paul, brave Virginie* (Rošťák Paul, hodná Virginie — parodie na sentimentální román *Paul a Virginie* Jacquese-Henriho Bernardina de Saint-Pierre z roku 1787) a *Van Bagaden* (starý tyran moří a mořeplavců). Zbytek je souhrnem primitivního měšťáckého antisemitismu a při čtení máme dojem, že jde snad o parodii tehdejších nálad. Najdeme tu typické výpady založené na předpokladu celosvětového židovského spiknutí: židovská je celá Mezinárodní výstava, nenávislný ke všem národům je Talmud, svobodní zednáři jsou židovskou organizací, židobolševismus chystá masakr ostatních hrdinných ras i ras upadajících. A mezi tím Céline zpřesňuje svůj cíl:

Nemám nic proti Židům jako takovým, myslím, když jsou to obyčejný ničemové jako každý druhý, dvounožci v honbě za kusem žvance... [...] Takovej Žid je nemlích takovej jako Bretonec [...] Auverňan [...] ...Ale bouřím se proti židovskému rasismu, proti tomu dštím, běsním, z toho mám plný kalhoty.

Na rozdíl od propracovaných románů je pamflet psaný jakoby jedním tahem a sestavený i z toho, co bylo v šuplíku. Při veškeré obsahové nepřijatelnosti je syrovou matérií Célinova stylu.

„Bagatelles! — Třesky plesky!“ říká o něm ironicky sám Céline. A vystavuje tu antisemitským útokům také Masaryka a Beneše:

Prezident Masaryk, přes veškerou žurnalistickou vlezlost, nesnášel Francii, coby velkokníže svobodného zednářství ve střední Evropě vděčil za veškerou svou moc židovským zednářům a komunistům. Přísahal jen na judeoanglickou kulturu. Ze všech sil připravoval s Benešem nastolení židobolševismu v Evropě. Česko-Slovensko je jen předsunutá pevnost Kremlu v Evropě.

Za *Bagately* bude Céline později souzen. V době vydání ovšem vyvolal pozdvižení především za tón, jakým své protižidovské výpady psal. V jedné z odsuzujících recenzí čteme: „Je to přesně ten typ knihy, u něhož by inteligentní antisemita uvažoval, jestli si ji vlastně nezaplátili Židi“ (Pierre Lœwel: „*Bagatelle pour un massacre* ou l'antisémitisme de M. L.-F. Céline“, *L'Ordre*, 7. ledna 1938).

Abychom pochopili, jak Céline antisemitské části pamfletu sestavoval, stačí si vedle sebe položit Célinovy zdroje a jejich parafráze v *Bagatelách*. Vidíme, že Céline celé pasáže převzal (nepřiznaně) především z pokleslé brožury Henriho-Roberta Petita *Le Règne des Juifs* (Židovská nadvláda) z roku 1937, která byla tehdy k dostání u novinových stánků. Odsud čerpá své „historické“ detaily, ovšem proměňuje je obdobně jako citace týkající se Beneše a Masaryka. Podřadnou štvavou brožuru a její tupé a přitom nebezpečné hlouposti a lži o židovském učení tak svým způsobem karikuje.

Nejnámější recenzí *Bagatel* je recenze Andrého Gida „Židi, Céline a Maritain“ v *Nouvelle Revue Française* (č. 295, 1. dubna 1938). Mluví jasně:

Céline nelíčí skutečnost; popisuje halucinaci, kterou tato skutečnost vyvolává; a to je na něm zajímavé. [...] Kdybychom měli brát Bagately k masakru jinak než jako hru, nemohli bychom Célinovi, při veškerém jeho géniu, prominout, že s takovým cynismem

a lehkomyšlností rozněcuje vášně z nejbanálnějších.

Další Célinův pamflet *École des cadavres* (Škola mrtvol) vychází v polovině listopadu 1938. Tímto pamfletem se Céline definitivně vyslovil. *Školu mrtvol* vydá v Československu nakladatelství Meteor (František Strnad) hned roku 1939 v překladu S. Horského. Jde o překlad, který účelově vynechává a mění.

Ve *Škole mrtvol* útočí Céline na Čechy vehementněji než v *Bagatelách*. Čteme tady:

„Kdo jsou to Češi?“

„Jsou to vojáci, pohůnci Židů a Lóži ve střední Evropě.“

[...]

Československo se zrodilo v Paříži pod šťastnou hvězdou zednářskou. „Abych propagoval naši věc, vyhledával jsem a poté pěstoval až do konce války styky s třemi důležitými činiteli: Svobodnými zednáři, Ligou pro lidská práva a Francouzskou socialistickou stranou... Do zednářských kruhů mě uvedli někteří pařížští krajané a jihoslovanští členové Lóži; měl jsem pak příležitost vyložit v některých naší věc a získat pro nás pařížské zednářské kruhy.“ Vzpomínky z války a z revoluce žida Beneše, str. 172.

Uvedená pasáž takto doslova ve francouzském ani českém vydání Benešových vzpomínek *Světová válka a naše revoluce* sice není, ale rozsáhlá část prvního svazku je líčením vzniku takzvané Maffie (Maffia) a detailním rozbořením „spikleneckví“. Céline, jak to odpovídá jeho poetice, urážlivě pracuje s nadsázkou a posunem reálného, s hyperbolou, která spolu s hudební emocí řeči tvoří jeho způsob literárního výrazu.

Už v květnu 1939 ve Francii Denoël po dohodě se Célinem stahuje z prodeje *Bagately* i *Školu mrtvol* — po podaných žalobách a stížnostech. Žaloby se netýkaly morálního aspektu, ale osobní cti těch, které urazilo, když byli Célinem označeni za Židy.

Třetí Célinův antisemitský pamflet *Les Beaux draps* (Pěkná šlamastyka; rovněž se uvádí jako Z ostudy kabát či Pěkná brynda) vychází v Paříži koncem února 1941 opět u Denoëla (mimořádně ten byl zavražděn v Paříži na ulici v rámci poválečného vyřizování účtů 2. prosince 1945). Později v jednom z rozezlených dopisů své ženě Céline tvrdí, že ho napsal kvůli ní pro peníze: patrně si byl vědom, že pamfletu (hodnotíme-li text čistě literárně) dochází dech, co do stavby je jednotvárný a výrazně založený jen na hudbě Célinova

či kulturních večerů. Je také známo, jak se rozčiloval, když nebyl zastoupen na antisemitské výstavě. Na otrěsnou pronacistickou anketu v týdeníku *L'Appel* „Máme vyhubit Židy?“ odmítá odpovědět a píše do redakce:

Už se mi protiví omílat pořád dokola židovskou otázku.

Tři kategorické knihy, myslím, stačí.

Mě už do toho tahat nemusíte. Všechno jsem řekl a ostatní jsou dál zticha.

a těmi se Céline znal či setkal. O udávání jsem se nedočela. O skutečném prohitlerovském aktivistovi rovněž ne. Proto jsem proti oficiálnímu vydání pamfletů: koho neodradil článek „Céline, hitlerovský aktivista a udavač“ a název zmiňované knihy, toho jistě odradí další akcentování Célinovy antisemitské nemoci. Přitom tolik velkých spisovatelů zas nemáme, abychom s nimi mohli hazardovat a pokoušeli se je (vědomě či nevědomky) vymazat z paměti.

Zájemce o širší kontext Célinových pamfletů a jejich recepce a překlady ve světě i u nás odkazují na knihu *Céline v Čechách* (Edice Revolver Revue, 2010), v níž jsem poskytla podrobnější přehled o přijetí pamfletů nejen v Čechách, ale například i v Itálii nebo v Německu. (Anna Kareninová)

V textu je použit název autorčina nového právě vycházejícího překladu *Voyage au bout de la nuit*, tedy *Cesta na konec noci*, nikoli titul staršího překladu Jaroslava Zaorálka *Cesta do hlubin noci*. (Pozn. red.)

Anna Kareninová (nar. 1954) je literární a filmová překladatelka a autorka řady rozhlasových literárních pořadů, článků, doslovů a podobně. Je také držitelka Magnesie Litery 2003 za překlad knihy Louise-Ferdinada Céline *Klaunův band* či ceny Francouzského velvyslanectví za přínos ke zpřístupnění francouzské literatury v Čechách.

Célinův slepý antisemitismus jako zhoubná choroba zničil především jeho

jazyka a jiskří především tam, kde Céline zapomíná na zednáře, židy, katolíky i Francouze. A hlavně na sebe. V neokupované části Francie byla kniha dokonce na příkaz německé cenzury zakázána a stažena z prodeje.

Mezi francouzskými spisovateli té doby, kteří se antisemitismem tu více, tu méně netajili, se objevuje Georges Bernanos, Paul Valéry, Paul Claudel a také André Gide, ovšem jejich antisemitismus se dokládá ze soukromých korespondencí a deníků, což je něco jiného než otevřený pamflet nebo antisemitské články. Céline věděl dobře, co píše. I když tvrdil, že napadal Židy v době, kdy byli podle něj u moci, a ne vraždění, toto „zdůvodnění“ nemohlo platit v době reedic pamfletů v letech 1942 a 1943.

V letech okupace Céline píše také řadu dopisů kolaborantským tiskovinám, které jsou v nich pak vydány jako články „spolupracovníka“. Sám Céline vždy popíral, že do těchto tiskovin aktivně přispěl, a proti otištění dopisů se ohrazoval. Docházel nicméně do Institutu pro židovské otázky (založeného německou Propagandistickou kanceláří — Propagandastaffel — během okupace Francie) a účastnil se tu literárních

Célinův slepý antisemitismus jako zhoubná choroba zničil především jeho. Ta paranoidní zášť byla záští vůči určitému způsobu moci nad lidmi (nejhorší „žid“ byl pro něj Hitler). V soukromí těm, které hanobil, pomáhal. Za jeho pamflety a za jeho antisemitismus se stydím, ale se smutkem pozoruji, jak je ve Francii stále znovu rozdmýcháván odpor proti tomuto nepominutelnému spisovateli. Součástí kampaně je i název nedávno vydané knihy, která podrobně mapuje kolaborantské a antisemitské kruhy ve Francii: autoři Annick Durauffourová (literární badatelka) a Pierre-André Taguieff (politolog a historik) tuto fundovanou publikaci nazvali *CÉLINE la race, le Juif. Légende littéraire et vérité historique* (Céline rasa, Žid. Literární legenda a historická pravda, 2017). A *Le Monde des Livres* jí věnuje 8. února 2017 dvojstranu nazvanou „Céline, hitlerovský aktivista a udavač“. Na dvojstraně je na kresbě Céline držící v rukou malou plynovou komoru a kouř z jejího komína mu stoupá do nosu. V knize o 175 stranách jsem pak našla podrobný popis francouzské nacizující a kolaborantské fronty, skutečně a záměrně podlé a vražedné, a zmínky o tom, že s těmi

Ale lajknu i tak

Anna Sedlmajerová

Foto Petr Steindl

Anna Sedlmajerová, nar. 1996 v Havlíčkově Brodě, vystudovala tamní gymnázium. V současné době studuje obor Zahradní a krajinářská architektura na Mendelově univerzitě v Brně. V Brně také tráví většinu volného času, který věnuje především procházkám, fotografování, návštěvám galerií, koncertům elektronické hudby a debatám o umění s přáteli. Je zapálenou botaničkou, přičemž s oblibou cestuje napříč republikou po lokalitách, kde se nacházejí endemické druhy a přírodní unikáty. Poezii nejraději tvoří před spaním a těsně po. Dosud nepublikovala.

valpuržina noc

nekonečnu do očí nedohlédneš
skrze leta
skrze blyštivou kapku na juniperus sabina
v níž se s bludem bezbřehé vznešenosti
zrcadlí křehká klenba lidství

nekonečno nepřevrátíš naruby
ale na poli můžeš posbírat kousky boha
slepit
poté společně přeskakovat májový ohně od buřtů

na konci tohotohle veselí
boha rozžhavenou jiskrou oslepit
a probodnout umaštěným vošturákem

ilegálně pokračovat
per aspera ad astra
jako by výsadou člověka nebylo nepochopit
jako by tu klenbu nepřerostla
kdejaká špička juniperus communis

wald

neustále rezonují uvnitř tmy vědomí slova:
nechápat
nerozumět
nezachytit

world wide eyed
širokoúhlým pohledem poezie
jazykovým univerzem

to prostě jede tak neuvěřitelným způsobem
že fakt nemáš nejmenší naději
ponořit prst do šlehajících plamenů
a olíznout hořící wald
z těch abies homolepis
abies cephalonica
pinus bungeana
pinus parviflora

deset tisíc hořících principů
deset tisíc hořících hranic
deset tisíc hořících součástek naoko fungující dichotomie

ale bůh řekl jednoduše
show must go on
necht jsou kopce navršovány
necht prohlubně prohlubovány

anatomie v ruce

potenciál písmene O
grafického prototypu prázdnoty
negativu černé díry

na palci ještě tuš
 čern z rozpuštěných zornic
 zběhla
 po vzoru okem dávno zatracených zbabělkyň slz
 zrádkyň autonomního celku*

do jediného zářezu času směřovalo celé tělo
 do čáry na dlani
 kde je čas nahečmán
 vizí veškerosti
 sem čern plíživě stékala
 aby označkovala cestu
 nově příchozím zástupům odštěpků dendritů
 prvních z řad
 a benigní nádory lidství
 po stezce taktéž putovaly
 v očekávání
 hned za nimi

silně kyselé podloží
 vzduch téměř beze všeho

nakonec lascivně pobídnuty
 smočit končetiny v černi
 škvíře kde veškerost vězí
 avšak jen u končetin to jako vždy
 nezůstalo

* zmíněno pouze v latinských textech

insta

lukevsmith v lajava
 modrooký
 postříbřená víčka
 i přes tisíc pixelů
 tajou závěje
 tím pohledem

zkamenělá fosílie
 amonit
 velikosti člověka

srdíčko

lottavolkova má nový naušnice s husitským kalichem

už tři dny praská led
 appliednihilism
 no fun

trump kontra godzilla
 skok kobylky z destičky na cedulku
 Jiří černický

nelkafofelka je v praze
 marietomanova casual life in NYC
 katevitamin
 lesbická modelka co se cpe houskama s marmeládou
 real life on instagram
 taky louisecehofski dle mého názoru
 přibrála
 ale lajknu i tak

dětský den

já už nevím co jsem to psala na stěnu
 ale bylo to tajně
 křídou
 oprava diktátu za jedna
 tak už jsem z toho venku
 už si zas můžu vyndat skleněnku
 z kapsy kalhot červeně károvaných
 a jít si cvrknat
 jít si cvrknat
 cvrknat nebo
 nechat pulce ve vaničce od ramy
 kroutit liščím ocasem
 jak byly vždycky na javorech v Malčíně ty plakáty
 se vzteklejma liškama
 hej bacha lidi
 nehlaďte je
 a děti vy se bojte
 ale děti si dál hrajou
 na půdě hledaj poklady
 po lokty v sudu s obilkama
 a jehla v kupce sena
 je
 je 7 hodin
 i když nevíš co to znamená
 hastrman bařá na vrbě
 je 7 hodin
 a i když nevíš co to znamená
 froté pyžamo ti připomene
 zejtra je taky den
 zejtra je taky noc

Svěží fičba básní Anny Sedlmajerové invenčně kombinuje jazyk dnešní super, dnešní hyper insta, je ale vošťurák, jsou ale zbabělkyňe a čas je nahečmán! A na javorech v Malčíně ty plakáty se vzteklejma liškama... Je jedle nikkoská. Je jedle řecká. Je borovice bungeova. Je borovice drobnokvětá... Ano, ano, ano: Necht jsou kopce navršované, necht prohlubně prohlubovány! Více se toho na dvě strany nevejde. (-vk-)

EEEX

**Pravdivé báje
z časů emigrace**

Nežádoucí svědek Markéta Brousková

Markéta Brousková

**Pokračujeme v cyklu
literárních vzpomínek
na dvacet let života v exilu**

EXXX

VI.

Co Čech, to učitel. Co učitel, to blbec. Co blbec, to nuda. A kudy z nudy? Do supermarketu pro další bedničku hnusně nasládlého pobljonu Asti Spumante. Nežli vyrazil, vtěsna se Pavel do silně našpiněných montérek. Převlečen za řemeslníka se v kalupu u pokladny důrazně domáhal přednostního odbavení. „Nebudu přece deset minut trčet mezi kačenama a poslouchat jejich hrdelní švýcarský kváky.“

A běhal do místní filiálky řetězce Migros často. Denně do sebe kopl nejméně pět lahví, takže naprosto střízlivý byl jedině brzy po ránu. Ale pro jistotu si začal hned po šesté připravovat kávu špičkové kvality. Pedanticky odpočítal zrnka a pomalu umlel v hříšně drahém ručním mlýnku s šuplátkem: „Nejsem pošťák, abych pil mizerného turka.“

Za prahem přízemního bytu v očích sousedů poněkud podivné manželské dvojice Viola Fischer und P. Buksa, tak stálo psáno na kovové tabulce pod rozbitým zvonkem, se pro mne v emigraci rozprostírala říše svobody o velikosti šedesáti čtverečních metrů. Vykládejte si, milí hosté, co vám slina na jazyk přinese, ale odpusťte si *píčoviny* na úrovni písmáků, mudrlantů, buditelů, národních koryfejí a sirotků pražského jara.

Striktní zákaz se ovšem vztahoval i na případnou otázku, proč scenárista Buksa odešel do malé země bez filmového a televizního průmyslu. Značný podíl na tom asi měla Viola, dcera filozofa a sociologa Josefa Ludvíka Fischera. Převzala totiž téměř beze zbytku otcův názor, že Němci se ve dvacátém století vyřadili ze skutečné Evropy. Do Spojených států amerických anebo Francie se Pavlovi z mnoha důvodů nechtělo. Byla o tom řeč jen v náznacích. A o básníkovi z Pardubic Jiřím Pištorovi, který se po několika měsících ve Švýcarsku vrátil do Prahy a spáchal na podzim roku 1970 sebevraždu, neztratili manželé Fischer/Buksa ani slůvko.

Navzdory omezením a mantinelům učarovala basilejská říše svobody i Karlu Krylovi. Kdykoli mu Svobodka, fanynky a *dotěrný kámoši* přerostli přes hlavu, sedl do vlaku. Přijížděl sice většinou bez avíza, ale zato s kytičkou pro paní domu. A protože nikdo neškemral, ať je té lásky a zazpívá, směl být den či dva Karlem bez kytary a od plic si zanádat na všechny *ty emigrantský zmrdy, co ho nestoudně vodíraj a vokrádaj. Národ sobě a Kryl zadarmo.*

Za skromné pohostění (guláš) a tvrdé lože (gauč) si proto nechával líbit Pavlovu kritiku sentimentality českých písničkářů. A nerozhodil ho ani do zblbnutí opakovaný refrén, že je *důstojným dědicem posraných tradic moravského katolicismu.*

„Umění není alibi,“ skandoval obr v županu, „svíčkový báby běhaly do kostela, aby je minula muka pekelná, která vylíčil Lazar, když byl vstal z mrtvých. Dneska si každej hajzl pustí Kryla a má se za odbojáře. Poskytuješ rozhřešení a vykoupení v rozpustný formě. Seš s vodpuštěním katolický Nescafé.“

Když si však jednou jedinkrát dovolil přisolit poznámkou, že nám prvním pionýrům republiky vygumoval *bolšán* mozek, došlo málem na facky. K mému neskonalemu údivu počal bard hájit naši čest poukazem na knihu Petra Pitharta alias J. Sládečka *Osmádesátý.*

„Sládeček who, who, who,“ rozběsil se Pavel, „ještě jedno slovo, a uslyšíš hurónský smích nad tratolištěm krve. Slátaniny komunistickéjch syčáků zásadně nečtu. Já mám eště solidní vzdělání, ty seš jen lepší analfabet.“

V nestřeženém okamžiku jsem skoro na kolenou z Karla Pithartovu bichli vydyndala. Dyž jináč nedáš, tu máš! Kdyby hostitel tušil, co za jeho zády tropíme, byl by nás bez váhání přerazil vejpůl. Vidím to všechno před sebou, jako by to bylo nejpozději včera. Karel Kryl spěchá na vlak, básník Brousek se nudí a Pavel nadává Virole, že ještě nevyvenčila čubu.

Nepoměrně drsnější scény se odehrávaly, jakmile obr v županu zabrousil do džungle moderních českých dějin. Brával to šmahem od lokajů Vídně až k lokajům Moskvy. Zaštitěn jako řada samozvaných historiků citátem *Aniž křičte, že vám stavbu bořím, jež by sama v krátkém padla čase,* kácel modlu za modlou. Nekřičeli jsme. Nač přilévat olej do ohně. I bez našeho přičinění plápolal jako pochodeň.

A přesto nemíním jeho výlevy, úlety a občasně fantasmagorie — byt jen ve zkratce — reprodukovat. Pročítám-li se totiž nyní roku 2015 texty Vratislava Effenbergera (*Republiku a varlata*) napsanými v sedmdesátých letech, doznívá mi v levém vnitřním uchu lehounce výsměšná kadence Pavlova hlasu. „Neříkal jsem to? Jenže, vy imbecilové, jste se jenom hihňali.“

Obdobná změt chuchvalců, obdobně protivný nárok na pravdu pravdoucí, obdobně zaklínání se autenticitou, shodné detaily a motivy, takřka identická zuřivost a sžíravý sarkasmus. Přestože Buksa nebyl ideolog, a natož poznamenaný marxismem či jiným -ismem, považoval stejně jako surrealista Effenberger za hnací sílu českých dějin oportunistus bez břehů. A nemusím zajisté vysvětlovat, proč jsme s ním nadšeně souhlasili.

Kdo se však odvážil odmlouvat, byl na ráně. Po asi poslední historické seanci srazil ze schodů vlastence z východních Čech. Nešťastnou náhodou si nalomil pravé zápěstí, což je pro cellistu pohroma.

„A kdo mi teď proboha živýho bude mejt vokna?“ hořkovala Viola do telefonu. „V nemocnici ho sbalila blondatá sestřička z Verony. S tou italskou paštikou se nemůžu poměřovat. Vždyť už jsem stará bréca.“

A bylo hůř. Asi tři neděle po návratu z protialkoholní léčebny si pohublý obr v županu prohnal hlavu kulkou dumdum. Kus jeho mozku vyletěl prudce vzhůru jako raketa a rozplácl se na stropě obývacího pokoje. Sáh k revolveru naprosto neočekávaně 30. června 1984 v sobotu odpoledne během vleklé manželské rozepře o tom, čím poctit nevídaného hosta z Prahy, který se *psychicky zbouranému Pavlovi neustále vnucoval.* Jelikož přetížená basilejská policie zpočátku nevyklučovala možnost úkladné vraždy *na balkánský způsob,* strávila vdova osmačtyřicet hodin ve vyšetřovací vazbě. Po propuštění o ni pečovala Jaruš ze Žižkova. Prodávám doslova, jak jsem od Violy o Vánocích 1984 koupila.

Cizinec hledá byt, aby byl aspoň někde trochu doma. Hostovský věděl, co vymyslel a co protřpěl. Třebaže není náročný, zažívá porážku za porážkou. Své neúspěchy přičítá

na vrub neznanosti místních poměrů, vlastní neschopnosti a prázdné peněženice. Mám přirozeně na mysli české emigranty začátečníky pronásledované vidinou koupelny a teplého obýváku. Slitujte se konečně nad námi! Jsme velmi počestní a plní dobré vůle. A přesto už půl roku vegetujeme v lepším kutlochu. Kdyby naši noví spoluobčané jenom trochu chtěli, pak by pochopili, jak strádáme. Stačilo by jedno jediné ušlechtilé gesto, a my se vzchopíme.

Tu a tam se však mezi námi vyloženými smolaři vyskytl hovorný kabrňák, *kerýmu ty správný kámoši dohodili nádhernej bejvák s terasou*. Nestýká se přece s emigranty. To by tak hrálo! Vyhýbá se jim, kde jen může. Jenomže shodou okolností se zrovna musel přestěhovat. Podle řeči o bytu poznáte jich, znělo tenkrát mé soukromé kádrovácké heslo. A věřte mi, že se náramně osvědčilo.

Patrně jsem pohádkářům záviděla a pořád ještě závidím. Čím už se můžu dohromady pochlubit. Leda trapně realistickou historkou o obtloustlém kudrnatém mladíkovi dloubajícím se věčně v nose. Jmenoval se Geiger a s viditelnou nechutí vypomáhal strýčkovi, známému stuttgartskému makléři. Obden seděl u jeho psacího stolu, bral telefony a ukrutně se nudil. Protože pocházel z Brazílie, zažil na vlastní kůži, jak to ve Švábsku opravdu chodí, a rád mi o tom s epickou šíří vypravoval.

„A to jsem prosím čistokrevný Němec.“

Čistě ze soucitu s *bělochy druhé třídy* (Geigrův oblíbený termín) se nás proto za strýčkovými zády ujal. Počátkem ledna 1970 jsme se směli nastěhovat do studeného přízemního bytečku v dělnické čtvrti Zuffenhausen. Hned za prvním rohem montovali mladí italská garbajteri proslulá auta Porsche 911 a 914. Tenkrát se tam šroubky utahovaly ručně. A v hlučné zakouřeně putyce za dvěma rohy se místo piva popíjelo červené víno z Apulie. Na báječnou pizzu za tři marky se však chodilo jinam. Při hledání bytu jsou cesty Páně obzvlášť nevyzpytatelné. Věře Linhartové se v tomto směru zúročila láska k hudbě. Když se zkoumavě rozhlížela po dvoře domu, v němž od října 1841 do dubna 1842 živořil mladý Richard Wagner a hltal spisy utopických socialistů, přistoupila k ní portugalská concierge a vyzvíдалa, není-li onou dámou, co už chtěla přijít předevčírem. O hodinu později prý už svírala v ruce klíč od dvoupokojového bytu s malou koupelnou.

A takové z pekla štěstí si pochopitelně zaslouží čestné místo v análech emigrace. Až na odlehlý západoberlínský ostrov přece tehdy dorazila nactiutruhačná zpráva, že *přeceněná prozaička* s hlavou v oblacích a s ohnutým pyskem zneužila situace ve svůj prospěch.

„A ta se vyzná. Jo Moraváci. Kdo by to do ní řekl,“ poznamenal Jan Kotík se shovívavým úsměvem mudrce, jemuž nic lidského není cizí.

Jedině hašteřivý Pavel Buksa Věru Linhartovou bez váhání vyvinil, neboť její kroky nasměroval duch Richarda Wagnera. Byl tou představou přímo posedlý, takže počal zčistajasna blouznit o grandiózním velkofilmu s pluky skřítků a trpaslíků ochraňujících Sněhurku aneb křehkou intelektuálku z východu na její strastiplné pouti ze skleněné rakve do města nad Seinou.

„Vrazil bych tam Macochu, tajemný hrad Bítov s kastelánem Kuběnou, Hrušínského, bubáka vykřníka, fantom

opery a pařížská zákoutí. Chtělo by to jenom pár milionů dolarů, dlouhé stopáže a Vorlíčka. Ten má keč na světové úrovni v malíčku levý ruky.“

A pak zazvonil zvonec a hollywoodské pohádky v Basileji byl konec.

„Viděla si vídeňské kvartýr Pavky Kohouta?“ zeptala se mě v prvním desetiletí jednadvacátého století již zmíněná E. H., hrdá majitelka restituovaného činžáku na kdysi Královských Vinohradech. Musela jsem ji zase jednou zklamat. O Věru Linhartovou se bohužel nezajímala a bez udání důvodu pohrdla popisem venkovského sídla Pavla Tigrida, jakož i bytu Milana Kundery, *protože na nás zvysoka prdí*.

Aby tak nevraživě nekoukala, nabídla jsem jí náhradou vybrané nevkusnou vilu v obci Fontenay-aux-Roses poblíž Paříže, obývanou spisovatelem a disidentem Andrejem Siňavským a jeho manželkou, vydavatelkou emigrantské revue *Syntaxis*.

„S Rusáky si můžeš trnout nohou!“ zaprotestovala rozhořčeně. A proto se hrdá vlastenka nikdy nedozvěděla, že tam plachý intelektuál nejen pilně psal, nýbrž údajně i čile komunikoval s duchem prozaika a konvertity k víře katolické J. K. Huysmanse.

Tuto informaci mi s jistotou dávkou jízlivosti poskytl nositel Stalinovy ceny druhé třídy a novopečený občan francouzské republiky Viktor Někrasov počátkem března 1979 během dlouhé procházky Lucemburskou zahradou. Již tehdy se zmínil o tiché nepřiznané nenávisti, s níž sovětská disidenti v západní Evropě a Spojených státech amerických — Solženicynem počínaje a liberály konče — sledují Kunderův vzestup na pařížském nebi.

Koncem srpna 1986 dolehly nadávky až ke mně. Kdybyste ji viděli, a hlavně slyšeli tu babu Jagu s virtuálním kalašnikovem v ruce a údajně i důležitou redaktorku přes kulturu v ruském vysílání BBC.

„Ta střední Evropa přijde holoubka ještě draho. Co si, vy Češi, o sobě myslíte? Slováci vědí, co je vděčnost.“

Fanatické spílání *malému slovanskému národu*, který jsme zachránili před fašismem, Andrej Siňavskij sice zpočátku ignoroval, ale baba Jaga s knírkem pod nosem ho několika přesně cílenými poznámkami rychle donutila, aby zaujal postoj hodný *významného pravoslavného myslitele v exilu*.

Dobráckým hlasem vytkl proto Milanu Kunderovi povrchní ateismus a erotiku *à la française* v komunistických kulisách. „A to se Francouzům přirozeně zamlouvá,“ pokračoval potměšile, „vidí svět skrz romány. Jsou velmi sečtělí.“

Ale to sem, vážený čtenáři, už opravdu nepatří. Koho dnes ještě zajímají výroky jakoby z románu vystříženého trochu potrhlého inteligenta, který si kvůli tuctu povídek odpykal sedm let v gulagu. Občasná výměna názorů s majitelkou restituovaného činžáku a zřejmě poslední fanynkou Pavky Kohouta mě poučila v tom smyslu, že emigrant bez žádoucích vzpomínek se na Žižkohradech nezavděčí.

Jakkoli to zní neuvěřitelně, zakládá se příběh o tajném přátelství geniálního fyzika a negramotného indiána

na pravdě. V první polovině čtyřicátých let minulého století spolu večer vysedávali na vrátnici jedné z nejprominentnějších univerzit Spojených států amerických, ale její jméno nám psychoanalytik Erik Erikson neprozradil. Stopy vedou podle mého názoru do Princetonu, a tudíž k Albertu Einsteinovi. Přestože oba mluvili bídne anglicky, tak si prý skvěle rozuměli. Ale v přítomnosti třetí osoby rozhovor okamžitě utáli.

S vědci měl indián hojně zkušenosti. Vždyť si ho v Princetonu podávali antropologové, etnografové, etologové, neurologové a mnoho jim podobných. Po deseti letech však učencům nezbylo nežli se o bezdomovce postarat. Naštěstí vynikal fotografickou pamětí na obličej, takže se stal zcela nepostradatelným vládcem vrátnice. A navíc ho matka příroda vybavila telepatickou schopností neomylně uhodnout, kdo kde nezhasl světlo a kam založil klíče, což bývalo za starých zlatých časů analogových technologií k nezaplacení.

Podle Eriksonova ničím nedoloženého tvrzení si kamarádi spolu na vrátnici povídali o vymizívaných světech. Ono je koneckonců absolutně lhostejné, křísíme-li ve vzpomínkách mejdany berlínských bohémů a intelektuálů, anebo potluchy malého indiánského kmene z Arizony, který někdy ve třicátých letech minulého století vymřel hladu.

Když se fyzik a indián hříčkou náhod a osudu a vlastně proti své vůli ocitli v Princetonu, byli již příliš staří, než aby jim narostla druhá hlava. A bez té se normální emigrant bohužel neobejde.

Poznatky tohoto druhu si však člověk, nechce-li platit za tichého blázna, nechá raději pro sebe. Proto si pro sebe ponechávám i zašmodrchanou odpověď na otázku, proč Erik Erikson, narozený roku 1902 ve Frankfurtu nad Mohanem, odložil po příchodu do Spojených států amerických jméno Homburger a zdůrazňoval, že je synem dánského otce.

Proměnila se jeho druhá hlava v diktátora? Prikázala mu, ať konečně odstřihne minulost? Moje dvě kebuly se pouze v jednom kuse štekaly. Na víc se nevzmohly.

Odměnou za vyrovnaný bankovní účet a zakoupení ojetého auta mi doma bylo neustálé remcání. Tu se drželo v pozadí, tu se cpalo drze do popředí. Kolikrát jsem si tehdy musela vyslechnout: kdo má peníze, je prázdná nádoba. Ale běda mi a ještě jednou běda, kdybych se náhodou chtěla kvůli klidu, míru a duchovnu na místo vybodnout, jak jsem několikrát ze zoufalství demagogicky navrhla.

„A to si říkáš matka? Ty si z těch vašich krav už totálně zblblá.“

Básník Brousek se mýlil. Jenom jsem prokoukla a naprosto nedobrovolně. Mé milé kolegyně nepracovaly z nouze či holého nezbytí, nýbrž *výhradně z hluboké vnitřní potřeby se smysluplně uplatnit* aneb *seberealizovat*.

Prohlašovaly to s jistým potěšením, protože pan manžel by je přece hravě uživil. Jednalo se o velmi namyšlené, inteligentní a přehnaně ctižádostivé příslušnice vyšší střední třídy kolem třicítky a čtyřicítky. Snad vám, vážený čtenáři, ta kapka sociologie dovolí si o něco lépe představit

mou v mnohém ohledu choulostivou situaci plebejky mezi bezdětnými liberálními dámami upřímně opovrhujícími jak lidem, tak levicí.

Krůček po krůčku jsem díky četným kuřáckým přestávkám během takřka nekonečných porad pronikala do tajů paničkování na vysoké úrovni. Má vila, má zahrada, má posluhovačka (příčinlivá Turkyně), můj zahradník (čiperný důchodce), má drahá babička, která před válkou jezdila v zimě do Egypta.

Abychom si však správně rozuměli, musím dodat, že se mé milé kolegyně nevychloubaly. Ani nápad! S naprostou samozřejmostí si prostě velmi rády vyměňovaly postřehy a letité rodinné zkušenosti. Nejméně jednou přišly dokonce na přetřes problémy s moderním stolováním a správným rozmístěním čínských váz v hale. Četba krásné literatury byla víceméně tabu. Přemíra zájmů totiž rozptyluje, čímž *dochází k signifikantnímu poklesu výkonnostního standardu*.

Ačkoli před menzou ještě stále trojčily prořídle smečky bojechtivých levičáků a v menze již řečnili první zelení, zatímco kafeterii okupovaly arogantní feministky, snoubil se u nás na modulu bez ohledu na politickou situaci nesnášenlivý pruský duch s panovačnou protestantskou etikou. O přestávkách jsem proto držela hubu a statečně hulila. Má první hlava se přitom měla za Annu proletárku, ta emigrantská za paní z Nemanic.

Jenomže domácích hádek mezitím přibývalo a přibývalo úměrně prázdným lahvím od vína. „Musíte schůzovat od nevidím do nevidím? Vy nejste normální. Přestaň kňourat, ženská nešťastná! Když si pořádně lokneš, tak se ti uleví. S tebou už dávno není žádná sranda.“

A nebyla. Otráveně jsem básníka Brouska požádala, ať ráčí dostudovat.

Markéta Brousková (nar. 18. 4. 1941)
vyrostla, odmaturovala a vystudovala
v Praze. V šedesátých letech psala
pravidelně recenze do časopisů *Host*
do domu, *Tvář* a *Sešity*. V září 1969
odešla s rodinou do Spolkové republiky
Německo. Pracovala třicet let na Svobodné
univerzitě Berlín (FU Berlin). Během studia
se vdala za básníka Antonína Brouska.
Manželství se rozpadlo v roce 1993.
Dnes žije v saském maloměstě.

Hostinec

Dan Jedlička

Už naši prvobytně pospolní předkové dobře věděli, že pole je třeba po nějaké době nechat ležet ladem, aby i nadále mohlo nést kvalitní úrodu. Smysl naší dvouměsíční redakční pauzy je vlastně podobný; před letní odpočinkovou přestávkou ovšem ještě dovolte pár veršů.

Příspěvky Marka Blažička zveřejňuji s vědomím, že svým výběrem nehezky zasahuji do struktury rozsáhlejšího cyklu, jehož jsou součástí (a který zde z pochopitelných důvodů nelze publikovat celý). Texty mají formu krátkých absurdních konstatování, jež jsou tak dokonale nebásnické, až se z nich místy stávají dokonalé básně. — Stanislav Černý dal svému souboru název „Němá stíznost hluchým uším“, a je to titul věru výstižný. Básním dominuje pocit zklamání, frustrace, rezignace na životní i tvůrčí zápolení se světem, který z pohledu lyrického subjektu nehraje fér hru. Místy na mě bohužel autorova filipika působí zbytečně bolestně a ublíženě; pro Hostinec vybírám ty silnější a nosnější polohy. — Dnešní výběr zakončí básně Roberta Pfeilera, který se v e-mailu netajil, že toho zatím mnoho nenapsal. A zasláný soubor tomu odpovídá: autor si zkouší různé formy od samostatných, kratších i delších básní přes komponovaný cyklus až ke krátké próze; hledá se, a tak je to normální a v pořádku. Vybírám několik čísel z cyklu „Jen tak si vyjít“, které jsou sympatické, lehké a inspirativní jako červenová procházka.

Marek Blažiček

• • •

matka odmítla
císařský řez
její dědeček totiž
neměl rád Franze Josefa

• • •

dítě nejen kvůli tomu
přišlo na svět s obtížemi
ve chvíli
kdy spatřilo okolí
začalo se škrtit
pupeční šňůrou

• • •

matka mu lásku prokazovala
originálním způsobem
místo ranního kakaa
ho topila

• • •

v pětatřiceti letech
ho zaujala myslivost
nevyhovovalo mu však
prostředí lesa

• • •

potomstvo nepěstoval
čekal čapí návštěvu
dokonce měl pro tuto příležitost
ve skříni schovanou
láhev koňaku

• • •

když se ho někdo na něco zeptal
jen pokrčil rameny
když umíral
vynechal i toto gesto
lidé ho pak
měli za hulváta

Stanislav Černý

Myšlenkové cvičení

*V postfaktickém světě sítí krátkých postů,
s dosahem, který se dá jednoduše koupit,
nemá hloupá a pomalá poezie místo.*

*Představte si možnost stát u zrodu postpoetry,
poezie po poezii. Přemýšlejte, jaká by mohla být,
čím by se měla vyznačovat, kdo by ji četl a proč.*

1, II

V noční štrece jsem měl v hlavě opět roj,
učiněné nádraží. Většinu mých nápadů už dávno ujel vlak
a mysl se znovu vzteká, že nestíhá spoj.

Co chtěl básník... Lstí vstoupit do historie a
penetrovat ven. A oni dál povídali,
že mu hráli, a vařili bolehlav a rmen.

2, II

Usedavě smutným po štěstí, co nebylo,
a hrobník ostří lopatu. Jak ožralý lodivod
mírím aspoň do patu, převozník mě střídá.

Cestuje i bída.

V laborce prý testovali fotonický čip.
Klepu kosu ve skladě, zamořeném potkany,
zasviněném sněti. Že by osud? Vtip.

Mějme aspoň děti.

Nezuřit pro poezii

Pohrdlivé recenze plné drzých tvrzení,
které nikdo neověřil a v budoucnu
tomu nebude jinak.

Jak se nemám stresovat
šokován co chvíli, staro-nově, číslu,
jež nechtějí být, jestli mohou mluvit.

Úděl, směla. Pokora.

Domněnky a konce.
Zima, špína. Strach.
Tvé potřeby (koncert!)
utloukají v tmách.

Současnost je modální.
Dýchám, dýcháš (dýchat)
ustrnulý, lokální...
Nasrat, lidi! Pýcha.

Motto:

*Promiňte mi,
že to tak musím říct,
ale nalámat větu
do krátkých řádků
svede každý
skladník.*

Robert Pfeiler

Jen tak si vyjít

IV.
jsou i hezký dny
ve kterých dominuje modrá
a nebe je tak vysoko
že jej nevnímáš

a cítíš se tak lehce
nikde nic netlačí
a nemáš chuť
odbočit

V.
Apolinářská ulice
to je tam
kde se naroďíš
abys to mohl vydýchat

ploužíš se kolem zdi
se starými symboly
u zavřeného kostela
chtěl bys tam bydlet?

VI.

dny jako je tento
by měly být
součástí nějaký smyčky
i za cenu nesmrtnosti

je to den
kdy Roden zkoumá
vlastní hovno
v zapomenutém filmu

a je v tom dni
i plná vana
která po nás zůstane
opuštěna

VII.
rozhovor cizinců
hlavy proměněný
plný falešných zubů
a dračích očí

tohle jsem
přece už zažil
před dvaceti lety
plný omluvenek

**A to je z Hostince vše, nad vašimi
texty se potkáme zase v září.
Posílejte je vždy v jednom (!) souboru
na e-mail hostinec@hostbrno.cz
a nezapomeňte připojit i svou
poštovní adresu.**

**Dan Jedlička (nar. 1973)
je básník, překladatel z angličtiny
a nakladatelský redaktor.**

Aktuální čísla

Zakořeněno v mýtech (moderní adaptace
staroseverských mýtů)
Kabinet múz doktora Schulze
Tropy v tropech (soudobá africká poezie)

Chystáme

Železnice
Bývalé nizozemské kolonie
Kamerun

Více na www.svetovka.cz

PLAV

MĚSÍČNÍK PRO SVĚTOVOU LITERATURU

Cannes

Šimon Šafránek

Šílenství Gaspara Noého a Larse von Triera mimo soutěž, volání po ženském vítězi a japonský triumf Hirokazua Kore-edy. To byl 71. filmový festival v Cannes.

Jde o nejslavnější a nejpřitažlivější filmový festival světa. Jeho 71. ročník však proběhl poměrně klidně — bez velkých propadáků, bez extatického nadšení. O to robustněji však možná působil. Pro Zlatou palmu si došel miláček artového filmu Hirokazu Kore-eda se svým subtilním dramatem *Shoplifters*. Opět se tu věnuje rodině. Tentokrát jde o drobné zlodějíčky, kteří bez vědomí rodičů „adoptují“ malou holčičku. „Posledních pět let se soustředím na rodinné příběhy,“ řekl mi Hirokazu Kore-eda po premiéře filmu. „Dříve jsem se zabýval tím, jestli rodinu tvoří krevní pouto, anebo čas, který spolu trávíme. Teď už jsem otcem, bojoval jsem s tím, jak k tomu přistoupit. A začalo mě zajímat, zda se dokážete stát rodičem, aniž byste sami to dítě na svět přivedli.“

Grand Prix si odnesl Spike Lee s dramatem *BlacKkKlansman* o černošském policajtoví, který infiltruje rasistické hnutí Kukluxklan. Až s bronzem za Cenu poroty se musela smířit Nadine Labakiová s festivalovým objevem *Capernaum*. Dvanáctiletý

libanonský chlapec tu zažaluje své rodiče, že jej vůbec přivedli na svět. Čekalo se přitom, že porota v čele s Cate Blanchettovou uspokojí volání po ženském vítězi — a tohle byl ideální kandidát.

Klání o Zlatou palmu nabídlo pestrou směs autorské tvorby: od hudebního retra *Summer* z Leningradu osmdesátých let, v němž Kirill Serebrennikov vynalézavě mapuje osud punkrockového idolu Viktora Tsoie, až k násilnému thrilleru *Dogman* od Mattea Garroneho. Odehrává se ve zchudlé Kampánii, kde utápnutý Marcello provozuje psí salon. Vedle toho prodává kokain, díky čemuž se dostává do čím dál divočejšího kolotoče násilností.

Víc než soutěž mě letos v Cannes zaujal program nezávislé sekce Quinzaine des réalisateurs. Promítala se tu nevidaná saga *Birds of Passage*. Kolumbijský režisér Ciro Guerra tu vypráví skutečný osud indiánů, kteří se zapletli do zničujícího obchodu s marihuanou. K vidění tu byla i subtilní „cesta do lesa“ Debry Granikové *Leave No Trace* o otci s dcerou, kteří mají dost života mezi lidmi a radši přežívají v hluboké přírodě. A pak tu byly dva snímky domácích filmařů s kontroverzní pověstí. Vyhlášený autor provokativních videoklipů Romain Gavras (*M.I.A.*, *Kanye West*, *Jamie XX*) představil podařenou gangsterku *The World Is Yours* o posledním kšeftu, který se vymkne z rukou. Film s Vincentem Casselem a fantastickou Isabelle Adjaniovou nese nádech komedií Guye Ritchieho, ovšem pro současnou generaci. Pod popovým příběhem v kulisách přímořského sídliště se dostávají ke slovu aktuální témata narkoterorismu a uprchlíků. Ještě lepší je ovšem *Climax* od Gaspara Noého, zřejmě největšího filmového génia dneška. „Byl jsem v dlužích,“ vysvětloval mi Noé s úsměvem poté, co jej diváci odměnili několikaminutovými ovacemi vestoje: „Měl jsem točit reklamu

na parfém. To já nesnáším, ale slibovali spoustu peněz. No a těsně před natáčením to dali někomu jinému. Tak jsem šel za producentem, že natočím *Climax*. Za dva týdny, jako Fassbinder. Nevěřili mi, ale přemluvil jsem je.“ *Climax* je strhující horor z tanečního prostředí. Námět je jednoduchý: parta brilantních tanečníků nacvičuje vystoupení na houseovou muziku z poloviny devadesátých let. Pak si dají pauzu, přičemž na přeskáčku tančí, baví se a popíjejí sangrii. Uprostřed noci jim dojde, že pítí někdo říznul drogami — příliš pozdě na to, aby zabránili tragédii. Noé vypráví v dlouhých sekvencích bez stříhu, kdy mistrně utahuje šrouby a graduje napětí až na samu hranu únosnosti.

Jenom jeden canneský režisér se mohl s Noém v Cannes měřit: Lars von Trier. Ten se v novince *Jack staví dům* po dlouhé době vrátil k mužskému hrdinovi: Matt Dillon hraje inženýra a rádoby architekta Jacka, který si staví dům a vedle toho morduje lidi, převážně ženy. *Jack staví dům* působí jako Trierova osobní obhajoba, řeší se tu témata, za něž byl kritizován: násilí na ženách nebo nacismus, stejně jako proběhne zúčtování se sobeckou společností. Režisér tlačí obecnost cílevědomě mimo komfortní zónu. Nutí vás ke konfrontaci s něčím, co byste nejradši neviděli. A tím ve vás vyvolá soucit nad sebou samými. Dle mého jde o vrcholnou intelektuální podívanou. Podobně jako většinu výše zmíněných filmů, i *Jack staví dům* se během podzimu dostane také do českých kin.

Autor je režisér a filmový publicista.

TVAR DOSTUPNÝ VŽDY A VŠUDE

POŘÍDEŠ SI ON-LINE PŘEDPLATNÉ JEN ZA 300 KORUN ROČNĚ
PLNÝ PŘÍSTUP DO DIGITÁLNÍHO ARCHIVU TVARU

www.itvar.cz

VÍCE NA WWW.ITVAR.CZ/PREDPLATNE/

tvar
OBTÝDENÍK ŽIVÉ LITERATURY

**dějiny
a současnost**

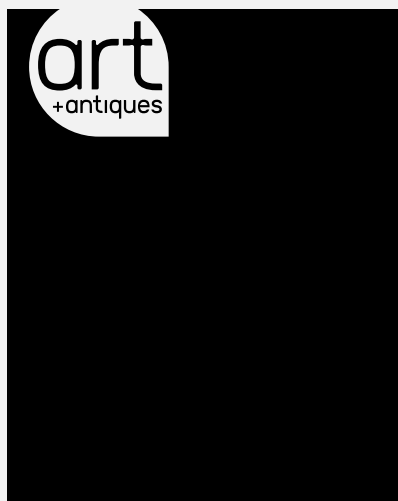
www.dejinyasoucasnost.cz

**Silné a objevné
čtení i v roce 2018**

Předplatné za zvýhodněnou
cenu na 1 rok 625 Kč
www.send.cz

art+antiques

měsíčník o umění, architektuře,
designu a starožitnostech

artcasopis.cz

« ČIĚĚ »

**Revolver Revue
vychází v Praze
od roku 1985**

www.revolverreue.cz

www.publinekrevolveru.cz

« ČIĚĚ »

Znavení surreálnem

Jan Faber

V Polsku se mluví o leččems. O něčem se mluví více, o něčem méně. Jsou i věci, o kterých se v Polsku nemluví vůbec. O těch možná někdy jindy v rubrice „O čem se v... nemluví“. Jak ale zjistit, o čem se v Polsku mluví? Oslovil jsem pět polských literátů, kteří se tak stali mýma polským očima a ušima. Kdo má oči, nechť vidí, kdo má uši, nechť slyší!

Podle prozaičky Olgy Tokarczukové, která odpovídala z dlouhé fronty u lékaře, je hlavním tématem církev.

Pořád se bavíme o demoralizaci moci, Kaczyňského psychice, církvi, jejím mlčení a její akceptaci tohoto nemorálního vládnutí, flirtování s neofašisty nebo kruciátě proti ženám. Po změně politického klimatu se církev již nikdy neobrodí ve stejné síle, protože se morálně zdiskreditovala.

Prozaička loni kolem Dušiček vydala knížku *Zgubiona dusza* (Ztracená duše). Metaforický

příběh pro děti, který výtvarně zpracovala přední polská ilustrátorka J. C., obsahuje silné poselství šité na míru uspěchané moderní době. Kniha byla v dubnu oceněna na boloňském veletrhu dětské knihy. V polovině dubna pak vyšla její zatím poslední kniha *Opowiadania bizardne* (Bizarní povídky) a v půli května získala prestižní Mezinárodní Man Bookerovu cenu za anglický překlad svého románu *Bieguni* (2007).

Básnířka Barbara Klicka (z literárního festivalu v Gruzii) nastínila několik témat spojených s literárním provozem: probíhající debatu o vzniku „statusu umělce“, který by umělcům „na plný úvazek“ umožnil platit podstatně nižší odvody (v současnosti to je asi 7 200 Kč měsíčně); začátek „sezony“ básnických ocenění, který naznačuje, že dochází ke změně stráží a po letech „vlády“ autorů takzvané generace *brulionu*, soustředěné v osmdesátých a devadesátých letech kolem stejnojmenného časopisu, nastupuje generace narozená v sedmdesátých a osmdesátých letech; nakonec Klicka uvádí svévolné nakládání s ministerskými dotacemi, které jsou v současném Polsku spíš klidivem na čarodějnice než nástrojem na podporu kultury.

To potvrzuje i básník Maciej Melecki, který hovoří o státem řízené cenzuře a likvidaci nezávislé literatury. Co není dostatečně pravicové, konzervativní a katolické (básník užil expresivnější výrazy), podporu státu nedostane. Poslední dotační řízení proběhlo v polovině května a dotaci nedostaly mimo jiné časopisy *ha!art*, *Tygodnik Powszechny* nebo *Znak*. Probíhá odvolací řízení.

Reportér Mariusz Szczygiel z auta, které ho vezlo do Ostravy na komponovaný hudebně-literární recitál spojený s jeho *Projektem pravda*, napsal, že největší literární událostí je bezpochyby nová kniha Doroty Masłowské *Inni ludzie* (Jiní lidé, premiéra 9. května). Literární Polsko na tuto knihu, kterou deník

KRYTYKA
POLITYCZNA

Gazeta Wyborcza poněkud bulvárně označil za „raperský muzikál, trochu pouliční baladu a skoro hotovou divadelní hru“, čekalo dlouhých šest let a podle prvních reakcí se zdá, že Dorota Masłowska je zpět ve vrcholné formě. Sám Szczygiel pracuje na nové knize, která by měla vyjít na podzim.

Varšavský prozaik Janusz Rudnicki, který v současnosti připravuje k vydání třetí díl své série esejisticko-biografických recenzí *Życiorysta*, uvedl jako nejzajímavější téma již rok trvající protesty spojené s #MeToo, v nichž se silně angažují polské literátky. Jejich zatím poslední akce proběhla před několika dny, kdy na krakovském knižním veletrhu „zablokovaly“ diskusi s Jakubem Dymkem, publicistou levicového časopisu *Krytyka Polityczna* obviněným bývalou přítelkyní ze znásilnění. Jakub Dymek se brání soudní cestou.

Polsko literární prostě nelze oddělit od Polska jako takového, protože literáti zde vždy byli nedílnou součástí veřejného prostoru, a zůstávají jí i nadále. Na závěr momentka. V budově polského Sejmu již několik týdnů probíhá okupační protest rodičů postižených dětí a v nejtěnějším polském týdeníku *Polityka* zahajuje básník Krzysztof Siwczyk svůj článek o polském výboru z poezie Pavla Řezníčka (*Maszyna do robienia piekła*) těmito slovy: „Unaven přemírou surreálních zpráv z domova zvažují emigraci do sousedního Česka...“

Autor je překladatel a polonista.

TYGODNIK
POWSZECHNY

Závratná touha zničit se a všechno popřít, ničemu se nepodobat, navždy rozbít, co nás vymezuje, nabídnout přítomnosti osamění a nicotu, znovu najít jednotnou základnu, odkud mohou osudy pokaždé nanovo začít. Tohle pokušení je neodbytné. Má mu člověk podlehnout, nebo ho zavrhnout? Dá se utkvělá myšlenka na dílo nosit v hloubi jednotvárného života, anebo je naopak třeba postavit jí svůj život naroveň, podřídit se blesku? Krása, moje nejhorší starost kromě svobody.

Albert Camus, Zápisky

9771211993009

Měsíc autorského čtení
čestný host Turecko
19. ročník — 1. 7. až 4. 8. 2018
Brno, Wrocław, Ostrava, Košice, Львів
www.autorskecteni.cz
Authors' Reading Month
Guest of Honour Turkey

